

แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นางสาวสุภามาศ อ่ำดวง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

GUIDELINES FOR MANAGING LEARNING RESOURCES IN TEMPLES TO ENHANCE
LIFELONG LEARNING

Miss Supamart Umdaung

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Non-Formal Education

Department of Lifelong Educational

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้าง
	การเรียนรู้ตลอดชีวิต
โดย	นางสาวสุภาภมาศ อ่ำดวง
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสวาทน์ โกวิทยา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชิดชงค์ ส. นันทนาเนตร)

สุภามาตย์ อ่ำดวง : แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต.
(GUIDELINES FOR MANAGING LEARNING RESOURCES IN TEMPLES TO ENHANCE
LIFELONG LEARNING) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา,
269 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อ
เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้
ตลอดชีวิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แหล่งการเรียนรู้ในวัดจำนวน 13 แห่ง โดยการใช้สุ่มตัวอย่าง
แบบเจาะจง (Purposive) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่แบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัด
แหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด
เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการศึกษาค้นคว้า ปัญหา ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอด
ชีวิตอยู่ในระดับมากทุกด้านประกอบไปด้วย ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย ด้านการบริหารจัดการแหล่งการ
เรียนรู้ในวัด ด้านบุคลากร ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้และด้านการได้รับการสนับสนุน จากภาครัฐ โดยด้าน
จุดมุ่งหมายและนโยบายมีค่าเฉลี่ยปัญหามากที่สุด ($\bar{X} = 3.96$) ความต้องการ ($\bar{X} = 4.24$)

2) แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบไปด้วย 7 ด้าน
คือ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย เน้นให้ผู้ใช้บริการทุกคนได้เข้ามาศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม
ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด เป็นการจัดการทำงานอย่างมีระบบโดยกำหนดระเบียบแบบ
แผนการทำงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดแหล่งการเรียนรู้ เน้นให้บุคลากรเป็นผู้มีความรู้
ความสามารถ รวมไปถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อีกทั้งมีจิตอาสาในงานการพัฒนาอีก ด้านกิจกรรมที่วัดจัด
เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ กิจกรรมการทัศนศึกษาในวัด กิจกรรมการอบรมระยะสั้น รวมไปถึง
กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบระยะยาว เป็นต้น ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนควรเป็น
ผู้ใช้บริการที่ดีให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และควรเป็นผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ โดยเข้ามา
บทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในแหล่งการเรียนรู้ ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้
ซึ่งควรให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการจัดแหล่งการเรียนรู้ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ควรให้
การสนับสนุนเกี่ยวกับด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบการจัดการให้กับแหล่งการเรียนรู้ในวัด

ภาควิชา .. การศึกษาตลอดชีวิต.....ลายมือชื่อ.....

สาขาวิชา .. การศึกษานอกระบบโรงเรียน.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ปีการศึกษา .. 2554.....

5283500727 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORDS : LEARNING RESOURCES / TEMPLES / LIFELONG LEARNING

SUPAMART UMDAUNG : GUIDELINES FOR MANAGING LEARNING RESOURCES IN TEMPLES TO ENHANCE LIFELONG LEARNING. ADVISOR : ASST. PROF. WORARAT PATHUMCHAROENWATTANA, Ph.D., 269 pp.

The purposes of this research were to 1) study problems and needs of learning resources in Buddhist temples to enhance lifelong learning 2) propose guidelines for managing learning resources in Buddhist temples to enhance lifelong learning. The sample groups of this research were learning resources in 13 Buddhist temples by using purposive sampling. The research tools were survey about problems and need of managing learning resources in Buddhist temples and interview questionnaire then analyzed the data from surveys through frequencies, percentage, mean and standard deviation and analyzed the contents from interview questionnaires from the experts.

The research findings were as follows:

1) problems and needs of managing learning resources in Buddhist temples to enhance lifelong learning in overall factors which consist of goals and policies, learning management in the human resources activities in temple, the participation of the people, the creation of partnership networks with learning resources and the support from the government were at high level. The goals and policies aspect had a highest average score on problems and needs ($\bar{X} = 3.96$) ($\bar{X} = 4.24$).

2) Guidelines for managing learning resources in Buddhist temples to enhance lifelong learning consist of 7 aspects. Goals and policies: emphasize on service local wisdom and culture knowledge for everybody. Learning resources management in the Buddhist temples: work with the systematic plans which correspond to learning resources objectives, focus on developing human resources to have higher competencies including creativities and volunteer minds on development work activities in Buddhist temples to enhance lifelong learning: contain of field trips, short courses and long courses training people participation: people should be a good user and support the Buddhist temples' learning activities, be organizers and take the major roles in managing and running the activities in learning resources network with learning resources, every section should have participate in learning resources management. Supporting from government the budget should be support by the government to develop learning resources systems in the Buddhist temples.

Department : Lifelong Education

Student's Signature

Field of Study : Non-Formal Education

Advisor's Signature

Academic Year : 2011

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้การดูแลเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา กรรมการภายนอก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตพงศ์ ส.นันทนาเนตร และท่านประธานในการสอบวิทยานิพนธ์นี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวาสน์ โกวิทยา รวมไปถึงคณาจารย์สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรกุล อาจารย์ ดร. ภัทรพล มหาพันธ์ อาจารย์ ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล ดร.ยิ่ง กীরติบุญธนะ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน พระกิตติภัทวิยาภรณ์ ดร.กล้า สมตระกูล ดร.ปาน กิมปี ดร.อมรา ปฏิภิญโญบุญรณ์ และคุณธำรง อมโร ที่ได้สละเวลาในการตอบแบบสัมภาษณ์และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณนายวินัย อ่ำดวงและนางสมผิวด อ่ำดวง ผู้ซึ่งเป็นบิดาและมารดาที่คอยอบรมสั่งสอน คอยให้กำลังใจและให้ตั้งใจเรียน และให้ความเอาใจใส่เป็นอย่างดีตั้งแต่เล็กจนโต

ขอขอบคุณเพื่อนๆ ทุกคน ทั้งพี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณกุลนาถ หงษ์ลอย คุณประพิมพ์ อุตตะนันท์ คุณยุทธชัย ชวนเสนีย์ คุณลิขิสิทธิ์ พุฒเขียว คุณอัมพิกา แสงปิ่น คุณจิรัฐฐา จารุพิสิฐธร คุณกฤษณ์ แก้วโบราณ คุณจักรกริศ สุขสวัสดิ์ คุณอรรถสิทธิ์ ปากคลอง คุณอานุกาฬ แยมดี คุณอาจารย์ยา คำทูล คุณดลพร วัฒนาเจริญโกศา สำหรับกำลังใจที่ให้ผู้วิจัยตลอดมาและยังคอยเตือนผู้วิจัยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคจนทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี อีกทั้งต้องขอขอบคุณผู้ที่คอยช่วยเหลือในทุกๆ ด้านซึ่งไม่สามารถกล่าวได้ทั้งหมด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	7
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ตอนที่ 1 การศึกษาตลอดชีวิต.....	10
1.1 นิยามและความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต.....	10
1.2 ความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต.....	12
1.3 ลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต.....	16
1.4 รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต.....	18
1.5 ความจำเป็นที่ต้องจัดการศึกษาตลอดชีวิต.....	21
1.6 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	25
1.7 ประเภทการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	28
1.8 หลักการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	32
1.9 การศึกษาตามอัธยาศัย.....	35
ตอนที่ 2 แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	41
2.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	41

	หน้า
2.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	44
2.3 หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	47
2.4 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับการเรียนรู้ ตลอดชีวิต.....	49
ตอนที่ 3 แหล่งการเรียนรู้.....	52
3.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้.....	52
3.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้.....	55
3.3 ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้.....	56
3.4 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้.....	57
ตอนที่ 4 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 และ พระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย 2551.....	59
4.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545.....	59
4.2 พระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2551.....	61
ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในวัด.	65
5.1 ความหมายของวัด.....	65
5.2 บทบาทของวัดต่อชุมชน.....	68
5.3 แหล่งเรียนรู้วัดในจังหวัดสมุทรปราการ.....	71
ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	80
6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ.....	80
6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ.....	85
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	86
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	90
ขั้นที่ 1 ศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งเรียนรู้ในวัดเพื่อ เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	90
1.1 กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	92

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	92
1.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	97
1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	97
ขั้นที่ 2 นำเสนอแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	97
2.1 การวิเคราะห์เอกสารและข้อมูล.....	98
2.2 การสัมภาษณ์.....	98
2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	99
2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	101
2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	102
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	103
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ.....	104
ตอนที่ 2 แบบสำรวจปัญหา การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	107
ตอนที่ 3 แบบสำรวจความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	117
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	130
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	157
สรุปผลการวิจัย.....	157
อภิปรายผล.....	163
ข้อเสนอแนะ.....	182
รายการอ้างอิง.....	184
ภาคผนวก.....	194
ภาคผนวก ก รายงานผู้ทรงคุณวุฒิ.....	195

ภาคผนวก ข	รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบ สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....	197
ภาคผนวก ค	ค่า IOC.....	199
ภาคผนวก ง	ค่าความเชื่อมั่นจากผลการทดลองนำไปใช้.....	202
ภาคผนวก จ	หนังสือราชการในการขอความร่วมมือในการทำวิจัย.....	207
ภาคผนวก ฉ	เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย.....	236
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	269

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ (N = 104 คน).....	104
2	สถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ (N = 104 คน).....	104
3	ระดับอายุของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ (N = 104 คน).....	105
4	ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ (N = 104 คน).	105
5	ระดับวุฒิทางธรรมของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ.....	106
6	แหล่งการเรียนรู้ในวัด.....	106
7	ตารางภาพรวมของปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างเรียนรู้ทั้ง 13 วัด (N = 104)	108
8	ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการ เรียนรู้ ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย (N = 104).....	109
9	ตารางแสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการ เรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการบริหารจัดการแหล่งการ เรียนรู้ในวัด (N = 104)	110
10	ตารางแสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการ เรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านบุคลากร (N = 104)	112
11	ตารางแสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการ เรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้าง การเรียนรู้ตลอดชีวิต (N = 104 คน).....	113
12	ตารางแสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการ เรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (N = 104 คน)	114
13	ตารางแสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการ เรียนรู้ ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับ แหล่งการเรียนรู้ (N = 104 คน).....	115

ตารางที่	หน้า	
14	ตารางแสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (N = 104 คน).....	116
15	ตารางภาพรวมของความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้าง เรียนรู้ทั้ง 13 วัด (N = 104)	117
16	ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่งการ เรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย (N = 104)	118
17	ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่ง การเรียนรู้ ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการบริหารจัดการ แหล่งการเรียนรู้ในวัด (N = 104)	119
18	ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่งการ เรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านบุคลากร (N = 104)	121
19	ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่ง การเรียนรู้ ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านกิจกรรมที่วัดเพื่อ เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (N = 104)	122
20	ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการมีส่วนร่วมของ ประชาชน (N = 104)	124
21	ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่งการ เรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับ แหล่งการเรียนรู้ (N = 104)	125
22	ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่งการ เรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการได้รับการสนับสนุนจาก ภาครัฐ (N = 104)	126

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างไม่หยุดยั้ง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในสังคม โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่มุ่งสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม จึงได้มีการนำเทคโนโลยี เครื่องจักรกล และเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ อย่างมากมาย บุคคลทุกคนจึงต้องแสวงหาความรู้ใหม่ตลอดเวลา เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกที่มีเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จึงไม่หยุดนิ่งเพียงที่โรงเรียนแต่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงช่วงสุดท้ายของชีวิต นั่นคือการบูรณาการ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าด้วยกัน บุคคลสามารถเลือกศึกษาได้ในช่วงเวลาต่างๆของชีวิตตามต้องการและความเหมาะสม การศึกษาและการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้ทุกแห่งหน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในครอบครัว วัด ชุมชน สถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และแหล่งการเรียนรู้ต่างๆในสังคม การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงกลายเป็นความจำเป็นของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันอย่างยิ่งยวด (อาชัญญา รัตนอุบล, 2554)

สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (2549) อธิบายว่าการศึกษาคือเป็นกระบวนการสำคัญที่พัฒนาคุณภาพชีวิตบุคคลและสังคมให้เจริญงอกงามซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 กำหนดการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ หรือ สังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันเป็นเงื่อนไขไปสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์ ให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตและสังคม บูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็กปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่คุณภาพการทำงานที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ การจัดการศึกษาของชาติยังมีเป้าหมายในการพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคณะตามธรรมชาติและศักยภาพตรงตามความต้องการทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ให้มีกำลังกายกำลังใจที่สมบูรณ์ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอต่อการดำเนินชีวิตและพัฒนาสังคม มีทักษะการเรียนรู้ได้

ด้วยตนเอง รักที่จะเรียนรู้สามารถปรับตัวได้และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทักษะทางสังคมเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ ประเทศต่างๆ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นดังกล่าว จึงได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ ตลอดชีวิตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในปลายศตวรรษที่ 19 มาถึงศตวรรษที่ 21 นี้ แทบทุกประเทศ จะต้องกล่าวถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต และได้้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวคิดหลักในการจัดการ การศึกษาของประเทศ กิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภททุกรูปแบบต่างมุ่งไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (สุมาลี สังข์ศรี, 2545)

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนให้คนในสังคมได้ ร่วมกันนำเอาทรัพยากรทางการศึกษามาใช้ ได้แก่ องค์ความรู้ แหล่งความรู้ และเทคโนโลยีทั้งหมด ที่มีอยู่ในสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์และการศึกษาตลอดชีวิตยังช่วยส่งเสริมความหมายและ คุณค่าของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย เพราะสาระสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา คือ การ ชี้แนะแนวทางให้มนุษย์พัฒนาตัวเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อจะได้สามารถพึ่งตนเองใน การแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยลำดับถึงขั้นที่หมดปัญหาและมี ชีวิตที่อิสระ สะอาด สว่าง สงบอย่างแท้จริง คำสอน ในเรื่องมรรคมืดองค์แปด หรือไตรสิกขา แท้ที่ จริงแล้วคือแนวทางในการพัฒนาตนซึ่งจะยังผลให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ยิ่งขึ้นตามลำดับนั่นเองกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตจัดตามประชากรกลุ่มเป้าหมายที่รับบริการ ประกอบด้วย (อุดม เขยกิจวงศ์, 2551)

1. กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มผู้ปฏิบัติศาสนากิจ
2. กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มทหารกองประจำการ
3. กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มเด็ก
4. กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มสตรี
5. กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มผู้นำท้องที่
6. กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มผู้ต้องขัง
7. กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มชุมชนแออัด
8. กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มชาวไทยภูเขา

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน การส่งเสริมให้ สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไป อย่างต่อเนื่องนั้น เป็นกระบวนการหลักที่มีความสำคัญมากในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) หรือสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) โดยองค์การทุกภาคส่วน

ได้นำสาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวสู่การปฏิบัติจริงโดยหน่วยงานทุกระดับ ในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนชาวไทยอย่างจริงจังและเป็นระบบมากขึ้น ดังนั้นสังคมกับวัดจึงมีความผูกพันกันทางด้านจิตวิญญาณ (Spiritual capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) ในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่เกิดจนตาย “บ้าน วัด โรงเรียน” จึงเป็นทุนมรดกทางสังคม ที่มีมาคู่สังคมไทยสถาบันทั้ง 3 สถาบันจึงมีความสัมพันธ์ในทางสังคมและเป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชนทั้ง มิติทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ลักษณะชุมชนที่ปรากฏในสังคมไทยจึงมักประกอบด้วย “บ้าน” (ชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งรวมของผู้คน และระบบชีวิตที่ก่อเกิดกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลาย) “วัด” (สถาบันศาสนา ซึ่งเป็นตัวขัดเกลา และปมเพาะวัฒนธรรมและศูนัย์รวมจิตใจของชุมชน) “โรงเรียน” (สถานศึกษาเป็นตัวเพิ่มความรู้ และถ่ายทอดการศึกษาอย่างเป็นระบบ) โดยทั้ง 3 สถาบันเป็นกลไกที่ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสังคมให้เข้มแข็ง พัฒนาให้เกิดเครือข่าย นำสู่บรรทัดภาพและสังคมสมานฉันท์ อันเป็นจุดปลายทางการพัฒนาชุมชนและสังคมได้อีกรูปแบบหนึ่ง (สุรียน จันทรนุกร, 2537)

ประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีวัดและพระภิกษุเป็นกลไกสำคัญ ในการทำหน้าที่รักษานบธรรมเนียมประเพณี อันดีงามต่างๆ อีกทั้งเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม และพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการศึกษา และทำหน้าที่อบรมคุณธรรม จริยธรรม ขัดเกลาจิตใจให้แก่คนในสมัยก่อน ด้วยเหตุนี้เองวัดจึงมีส่วนเป็นอย่างมากในการทำให้คนไทยเป็นคนที่มีสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและคงไม่มีใครปฏิเสธว่า “วัด” เป็นที่พึ่งของชาวบ้านเป็นศูนัย์รวมของสรรพสิ่งหลากหลาย กิจกรรมอยู่ที่วัดแม้แต่เรื่องการศึกษาเล่าเรียน จนเป็นที่มาของคำว่าบวชเรียนแต่ปัจจุบันดูเหมือนว่า “วัด” กลับมีบทบาทต่อชุมชนและการศึกษาน้อยลงเหลือแค่เพียงภาพของการเป็นสถานที่จัดพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ส่วนในบทบาทอื่นๆ จะดูเลือนรางและจางหายขึ้นทุกที ในอดีตชาวบ้านมีความใกล้ชิดกับพระและวัด ทำให้มีโอกาสซึมซับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระผู้ทรงศีล แต่ในสังคมปัจจุบันทำให้คนในสังคมห่างไกลจากวัดขึ้นมากทุกที ด้านนายแพทย์ชาญวิทย์ วสันต์ธนาวัฒน์ ผู้อำนวยการ สำนักงานศรัทธาสุภาพะ ได้สะท้อนมุมมองถึงบทบาทของวัดไว้ว่าจริงๆ แล้ววัดคือทุกอย่างเพราะวัดสามารถทำอะไรได้มากมายไม่ใช่แค่เรื่องของพิธีกรรมเท่านั้น โดยเฉพาะบทบาทในการเป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับประชาชนเรียกได้ว่าวัดเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ซึ่งทุกคนทุกเพศทุกวัยสามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลาตามความสนใจเพื่อพัฒนาตนเองทางการศึกษา (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 30 พฤศจิกายน 2553)

จะเห็นได้ว่าวัด คือ ศาสนสถานที่สำคัญในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่หลัก คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติกิจและเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางศาสนา พระสงฆ์ช่วยปลูกฝังการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน สั่งสอนให้คนเป็นคนดี ระบบการศึกษาสมัยใหม่และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมไทย ทำให้คนห่างไกลจากวัดมากขึ้นทุกที ทั้งๆ ที่วัดยังคงมีภาพของความเป็นผู้ให้อยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง แต่การที่วัดมีบทบาทเปลี่ยนแปลงไปในสายตาของคนในสังคม ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อการศึกษาเปลี่ยนแปลงต่อสังคมพุทธแบบดั้งเดิมของคนไทย หากเราจะนำวัดกลับมาเป็นที่กลมกลืนกับวิถีชีวิตจริงของชีวิตจริงของคนไทย ดังนั้นวัดจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและวิถีชีวิตของคนไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบันเพราะนอกจากจะเป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสามเณรแล้วยังเป็นสถานที่สำหรับศึกษาเล่าเรียนและเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามประเพณีดั้งเดิมมาช้านาน

ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เมื่อสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของตะวันตก วัดหลายแห่งทั้งในเมืองหลวงและหัวเมือง ได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาตามวิธีการสมัยใหม่ แต่เมื่อการศึกษาในระบบโรงเรียนมีการขยายตัวมากขึ้น มีระดับการศึกษาสูงขึ้น และเนื้อหาวิชาที่สอนในโรงเรียนมีเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระศาสนามากขึ้น วัดกับโรงเรียนก็แยกออกจากกันจนเกือบสิ้นเชิง พระสงฆ์ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาที่มากับความเจริญสมัยใหม่ทำให้ขาดสื่อกลางในการรับรู้ร่วมกัน ความเชื่อถือของประชาชนต่อพระสงฆ์ที่เคยนับถือว่าเป็นผู้นำทางปัญญา คำแนะนำสั่งสอนของพระสงฆ์ที่เคยมีค่ายิ่งกลับแปรเปลี่ยนไป บทบาทของวัดและพระสงฆ์ห่างเหินกับสภาพสังคมและความเจริญที่นับวันจะมีมากขึ้นทุกวัน การที่จะชักนำคนเหล่านั้นให้เข้าหาหลักธรรมทางศาสนาที่เขายังไม่รู้นั้น เกิดเป็นความไม่เข้าใจกันมากขึ้น (พระราชวรมณี ประยูรท์ ปยุตโต, 2530) และวัดในพุทธศาสนานอกจากจะเป็นศาสนสถานที่สำคัญแล้วยังเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน และเป็นแหล่งรวมของศิลปวิทยาการต่าง ๆ ตลอดจนองค์ความรู้ด้านพุทธศาสตร์และพุทธศิลป์ ซึ่งไม่เฉพาะแต่คนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนเท่านั้น นักท่องเที่ยวต่างชาติก็ยังสนใจที่จะศึกษาหาความรู้โดยอาศัยวัดเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ นอกเหนือจากการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ (พระธรรมปัญญาบดี, 2547)

ภายในวัดมีแหล่งการเรียนรู้อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งจัดทั้งโดยทางวัดเอง จัดร่วมกับชุมชนองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งแต่ละวัดจะมีองค์ความรู้ การนำเสนอองค์ความรู้และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นหลากหลาย แตกต่างกันไปตามทรัพยากรองค์ความรู้เหล่านั้น ได้แก่ พระปรารักษ์ เจดีย์ พระพุทธรูปสำคัญ โบสถ์ วิหาร ศาลา หอไตร กุฏิ รอยพระพุทธรบาท ตู้พระ

ธรรม ธรรมมาสน์ งานปูนปั้น งานแกะสลัก จิตรกรรมฝาผนัง อนุสาวรีย์ ศิลปหัตถกรรม แหล่งโบราณคดี เป็นต้น (คณินันต์ย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร, 2545)

ดังนั้นวัดจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มคนทุกเพศทุกวัยที่มีความสนใจในการเรียนรู้เพิ่มเติม แต่ปัจจุบันพบว่าการใช้วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ยังมีปัญหาหลายประการเนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ จึงทำให้ประชาชนทั่วไปไม่รู้จัก และไม่ทราบว่าในพื้นที่ของตนเองมีแหล่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจึงทำให้การจัดกิจกรรม และระบบการจัดการของแหล่งเรียนขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้มีประสิทธิภาพขึ้น (ลาววัลย์ กวีชาติ, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2554) สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ธาณี สงวนดี เจ้าหน้าที่ดูแลกลุ่มส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยขององค์กรสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสมุทรปราการ ที่กล่าวว่าปัญหาและความต้องการต่อการจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดไม่มีการจัดสรรและรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบและทันสมัย นอกจากนี้การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดยังขาดการเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้กับทรัพยากรในท้องถิ่น และเนื้อหาสาระที่บรรจุไว้ในการศึกษานอกระบบ และในระบบเพื่อสนับสนุน และส่งเสริมการตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการทุกเพศ ทุกวัย (ธาณี สงวนดี, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2554)

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญตั้งแต่อดีต เนื่องจากที่ตั้งของจังหวัดสมุทรปราการเป็นเขตยุทธศาสตร์ทางน้ำ จึงเรียกว่า สมุทรปราการ ซึ่งมาจากคำว่า สมุทร ซึ่งแปลว่า ทะเล และปราการ ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านชายทะเลก่อนเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ดังนั้นวัดในจังหวัดสมุทรปราการจึงเป็นแหล่งสะสมองค์ความรู้ไว้เป็นจำนวนมาก และมีความเก่าแก่มากกว่า 200 ปี (องค์การบริหารจังหวัดสมุทรปราการ, 2552) ดังนั้นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสมุทรปราการ จึงตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมมือกันจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายพัฒนาให้ประชาชนเห็นความสำคัญ และความจำเป็นในการเรียนรู้ มีความใฝ่รู้ และพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลาในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ดังนั้นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสมุทรปราการ จึงร่วมมือกับทุกภาคส่วนในสังคม ดังนี้ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง 6 อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด โรงเรียนต่าง ๆ และวัดต่าง ๆ ในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ แต่ปัจจุบันท่ามกลางทิศทางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้จังหวัดสมุทรปราการได้แปรสภาพพื้นที่จากเมืองประวัติศาสตร์และเกษตร กลายเป็น

ศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการบริการ ดังนั้นวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ที่สั่งสมไว้เป็นเวลานาน จึงมีการเปลี่ยนแปลง และถูกประยุกต์ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในจังหวัดสมุทรปราการตามไปด้วย ซึ่งสถานที่ยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และองค์ความรู้ดั้งเดิมไว้ได้อยู่นั้น คือ วัดซึ่งยังคงเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาอันมีค่าของจังหวัดสมุทรปราการไว้ (สมุทรปราการเมืองแห่งการเรียนรู้, 2550) สอดคล้องกับ บุญสม ฉิมปี ที่กล่าวว่า จังหวัดสมุทรปราการมีแหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นจำนวนมาก แต่ขาดการดูแล และทำนุบำรุงอย่างจริงจัง จึงทำให้ประชาชนทั่วไปไม่รู้จักร หรือไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในวัดได้ ดังนั้นเพื่อไม่ให้วัดกลายเป็นศาสนสถานเพียงอย่างเดียว ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงประชาชนทั่วไป จึงควรตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ในวัดที่ควรค่าแก่การพัฒนาและรักษาไว้ให้คงอยู่เพื่อเป็นสมบัติทางปัญญาของจังหวัดสมุทรปราการต่อไป (บุญสม ฉิมปี, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2554)

เพื่อให้ตอบสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบของทั้งการศึกษาในระบบนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้เกิดขึ้นอีกทั้งด้วยวัดเป็นแหล่งการเรียนรู้สำคัญคู่กับคนไทยทุกเพศทุกวัยมาเป็นเวลาช้านาน แต่ไม่ได้รับการศึกษาวิจัยจัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เช่น แหล่งการเรียนรู้ตามนัยของมาตรา 25 เท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัญหา ความต้องการและแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ทราบข้อมูลด้านปัญหาและความต้องการของการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในวัด และแนวทางการจัดวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพต่อไป อันจะส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนชาวไทยตามนโยบายการศึกษาของประเทศต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ปัญหาและความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอย่างไร
2. แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วย 7 ด้านดังต่อไปนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย
2. ด้านบริหารจัดการ
3. ด้านบุคลากร
4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน
6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้
7. ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

โดยการวิเคราะห์จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 แก้ไข 2545 แนวทางการจัดพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสวนสาธารณะ

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ วัดที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 123 วัด

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปัญหา หมายถึง ปัญหาที่ชุมชนหรือแหล่งการเรียนรู้ในวัดเผชิญอยู่ที่ทำให้ต้องพิจารณาแก้ไขปรับปรุงในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด

ความต้องการ หมายถึง สิ่งที่ผู้รับบริการในแหล่งการเรียนรู้ในวัดตลอดจน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสมุทรปราการ ครู กศน. ตำบลและเจ้าอาวาสต้องการให้มีหรือเป็นในแหล่งการเรียนรู้ในวัด

แนวทางการจัด หมายถึง แนวปฏิบัติในการดำเนินการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดที่สอดคล้องต่อปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนใน 7 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย

2. ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด
3. ด้านบุคลากร
4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน
6. ด้านการสร้างภาคีกับแหล่งการเรียนรู้
7. ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

การเรียนรู้ตลอดชีวิตการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ในแหล่งการเรียนรู้ในวัดของประชาชนมีทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง สถานที่ประชาชนหรือบุคคลทั่วไปเข้าไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ในวัดได้ด้วยตนเองตลอดเวลา ไม่จำกัดเพศและวัยเพื่อนำความรู้นั้นมาพัฒนาให้เกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้ของตนเองได้ตลอดชีวิตและตามสนใจของบุคคล

วัด หมายถึง ศาสนสถานที่ใช้ปฏิบัติกิจทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดสมุทรปราการและมีแหล่งการเรียนรู้ภายในหรือบริเวณรอบๆวัด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาปัญหา ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดในอนาคตได้
2. ทำให้การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ประเภทอื่นๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมสามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
3. แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ สามารถนำแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปใช้ในการในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ของตนเองได้
4. แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้วิจัยได้นำเสนอช่วยส่งเสริมให้ภาครัฐและภาคเอกชนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ได้ทบทวนเอกสารจากตำรา บทความ รวมไปถึงงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องดังกล่าว ซึ่งมีหัวข้อและรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาตลอดชีวิต

- 1.1 นิยามและความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.2 ความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.3 ลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.4 รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.5 ความจำเป็นที่ต้องจัดการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.6 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 1.7 ประเภทการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 1.8 หลักการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 1.9 การศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 2 แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- 2.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 2.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 2.3 หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 2.4 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 3 แหล่งการเรียนรู้

- 3.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้
- 3.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้
- 3.3 ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้
- 3.4 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้

ตอนที่ 4 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 และ พระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2551

- 4.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

4.2 พระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาตามอัธยาศัย 2551
ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในวัด

5.1 ความหมายของวัด

5.2 บทบาทของวัดต่อชุมชน

5.3 แหล่งการเรียนรู้ในวัดจังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

ตอนที่ 1 การศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประเทศไทยนั้น ได้กล่าวถึงใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งให้นิยามการศึกษาตลอดชีวิตไว้ใน มาตรา 4 ว่าการศึกษาตลอดชีวิตหมายถึง “การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง” ศึกษาตลอดชีวิตได้กลายเป็นแนวความคิด และแนวทางที่มีความหมาย และสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาทุกประเภทในลักษณะของการผสมผสานสัมพันธ์กับทรัพยากรทางการศึกษาและวิถีชีวิตของคนในชุมชนจนกลายเป็นหนึ่งเดียว ยังส่งผลให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551)

1.1 นิยามและความหมาย

องค์การยูเนสโก (UNESCO, 1970) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการจัดการศึกษาในภาพรวมเพื่อที่จะสนองต่อความต้องการของบุคคล แต่ละของกลุ่ม ตั้งแต่การศึกษาของเด็กไปจนถึงการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

Faure (1972) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตไม่ใช่รูปแบบการศึกษาแต่หากเป็นแม่บทโดยรวมของการศึกษาแต่ละรูปแบบที่จะมาจัดให้มีความต่อเนื่องและผสมผสานซึ่งกันและกัน

Dave (1976) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวความคิดที่พยายามมองการศึกษาในองค์รวมซึ่งรวมการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษาตามอัธยาศัย ให้มีการประชาสัมพันธ์กันทั้งในเรื่องเวลา (ตลอดชีวิตของคนเรา) และเนื้อหาสาระที่คนเราจะต้องนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีการยืดหยุ่นด้านเวลา สถานที่ เนื้อหา และเทคนิคการสอนยังการเรียนรู้ที่มีมากมายหลากหลายรูปแบบและหลายวิธีการ

กล้า สมตระกูล (2538) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่าเป็นแนวคิดที่พยายามจัดการศึกษาให้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตและบูรณาการ การศึกษาโดยมีส่วนร่วมทุกระดับทุกรูปแบบ ให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันเพื่อช่วยให้ประชาชนในแต่ละสังคมได้มีโอกาสศึกษามาเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สุมาลี สังข์ศรี (2543) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ยังเป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงชีวิตของคนและพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง การศึกษาตลอดชีวิตยังครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจากแหล่งความรู้ในชุมชนและสังคมและเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาไม่จำกัดเวลาและสถานที่ การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตของบุคคล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 4 ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของคน

สุนทร สุนันท์ชัย (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิตคนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย มุ่งพัฒนาคนให้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้เต็มที่สุดศักยภาพของบุคคลแต่ละคน เป็นการศึกษาที่เกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบโรงเรียน และแบบไม่เป็นทางการ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลในรูปแบบของการศึกษาทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยบุคคลเหล่านั้นจะต้องมีแรงจูงใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่าการศึกษาดลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนถึงสิ้นอายุขัย และการศึกษาดลอดชีวิตช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคปัจจุบันและยังเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอีกด้วยรวมทั้งการศึกษาดลอดชีวิตยังช่วยส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

1.2 ความจำเป็นของการศึกษาดลอดชีวิต

สุมาลี สังข์ศรี (2543) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต พบว่าเหตุผลและความจำเป็นหลัก ๆ มี 7 ด้านดังต่อไปนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของโลกและประเทศต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกประเทศเพราะเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตในประเทศอุตสาหกรรมเทคโนโลยีในการผลิตและการเพิ่มผลผลิตได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น เพราะฉะนั้นจึงมีความต้องการบุคลากรและคนงานที่มีความรู้มีทักษะที่ก้าวหน้าและทัดเทียมกับความเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่ๆ นอกจากนั้นยังมีการเคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจอยู่เสมอทำให้เกิดผลกระทบมากมายการเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะทางด้านวิชาการและวิชาชีพเพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน นอกจากนี้ยังต้องให้ความรู้และทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้ สามารถเลือกหรือพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและสังคม จึงจำเป็นที่บุคคลต้องเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

2. ความเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมมีความเปลี่ยนแปลงทุกยุคทุกสมัยยิ่งในสภาวะปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมาก ปัญหาของสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นจากสภาพดังกล่าวเป็นเหตุทำให้บุคคลควรได้รับการศึกษา ได้รับความรู้ทุกช่วงชีวิต การได้รับความรู้จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับสภาพการณ์ต่างๆ ปัญหาต่างๆ สามารถวิเคราะห์ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมในทุกสถานการณ์ และสามารถปรับตัวดำเนินชีวิตอยู่ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของตนเอง

3. ความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยี ความรู้ วิทยาการและเทคโนโลยี พัฒนาการที่ก้าวหน้าและรวดเร็วมาก นักวิชาการ นักการศึกษา นักวิทยาศาสตร์ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้ในสาขาวิชาต่างๆอย่างต่อเนื่อง ทั้งความรู้ในทางอุตสาหกรรม สถาปัตยกรรม วิทยาศาสตร์ เกษตรสาธารณสุข การสื่อสาร การคมนาคม ความก้าวหน้าทาง

วิทยาการและเทคโนโลยีดังกล่าวนี้มีพัฒนาการอย่างไม่หยุดยั้งตลอดเวลาและมีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม หลังจากบุคคลจบจากโรงเรียนมาแล้วมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย เพราะฉะนั้นบุคคลจึงต้องเรียนรู้อยู่เสมอทุกช่วงชีวิตของชีวิตเพื่อให้สามารถติดตามได้ทันความก้าวหน้าเหล่านี้และสามารถนำมาใช้ประโยชน์กับการประกอบอาชีพ การประกอบกิจกรรมต่างๆ ในสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม

4. การแพร่กระจายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร ในปัจจุบันนี้มีแหล่งที่เผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารอยู่มากมายและข้อมูลข่าวสารนี้สามารถเผยแพร่ด้วยสื่อชนิดต่างๆ ไปยังประชาชนในทุกภูมิภาคของโลกอย่างรวดเร็ว ซึ่งประกอบด้วยความรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ สุขภาพ พลานามัย อาหาร ครอบครัว ตลอดจนความรู้สาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวกับบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อมเพราะฉะนั้นบุคคลจึงควรจะเรียนรู้ที่จะแสวงหาความรู้เหล่านี้ ควรมีทักษะที่จะเข้าถึงความรู้ข้อมูลเหล่านี้ ต้องเรียนรู้อยู่เสมอเพื่อให้มีความรู้เท่าทันและนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่นอกจากนั้นข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่มีอยู่มากมายนั้นมีทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ บุคคลต้องมีความสามารถที่จะวิเคราะห์และเลือกรับข้อมูลสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้

5. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างประชากร โดยทั่วไปแล้วโครงสร้างประชากรของประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นรูปพีระมิด ฐานกว้าง ยอดแหลม คือมีประชากรวัยเด็กมากที่สุด รองลงมาเป็นวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตามลำดับ และจำนวนประชากรที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือประเทศวัยสูงอายุ แต่ในปัจจุบันนี้โครงสร้างประชากรในหลายประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดคือ จำนวนเด็กแรกเกิดลดลง จำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมาก จำนวนประชากรผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้น เพราะฉะนั้นการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องขยายออกไปสู่ประชากรวัยแรงงาน วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง และวัยสูงอายุด้วย และนับวันจำนวนผู้สูงอายุจะยิ่งมากขึ้น เพราะฉะนั้นประเทศต่างๆ ต้องให้ความสำคัญแก่การศึกษาสำหรับผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น นั่นคือการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรนี้จะต้องเป็นการจัดการศึกษาให้แก่คนสูงอายุทุกกลุ่มอายุ ซึ่งก็คือการศึกษาตลอดชีวิตนั่นเอง

6. ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ปัจจุบันประเทศต่างๆ ในโลกส่วนใหญ่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนในการปกครองประเทศและมีสิทธิเสรีภาพในการศึกษาหาความรู้ ประเทศต่างๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาประเทศชาติ เพราะฉะนั้นจึงมุ่งเน้นให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีสิทธิได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การศึกษาถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน จะพบว่าประเทศต่างๆ ทั่ว

โลกได้เริ่มนำแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตมาเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ ตั้งแต่ปี ค.ศ.1972 เป็นต้นมา และในปัจจุบันแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตยังได้รับการยอมรับ กว้างขวางมากขึ้นและเป็นหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาของทุกประเทศก็ว่าได้และจาก ประสบการณ์ที่หลายประเทศได้นำแนวทางการศึกษาตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติต่างเห็นพ้อง ต้องกันว่าการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาสำหรับสังคม สำหรับโลกที่เปลี่ยนแปลงดังเช่น ปัจจุบัน

7. การศึกษาที่มีอยู่ยังไม่เอื้อให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดทุกช่วงชีวิตการศึกษาที่จัดอยู่ใน ประเทศต่างๆ ทั่วโลกแม้ในประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตามยังเน้นที่การศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่ง เป็นการศึกษาระยะสั้นช่วงต้นของชีวิตเท่านั้น แต่แต่ละประเทศจะทุ่มเทงบประมาณบุคลากรและ ทรัพยากรอย่างมากมายเพื่อปรับปรุงพัฒนาการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยเน้นว่าการศึกษา สำหรับคนวัยต่างๆ ที่พ้นจากวัยเรียนมาแล้วก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน แต่เท่าที่เป็นอยู่การศึกษา หลังวัยเรียนในประเทศต่างๆ จัดอยู่ไม่ว่าจะเป็นการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยก็ ตามยังทำได้น้อยและไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร

สุนทร สุนันท์ชัย (2544) ได้สรุปความจำเป็นและเหตุผลของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ 4 ด้านดังนี้

1. ด้านปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาคนมนุษย์ต้อง สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและควบคุมการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเหมาะสมกับ การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนามนุษย์ไปสู่ความสมบูรณ์

2. ด้านจิตวิทยา การศึกษาตลอดชีวิตมีความจำเป็นเพราะมนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ไม่ จำกัดไม่ว่าอยู่ในวัยใดแม้ในวัยผู้ใหญ่ก็สามารถเรียนรู้ได้ อาจมีเพียงความสารถบางอย่างที่อาจ เสื่อมลงได้ เช่น ความเร็วในการตอบสนอง การที่บุคคลอายุสูงขึ้น มักจะยุติการเรียนรู้นั้น เป็น สาเหตุบางประการ เช่น ขาดแรงจูงใจ

3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม การศึกษาตลอดชีวิตมีความจำเป็นเพราะสังคมมีความ ซับซ้อน บุคคลจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมให้รู้จักเลือกสรรสิ่งที่เป็นประโยชน์กับตนเองและ สังคมปัจจุบัน

4. ด้านเศรษฐกิจ การศึกษาตลอดชีวิตมีความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้ การศึกษาในโรงเรียนช่วยฝึกอบรมให้ผู้เรียนมีพื้นฐานทางวิชา สัมถ์และกิจนิสัยที่เหมาะสมเมื่อเข้าสู่ระบบการจ้างงาน บุคคลนั้นก็ต้องรับการฝึกอบรมให้ที่ ทักษะจากนายจ้างอีก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการให้การศึกษาด้านนี้ไม่ได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์แต่ในระบบ

โรงเรียนแต่จะต้องนำมาจัดเพิ่มในรูปการศึกษนอกระบบโรงเรียนและคงจะต้องทำต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อให้ทักษะที่มีอยู่ได้รับการยกระดับให้ทันสมัยอยู่เสมอ

อุดม เชยกีวงศ์ (2551) กล่าวถึงความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ 8 ประการดังนี้

1. ปัจจุบันนี้ ทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลไม่เพียงพอที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จึงจำเป็นที่จะต้องระดมทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่อย่างมหาศาลในภาคเอกชนและประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั่วประเทศมาใช้ประโยชน์ในการจัดการพัฒนาคุณภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยมีผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรอันทรงคุณค่าดังกล่าว เป็นผู้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ เป็นการส่งเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

2. ในยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีและข่าวสาร จำเป็นต้องพัฒนาประชาชนให้สามารถที่จะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและข่าวสารในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และความสามารถดังกล่าวนี้ จำต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เกิดจนตาย

3. แนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิต จึงช่วยให้ปรับเปลี่ยนและกำหนดสัมพันธภาพระหว่างการศึกษาในโรงเรียนการศึกษนอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อการศึกษตามอัธยาศัย เพราะเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้แต่ละคนสามารถใช้ประโยชน์จากการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิด และความสามารถของตนเองได้อย่างกว้างขวางและดำเนินต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระบบและนอกระบบหรือแม้แต่ผู้ที่ผ่านการศึกษาในระบบและนอกระบบมาแล้ว ก็ยังมีความจำเป็นต้องมีการศึกษาตามอัธยาศัยสืบเนื่องต่อไปตลอดชีวิตเช่นกัน

4. ปัจจุบันสังคมได้มองข้ามบุคคลกรที่ทรงคุณค่าทางการศึกษาซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากมายในชุมชนต่าง ๆ อันได้แก่ ช่างราชกรที่เกษีณอายุและผู้รู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยเฉพาะพระสงฆ์ คนชราและผู้เป็นพ่อเป็นแม่ บุคคลอันทรงคุณค่าดังกล่าวควรที่จะได้รับการส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการหล่อหลอม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเต็มที่

5. เมื่อวิเคราะห์จนถึงที่สุดแล้ว หัวใจในความสำเร็จของการกระจายอำนาจหรือกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น ย่อมจะขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ คุณภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนในท้องถิ่นได้รับการพัฒนาความรู้ ความคิดและความสามารถอย่างต่อเนื่องยังผลให้เกิดอำนาจต่อรองขึ้นโดยธรรมชาติ ทำให้สามารถเรียกกรองพิทักษ์สิทธิผลประโยชน์ จนสามารถมี

ส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ช่วยส่งเสริมความหมายและคุณค่าของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย เพราะสาระสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา คือ การชี้แนะแนวทางให้มนุษย์พัฒนาตัวเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อจะได้สามารถพึ่งตนเองในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยลำดับถึงขั้นที่หมดปัญหาและมีชีวิตที่เป็นอิสระ สะอาด สว่าง สงบอย่างแท้จริง คำสอนในเรื่องมรรคมีองค์แปด หรือไตรสิกขา แท้ที่จริงแล้วก็คือแนวทางในการพัฒนาตนซึ่งจะยังผลให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้นตามลำดับนั่นเอง

7. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการฟื้นฟูและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการดำเนินชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมของคนในชุมชน การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม หรือใช้วัฒนธรรมของชุมชนเป็นพื้นฐานก็ย่อมจะเป็นการจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นโดยตรง ในขณะเดียวกันก็เป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีทัศนะอันกว้างไกล มีความรู้ความเข้าใจเท่าทันข่าวสารข้อมูลและความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวางด้วย ทำให้คนในท้องถิ่นต่างมีทางเลือกในการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตได้อย่างหลากหลาย

8. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการคืนการศึกษาให้แก่ชุมชนอันหลากหลาย เพราะชุมชนจักมีโอกาสได้ฟื้นฟูและพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาของชุมชน (Indigenous Education) ตลอดจนฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนให้มีคุณค่าและมีความหมายต่อการแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

สรุป ความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิตช่วยส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ไม่จำกัดไม่ว่าจะเป็นที่ไหนก็ตาม สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ช่วยพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของคนนั้นให้ดีขึ้นและให้มีทัศนคติในการมองที่โลกให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

1.3 ลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิต เป็นที่ทราบกันแล้วว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ของมนุษย์ ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ทุกคนนับตั้งแต่วัยแรกเกิดจนกระทั่งสิ้นชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งที่มีความคู่กับสังคมมนุษย์ ซึ่งสามารถสรุปลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต (กศน., 2544) ได้ดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาของทุกคนตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจากเด็กถึงวัยชรา โดยมีจุดหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วงต่าง ๆ ของชีวิต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ทุกคนต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อปรับตนเองให้ก้าวหน้าในยุคของโลกาภิวัตน์

2. กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำเป็นต้องบูรณาการการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนนอกโรงเรียน และ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย กล่าวคือ มนุษย์เรียนรู้จากกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) นั่นคือ เรียนรู้จากครอบครัว จนมาถึงการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา

3. ทุกหน่วยงานในสังคม จะเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา อาทิ ห้างสมุด พิพิธภัณฑ์ วัด สถานประกอบการ ที่ทำงาน ชุมชน ตลอดจนสถาบันทางการศึกษา องค์กรต่าง ๆ อาสาสมัคร ฯลฯ ทั้งนี้ การจัดการกิจกรรมการศึกษาของแต่ละสถาบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ตลอดจนสนองความต้องการเรียนรู้ของบุคคลวัยต่าง ๆ

4. รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต ต้องยึดหลักแห่งความเสมอภาค ยืดหยุ่น หลากหลาย ปรับเปลี่ยน ได้ตามสถานการณ์ ความเหมาะสม และสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนทุกระดับ ยุทธศาสตร์ในการจัดการกิจกรรมนั้นสามารถทำได้หลาย ๆ วิธี หรือผสมผสานบูรณาการ โดยใช้สื่อประเภทต่าง ๆ หรือสื่อประสม เช่น เรียนรู้จากครูผู้สอน วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ แบบเรียนสำเร็จรูป หนังสือพิมพ์ การประชุม การอบรม ฯลฯ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของบุคคลนั้น ๆ

5. ระบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิต จะต้องดำเนินการตั้งแต่ระดับชาติ ระดับภาค และระดับท้องถิ่น โดยมีกรอบแนวคิดและโครงสร้างในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกัน ตั้งแต่นโยบาย จุดมุ่งหมาย กลุ่มเป้าหมาย รูปแบบการจัด การวางแผน โครงสร้างการจัดองค์กร การบริหารงาน และการจัดการ ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่ต้องคำนึงถึง วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ หลักสูตร ยุทธศาสตร์ในการเรียนรู้ สื่อการวัดผล ประเมินผล เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ

สนอง โฉหิตวิเศษ (2547) ได้ให้ลักษณะการจัดการศึกษาตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. การศึกษาในระบบโรงเรียนจะต้องไม่สิ้นสุดแค่เพียงอยู่ที่ในโรงเรียนแต่จะต้องจัดให้บุคคลเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้วด้วยและกลับเข้ามาสามารถเข้ามาเรียนได้อีก คือโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้เตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถ และปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่นักเรียนเพื่อให้ นักเรียนสามารถมีทัศนคติ แรงจูงใจที่จะไปศึกษาและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองหลังจากจบศึกษา

2. ทุก ๆ หน่วยงานในสังคมต้องมีบทบาทในการจัดการศึกษา เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สโมสร ศาลาประชาคม วัด ที่ทำงาน เป็นต้น อันเป็นการจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐและเอกชน เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น บริการข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ เพื่อให้เป็นแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนสามารถสืบค้นและศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง

3. หลักสูตรของการศึกษาตลอดชีวิตควรจะต้องครอบคลุมบทบาทของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ในด้านชีวิตส่วนบุคคล ครอบครัว การงาน การพักผ่อน สังคมการเมือง เศรษฐกิจ ฉะนั้นจะต้องพัฒนาให้มีเครื่องมือที่จะเรียนรู้ สามารถใช้แหล่งวิทยาการ มีแรงจูงใจที่จะคิดศึกษาค้นคว้าความรู้ไปตลอดชีวิต

4. การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย จะต้องเกื้อหนุนกัน สังคมจะต้องส่งเสริมให้มีแหล่งวิชาที่ทุกคนมีโอกาสได้เข้าใช้สื่อทุกประเภท และศึกษา หาความรู้จากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด วิทยุ โทรทัศน์ วัด พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ

สรุป ลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต ต้องจัดให้มีความสอดคล้องกับการทำงาน ชีวิตส่วนตัว เพื่อให้ผู้เรียนมีความยืดหยุ่นทั้งด้านเวลาในการเรียนและสภาพเศรษฐกิจและสังคม และยังคงส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคล

1.4 รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต

ในประเทศไทยมีกิจกรรมทางด้านการศึกษามากหลายรูปแบบ ซึ่งอาจจะจำแนกตามกรอบของรูปแบบการศึกษา (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551) การศึกษาในระบบโรงเรียน เช่น การศึกษาที่จัดอยู่ในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และได้แบ่งการศึกษาออกเป็นดังนี้

1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดอยู่ตามโรงเรียน มีเนื้อหาสาระที่จำเป็นสำหรับคนไทย 8 สาระ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษา พลศึกษาและศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศแบ่งออกเป็นการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยถือว่าการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ด้วย

1.2 การศึกษาอุดมศึกษา ได้แก่ การศึกษาที่จัดสูงขึ้นกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่อาชีวศึกษาในระดับปริญญาและสูงขึ้นไป

2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาวัดดูประสงค์ เพื่อขยายและชดเชยโอกาสทางการศึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาและยังตอบสนองต่อความต้องการการเรียนรู้ของบุคคล อาจจะทำตามลักษณะของการศึกษานอกระบบตามจุดมุ่งหมายได้ดังนี้

2.1 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อการชดเชยโอกาส เป็นการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่พลาดโอกาสทางการศึกษาจากในระบบโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาที่มีความเท่าเทียม เช่น การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีหลักสูตรมีลักษณะเท่าเทียมกับการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตลอดปลาย

2.2 การจัดการศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อแก้ไขปัญหา เป็นการให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อแก้ปัญหาทั้งในระดับชาติและบุคคลโดยกิจกรรมต่าง ๆ

2.2.1 การแก้ไขปัญหาไม่รู้หนังสือของประชาชน ในปัจจุบันคาดประมาณว่ามีผู้ไม่รู้หนังสืออยู่ระหว่างร้อยละ 2 – 7 ของประชากรของประเทศ ซึ่งอาศัยอยู่ในท้องถิ่นกันดารและผู้ลี้ภัยเมือง

2.2.2 การแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมรการจัดหลักสูตรระยะสั้น เพื่อฝึกอาชีพ รวมทั้งโครงการพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการจัดการความรู้ในชุมชน โครงการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

2.2.3 การแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิต โดยการจัดกิจกรรมในรูปแบบหลักสูตรระยะสั้น การฝึกอาชีพ การฝึกอบรมต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต สุขอนามัย และทักษะชีวิต ตลอดจนการให้ความรู้ทางด้านการเมือง การปกครอง การศาสนา การทำหน้าที่พลเมือง

2.3 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อตอบสนอง ต่อความความต้องการการเรียนรู้ของบุคคล โดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่หลากหลายทั้งการฝึกอบรม หลักสูตรระยะสั้น E – learning ค่าวิชาการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการการเรียนรู้ทั่วไปหรือเป็นงานอดิเรก การใช้ชีวิตในวัยเกษียณให้มีความเป็นต้น การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีหน่วยงานต่าง ๆ จัดเป็นจำนวนมากในส่วนของสำนักงาน กศน. มีสถานศึกษาจำนวน 984 แห่งที่จัดในรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ และยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจัดการศึกษานอกระบบ ที่ทั้งจัดเองและจัดร่วมกับ กศน. ด้วยกัน

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ เพื่อให้บุคคลสามารถได้เรียนรู้ในรูปแบบที่มีทางการ มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ซึ่งในปัจจุบันมีผู้ที่จัดเป็นจำนวนมากทั้งที่เป็นบุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ในสังคมและชุมชน

- ห้องสมุดประชาชน
- แหล่งการเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ
- รายการวิทยุ
- รายการโทรทัศน์
- หนังสือพิมพ์และสื่อพิมพ์ต่าง ๆ
- การเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น website, internet ฯลฯ

การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน ดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ที่มุ่งเน้นให้คนไทยทุกคนได้รับสิทธิในการได้รับบริการทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยโดยที่มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางที่มีหน้าที่ประสานงานและส่งเสริมให้ภาคส่วนต่าง ๆ จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยและกระจายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาของประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตมีกิจกรรมที่หลากหลาย มีความเหมาะสม สอดคล้องกับปรากฏการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายในชุมชนและสังคม (อุดม เขียววงศ์, 2543)

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นสถานที่ให้คนในชุมชนใช้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่คนในชุมชนสนใจ โดยอาจจัดเป็นแหล่งรวบรวมหนังสือหรือสื่อต่าง ๆ ที่สามารถมาเรียนรู้ด้วยกัน รวมทั้งเป็นแหล่งพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนจัดขึ้นเองหรือหน่วยงานภายนอกจัดขึ้น

2. การศึกษาวิชาชีพ เป็นการจัดการเรียนการสอนหรือฝึกอบรมวิชาชีพต่าง ๆ โดยที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ หรือฝึกทักษะเกี่ยวกับการทำงาน การอาชีพ ให้ความรู้ หรือทักษะที่เพียงพอสำหรับการประกอบวิชาชีพ โดยอาจจัดเป็นหลักสูตรระยะสั้น โดยมีเนื้อหาที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการ

3. กลุ่มผู้สนใจ เป็นการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ที่มีความสนใจที่จะเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งในช่วงเวลาสั้น ๆ

4. ห้องสมุดประชาชน เป็นห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นสำหรับให้บริการความรู้ข่าวสารข้อมูล ซึ่งผู้ใช้บริการจะเกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ห้องสมุดประชาชนเป็นได้ทั้งแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ตลอดจนแหล่งพักผ่อนตามอัธยาศัย

5. ศูนย์วิทยาศาสตร์ เป็นการจัดการกิจกรรมทางการศึกษาผู้เรียนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจัดแสดงในรูปแบบของห้องฟ้าจำลอง นิทรรศการวิทยาศาสตร์ โดยจัดแสดงในรูปแบบของห้องฟ้าจำลอง นิทรรศการวิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ สวนธรรมชาติ เป็นต้น

6. รายการวิทยุเพื่อการศึกษา เป็นการนำเทคโนโลยีด้านวิทยุกระจายเสียง มาใช้เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่จัดเพื่อเป็นรายการเพื่อการศึกษาโดยตรงและยังเป็นรายการวิทยุทั่วไปที่ผสมผสานความรู้สอดแทรกความรู้ไปในรายการ

7. รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา เป็นการนำเทคโนโลยีด้านวิทยุโทรทัศน์มาใช้เผยแพร่ความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้รายการโทรทัศน์ยังได้พัฒนาสู่การเผยแพร่ไปรูปแบบวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาอีกด้วย

สรุป การศึกษาทั้งสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียนได้ โดยความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ และ หรือจากการประกอบอาชีพมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ ซึ่งจะสอดคล้องตามความต้องการของบุคคล ชุมชน และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติในที่สุด

1.5 ความจำเป็นที่ต้องจัดการศึกษาตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 ได้เน้นแนวความคิดการศึกษาตลอดชีวิตมาเป็นสาระสำคัญ โดยที่มุ่งหวังว่าการจัดการศึกษาต่อไปของประเทศชาติให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ในทางปฏิบัติจะเห็นได้ว่ามีโอกาสทางการศึกษาตลอดชีวิตอย่างแท้จริง มีผู้คนอีกจำนวนมากมายที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาระบบโรงเรียน และยังไม่ได้รับการบริการทางการศึกษาอย่างแท้จริง แม้จะเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ไม่น่าจะได้รับการบริการตามการศึกษาตามอัธยาศัย จึงควรต้องมีการปฏิรูปการศึกษาที่จะส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดชีวิตโดยตระหนักถึงคุณค่าและความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต

1. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในด้านเทคโนโลยีและข่าวสารจึงจำเป็นต้องพัฒนาประชาชนให้สามารถที่จะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและข่าวสาร ในการแก้ปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการที่จะนำมาพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จึง

จำเป็นที่จะต้องระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั่วประเทศ

3. สังคมได้มองข้ามบุคลากรที่ทรงคุณค่าทางการศึกษา ซึ่งมีอยู่จำนวนมากในชุมชนต่าง ๆ ได้แก่ ข้าราชการที่เกษียณอายุและเป็นผู้ที่มีมีในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระภิกษุสงฆ์ และเป็นพ่อแม่ บุคคลอันทรงคุณค่าควรจะเป็นได้รับการส่งเสริม เข้ามาส่วนร่วมในการหล่อหลอมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเต็มที่

4. ความสำเร็จของการกระจายอำนาจ หรือการกระจายความเจริญท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ เกิดขึ้นได้ก็เมื่อคนในท้องถิ่นได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ความคิดและความสามารถอย่างต่อเนื่อง เพื่อทำให้เกิดอำนาจต่อรองขึ้นโดยธรรมชาติ ทำให้สามารถเรียกร้องพิทักษ์สิทธิผลประโยชน์ ตลอดจนจนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. แนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ช่วยให้เกิดปรับเปลี่ยนและกำหนดสัมพันธภาพระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อการศึกษตามอัธยาศัย เพราะเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้แต่ละคน สามารถใช้ประโยชน์จากการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิด และความสามารถของตนเองได้อย่างกว้างขวาง และดำเนินต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระบบ และนอกระบบหรือแม้แต่ผู้ที่ผ่านการศึกษาในระบบและนอกระบบมาแล้ว ก็ยังมีความจำเป็นต้องมีการศึกษาตามอัธยาศัยสืบเนื่องต่อไปตลอดชีวิต

6. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการคืนการศึกษาให้แก่ชุมชนเพราะชุมชนมีโอกาสได้ฟื้นฟูและพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาของชุมชน ตลอดจนฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนให้มีคุณค่า และมีความหมายต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

7. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการฟื้นฟูและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการดำเนินชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมของคนในชุมชน การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม หรือใช้วัฒนธรรมของชุมชนเป็นพื้นฐานย่อมจะเป็นการจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นโดยตรง ในขณะเดียวกันก็เป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีทัศนะอันกว้างไกล มีความรู้ความเข้าใจเท่าทันข่าวสารข้อมูลและความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างกว้างขวางด้วย ทำให้คนในท้องถิ่นมีทางเลือกในการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตได้อย่างหลากหลาย

8. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ช่วยส่งเสริมความและหมายและคุณค่าของ พระพุทธศาสนาในสังคมไทย สารสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา คือ การชี้แนะแนวทางให้ มนุษย์พัฒนาตัวเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อจะได้สามารถพึ่งตัวเองในการแก้ปัญหาใน การดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นตามลำดับ ถึงขั้นที่หมดปัญหา และมีชีวิตที่เป็น อิศระ สะอาด สว่าง สงบ อย่างแท้จริง คำสอนในเรื่องมรรคมืดมัวแปด หรือไตรสิกขา แท้ที่จริงแล้วก็คือ แนวทางในการพัฒนาตนซึ่งจะยังผลให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

9. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นหน้าที่ของทุกคน ทุกหน่วยงานในสังคม มิใช่ เพียงสถานศึกษาเพียงหน่วยเดียว ทุกหน่วยมีหน้าที่และสิทธิอันชอบธรรมในการจัดการศึกษา ให้กับคนทั่วไปในเนื้อหาที่หลากหลาย โดยไม่มีขีดจำกัด เป็นการระดมความร่วมมือ จากทุกฝ่าย ในสังคมเพื่อให้พร้อมที่จะเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤตการณ์ต่างๆ สร้างเสริมความ แข็งแกร่งทั้งของบุคคลและชุมชน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) จนถึงขณะนี้ คงไม่มีใครปฏิเสธถึงความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกที่เข้าสู่ยุค ศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีการย้ำเน้นความสำคัญดังกล่าว จากรายงานเรื่องการเรียนรู้ : ชุมทรัพย์ในตน ที่ คณะกรรมการมานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เมื่อ พ.ศ. 2539 ที่กล่าวว่า สี่หลักที่เป็นรากฐานของการศึกษาได้แก่

การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นองค์ความรู้โดยการรวมความรู้ สำคัญอย่างกว้างๆ เข้าด้วยกัน มีการศึกษาลงลึกในบางวิชาที่เลือกไว้ ซึ่งภูมิหลังกว้างๆ นี้จะเป็น ไบเบิกทางนำไปสู่การศึกษาตลอดชีวิต โดยช่วยวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับให้คนมีจิตใจชอบ แสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา

เรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง (Learning to Do) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะและ ศักยภาพของมนุษย์ในลักษณะที่จะช่วยสร้างความสามารถในการดำรงชีพอยู่ในสถานการณ์ ต่างๆ ได้ ความสามารถและทักษะดังกล่าวจะสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ ถ้าผู้เรียนมีโอกาสได้ ทดลองและพัฒนาความสามารถของตนโดยมีส่วนร่วมในโครงการประสบการณ์ในงานอาชีพหรือ งานทางสังคมอย่างจริงจัง

การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning To be) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้มนุษย์สามารถพัฒนา คุณภาพชีวิตทุกด้านและสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมี ความสุขในโลกศตวรรษที่ 21 ทุกคนยังจำเป็นจะต้องมีความเป็นอิสระและรู้จักตัดสินใจ ประกอบ กับการมีความรู้สึกรับผิดชอบโดยส่วนตัว อย่างแรงกล้าต่อการที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น

การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความรักและเคารพซึ่งกันและกัน โดยพัฒนาความเข้าใจในผู้อื่น ทั้งแง่ประวัติศาสตร์ ธรรมเนียมประเพณี และค่านิยมทางจิตใจ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำหรับการรังสรรค์จิตวิญญาณใหม่ที่ตระหนักสำนึกถึงการต้องพึ่งพาอาศัยกัน รวมทั้งการวิเคราะห์ความเสี่ยงและความท้าทายของอนาคตร่วมกัน

สำหรับประเทศไทย ซึ่งได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอย่างยิ่ง และได้มีความพยายามที่จะเชื่อมโยงรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ประเทศไทยจำเป็นต้องเตรียมประชาชนและสังคมให้มีศักยภาพและมีความพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่ยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เช่นเดียวกับประเทศอื่นทั่วโลก ซึ่งการศึกษาดูตลอดชีวิตจะเป็นวิถีทางสำคัญยิ่งที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนไทยไปสู่เป้าหมายของประเทศไทยได้ โดยอาจจำแนกความจำเป็นได้ดังนี้

1. ความจำเป็นที่ประชาชนไทยทุกคนทุกกลุ่มอายุจะต้องได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอ เพื่อที่จะรู้เท่าทันสามารถปรับตัว และดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมท่ามกลางสภาพความเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และวิทยาการเทคโนโลยี

2. ความจำเป็นที่ประชาชนที่ประกอบอาชีพการงานจะต้องพัฒนาความรู้และทักษะอยู่เสมอ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาอาชีพและปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

3. ความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องได้รับความรู้อยู่เสมอ ให้เท่าทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เพื่อจะสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ เผชิญปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถอยู่ในสังคมที่มีการแข่งขันได้ และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในทุกสถานการณ์

4. ความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค รวมทั้งโอกาสในการได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอ เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนและสังคมตามระบบประชาธิปไตย

5. ความจำเป็นที่ประชาชนต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดต่อสื่อสารด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย

6. ความจำเป็นที่ประชาชนวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ของประเทศจะต้องได้รับการศึกษา เพื่อให้สามารถพัฒนาอาชีพ หรือประกอบอาชีพเพื่อมีรายได้ตลอดจนปรับปรุงความเป็นอยู่และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงชีวิต

7. ความจำเป็นที่ประชาชนโดยเฉพาะผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งยังมีอยู่เป็นจำนวนมากในสังคมไทยจะต้องได้รับการศึกษาในรูปแบบอื่นๆ นอกเหนือจากรูปแบบในระบบโรงเรียน เพื่อที่จะสามารถมีมืออาชีพที่เหมาะสม มีรายได้ที่พอเพียง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคงขึ้น

8. ความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องได้รับบริการการศึกษาที่หลากหลายยืดหยุ่น เหมาะกับสภาพของผู้ทำงานและผู้ที่มีภาระต่างๆ เพื่อให้สามารถรับบริการได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เมื่อต้องการและมีความพร้อมในทุกช่วงอายุ

สรุป ความจำเป็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเป็นความสำคัญต่อการการศึกษาของประชาชนเนื่องจากการศึกษาตลอดชีวิต คอยสนับสนุนและให้โอกาสทางการศึกษาได้กลับเข้ามาศึกษาและได้ความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อมาพัฒนาตนเอง

1.6 การศึกษานอกระบบ

ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ปัจจุบันการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความสำคัญมากขึ้นในทุกประเทศเพราะการศึกษาไม่ได้สิ้นสุดลงเมื่อพ้นจากโรงเรียน หรือการศึกษาไม่ได้หยุดเฉพาะกลุ่ม เพศหรือวัย หากแต่การศึกษาต้องเปิดโอกาสให้ผู้ที่ต้องการและสนใจสามารถเข้าเรียนได้ตามจำเป็น ดังนั้นการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงเกิดขึ้นและพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้งและได้รับความสนใจมากขึ้น ดังที่หลายคนเรียกว่าเป็นความหวังใหม่ทางการศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถจัดบริการให้แก่ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย เพื่อตอบสนองต่อความต้องการอย่างทั่วถึง (วรรัตน์ อภินันท์กุล , 2549)

สำหรับความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ Sheffield และ Diejomaoh (1972) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นคำที่มีความหมายกว้างครอบคลุม การฝึกอบรม และการสอนนอกระบบชั้นเรียนเกือบทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การเรียนของบุคคลแต่ละบุคคล จากพ่อแม่จากโรงงาน ไปจนถึงการณรงค์เพื่อให้ประชาชน ใ้รู้หนังสือ การศึกษานอกระบบโรงเรียนควรเป็นการบริการเพื่อสนองความต้องการ เช่น

1. เพื่อให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสเรียนในระบบโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน
2. เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาจากระบบโรงเรียนแล้วได้มีโอกาสหาความรู้และได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติม โดยเฉพาะสำหรับการที่จะไปประกอบอาชีพ
3. สำหรับช่วยให้ผู้ที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ได้มีโอกาสศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

Philip H. Coombs (1973) กล่าวว่า การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึงกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบการศึกษาภาคปกติไม่ว่ากิจกรรมจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมต่างหาก หรือจัดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมใหญ่อื่นๆ เป็นกิจกรรมที่มุ่งบริการกลุ่มผู้เรียนที่กำหนดเป็นเป้าหมาย และอย่างมีความมุ่งหมาย

UNESCO (1976) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นทางการเป็นระบบ แต่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมุ่งบริการให้กลุ่มคนต่างๆของประชากรทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก โดยเน้นการเรียนรู้หลักจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ธำรงค์ บัวศรี (2521) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบว่าเป็นการจัดการศึกษา

1. เพื่อสอนให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ ควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพ
2. เพื่อฝึกอบรมวิชาชีพเพิ่มเติมแก่ผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่แล้ว และต้องการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการสมัยใหม่เพื่อความก้าวหน้ายิ่งขึ้น
3. เพื่อสอนด้านอาชีพศึกษาให้สามารถนำไปปรับปรุงงานอาชีพของตนเองหรือเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต
4. เพื่อฝึกอบรมให้เป็นพลเมืองดี ให้มีความรับผิดชอบทางการเมือง เช่น ให้รู้จักหน้าที่พลเมืองทุกคนจะต้องปฏิบัติ

อุณา นพคุณ (2523) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึงกิจกรรมหรือโครงการใดๆ ที่สถาบันต่างๆในสังคมจัดขึ้นโดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ ผู้รับการศึกษาที่มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ในการที่จะรับการเรียนรู้กิจกรรมดังกล่าวจัดให้แก่ประชากร ทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีความรู้ ทักษะ ทักษะที่ดี ค่านิยมที่ดี โดยมีการจัดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น หลักสูตรยืดหยุ่น ประหยัด และตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน และปัญหาของชุมชน

อุดม เขยกิจวงศ์ (2523) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนมุ่งส่งเสริมและปลูกฝังให้คนมีลักษณะเป็น “คนคิดเป็น”ตอบสนองตามสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ และเสริมสร้างความเป็นธรรมในการศึกษาการศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า

1. ฝึกอบรมให้ผู้เรียน คนคิดเป็น
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีเครื่องในการแสวงหาความรู้ต่อไป
3. เพื่อสนับสนุนได้นำความรู้ ทักษะ และทักษะที่จำเป็นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม
4. เพื่อส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมอันดีงามซึ่งเป็นมรดกของชาติ

ปฐม นิคมานนท์ (2528) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่สังคมจัดขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยเฉพาะ นอกจากการเรียนปกติในโรงเรียน กิจกรรมดังกล่าวอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นๆ เพื่อสนองต่อความต้องการด้านการเรียนรู้ตามแต่ละบุคคลจะสนใจ

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง กิจกรรมที่มีรูปแบบไม่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสม และความต้องการของผู้เรียน ยึดหลักปรัชญาที่ว่าการศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักใช้ความคิด ตัดสินใจเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีอิสระจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยมีวิธีการเป็นส่วนประกอบที่จะทำให้คนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และยังเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดเพื่อคนทุกคนในสังคม

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non – Formal Education) เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะอ่อนตัวให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธีจึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างยิ่ง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการศึกษาระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

สุมาลี สังข์ศรี (2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดบริการให้กับประชาชนทุกคนทุกเพศทุกวัยโดยไม่จำกัดพื้นฐานทางการศึกษา อาชีพประสบการณ์ หรือความสนใจ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้พื้นฐาน ความรู้ทางด้านทักษะอาชีพ ตลอดจนความรู้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

อุ้นตา นพคุณ (2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นกิจกรรมหรือโครงการที่หน่วยงานต่างๆในสังคมจัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ ผู้รับการศึกษาก็มีเจตนาและวัตถุประสงค์ในการรับการเรียนรู้ กิจกรรมดังกล่าว จัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษาเพื่อให้

ประชาชนมีความรู้ ทักษะและทัศนคติค่านิยมที่ดี กิจกรรมทางการศึกษาที่เรียกว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องจัดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น หลักสูตรยืดหยุ่น ประหยัด และตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจ ปัญหาของชุมชน

จรรยาพร ธรณินทร์ (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนคือ กระบวนการจัดการสมรรถนะของผู้เรียน ทั้งที่เป็นทัศนคติและทักษะและความรู้ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนในระบบโรงเรียนทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไขความขัดแย้ง การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเป็นผู้ฟัง การแก้ปัญหาาร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบและความมีวินัย

วรรัตน์ อภินันท์กุล (2551) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมายรูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาหลักสูตรต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการแต่ละกลุ่มบุคคล

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ในมาตรา 4 ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบ หมายความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพ ความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

สรุปได้ว่าการศึกษานอกระบบหมายถึง การศึกษาที่มีความยืดหยุ่นทางด้านเวลาผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามที่ตัวเองสะดวก สามารถเรียนเพื่อปรับวุฒิทางการศึกษาได้เนื่องจากพอเรียนจบได้รับวุฒิทางการศึกษาเพื่อนำไปพัฒนาอาชีพที่ทำอยู่ และการศึกษานอกระบบโรงเรียนยังสอนให้เป็นคนคิดเป็นสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้และยังลดปัญหาการอ่านออกเขียนได้อีกด้วย

1.7 ประเภทการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2540) ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญที่ทำหน้าที่ให้บริการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนในพื้นที่ต่างๆ ได้แบ่งประเภทของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็น 3 ประเภทดังต่อไปนี้

- ประเภทให้ความรู้พื้นฐาน เช่น การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ การศึกษาของผู้ใหญ่ สายสามัญระดับต่างๆ เพื่อเป็นการยกระดับการศึกษาของประชาชนผู้ขาดโอกาสที่จะศึกษาในระบบได้เพิ่มพูนวุฒิการศึกษาของตน

- ประเภทเพิ่มพูนทักษะและความสามารถทางด้านอาชีพ เช่น หน่วยฝึกฝนอาชีพ เคลื่อนที่ การเปิดสอนอาชีพทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การจัดกลุ่มสนใจ บริการแนะแนวอาชีพ การจัดกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อให้ประชาชนเกิดแนวความคิดในการพัฒนาอาชีพ เป็นต้น

- ประเภทให้บริการด้านข่าวสารข้อมูลความรู้ เช่น ห้องสมุดประชาชนหรือที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน การเผยแพร่ด้วยเอกสาร หนังสือพิมพ์ การจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ การจัดฉายภาพยนตร์ การให้ความรู้โดยการใช้สื่อพื้นบ้านต่างๆ การจัดศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น

1. การศึกษานอกระบบโรงเรียนขั้นพื้นฐาน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ความรู้อ่านเขียน การคำนวณเบื้องต้น การติดต่อสื่อสารความรู้ทางด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตหรือการศึกษาต่อ

2. การศึกษานอกระบบแบบประเภทการให้ความรู้ทักษะอาชีพ เป็นการให้ความรู้ทางด้านวิชาชีพใหม่ เพื่อจะนำความรู้มาปรับปรุงอาชีพที่ประกอบอยู่หรือสร้างอาชีพใหม่เพื่อเพิ่มพูนรายได้การฝึกอบรมวิชาชีพนี้จัดโดยหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน สมาคม มูลนิธิ

3. การศึกษานอกระบบประเภทให้ความรู้ทั่วไปและข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน เป็นการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ความรู้ด้าน สุขภาพ กฎหมายศาสนา สิ่งแวดล้อม การเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้น เช่น การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ การให้ความรู้ข่าวสารผ่านสื่อประเภทต่างๆ การจัดแหล่งความรู้ ชลขกฏกระทรวงว่าด้วยการแบ่งระดับ และการเทียบระดับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2546 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 การศึกษานอกระบบแบ่งออกเป็น 2 ระดับดังนี้

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

1.1 การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

1.2 การศึกษาระดับประถมศึกษา

1.3 การศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ การศึกษา

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยแบ่งออกเป็น ประเภทสามัญศึกษา และประเภทอาชีวศึกษา

2. การศึกษาระดับอุดมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

2.1 การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา

2.2 การศึกษาระดับปริญญา

ข้อ 2 การศึกษานอกระบบที่จัดเป็นหลักสูตรเฉพาะหรือหลักสูตรฝึกอบรมตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียนอาจนำผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์มาเทียบระดับการศึกษาับการศึกษาในระบบหรือการศึกษานอกระบบตามข้อ 1 ได้

ข้อ 3 การเทียบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่า ปริญญาให้สถานศึกษาที่รัฐมนตรีกำหนดแต่งตั้งคณะกรรมการจำนวนไม่เกิน 5 คนทั้งนี้ ต้องเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในสาขาวิชาของการศึกษาระดับนั้นไม่น้อยกว่าสามคน และผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการวัดผลและประเมินผลจำนวน 1 คนดำเนินการเทียบระดับการศึกษาตามระเบียบที่ รัฐมนตรีกำหนด ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผล และประเมินผล และเกณฑ์การจบหลักสูตรนั้นจากที่มีการได้แบ่งประเภทการศึกษานอกระบบโรงเรียนพอ สรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ๆ ดังนี้

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางด้านอาชีพ
3. การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

สุนทร สุนันท์ชัย (2530) ได้กล่าวถึง การศึกษานอกระบบพบว่ามีขอบข่ายครอบคลุมเนื้อหาต่าง ๆ 6 ประเภทดังนี้

1. สามัญศึกษาทั่วไปเป็นการศึกษาเทียบเท่าระบบโรงเรียนตั้งแต่ชั้นอ่านออกเขียนได้จนถึงระดับอุดมศึกษาโดยผู้เรียนได้รับคุณวุฒิตามระดับที่ศึกษา
2. การฝึกอาชีพได้แก่ การฝึกทักษะอาชีพตามต้องการของผู้เรียน
3. การศึกษาด้านสุขภาพและชีวิตในครอบครัวได้แก่การป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บ โภชนาการ สวัสดิศึกษา การจัดสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
4. การศึกษาด้านการเมืองการปกครองได้แก่ การปกครองประเทศ การปกครองท้องถิ่น การออกเสียงเลือกตั้งกิจการสาธารณะ การเสียภาษีอากร สิทธิหน้าที่ของประชาชนองค์กร
5. การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลได้แก่ การศึกษาเสรีภาพ การดนตรี ศิลปะนันทนาการ การศาสนา ฯลฯ
6. การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนได้แก่ การศึกษาเพื่อมุ่งให้เกิดความสามารถในการมีส่วนร่วมในชุมชน

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้แบ่งประเภทการศึกษานอกระบบไว้ 5 ประเภทโดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายดังนี้

1. การศึกษาแม่และเด็กหรือการศึกษาครอบครัวเป็นกิจกรรมมุ่งเน้นแม่และเด็ก
2. กิจกรรมองค์การเยาวชนเป็นการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนอันเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศ
3. การศึกษาผู้ใหญ่เป็นการจัดการศึกษาให้กับผู้ใหญ่ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปเพื่อให้โอกาสเสริมความรู้และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์เพื่อที่สามารถนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
4. การศึกษาชุมชนเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนเพื่อเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน
5. การศึกษาพิเศษเป็นการจัดการศึกษาให้กลุ่มชุมชนในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันในสังคม เช่น กลุ่มชนในพื้นที่ห่างไกลและได้สรุปการจัดเนื้อหากิจกรรมการศึกษานอกระบบโดยแบ่งได้ดังต่อไปนี้คือ
 1. การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่องได้แก่การศึกษานอกระบบสายสามัญ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา
 2. การศึกษาด้านทักษะอาชีพ คือ กิจกรรมฝึกอาชีพเพื่อมุ่งพัฒนาความรู้ทักษะที่เป็นประโยชน์เพื่อการประกอบตามความต้องการในสาขาวิชาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสาขาเกษตรกรรม พานิชยกรรม อุตสาหกรรม คหกรรม ศิลปกรรมและหัตถกรรม
 3. การให้บริการข่าวสารข้อมูลและสารสนเทศต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด ห้องสมุดประชาชนอำเภอ ห้องสมุดประชาชนตำบล ที่อ่านหนังสือและแหล่งความรู้ประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดเคลื่อนที่ หน่วยโสตทัศนศึกษา วิทยุศึกษา โทรทัศน์เพื่อการศึกษ ตลอดจนหนังสือวารสารและสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น
 4. การศึกษาด้านสุขภาพอนามัยการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัวชุมชนและสิ่งแวดล้อมคือความรู้ทักษะและทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ การป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บ สุขภาพอนามัย โภชนาการบริโภค ศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวและการวางแผนครอบครัว เป็นต้น
 5. การศึกษาเพื่อสันติภาพและด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การสร้างความสงบเรียบร้อยการปกครองในระดับต่างๆ องค์การประชาชนการใช้สิทธิและหน้าที่ในกระบวนการทาง

สังคม เช่น กิจกรรมเพื่อชุมชน การเสียภาษีอากร การเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศ เป็นต้น

6. การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคคล ได้แก่ กิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการใช้เวลาว่างหรืองานอดิเรก เช่น ดนตรี การละคร กีฬา พักผ่อน เป็นต้น

สรุป การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาเพื่อคนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและคำนึงถึงเวลาและความยืดหยุ่นเพื่อเพิ่มวุฒิทางการศึกษาและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ทางทักษะอาชีพมากขึ้น

1.8 หลักการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีหน้าที่หลักสำคัญที่นำมาใช้เป็นหลักการในการจัดการเรียนรู้ (สุมาลี สังข์ศรี, 2545) ดังต่อไปนี้

1. หลักความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาของประชาชนทุกคนเพราะประชาชนทุกคนควรได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

2. หลักการกระโอบโอกาสทางการศึกษาควรที่หาวิธีการต่างๆ ที่จะกระจายการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการศึกษาตลอดชีวิต

3. หลักความต่อเนื่องควรจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

4. หลักความยืดหยุ่น การศึกษานอกระบบโรงเรียนควรที่จะมีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น หลักสูตรต้องปรับให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ระยะเวลาเรียน เป็นต้น

5. หลักการสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนต้องสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่รับบริการเป็นสำคัญ พื้นที่ต่างกันกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนย่อมต่างกันด้วย

6. หลักความสัมพันธ์ในการดำเนินชีวิต เนื้อหาและกิจกรรมมีความสอดคล้องต่อปัญหาและความต้องการจริงในการดำเนินชีวิต

7. หลักความหลากหลาย กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความหลากหลายทั้งตัวประเภทของกิจกรรมเองและวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องต่อกลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างกัน

8. หลักความเป็นประชาธิปไตย ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น กลุ่มเป้าหมายควรมีอิสระในด้านความคิด สามารถเลือกเวลาเรียน เลือกวิธีเรียน ตามความพร้อมและความสะดวก

9. หลักการมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนนั้น ผู้ที่จัดต้องไม่จำกัดอยู่แค่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น แต่จะต้องมีทั้งหน่วยงานของภาครัฐ หน่วยงานเอกชน สมาคม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

10. หลักการพึ่งตนเอง เป้าหมายหลักของการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียน มุ่งให้คนพัฒนาตนเอง และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต

สมประสงค์ วิทย์เกียรติ (2547) หลักการศึกษาจากระบบโรงเรียนมี 6 ประการดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การวางแผนการเรียนการสอน การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลดังนี้

1.1 การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบันนี้จะต้องคำนึงสภาพ ปัญหา ความต้องการ ความสนใจ เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนั้นเกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนมากที่สุด และเมื่อผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมแล้วสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

1.2 การวางแผนการสอน การจัดการเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกในสิ่งที่ต้องการ ผู้เรียนอาจเลือกชุดการเรียนที่เหมาะสมกับตัวเอง และยังเป็นวิชาที่สนใจที่จะศึกษา หรือร่วมการวางแผนระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนน่าจะดีกว่าเป็นผู้สอนหรือผู้เรียนเพียงอย่างเดียว

1.3 การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้น กิจกรรมที่จัดส่วนใหญ่ต้องให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด ผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกเพียงเท่านั้น

1.4 การประเมินผลการเรียนการสอน สิ่งหนึ่งที่ผู้เรียนกลัวมากที่สุดในการเรียนการสอนนั้น คือ การต้องสอบโดยเฉพาะผู้ใหญ่อายุแล้วจะยิ่งกลัวการสอบมากที่สุด การประเมินการเรียนการสอนจึงต้องให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด โดยเฉพาะให้ผู้เรียนได้เห็นถึงความก้าวหน้าของการเรียนมากกว่าการสอบได้หรือสอบตก

2. หลักสูตรที่เลือกเรียน ผู้เรียนการศึกษาจากระบบโรงเรียนเป็นผู้เรียนที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนแล้ว หรืออาจเป็นผู้พลาดโอกาสทางการศึกษาแต่ด้วยเหตุผลบางประการทำให้ไม่ได้ศึกษาในระบบโรงเรียน กลุ่มผู้เรียนการศึกษาจากระบบโรงเรียนจึงหลากหลายและมีความกว้างขวางมาก ดังนั้นต้องเลือกเรียนที่สอดคล้องต่อความต้องการและความสนใจ ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาจากระบบโรงเรียน ต้องมีการศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาหลักสูตร หรือประมวลประมวลประสบการณ์เพื่อปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

3. ความสัมพันธ์แบบแนวราบ การศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนผู้สอน ผู้สอนจะมีบทบาทในการช่วยจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการศึกษาในตนเอง บทบาทของตัวผู้สอนเองไม่ใช่เป็นผู้บรรยายเพียงเท่านั้นแต่จะคอยอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4. การพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่น การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้บริการแก่กลุ่มประชากรการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นสำคัญ และยังรวมถึงการบริการไปสู่ผู้เรียนในระบบโรงเรียนด้วย กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีความกว้างขวางมาก การที่จะนำทรัพยากรจากภาครัฐมาใช้เพียงอย่างเดียวคงเป็นไปได้ยาก เพราะความจำกัดทางด้านของงบประมาณและทรัพยากร แต่ความมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นต้องให้บริการการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้กับทุกคนทุกพื้นที่ การที่จะทำให้สำเร็จตามความมุ่งหมายนั้นต้องอาศัยจากทรัพยากรท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น ด้านบุคคล ทรัพย์สิน หรือรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบโรงเรียน เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ในท้องถิ่นนั้นมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ มีคุณค่าท้องถิ่นควรเชิญชวนคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันที่จะช่วยพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของ ที่เข้ามาพัฒนาท้องถิ่นตนเอง จะทำให้การกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในท้องถิ่นไปอย่างต่อเนื่อง

5. การนำไปใช้ประโยชน์ ผู้ที่มาร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ไม่ได้ศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งมีอาชีพอยู่แล้ว แต่เข้ามาศึกษาเพิ่มเติมในความรู้ ประสบการณ์ หรือความชำนาญในบางสิ่งบางอย่าง ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นต้องนำไปใช้ได้เลย ดังนั้นกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่กำหนดขึ้นมานั้นจึงต้องเป็นกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการหรือความสนใจของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย เพียงพอดอกกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ กิจกรรมการศึกษานอกระบบจึงต้องพัฒนาขึ้นมาอย่างหลากหลาย เพียงพอดอกกลุ่มเป้าหมาย

6. การมีโครงสร้างที่หลากหลาย โครงสร้างการศึกษานอกระบบโรงเรียนไม่ว่าจะเป็น โครงสร้างหลักสูตร โครงสร้างของการเรียนการสอน โครงสร้างสื่ออุปกรณ์ โครงสร้างการบริหาร โครงสร้างการประเมิน ควรมีความยืดหยุ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

สรุป การศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นเน้นหลักในการจัดที่มีความยืดหยุ่นต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้เรียนเนื่องจากผู้เรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความหลากหลายดังนั้นควรจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สามารถนำประโยชน์ที่ได้รับไปใช้ในทันทีเพื่อพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของตนเอง

1.9 การศึกษาตามอัธยาศัย

นิยามและความหมาย ของการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 15 การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษานอกโรงเรียนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสโดยการศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือ แหล่งความรู้อื่นๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบหนึ่งทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ผู้เรียนสะสมไว้ระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็ผลการศึกษาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบตามอัธยาศัย การศึกษาอาชีพหรือจากประสบการณ์การทำงาน

Evan (1981) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยไว้ว่า ผลของการเรียนรู้อันเกิดจากสถานการณ์ที่ผู้เรียนหรือแหล่งความรู้ใดๆ โดยอย่างหนึ่งมีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ทั้งสองปัจจัยเกิดตรงกัน

Combs (1985) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยหมายถึง กระบวนการศึกษาตลอดชีวิต ที่ทุกคนได้รับและสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ และการรู้แจ้งจากประสบการณ์ประจำวัน และสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้าน ที่ทำงานและที่สนามเด็กเล่น และเจตคติของสมาชิกครอบครัว และเพื่อนจากการเดินทางอ่านหนังสือพิมพ์และหนังสืออื่นๆ หรือการฟังวิทยุ หรือการดูภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์ปกติแล้ว การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีการจัด ไม่มีระบบ และบางครั้งไม่ได้ตั้งใจ แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของแต่ละคนอยู่อย่างมาก

Shibuya (1990) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย คือกระบวนการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสังสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิดจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ไม่มีองค์กร ไม่มีระบบ ไม่มีจุดหมาย ไม่ตั้งใจ และเรื่อง ที่รับการถ่ายทอดก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตในสังคม

ปฐม นิคมานนท์ (2532) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ซึ่งได้เสริมสร้างความคิด ค่านิยม ทักษะ และความรู้ต่าง ๆ เช่นการเรียนรู้จากครอบครัว เพื่อนบ้าน จากการทำงาน ห้องสมุด แหล่งการเรียนรู้ วัด ตลอดจนการเรียนรู้ออกสื่อมวลชนต่าง ๆ

สุนทร สุนันท์ชัย (2532) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึงการได้รับความรู้ ทักษะ เจตคติ จากประสบการณ์ประจำวันในครอบครัว ชุมชน จากการทำงาน การเล่น ห้องสมุด สื่อมวลชน และอื่นๆในสภาพแวดล้อมของบุคคล

มัลลิกา พงศ์ปริตร (2535) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยนั้นเกิดขึ้นได้ทุกขณะจิตไม่ว่าสิ่งใดที่ผ่านมากกระทบประสาทสัมผัสทั้งห้า ย่อมมีอิทธิพลต่อจิตใจและความรู้ของผู้รับทั้งสิ้น จุดสำคัญที่ว่าผลกระทบนั้นจะเป็นไปในทางลบหรือทางบวก หากผู้รับรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ส่วนหนึ่งที่เราเรียกว่า การศึกษาตลอดชีวิต

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยนั้นเกิดขึ้นได้ทุกขณะเวลาตามวิถีชีวิตการเรียนรู้หรือจากประสบการณ์การเรียนรู้ จากบุคคล จากครอบครัว โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตรไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ เพศ อีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นได้ในทุกช่วงชีวิตของคน

ฉลองศรี พลโยธา (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยขั้นตอนของการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับอันเนื่องมาจากความต้องการ ความสนใจ หรือความพึงพอใจของแต่ละบุคคล เป็นกระบวนการหนึ่งในการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่มนุษย์ได้รับ โดยวิธีที่ไม่เป็นทางการเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติตามวิถีของมนุษย์ โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมโดยมีผู้จัดหรือไม่มีผู้จัดก็ได้ สิ่งที่คุณคนจะเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมนั้นมีคุณภาพทางการศึกษามากเพียงใด การศึกษาเป็นเพียงกิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตมนุษย์

ชัยยศ อิมสุวรรณ์ (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งความรู้และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

วศินี่ ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบุรณ (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ โดยการผลักดันให้ผ่านกระบวนการสนทนา ที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจและขยายประสบการณ์โดยไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้เป็นสิ่งที่อุบัติขึ้นทันที

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่ง พ.ศ.2545 ในมาตรา 15 ระบุว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ตามศักยภาพความพร้อมและโอกาสโดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลที่สามารถเลือกเรียนได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

ทวีป อภิสัทธา (2554) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยหมายถึง การศึกษาที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตตามธรรมชาติที่แต่ละบุคคลที่จะแสวงหาความรู้ พัฒนาทักษะ ค่านิยม และเสริมสร้างประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของตนเองตามความจำเป็นและความต้องการ ตั้งแต่เกิดจนตาย ทำให้เกิดกระบวนการในการพัฒนาตนเองโดยที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว โดยไม่ต้องมีเครื่องมือวัดและประเมินผลใด ๆ เป็นการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย

สรุปได้ว่า ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นเกิดได้ตลอดเวลาของวิถีในการดำเนินชีวิตของเราอาจเป็นประสบการณ์ตรงที่เราสัมผัสได้ และการศึกษาตามอัธยาศัยยังเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในแบบอื่นๆ อีกด้วย

ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย

ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัยมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ที่เฉพาะ (ทองอยู่ แก้วไพฑูริย์, 2544) ดังนี้

1. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบที่จะอธิบายได้ชัดเจน และไม่สามารถจับต้องได้ เหมือนในการศึกษาในระบบโรงเรียน แต่รู้ว่ามีอยู่เพราะเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย
2. การศึกษาที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จึงมีหลายวัตถุประสงค์และไม่จำเป็นต้องเพื่อการศึกษาเท่านั้น
3. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระบบอื่น ๆ ไม่สามารถแยกออกได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ บุคคลสามารถใช้การศึกษาตามอัธยาศัยไประหว่างการเรียนรู้ในระบบไปพร้อมกัน แต่ต้องมีการเชื่อมโยงการศึกษาในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การจัดทัศนศึกษา การท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับการเรียนการสอน
4. การศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นการศึกษา ที่มีความหลากหลายรูปแบบ และวิธีการที่ไม่เป็นทางการได้ไม่จำกัด

5. การศึกษาตามอัธยาศัยไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีแม้แต่สถานที่เรียนที่ไหนก็ได้ลักษณะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการอีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียนอีกด้วย
6. การศึกษาตามอัธยาศัย มีเรื่องกำหนดเวลาในการเรียนรู้เป็นตัวแปร และควบคุมได้น้อยมาก ดังนั้นการประเมินผลจึงอยู่ที่ผู้เรียน
7. การศึกษาตามอัธยาศัยต้องสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต เป็นลักษณะเฉพาะบุคคล สัมผัส รวมทั้งเป็นการเลือกรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยในการดำเนินชีวิต
8. การศึกษาตามอัธยาศัยมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ อาจจะไม่เกิดผลแบบเดิมทุกประการ
9. การศึกษาตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้น อาจเป็นสิ่งที่จูงใจหรือไม่จูงใจก็ได้ ไม่สามารถคาดหมายล่วงหน้าได้
10. การศึกษาตามอัธยาศัยนั้นเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งหมายถึงการทำตามอำเภอใจของผู้เรียนและผู้เรียนสามารถวิธีการเรียนด้วยตนเอง
11. การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะของการอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม เป็นการไม่ผูกพันแต่มีใจที่จะเรียนรู้จึงจำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์
12. การศึกษาตามอัธยาศัยสามารถได้ตลอดเวลา จึงเกิดขึ้นได้ตลอดทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์
13. การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในทุกช่วงเวลาไปตลอดชีวิต เพราะเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต ดังที่มีคำกล่าวที่ว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการจากอุบัติขึ้นของชีวิต จนสิ้นอายุขัย

การศึกษาตามอัธยาศัยมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะทั้งนี้ก็โดยอาศัยการเทียบเคียงกับการศึกษาในระบบและนอกระบบ ดังนี้ (ศุภนัยส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย, 2544)

1. การศึกษาตามอัธยาศัยมีรูปแบบที่ไม่แน่นอนตายตัว เป็นส่วนหนึ่งของดำรงชีวิต เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ
2. การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมมีหลายสถานการณ์จึงมีหลายวัตถุประสงค์และไม่จำเป็นต้องเพื่อการศึกษา
3. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่มีหลากหลายรูปแบบและใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการและไม่ได้จำกัด

4. การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีหลักสูตรไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอนไม่จำกัดอายุไม่มีการลงทะเบียนและไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร ไม่มีสถานที่ เรียนที่ไหนก็ได้ ส่วนใหญ่เรียนเพื่อความรู้และนันทนาการและไม่จำกัดเวลาเรียน

5. การศึกษาตามอัธยาศัยมีเรื่องกำหนดเวลาที่เป็นตัวแปรและควบคุมได้น้อยมาก เพราะการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการปล่อยอิสระตามอัธยาศัย การประเมินผลจึงอยู่ที่ผู้เรียนเช่นกัน

6. การศึกษาตามอัธยาศัยต้องสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต

7. การศึกษาตามอัธยาศัยมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ (Specific) อาจเกิดซ้ำแต่อาจไม่เกิดซ้ำที่มีผลเหมือนเดิมทุกประการ

8. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการปฏิบัติขึ้นอาจเป็นตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ไม่สามารถคาดหมายล่วงหน้าได้ไม่สามารถระบุลักษณะบ่งชี้ถึงผลการเรียนที่เหมือนกันได้ทุกส่วน

9. การศึกษาตามอัธยาศัยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

10. การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะของการอาสาสมัครร่วมกิจกรรมเป็นการไม่ผูกพันแต่เต็มใจที่จะเรียนรู้

11. การศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

12. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบอื่นๆอย่างแยกไม่ออกให้ชัดเจนได้

13. การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยต่อเนื่องไปตลอดชีวิตเพราะเป็นการศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการดำเนินชีวิต บุคคลทุกคนจึงสามารถเข้าออกและสัมผัสการศึกษาตามอัธยาศัยได้ตลอดชั่วชีวิตดังที่มีคำกล่าวว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการจากการปฏิบัติของชีวิตจนสิ้นอายุขัย

ลักษณะการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจึงมีความสำคัญ (อุดม เขยกีวงศ์ , 2544) คือ

1. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากรุ่นสู่อีกรุ่นหนึ่ง

2. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สะท้อนถึงคุณค่าของการศึกษา

3. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ตอบสนองการแสวงหาความรู้ของบุคคลให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

4. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่หล่อหลอมของชีวิตของบุคคลจากการเรียนรู้จากครอบครัว ชุมชนและสังคม

5. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการพัฒนาบุคคลจากองค์ความรู้ที่ได้รับ องค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ตรงจากการประกอบอาชีพ

สรุป การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะสำคัญคือ เป็นการศึกษาที่ไม่มีแบบแผนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุของผู้เรียน ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อพัฒนาตนเองและอาชีพของตัวผู้เรียนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกช่วงชีวิตของคน

การส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2544) การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่มีความหลากหลายทั้งกลุ่มเป้าหมาย และรูปแบบ ดังนั้นการดำเนินการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้เกิดความครอบคลุมจึงต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้ทันต่อความต้องการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคปัจจุบัน เพื่อให้บุคคลได้รับการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งนี้โดยมีความร่วมมือในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของแต่ละหน่วยงานคือ 1. ต้องมีความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา และหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มประชาชน องค์กรท้องถิ่น และชุมชน 2. ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มประชาชน และประชาชนด้วยกันโดยมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. หน่วยงานภาครัฐ เป็นกลไกสำคัญในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อพัฒนากลุ่มบุคลากรและผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานในการยกระดับการทำงานและคุณภาพชีวิต การจัดการศึกษาของหน่วยงานภาครัฐมีจุดเด่น คือ แต่ละหน่วยงานมีบุคลากรงบประมาณและทรัพยากรที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย

2. องค์กรเอกชน ในรูปแบบของสมาคม ชมรม องค์กรเพื่อสาธารณประโยชน์ ดำเนินงานการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อประชาชนผู้ด้อยโอกาสที่หลากหลายและส่วนใหญ่กลุ่มเป้าหมายที่มีความซับซ้อนของปัญหา

3. สถานศึกษา วิทยาลัย สถานศึกษาและโรงเรียนทุกระดับ สังกัดภาครัฐและเอกชนในชุมชนเมือง ชุมชนชนบท เป็นหน่วยงานที่สำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนให้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

4. องค์กรชุมชน สถาบันชุมชนและองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรเหล่านี้จะมีบทบาทในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชนให้มากขึ้น เพราะองค์กรชุมชนเหล่านี้มีความใกล้ชิดกับชีวิตความเป็นอยู่ สภาพปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนย่อมสามารถจัดการศึกษาได้ตรงกับความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด

5. ธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะสถานประกอบการทุกประเภท ทุกขนาด ทั้งด้านธุรกิจบริการ โรงงานในภาคอุตสาหกรรม และธุรกิจการเกษตร

6. สื่อมวลชน สื่อมวลชนทั้งสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ นับเป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มประชาชน ในทุกพื้นที่ และกลุ่มอายุอย่างกว้างขวางที่สุดในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นวิธีการที่มี ประสิทธิภาพและมีประโยชน์มหาศาลในการให้การศึกษาสำหรับประชาชนในยุคปัจจุบัน

7. ผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็นวิธีการจัด ขึ้นพื้นฐานและเก่าแก่ที่สุดของวัฒนธรรม

8. สถาบันครอบครัว สังคมโลกให้การยอมรับว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญ ที่สุดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นับตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นสถาบันที่สามารถจัดการศึกษาได้ทุก รูปแบบและวิธีการ

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ ตรงต่อความต้องการของบุคคลและทุกภาคส่วนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อการจัดการศึกษา ตามอัธยาศัยเพราะทุกภาคส่วนย่อมเข้าใจและทราบถึงปัญหาอย่างทอ้งแท้ ย่อมสามารถจัด การศึกษาได้เป็นอย่างดี

ตอนที่ 2 การเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Dewey (1959) การเรียนรู้เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิตมนุษย์และอยู่ขนานไปกับชีวิตของมนุษย์ กล่าวได้คือ การศึกษาคือชีวิตไม่ใช่เป็นเพียงการเตรียมตัวเพื่อชีวิตเมื่อพิจารณาพัฒนาการในแต่ละช่วงชีวิต จะพบว่าบุคคลต้องเรียนรู้อยู่เสมอ ตั้งแต่ออกจากครรภ์มารดาจนถึงอายุไข เพียงแต่ว่าอาจจะไม่ได้รู้หรือตระหนักว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นตลอดในทุกช่วงชีวิต เพราะคนส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่าการเรียนรู้หรือการศึกษาก็คือการที่บุคคลเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนหรือใน สถานศึกษาเท่านั้น แต่แท้จริงแล้ว การศึกษาหรือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตของบุคคลเป็น การศึกษาที่อยู่ในรูปแบบที่ไม่ใช่การศึกษาในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาในโรงเรียนจะมีอยู่ เพียงช่วงวัยเด็กถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งเป็นระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น แต่การศึกษาที่ไม่ใช่รูปแบบของ วิทยาลัยหรือการศึกษาหลังออกจากโรงเรียนนั้นยาวนานมากเมื่อเทียบกับการศึกษาในโรงเรียน บทความนี้จะเสนอความหมายและความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางที่จะทำให้ การศึกษาประเภทต่างๆ ได้แก่การศึกษาในระบบ นอกกระบวน และการศึกษาตามอัธยาศัยมีบทบาท

ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างเต็มที่ การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีผู้ให้ความหมายไว้ต่างกักันดังต่อไปนี้

Cropley and Dave (1978) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าเป็นการศึกษาที่ผสมผสานกัน 2 มิติ คือมีมิติแนวตั้ง ซึ่งมองว่าบุคคลควรได้รับการศึกษาทุกช่วงตลอดเวลาชีวิตของเขา การศึกษาในโรงเรียนเป็นแค่ช่วงหนึ่งของชีวิต จึงไม่เพียงพอที่จะครอบคลุมความต้องการทั้งหมดของชีวิตได้ ช่วงชีวิตที่ยาวนานที่สุดของบุคคลคือหลังจากที่จบจากโรงเรียนแล้ว ดังนั้น การศึกษาหรือเรียนรู้จากภายนอกโรงเรียนจึงมีความสำคัญแก่บุคคลมาก และควรใช้วิธีการที่หลากหลาย ส่วนมิติแนวนอนจะมองว่าการศึกษากับการชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน การศึกษานอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยแหล่งการเรียนรู้ควรจะเป็นลักษณะของเครือข่ายที่ผสมผสานรูปแบบและแหล่งการเรียนรู้ที่อยู่ในชุมชนและมีความสัมพันธ์กับชีวิตจริง

Peterson (1979) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในบุคคลตลอดช่วงชีวิตของเขา อันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาสติปัญญาสังคมและบุคคล การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะการศึกษาของผู้ใหญ่แต่เป็นการศึกษาสำหรับทุกๆช่วงชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษาจนถึงผู้สูงอายุ เกิดขึ้นตั้งแต่เกิดจนตาย ส่วนการศึกษาตลอดชีวิตหมายถึงกระบวนการของการจัดโอกาสทางการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆเพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมนุษย์

สุนทร สุนันท์ชัย (2532) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) คือ การรับรู้ ทักษะ และเจตคติตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ทั้งได้จากโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ มีการจัดและไม่จัดตั้ง ทั้งที่มีการวางแผนและไม่มีการวางแผน แต่ถ้าต้องการเรียนรู้อย่างเป็นกิจจะลักษณะและเกิดผลจริงจัง และมีความต่อเนื่องกันโดยตลอดก็จำเป็นต้องมีการวางแผนการเรียนและดำเนินกิจกรรมไปตามแผนที่ตั้งไว้ ซึ่งการเรียนรู้จากการวางแผนจะทำให้เกิดความต่อเนื่องในประสบการณ์เรียนและบังเกิดเป็นการเรียนรู้ที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

รุ่ง แก้วแดง (2543) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ที่รวมถึงการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียน คือ ผู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่ก่อนเกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทั้งชีวิต ครอบคลุมถึงคนที่ศึกษาด้วยตนเอง คนในวัยทำงาน ผู้สูงอายุ ฯลฯ

สุมาลี สังข์ศรี (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเป็นการมองในแง่ของตัวผู้เรียน จากความเชื่อหรือสมมติฐานว่าตัวบุคคลคือผู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้จึง

เป็นกิจกรรมของผู้เรียน ซึ่งเป็นการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นทุกช่วงชีวิตตลอดชีวิตของผู้เรียนอยู่แล้ว แต่การศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การเรียนรู้ไปในทิศทางที่เหมาะสม มีคุณภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาตัวผู้เรียน

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการที่บุคคลได้รับความรู้และประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ อาจะอยู่ในรูปของการศึกษาในระบบ(formal education) การศึกษานอกระบบ (non - formal education) หรือการศึกษาตามอัธยาศัย (information education) ซึ่งได้รับในแต่ละช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย บางช่วงอาจจะได้เรียนรู้จากการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่บางช่วงอาจจะได้เรียนรู้จากการศึกษาหลายรูปแบบผสมผสานกันและจากหลายแหล่งการเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับเหล่านี้จะช่วยให้บุคคลนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพ และปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงชีวิตได้อย่างเหมาะสมและการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย ยิ่งในโลกปัจจุบันและอนาคตอันใกล้นี้ ความจำเป็นในการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะยิ่งดูชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างมากมาย ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง วิทยาการและเทคโนโลยี ซึ่งมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ และต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ความเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนมากเกินกว่าที่จะใช้ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับเพียงเมื่ออยู่ในวัยเรียนในสถานศึกษามาช่วยได้ บุคคลจึงต้องพัฒนาความรู้และประสบการณ์ให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ประเทศต่างๆ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นดังกล่าว จึงได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในปลายศตวรรษที่ 19 มาถึงศตวรรษที่ 21 นี้ แทบทุกประเทศจะต้องกล่าวถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต และได้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ กิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภททุกรูปแบบต่างมุ่งไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในโรงเรียนหรือสถานศึกษา แต่สามารถเกิดขึ้นได้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน เช่น บ้านพัก โรงงานหรือที่ทำงาน ร้านค้า ตลาด วัด ห้างสรรพสินค้า ศาลาประชาคม ที่สนามกีฬา ที่สถานีอนามัย ที่โรงพัก เป็นต้น แหล่งความรู้เหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อชีวิตของความเป็นอยู่ของชุมชน การศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนมีความเกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ภายในพื้นที่ในท้องถิ่น ดังนั้นการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีคุณค่าต่อ

ประชาชนและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน ทุกช่วงอายุมิได้จำกัดสำหรับเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยเรียนเท่านั้น ฉะนั้นต้องทำให้ทุกคนเข้าใจในความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีต่อการพัฒนาชีวิต

อัญชลี ธรรมาวีธีกุล (2551) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้คนเราสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตหรือสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อตัวเองได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นคนเราจึงต้องเรียนรู้อยู่เสมอและเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และยิ่งเราเชื่อว่าคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เราจึงต้องส่งเสริมให้คนในสังคมอยู่ได้อย่างมีความสุข สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน และใช้การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นปัจจัยของการเรียนรู้ เพื่อสร้างสรรค์ปัญญาและรู้จักการแก้ไขปัญหาเพื่อการดำรงชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน

สรุป การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึงกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดตั้งแต่เกิดจนตาย และการเรียนรู้นั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งตนเองและสังคม

2.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สุนทร สุนันท์ชัย และคณะ (2544) ได้ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงาน ศักยภาพตลอดชีวิตมีความจำเป็นมากในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้ โดยเฉพาะในสภาพสังคมเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ดังเช่น ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงาน ในเรื่องของเศรษฐกิจ พบว่า หลายประเทศโดยเฉพาะในประเทศอุตสาหกรรมต้องการคนที่มีความรู้ มีทักษะเฉพาะด้านมากขึ้นเพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง ทันกับนวัตกรรมใหม่ ๆ มีการจ้างงานแบบไม่เป็นเวลามากขึ้นคือ จะจ้างเพียง 3-4 วันต่อสัปดาห์เท่านั้น ทำให้เกิดคนว่างงานมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการแข่งขันในตลาดแรงงานสูงมาก สตรีต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานเพิ่มขึ้นเพื่อแบ่งเบาด้วยฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้ทำให้ประเทศต่างๆ ต้องหันมาปฏิรูปการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานทางด้านวิชาการต่างๆ และมีกิจนิสัยที่เหมาะสมเมื่อเข้าสู่ระบบการจ้างงาน และบุคคลนั้นก็ต้องได้รับการฝึกฝนจากนายจ้างอีก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการศึกษาไม่ได้สิ้นสุดในระบบแต่ต้องการจัดเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาทักษะให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ปัญหาสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น มีการแข่งขัน เฮอร์ดเอาเปรียบ มีความแตกต่างในเรื่องของกลุ่มคน คนจน คนรวย ประเพณีดั้งเดิมของประเทศต่างๆ หรืออารยธรรมต่างๆ ถูกครอบงำอย่างรวดเร็วโดยวัฒนธรรมใหม่ๆ จึงจำเป็นต้องให้การศึกษากับประชาชน เพื่อให้รู้จักเลือกสรรสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง สังคมปัจจุบันมีการมองแบบแยกส่วนซึ่งเน้นความชำนาญเฉพาะด้านมากเกินไป ทำให้ไม่มองชีวิตอย่างบูรณาการ บุคคลจึงจำเป็นต้องได้รับการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อรู้จักโลกกว้าง และรองรับกับบทบาทชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้นตลอดเวลา ด้านวัฒนธรรมนั้น บุคคลต้องเรียนรู้วิธีการเลือกสรรและผสมผสานสิ่งที่มีอยู่กับสิ่งใหม่ที่กำลังเกิดขึ้น ให้กลมกลืนไปด้วยดี

3. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ความรู้วิทยาการและเทคโนโลยีมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าและรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นอย่างมาก มีการผลิตเครื่องมือ เครื่องจักร เทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการประกอบอาชีพ การคมนาคมเจริญขึ้นการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารรวดเร็วขึ้น และทุกวันนี้มีการพัฒนาคิดค้น วิจัยองค์ความรู้ใหม่ตลอดเวลาส่งผลให้วิชาต่างๆ ที่มีอยู่เดิมล้าสมัย ด้วยบริบทดังกล่าวบุคคลจึงต้องมีการปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอดอยู่ดีในสังคมไร้พรมแดน ต้องเรียนรู้ให้ได้เร็ว ให้ได้มาก ใช้เวลาสั้น แล้วปรับแนวคิดเชื่อมโยงกับแนวคิดต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อดารดำเนินชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตจึงเน้นการจัดการเรียนรู้ให้บุคคลสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ต่างๆด้วยตนเองตามความถนัดและความสะดวกของตนเองสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านสื่อต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

4. ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองและการปกครอง ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนในการปกครองประเทศและมีสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันประเทศต่าง ๆ จึงต้องปรับระบบการศึกษาของตนเองให้พร้อมที่จะให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับคนทุกคนในสังคมจึงมีความจำเป็นที่จะทำให้คนมีฐานะเท่าเทียมกัน ที่จะแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน สังคมที่เรียกว่าสังคมเสรีประชาธิปไตยนั้นต้องเน้นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับพลเมืองทุกคน จึงสามารถดำรงอิสระและใช้เสรีภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ความเปลี่ยนแปลงด้านความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตจะพบว่า มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย การดำเนินชีวิตถูกกำหนดด้วยกรอบของเวลา ความสัมพันธ์ของบุคคล ครอบครัวยุคใหม่เวลาให้แก่กันน้อยลง มีความสัมพันธ์กันน้อยลง ตัวอย่างของประเทศไทยเห็นได้ชัด คือเมื่อก่อนเราอยู่แบบครอบครัวขยาย ปัจจุบันกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ความช่วยเหลือ ความพึ่งพาอาศัย ความร่วมมือต่าง ๆ ค่อนข้างจะ

น้อยลง ทุกคนต้องเผชิญสภาพต่าง ๆ ด้วยตัวเองช่วยตัวเองมากขึ้น เพราะปัจจุบันสังคมเน้นการผลิตและการบริโภคมากเกินไปเกินสมควร ค่านิยมของสังคมจึงอยู่ที่การมีอะไรมากหรือน้อยกว่ากันทางวัตถุ จึงทำให้เกิดการชิงดีชิงเด่นกัน แทนที่จะทำให้ตนเองเกิดความรู้ ความจริงคุณค่าของชีวิต จึงมีผู้เสนอแนะให้สร้างสังคมโดยการใ้การศึกษาเป็นเครื่องมือโดยการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) เป็นสังคมที่สนใจต่อกิจกรรมของมนุษย์และใ้การศึกษาตลอดชีวิต เป็นเครื่องมือในการทำมาเข้าใจตัวมนุษย์และสร้างอารยธรรมที่ดั่งามขึ้น การศึกษาตลอดชีวิตจึงมุ่งสร้างคนใหม่ (New man) มีความอยากรู้อยากเห็นตลอดชีวิตมีทักษะที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิตมองเห็นความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ดำรงชีวิตอย่างผาสุกอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล มีจิตที่เป็นประชาธิปไตย

6. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร เมื่อก่อนประชากรในวัยเด็กจะมีจำนวนมาก เมื่อเปรียบเทียบกับพีระมิดก็จะเป็นส่วนฐานกว้าง แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไป ฐานแคบลง แต่จะป่องตรงกลาง คือ ส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน แสดงว่า จำนวนผู้สูงอายุมากขึ้น เพราะคนอายุยืนยาวขึ้น การเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้างเช่นนี้ การศึกษาต้องเปลี่ยนทิศทางไป แทนที่จะมุ่งใ้การศึกษาแก่เด็ก เราก็มุ่งใ้การศึกษากับประชากรในวัยแรงงาน แล้วก็มุ่งใ้การศึกษาแก่คนที่จะสู่วัยเกษียณอายุ และการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุให้มากขึ้น

7. ข้อจำกัดของการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พบข้อจำกัดในเรื่องการศึกษาอีกเป็นจำนวนมาก แม้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา ยังพบว่ามี 1 ใน 3 ของคนที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ไม่มีโอกาสได้เกี่ยวข้องกับ การเรียน การศึกษาอีกเลย จะเห็นว่า การศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่เอื้อต่อการศึกษาตลอดชีวิตเท่าที่ควร โอกาสของการได้รับการศึกษาของบุคคลยังไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสหลักสูตรยังไม่สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิตที่ต้องเผชิญกับปัญหาความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันระบบการศึกษาก็ไม่สามารถเตรียมคนได้อย่างสมบูรณ์แบบ เพื่อชีวิตในอนาคตและแนวโน้มของคนในสมัยนี้จะกลับมาศึกษาเล่าเรียนต่อแม้ว่าจะพ้นวัยเยาวชนแล้วก็ตาม ประกอบกับปัญหาสังคมมีมากมายและมีปัญหาใหม่ๆ อยู่เสมอ มนุษย์จำเป็นต้องเผชิญกับปัญหาเหล่านี้และหาทางแก้ไข แนวโน้มเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าระบบการจัดการศึกษาแบบเดิมไม่สามารถจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองความต้องการดังกล่าว

Smith (2002) ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุโรปเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิด

1. ระบบเศรษฐกิจที่มั่นคงและสามารถแข่งขันในระดับโลกได้ อันเนื่องมาจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เกิดการจ้างงาน

2. ความเสมอภาค การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มั่นใจได้ว่าปัจเจกชนจะได้รับการตอบสนองของความต้องการทุกคน

3. การยึดเหนี่ยวกันในสังคม การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้มั่นใจว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลชุมชนและสังคม เป็นแบบเป็นมิตร สงบสุขและเป็นสังคมที่เกิดการพัฒนา

สรุป จากแนวคิดและทรรศนะของนักวิชาการที่กล่าวมา ทำให้เห็นว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการขยายโอกาสทางการศึกษา ระบบเศรษฐกิจและสังคม ประชากร และในเรื่องอื่นๆอีกมากมาย หากมนุษย์ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จะทำให้สามารถปรับตัวให้ทันกับสภาพปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

2.3 หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วิชัย ตันศิริ (2539) สุนทร สุนนท์ชัย (2543) สุมาลี สังข์ศรี (2544) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) กล่าวถึงหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. การศึกษาไม่ได้สิ้นสุดลงเมื่อบุคคลจบการศึกษาจากสถาบันการศึกษา หากแต่เป็นกระบวนการตลอดชีวิตของบุคคล บุคคลสามารถวางแผนเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและแหล่งวิชาที่มีอยู่ในสังคมได้

2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมดโดยประกอบด้วย การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ ส่วนเนื้อหาของการศึกษาตลอดชีวิตประกอบด้วยเนื้อหากว้างๆ สองกลุ่ม คือ การศึกษาสายสามัญและการศึกษาริชาชีพ

3. บ้านมีบทบาทสำคัญอันดับแรกในการให้การเรียนรู้ตลอดชีวิต เปรียบเสมือนโรงเรียนแห่งแรก มีหน้าที่อบรมและให้การศึกษาเบื้องต้นแก่เด็ก และเป็นการวางรากฐานที่ดีให้แก่เด็กในการศึกษาตลอดชีวิตและชุมชนเป็นแหล่งการศึกษาลำดับต่อมา เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆจากแหล่งการเรียนรู้หลากหลายประเภทในชุมชน เช่น โรงเรียนสถานประกอบการ โรงพยาบาล วัด เป็นต้น

4. การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและผสมผสานกันทั้งในแนวตั้งและแนวนอน แนวตั้ง หมายถึง ช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย บุคคลควรได้รับการศึกษาในทุกวัย ในทุกช่วงชีวิตอย่างเท่าเทียมกันโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสในสังคมและแนวนอน หมายถึง บุคคลควรได้รับการพัฒนาทุกด้านในช่วงชีวิตหนึ่ง ดังนั้น บุคคลควรได้รับการพัฒนาทุกประเภทและต้องมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน

5. การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีลักษณะยืดหยุ่นและหลากหลายในด้านเนื้อหา สื่อการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ ระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนและกฎระเบียบต่างๆ เป็นต้น

6. เป้าหมายสูงสุดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยจะต้องมุ่งสร้างโอกาส แรงจูงใจและความสามารถที่จะศึกษา โดยจะต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่กลุ่มเป้าหมาย ให้เห็นถึงความจำเป็นของการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

7. การเรียนรู้ตลอดชีวิตควรจัดให้แพร่หลายทั่วถึงเป็นประชาธิปไตยไม่เพียงแต่ให้โอกาสคนกลุ่มเดียวในสังคมส่วนใหญ่ การจัดการศึกษาในปัจจุบันแม้เพียงขั้นพื้นฐานก็ยังไปไม่ถึงบางแห่งแม้จะจัดได้กว้างขวางทั่วถึงแต่คุณภาพยังไม่เท่าเทียมกัน

8. จัดการเรียนรู้เรื่องสภาพจริงและปัญหาที่จะเผชิญเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสามารถพึ่งพาตนเอง และแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ โดยยึดหลักว่า บุคคลทุกเพศ ทุกวัย มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต จึงต้องจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพของบุคคลในขณะนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพได้อย่างแท้จริง

9. การศึกษามีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกช่วงชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงต่างๆ ในช่วงวัยได้อย่างเหมาะสม

10. การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งรัฐบาล เอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรท้องถิ่นและประชาชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้เสนอหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย ดังนี้

1. สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีวัฒนธรรมการเรียนรู้
2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องตลอดเวลาตลอดช่วงอายุของผู้เรียน
3. คนไทยทุกคนมีสิทธิ์ และความเสมอภาคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. ผู้เรียนและการเรียนรู้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่มีความสุข
5. ผู้เรียนมีโอกาสและทางเลือกในการเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีคุณภาพและยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน
6. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
7. ทุกแห่งในสังคมคือแหล่งการเรียนรู้ของคนทุกคน
8. ทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ปวงชน
9. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
10. คุณภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

เพ็ญณี แนนวท (2544) กล่าวว่า หลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิตในปัจจุบันต้องมีองค์ประกอบของหลักความเชื่อ 3 ประการ คือ

1. เชื่อว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบันหรือองค์กรต่างๆ จะนำไปสู่ความร่วมมือในการให้บริการการศึกษาแก่ประชาชน
2. ความเชื่อว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนจะทำให้สามารถปรับตัวเพื่อเรียนรู้และศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองตลอดเวลา
3. ความเชื่อเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จัดในระบบให้กบเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Medel-Anonueo (2001) เสนอแนะแนวทางที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือนักการศึกษา จะต้องดำเนินการตามแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. การเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องเป็นไปเพื่อปรับความแตกต่างของปัจเจกบุคคลในการเรียนรู้ให้เหมาะสม (Lifelong Learning as Optimizing Individual Differences)
2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการต่อเนื่องของประสบการณ์การเรียนรู้ (Lifelong Learning as a Continuity of Learning Experience)

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นมีหลักการพื้นฐานคือขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง เน้นความเสมอภาคทางการศึกษา มุ่งเน้นความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้ ตระหนักในคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ตระหนักในความจำเป็นของการอยู่อาศัยแบบพึ่งพาอาศัยกันที่ดีการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เรียนรู้ได้ตามความสนใจ และศักยภาพของแต่ละคนที่มี เพื่อพัฒนาทั้งตนเอง สังคมและชุมชน ให้กลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

2.4 การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กระทรวงศึกษาธิการ (2542) การศึกษาที่ไม่เป็นทางการหรือการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพความพร้อมและโอกาส เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาที่บุคคลได้รับความรู้ ประสบการณ์ ได้สร้างเสริมเจตคติ ค่านิยม ทักษะต่างๆ จาก ครอบครัว สังคม สิ่งแวดล้อม และจากประสบการณ์ในการดำรงชีวิต ประจำวันการได้รับความรู้ความรู้อาจจะได้จากคุย สนทนา สังเกต การเข้าร่วมในกิจกรรม การประกอบอาชีพ การงาน โดยกิจกรรมเหล่านั้นอาจไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษา แต่จัดขึ้นเพื่อจุดประสงค์อื่น และทำให้บุคคลได้รับความรู้โดยบังเอิญหรือโดยไม่ตั้งใจ เช่น การที่บุคคลไปเที่ยว

สวนสาธารณะหรือสวนสัตว์แล้วบังเอิญได้รับความรู้เกี่ยวกับสัตว์และพันธุ์ไม้ต่างๆ หรือเด็กๆ เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ จากการพูดคุยกับเพื่อนหรือกับคนในครอบครัวเด็กผู้หญิงเรียนรู้จากการทำอาหาร การดูแลบ้านจากการสังเกตและช่วยแม่ทำงานบ้าน หรือเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อการศึกษาก็ได้ แต่บุคคลเหล่านั้นไม่ได้ลงทะเบียนเป็นนักศึกษา แต่ได้รับความรู้เป็นครั้งคราว เฉพาะเรื่องที่ตนสนใจ เช่น เปิดรายการวิทยุฟังหรือชมรายการโทรทัศน์ของสถาบันการศึกษา ไปฟังบรรยายบางเรื่องที่ตนสนใจอยากได้ความรู้ การศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเกิดขึ้นได้ทุกเวลา และทุกสถานที่ตลอดชีวิตของบุคคล อย่างไรก็ตาม การที่ช่วยให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางทั้งถึงเพื่อที่จะนำไปสู่การศึกษาตลอดชีวิตนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1. ควรจะต้องจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ใกล้ตัวกลุ่มเป้าหมาย เช่น อยู่ในชุมชนเพื่อให้ประชาชนสามารถใช้บริการได้ทันที
2. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายประเภทที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่สามารถเลือกเรียนรู้ในสิ่งที่ตนต้องการหรือสนใจได้
3. ควรมีการจัดเตรียมหรือพัฒนาแหล่งรู้พอสมควร มิใช่เฉพาะสิ่งที่เป็นอยู่ตามปกติหรือธรรมชาติ กล่าวคือหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องควรมีการวางแผนว่าในชุมชนจะมีแหล่งการเรียนรู้ชนิดใดบ้างแหล่งการเรียนรู้ที่ยังไม่มี อาจต้องจัดหาและจัดสร้าง ส่วนแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วต้องปรับให้มีความพร้อมที่จะให้บริการ ให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ แก่ประชาชน
4. ควรจะต้องมีการสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ตระหนักว่าการศึกษาคือหาความรู้ได้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะให้คนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต
5. ควรให้คำแนะนำให้แนวทางแก่กลุ่มเป้าหมายถึงแหล่งการเรียนรู้ เช่น มีที่ใดบ้าง มีบริการใดบ้าง ควรจะเรียนรู้เรื่องใดจึงเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. ควรส่งเสริมให้ประชาชน องค์กรท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยภายในชุมชน เช่น จัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ จัดระดมความคิด จัดเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรม จัดสร้างแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ
7. การดำเนินการในเรื่องการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยภายในชุมชน ควรมีคณะกรรมการของชุมชนซึ่งประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้แทนหน่วยงานต่างๆ ร่วมกันวางแผน ให้แนวดำเนินการติดตามผลให้คำแนะนำช่วยเหลือ เพื่อเกิดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

กระทรวงศึกษาธิการ (2544) การศึกษานอกระบบหรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึงประสบการณ์และกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดให้แก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนทั้งหมด ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ประชากรก่อนวัยเรียนแต่พลาดโอกาสเข้าศึกษาในระดับต่าง ๆ และประชากรที่มีอายุพ้นวัยเรียนในระบบโรงเรียนไปแล้วที่ต้องการความรู้เพิ่มเติม เช่น ประชากรวัยแรงงานจนถึงผู้สูงอายุ โดยไม่จำกัดวัย เพศ พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ ความสนใจ ฯลฯ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทั้งในด้านความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การอ่านการเขียนความรู้ทางด้านทักษะอาชีพ และข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในเรื่องต่าง ๆ เพื่อพื้นฐานในการดำรงชีวิต และการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม การศึกษาประเภทนี้มีความยืดหยุ่นในเรื่องระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆไม่ว่าจะเป็นด้านอายุของผู้เรียน ระยะเวลาหลักสูตร วิธีการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล สถานที่เรียน ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้เมื่อมีความพร้อม หยุดเรียน หยุดเรียนได้เมื่อมีความพร้อม หยุดเรียนเมื่อมีภาระความจำเป็นและกลับมาเรียนใหม่ได้เมื่อต้องการ เป็นการศึกษาก่อนที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับท้องถิ่นและสังคมกับหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาประเภทนี้จำกัด เฉพาะสถาบันการศึกษาอาจจะเป็นหน่วยงานอื่นๆทั้งภาครัฐและเอกชน การที่จะช่วยให้การศึกษานอกระบบให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวางเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากขึ้น อาจมีแนวทางดังนี้

1. ควรสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. หาวิธีที่จะขยายกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้ครอบคลุมทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมายทุกพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาส เช่นอาจนำสื่อประเภทต่าง ๆ
3. ส่งเสริมความร่วมมือจากประชาชนโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมการศึกษานอกระบบ จนกระทั่งสามารถดูกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าหน่วยงานผู้จัดจะออกไปจากพื้นที่
4. ควรใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น / หรือองค์กรท้องถิ่นให้ช่วยบริหารการกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้ขึ้นอย่างต่อเนื่องในชุมชน
5. ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบแต่ละประเภท ควรฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สามารถหาความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง
6. ในการจัดกิจกรรมควรเน้นการฝึกคิด วิเคราะห์ การเผชิญปัญหา การแก้ปัญหาและการฝึกปฏิบัติจริง
7. ในการจัดการศึกษานอกระบบ ควรเน้นการยืดหยุ่น ไม่ควรยึดติดในกฎระเบียบต่างๆ ไม่ควรนำรูปแบบของการศึกษาในระบบมาใช้อย่างเต็มรูปแบบ เพราะความยืดหยุ่นเป็นลักษณะที่

จะทำให้การศึกษานอกระบบสามารถให้บริการกลุ่มเป้าหมายได้ทุกคน ทุกพื้นที่โดยปราศจากข้อจำกัดเรื่องต่างๆ เช่น อายุ พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ฯลฯ

สรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบกับการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นองค์ประกอบของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การที่ทำให้บุคคลในสังคมได้รับการศึกษาตลอดชีวิตและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันส่งเสริมการศึกษาแต่ประเภทให้สามารถให้บริการกลุ่มเป้าหมายได้อย่างศักยภาพ เช่น การศึกษาแต่ประเภทต้องมีความยืดหยุ่น ต้องเอื้อต่อธรรมชาติการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ต้องกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตคือทุกคนในสังคม

ตอนที่ 3 แหล่งการเรียนรู้

3.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้

นักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า แหล่งการเรียนรู้ ไว้อย่างมากมายดังต่อไปนี้

Mark (1971) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้เป็นสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนและมีกิจกรรมที่หลากหลายที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน

Good (1973) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ในการเรียนและการสอน ได้แก่ พิพิธภัณฑน์ ห้องสมุด สวนสาธารณะ ในที่นี้ยังรวมถึงบุคคลในชุมชนอีกด้วย

นิธิพนธ์ ศุขปรีดี (2521) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง พิพิธภัณฑน์ สถานที่ราชการ โรงภาพยนตร์ สวนสัตว์ โรงงาน วัด แม่น้ำ ลำธาร หรือบุคคลที่ความรู้ในชุมชน

นฤมล ตันธสุเรศราชู (2533) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมในชุมชนและเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรู้

ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์ (2541) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคลากรบริเวณ สถานที่หรือศูนย์รวมความรู้ที่สามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้

ไพพรรณ เกียรติโชคชัย (2541) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เมื่อเข้าไปเข้าไปศึกษาหาความรู้แล้วจะได้รับความรู้และสามารถดำรงชีวิตได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2546 ให้คำจำกัดความของคำว่าแหล่งการเรียนรู้ แหล่ง หมายถึง ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ ศูนย์รวม บ่อเกิดแห่งการเรียนรู้ หมายถึง เข้ารับความรู้จากผู้สอน ความเข้าใจจนเป็นความชำนาญเพื่อให้ความรู้ และรู้หมายถึง แจ่ม เข้าใจ ทราบ

รุ่ง แก้วแดง (2543) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “แหล่งการเรียนรู้ (Learning Recourse) คือ การจัดการศึกษาในฐานะเป็นแหล่งหรือบรรยากาศที่เสริมการถ่ายทอดความรู้ นอกเหนือจาก “การเรียน การสอนชั้นเรียน” ที่มีผู้สอน/ครู/ผู้รู้/ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ในสภาพของ “ห้องเรียน” และ ผู้เรียน/นักเรียน/นักศึกษา แรกทีเดียว “แหล่งการเรียนรู้” หมายถึงสื่อที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ เริ่มมีการจัดในช่วงถึงพุทธกาล (ราวพ.ศ. 2500 หรือ ค.ศ.1960) ซึ่งเป็นช่วงที่การจัดการศึกษาในสหรัฐอเมริกาเร่งปฏิรูปการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพแก่นักเรียน เมื่อสหภาพโซเวียตรัสเซีย (ขณะนั้น) สามารถส่งนักบินอวกาศคนแรกสู่อวกาศเป็นสำเร็จ การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นมีผลต่อการจัดการศึกษาแนวใหม่ของไทยด้วย ในระยะแรกๆนั้น “แหล่งการเรียนรู้” เป็นเพียงการจัดพื้นที่ส่งเสริมการเรียนการสอน ประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ ได้แก่ ห้องสมุด ห้อง (ปฏิบัติการ) ห้องดนตรี ศิลปะ ห้องฉายภาพยนตร์ เป็นต้น ซึ่งจัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ของเรียนมีน้อยแหล่งที่เปิดให้บริการแก่บุคคลภายนอกหรือบริการแก่ประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ยังมีแหล่งการเรียนรู้ ตามสภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อมในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนตายที่เอื้อต่อการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ

กรมวิชาการ (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้เป็นแหล่งที่รวบรวม เป็นสถานที่ที่ให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ หรือกิจกรรมการเรียนการสอน หลากหลายรูปแบบมีระยะเวลาเรียนที่ยืดหยุ่นสอดคล้องต่อความต้องการซึ่งมีการจัดแหล่งการเรียนรู้อยู่มากมายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป เช่น พิพิธภัณฑ์ สวนพฤกษศาสตร์ ห้องสมุดประชาชน

สุวิทย์ มูลคำ และ อรรถัย มูลคำ (2547) ได้ให้ความหมายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนหมายถึง

1. สถาบันของชุมชนที่มีอยู่แล้วในวิถีชีวิตและการทำมาหากินในชุมชน เช่น วัด โบสถ์ วิหาร ตลาด ร้านขายของชำ ลานนวดข้าว ป่า ห้วย หนอง บึง เก็บเห็ด หาปลา เป็นต้น

2. สถานที่หรือสถาบันที่รัฐและประชาชนจัดตั้งขึ้น เช่น อุทยานการศึกษาในวัด และชุมชน อุทยานประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติทางทะเล ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์ศิลปะ ศูนย์เยาวชนศูนย์หัตถกรรมชุมชน หอสมุด ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เกี่ยวกับสัตว์ พืช ดิน หิน แร่

3. สื่อเทคโนโลยีที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน เช่น วีดีทัศน์ ภาพสไลด์ โปรแกรมสำเร็จรูป ภาพยนตร์ หุ่นหรือโมเดลจำลอง ของจริง เป็นต้น

4. สื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน เช่น หนังสือสารานุกรมวารสาร ตำรายาพื้นบ้าน ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภาพถ่าย เป็นต้น

5. บุคลากรผู้ที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ผู้นำทางศาสนา เกษตรกร ศิลปินหมอพื้นบ้าน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น

ธีรศักดิ์ เลื่อยไธสง(2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ (Learning Resource) หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียน ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2551 ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ไว้ว่า กิจกรรมหรืออาจหมายถึงคน ภูมิปัญญา รวมทั้ง แหล่งรวมข้อมูลข่าวสารในโลกไซเบอร์ทั้งหมดนี้คือ “แหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญแหล่งเรียนรู้มีความรู้ให้บริการเข้าถึงและเปิดโอกาสโดยไม่จำกัดรูปแบบเรียนรู้ใดๆและยังส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนนอกรั้วโรงเรียน การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเพื่อนที่มาด้วยกัน ครอบครัว หรือการเรียนรู้ที่ไม่ตั้งใจเป็นผลจากการแค่นี้ขึ้นมาดูๆแล้วเกิดความสนใจในเรื่องหนึ่งเรื่องใด

ชัยยศ อิมสุวรรณ์ (2552) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง เป็นแหล่งที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจ ตามศักยภาพและโอกาส ตามความสามารถ โดยจะเรียนรู้ได้อย่างไม่เป็นทางการแหล่งการเรียนรู้จึงเป็นที่เรียนของการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในสังคม

อมรา ปฐภิญโญบุรณ (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้จึงเป็น “โรงเรียนตลอดชีวิต” หรือ “ห้องเรียนธรรมชาติ” ที่มีชีวิต สร้างและเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยไปพร้อมกับการพัฒนากิจกรรม หรือโปรแกรมการเรียนรู้ทั้งตามสาระ หลักสูตรของการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือการศึกษาในระบบ และ นอกกระบบ ยังเป็น “พื้นที่สร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้” ที่มีทั้งองค์ความรู้และ

บรรยากาศ ที่ไม่ต้องจัดอย่างเป็นทางการแต่ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายหรือผู้เรียนในการเข้าถึงและนำคุณค่าของความรู้มาเอื้อต่อการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

สรุปได้ว่า แหล่งการเรียนรู้หมายถึง สถานที่ที่ให้ความรู้ทั้งทางด้านข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ เกิดขึ้นโดยการใฝ่รู้ใฝ่เรียนของตนเอง เพื่อให้ตนเองเกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้

3.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้

นิวัติ อรรถบดินกุล (2536) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้มีความสำคัญ คือ เป็นสถานที่ที่ประชาชนในหมู่บ้านมาร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมสร้าง สำหรับเป็นสถานที่ให้ความรู้ ข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ แก่ประชาชนที่สนใจมีสื่อต่างๆ วัสดุบริการ สื่อบางส่วนได้รับช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ เอกชน บางส่วนประชาชนก็มาบริจาค

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) กล่าวถึง แหล่งการเรียนรู้ ว่าเป็น “แหล่ง” หรือ ที่รวม อาจเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรม ที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน มีระยะเวลาเรียนที่ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน มีการประเมินผลและการวัดที่ลักษณะเฉพาะสร้างขึ้นให้เหมาะสมกับเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไม่จำเป็นต้องเป็นการเรียนรู้แบบเดียวกัน

สุมาลี สังข์ศรี และคณะ (2548) กล่าวไว้ว่า ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าในด้านวิทยาการสาขาต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การศึกษาหรือการเรียนรู้จะหยุดเพียง การศึกษาภาคบังคับไม่ได้ทุกคนต้องศึกษาต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ดังนั้น แหล่งการเรียนรู้จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้บุคคลสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ตามความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และความพร้อม

นฤมล ตันธสุเรชษฐ์ (2533) กล่าวไว้ว่าเป็นความรู้วิทยาการในชุมชนนั้นมีความสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นแหล่งที่ประชาชนเข้าไปปฏิสัมพันธ์ เพื่อเกิดประสบการณ์ตรง หรือลงมือปฏิบัติจริงได้ เช่น การแก้เครื่องยนต์ การประดิษฐ์
2. เป็นแหล่งที่ช่วยเสริมการเรียนการสอนศึกษาในระบบ
3. เป็นการศึกษาค้นคว้าที่ประชาชนจะมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อหาความรู้ต่างๆได้ด้วยตนเองตลอดเวลา ไม่จำกัดเพศและอายุ

4. เป็นแหล่งที่ประชาชนเข้าไปปฏิสัมพันธ์เพื่อหาความรู้จากแหล่งที่กำเนิด เช่น การศึกษาโบราณสถานโบราณวัตถุ หรือ ศาสนสถาน พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ตามธรรมชาติ

5. เป็นแหล่งที่ประชาชนเข้าไปปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้ได้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ๆที่มีการคิดค้นขึ้นได้จริง

สรุปความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้เป็นสถานที่ที่มีปะโยชน์กับคนทุกเพศ ทุกวัย สามารถเข้าไปหาความรู้ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วีดิทัศน์หรือจากวิทยากรในแหล่งการเรียนรู้ตลอดได้ตลอดเวลาตามความต้องการ

3.3 ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งความรู้ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน ซึ่งมีนักศึกษาเสนอแนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนี้

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2549) กล่าวว่า การจัดแหล่งความรู้หมู่บ้านเป็นการให้การศึกษแก่ประชาชนทางหนึ่ง ซึ่งจัดในรูปของการศึกษานอกโรงเรียนเป็นการลงทุนที่ไม่สูง แต่ได้รับผลประโยชน์มาก สรุป ได้ 5 ประการ

1. ประชาชนจะได้รับข่าวสารข้อมูลและเพิ่มพูนความรู้ต่าง ๆ เพิ่มเติม
2. เป็นการส่งเสริมการอ่านและป้องกันการลืมนั่งหนังสือของประชาชน
3. เป็นการสร้างนิสัยการอ่านให้กับประชาชน
4. เป็นการก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างส่วนราชการกับประชาชน
5. เป็นแหล่งที่ประชาชนเข้าไปปฏิสัมพันธ์เพื่อหาความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ ๆ

อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2552) กล่าวว่า ประโยชน์และความสำคัญของแหล่งเรียนรู้มีดังนี้

1. ช่วยให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้อย่างต่อเนื่อง
2. ช่วยให้ระบบข้อมูลข่าวสารได้ดีพิมพ์เผยแพร่ และนำไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการอย่างกว้างขวางมากขึ้น

3. ช่วยให้ระบบการจัดการความรู้มีความกว้างขวางมากขึ้นหรือที่เรียกว่าการศึกษาไร้พรมแดนซึ่งเป็นประโยชน์ในการสร้างเครือข่ายได้อย่างทั่วถึง

4. เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลต่างๆไว้อย่างเป็นระบบเพื่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย

5. ช่วยรักษาภูมิปัญญาของบุคคลหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาในระยะยาว

6. เป็นประโยชน์ในการพัฒนาองค์ความรู้ชุมชนและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านวิชาการในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

สรุป ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้ เป็นสถานที่ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาความรู้ของประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาตนเอง เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง

3.4 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้หรือแหล่งความรู้ในชุมชน หรือแหล่งวิทยาการในชุมชน มีความหมายที่กว้างขวาง นักการศึกษาจำแนกประเภทไว้ดังนี้

สุจิต ศิลารักษ์ (ม.ป.ป.) แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสามารถจัดให้มีรูปแบบต่างๆออกไปได้ตามชนิดของการจัด ซึ่งแยกได้ดังนี้

1. แหล่งเสริมกิจกรรม
2. แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ
3. แหล่งที่บุคคลหรือกลุ่มคน
4. แหล่งที่เป็นสถานที่ให้คุณค่าทางวัฒนธรรม
5. แหล่งเสนอข้อมูลข่าวสาร

Mark (1971) ได้จำแนกแหล่งการเรียนรู้ไว้ในหนังสือสารานุกรมทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. ผู้ชำนาญพิเศษ เช่น นักดนตรี จิตรกร ผู้ชำนาญการ นักธุรกิจ นายธนาคาร
2. พ่อแม่
3. ตัวแทนขององค์กรต่าง ๆ
4. ผู้แทนด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม
5. ผู้แทนของรัฐบาล
6. คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ประชาชน
7. ทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น สัตว์ป่า พืช หิน และวัตถุดิบทางธรรมชาติ
8. สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเป็นสิ่งที่มีความรู้ต่อการศึกษาของประชาชนทั่วไปซึ่งคุณสามารถ

นำมาใช้ในการเรียนการสอน

นฤมล ตันติสุเรศรัฐ (2533) ได้จำแนกแหล่งการเรียนรู้โดยยึดลักษณะของการจัดตั้งเป็นเกณฑ์ สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภทดังนี้

1. ประเภทบุคคล หมายถึง ศูนย์รวมของวิชาความรู้ที่เป็นบุคคลที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถนำมาถ่ายทอดความรู้ เช่น ครู อาจารย์ พระสงฆ์ หรือนักบวชศาสนาต่าง ๆ และผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์มาก
2. ประเภททรัพยากรทางธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษานำมาใช้ประโยชน์ได้ในทุก ๆ ทาง
3. ประเภทสื่อ หมายถึง สิ่งที่เป็นวัสดุหรืออุปกรณ์ที่แสวงหาความรู้ ซึ่งสามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเอง
4. ประเภทอาคารสถานที่และวัสดุ หมายถึง อาคารและสถานที่ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาค้นคว้าจนเกิดความรู้

อุทัย บุญประเสริฐ (2537) ได้จำแนกแหล่งการเรียนรู้ออกเป็น 6 ประเภทดังนี้

1. ทรัพยากรทางธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เป็นธรรมชาติ เช่น แสงแดด อากาศ แผ่นดิน สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งหลาย
2. ทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น พระ เจ้าหน้าที่ยุวอนามัย ผู้ทรงคุณวุฒิ พ่อค้า
3. ทรัพยากรของสถาบันท้องถิ่น หมายถึง องค์กรต่าง ๆ เช่น วัด ตลาด ห้างสมุด ประชาชน สถานีอนามัย ศาลาการประชุม เทศบาล
4. ทรัพยากรทางเทคนิค หมายถึง สิ่งที่ต้องการแสดงถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์
5. ทรัพยากรในรูปแบบกิจกรรมท้องถิ่น หมายถึง กิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและประเพณี กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสภาพของถิ่น
6. ทรัพยากรทางการเงิน หมายถึง การเงินทั้งทางตรงทางอ้อม จากผู้ที่มีฐานะดีจากผู้ที่มาบริจาค

กรมวิชาการ (2549) ได้จำแนกแหล่งการเรียนรู้ออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. แหล่งการเรียนรู้ได้แก่ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ ศูนย์กีฬา วัด ครอบครัว ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน สถานประกอบการ องค์กรรัฐและเอกชน

2. แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนได้แก่ ห้องสมุด ห้องหมวดวิชา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องอินเทอร์เน็ต ศูนย์วิชาการ วิทยุบริการ สื่อทัศนศึกษา สอนวรรณคดี สอนสุขภาพ สอนหนังสือ สอนธรรมะ ฯลฯ

สรุปได้ว่า ประเภทของแหล่งการเรียนรู้มีดังต่อไปนี้ แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรม แหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่อที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่หรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล สถานที่ซึ่งให้ความรู้แก่ผู้สนใจได้ตลอดเวลา

ตอนที่ 4 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 และ พระราชบัญญัติศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2551

4.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งกำหนดขึ้นจากพระราชบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2542 นับว่าเป็นกฎหมายทางการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีเจตนารมณ์และสาระที่เป็นมิติใหม่ในวงการศึกษาไทยหลายประการ ที่สำคัญคือการเปิดทางสำหรับรูปแบบการศึกษาใหม่ๆ ตั้งแต่โรงเรียนในบ้าน ในวัด ในโรงเรียน ในสถานประกอบการ ซึ่งเป็นบัญญัติของกฎหมายที่สอดคล้องกับแนวคิด ความเท่าเทียม ทั้งถึงการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม รวมทั้งมีสาระที่สำคัญคือการพัฒนาให้เกิดความหลากหลายของการจัดการศึกษา เพื่อตอบสนองให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการศึกษาตลอดชีวิต

มาตรา 4

“การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการการสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“การศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

“การศึกษาตลอดชีวิต” หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง

มาตรา 7

ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพ กฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8

การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังต่อไปนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการศึกษา
3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 12

นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้บุคคล ครอบครัวยุติธรรม องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกระทรวง

มาตรา 15

การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาในระบบเป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผลซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

การศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผลซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้อง

การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสโดยการศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบหนึ่งทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ผู้เรียนสะสมไว้ระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบเดียวกันหรือ

ต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบตามอัธยาศัย การศึกษาอาชีพหรือจากประสบการณ์การทำงาน

มาตรา 23

การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และการบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากมรดกธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน
3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาต่าง ๆ
4. ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 25

รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดการตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

4.2 พระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2551

มาตรา 4

“การศึกษานอกระบบ” หมายความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ และวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

“การศึกษาตามอัธยาศัย” หมายความว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

“ภาคีเครือข่าย” หมายความว่า บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่น รวมทั้งสถานศึกษาอื่นที่มีได้สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีส่วนร่วมหรือมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5

เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ให้บุคคลได้รับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติโดยให้บุคคลซึ่งได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้วหรือไม่ก็ตามมีสิทธิได้รับการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยได้ แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ตามกระบวนการและกระทำการที่ได้อนุญาตไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 6

การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลักดังต่อไปนี้

(1) การศึกษานอกระบบ

(ก) ความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั่วถึง เป็นธรรม และมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน

(ข) การกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาและการให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

(2) การศึกษาตามอัธยาศัย

(ก) การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย

(ข) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา

(ค) การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน

มาตรา 7

การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ

2. ภาคีเครือข่ายเกิดแรงจูงใจและมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษา

มาตรา 16

คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ให้คำปรึกษาและร่วมมือในการพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับภาคีเครือข่าย

2. ส่งเสริมและสนับสนุนภาคีเครือข่าย เพื่อจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานที่คณะกรรมการกำหนด

3. ติดตามการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาและหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กำหนด และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของประเทศรวมทั้งความต้องการเพื่อการพัฒนาของท้องถิ่น

4. ปฏิบัติงานอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา 17

ให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดทุกจังหวัด ดังต่อไปนี้

1. ในกรุงเทพมหานคร ให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน. กทม.” เป็นหน่วยงานในสังกัดของสำนักงาน และเป็นหน่วยงานการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานธุรการของคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร และมีอำนาจหน้าที่บริหารการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภายในกรุงเทพมหานคร

2. ในจังหวัดอื่น ให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน. จังหวัด” เป็นหน่วยงานในสังกัดของสำนักงาน และเป็นหน่วยงานการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานธุรการของคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดและมีอำนาจหน้าที่บริหารการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภายในจังหวัด

3. ให้หน่วยงานการศึกษาตามวรรคหนึ่ง มีผู้อำนวยการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสังกัดสำนักงาน กศน. กทม. หรือสำนักงาน กศน. จังหวัด แล้วแต่กรณี รวมทั้งเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ที่รับผิดชอบและมีฐานะเป็นผู้บริหารการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตลอดจนรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของหน่วยงานดังกล่าว

มาตรา 18

ให้สถานศึกษาทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน และจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกับภาคีเครือข่าย

การดำเนินงานของสถานศึกษาตามวรรคหนึ่ง อาจจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นหน่วยจัดกิจกรรมและสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนก็ได้

การจัดตั้ง ยุบ เลิก รวม การกำหนดบทบาท อำนาจและหน้าที่ของสถานศึกษาตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา 19

ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งมีคณะกรรมการสถานศึกษาจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการได้มาของประธานและกรรมการวาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง

รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา 21

ให้สำนักงานจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษานอกระบบซึ่งเป็นระบบการประกันคุณภาพภายในสำหรับสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานสอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้สอดคล้องกับระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายใน โดยได้รับความร่วมมือ ส่งเสริม และสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายและสำนักงาน

สรุปได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเป็นกฎหมายที่ทำให้เราทราบว่ามีมาตราไหนที่เหมาะสมแก่การจัดการศึกษาให้ใคร อย่างไร จะได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติเพื่อเป็นประโยชน์แก่คนที่ให้และรับบริการเพื่อเป็นการพัฒนาการศึกษาของชาติให้เจริญก้าวหน้า

ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในวัด

5.1 ความหมายของวัด

จากการศึกษาเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องมีผู้ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับวัดไว้มากมาตามดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติสงฆ์ (2505) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัดเป็นสถานที่ทางศาสนา ตามปกติแล้วจะมีเสนาสนะและอาคารถาวรวัตถุต่าง ๆ เป็นที่พำนักอาศัยศึกษา ปฏิบัติพระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของพระภิกษุ สงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ นอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางบริการทางการศึกษาและทางสังคม รวมทั้งเป็นแหล่งส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณี วัดทั้งหลายมีฐานะทางกฎหมาย คือ เป็นนิติบุคคลเท่าเทียมกัน แต่ในทางพระวินัยมีฐานะแตกต่างกัน ดังนั้น ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้จำแนกวัดออกเป็น 2 ชนิด คือ สำนักสงฆ์ และวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา สำนักสงฆ์ คือวัดที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งวัดแล้ว แต่ยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา รวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาตตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 และวัดที่สร้างขึ้นก่อน ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) ซึ่งยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาด้วย นับว่าเป็นวัดที่สมบูรณทางกฎหมาย วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา หมายถึง “อาราม” ตามที่ได้เคยบัญญัติไว้ใน พ.ร.บ. ลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ.121 เป็นวัดที่เลื่อนฐานะมาจากสำนักสงฆ์ โดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เพื่อประโยชน์ แก่สังฆกรรมตามพระธรรมวินัยสำหรับพระสงฆ์ นับว่าเป็นวัดที่สมบูรณด้วยฐานะทั้ง

ทางกฎหมายและทางพระธรรมวินัยทุกประการ คำว่า “วัด” เป็นคำเรียกชื่อศาสนสถานแบบคำไทย โดยที่มาของคำว่า “วัด” นี้ ยังไม่มีข้อยุติ ด้วยบางคนอธิบายว่า มาจากคำว่า “วตวา” ในภาษาบาลี แปลว่า เป็นที่สนทนารธรรมบ้างก็ว่ามาจาก “วัตร” อันหมายถึงกิจปฏิบัติหรือหน้าที่ของพระภิกษุที่พึงกระทำ หรือแปลอีกอย่างว่าการจำศีล ซึ่งวัด(วัตร) ตามนัยยะนี้จึงน่าจะหมายถึงสถานที่ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ใช้เป็นที่พักจำศีลภาวนา หรือสถานที่ที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ปฏิบัติภารกิจที่พึงกระทำนั่นเอง แต่ก็มีบางคนสันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “วตวา” อันหมายถึงการกำหนดขอบเขตของดินแดนที่สร้างเป็นศาสนสถาน เพราะวัดกับวามีความหมายอย่างเดียวกัน คือการสอบขนาด หรือปริมาณของสิ่งต่างๆ เช่น ความยาว ความกว้าง เป็นต้น วัดในนัยยะอย่างหลังนี้จึงหมายถึง พื้นที่ แต่เดิมครั้งพุทธกาลนั้น มีการใช้คำว่า “อาราม” เป็นคำเรียกชื่อ ศาสนสถานในทางพุทธศาสนาที่ใช้เรียกเสนาสนะที่มีผู้ศรัทธาถวายพระพุทธรูปองค์ในระยะเวลาแรก ๆ เช่น “เชตวันอาราม” หรือชื่อเต็มว่า “เชตวันอนาถบิณฑิกเสนาอาราม” ซึ่งมีความหมายว่า “สวนของอนาถบิณฑิกที่ป่าเชต” หรือ “เวฬุวันอาราม” หรือ “บุปผาราม” เป็นต้น โดย “อาราม” หรือ “อาราม” ในคำอ่านของไทยแปลว่าสวน นอกจากนี้ในเวลาต่อมามีคำที่ใช้เรียกอีกอย่างว่า “วิหาระ” หรือ “วิหาร” อย่างไรก็ตามก็ยังมีคำที่ให้ความหมายว่าวัดอยู่อีกชื่อหนึ่ง คือ “อาวาส” ดังชื่อเรียกสมภารผู้ครองวัดว่า “เจ้าอาวาส” ซึ่งแปลว่าผู้เป็นใหญ่ในวัด หรือชื่อเรียกวัด เช่น เทพศิรินทรอาวาส(เทพ+ ศิรินทรา+ อาวาส) โดยปกติคำว่าอาวาสไม่เป็นที่นิยมใช้กันในความหมายว่าวัด ทั้งนี้เพราะนิยมนำไปใช้กับความหมายที่แคบกว่าคำว่าอาราม โดยมักให้ความหมายในเชิงที่เป็นตัวเรือนที่อยู่อาศัยมากกว่า อาวาสจึงเสมือนเป็นที่อยู่ส่วนย่อยภายในอารามที่หมายถึงพื้นที่ที่เป็นศาสนสถานทั้งเขตชนิดของวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2530) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัด คือสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและรวมไปถึงเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร และยังเป็นหอพักของนักเรียน นิสิตหรือนักศึกษาเป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัดหมายถึง สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยปรกติมีโบสถ์ วิหารและเป็นที่อยู่ของนักบวช

อรณี แน่นหนา (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัด หมายถึง สถานที่ ประกอบพิธีกรรมของทางพระพุทธศาสนา วัดโดยทั่วไปมีส่วนประกอบหลัก ๆ คือ วิหาร โบสถ์และเป็นที่อยู่ของสงฆ์

คณิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัดในฐานะหน่วยปฏิบัติของสถาบันศาสนาจึงเปรียบได้กับโรงเรียน และพระสงฆ์เปรียบได้กับครูผู้สอนใน

โรงเรียน ดังนั้นเพื่อเป็นการเติมเต็มการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน การพัฒนาให้วัดพุทธศาสนาเป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยจึงมีความจำเป็นและมีบทบาทสำคัญยิ่งในปัจจุบัน

ทะนงชัย บรณพิสุทธ์ (2545) ได้ให้ความหมายว่า วัด หมายถึง วัดไม่ใช่เป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์แต่วัดเป็นองค์ประกอบทั้งของรูปธรรมและนามธรรมรวมไปถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของตัวภายในวัดเองและความสัมพันธ์ของวัดที่มีต่อชุมชน

วิจิตร กุลวงษ์ (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัด หมายถึง วัดเป็นสถานที่แสดงเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างทางพระรัตนตรัย เช่น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และคงเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

สมควร นามสีนาฏ (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัด หมายถึง สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและเป็นสถานที่ประกอบกิจของพระภิกษุสงฆ์กับศาสนิกชนและยังเป็นสถานที่ถ่ายทอดทางพระพุทธศาสนา

วรพงศ์ แสนเมือง (2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัด หมายถึง สถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและยังเป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์และนอกจากนี้ยังเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระพุทธานิกชนทั้งหลาย

พระธรรมปัญญาบดี (2547) ได้ความหมายไว้ว่า วัดในพุทธศาสนานอกจากจะเป็นศาสนสถานที่สำคัญแล้วยังเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ทั้งในด้ายประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน และเป็นแหล่งรวมของศิลปวิทยาการต่างๆตลอดจนองค์ความรู้ด้านพุทธศาสตร์และพุทธศิลป์ ซึ่งไม่เฉพาะแต่คนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนเท่านั้น นักท่องเที่ยวต่างชาติก็ยังสนใจที่จะศึกษาหาความรู้โดยอาศัยวัดเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ นอกเหนือจากการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ

พระราชวรมนี ประยุทธ์ ปยุตโต (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัดมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและวิถีชีวิตของคนไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบันเพราะนอกจากจะเป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสามเณรแล้ว ยัง เป็นสถานที่สำหรับศึกษาเล่าเรียนและเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามประเพณีดั้งเดิมมาช้านานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของตะวันตก วัดหลายแห่งทั้งในเมืองหลวงและหัวเมืองได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาตามวิธีการสมัยใหม่ แต่เมื่อการศึกษาในระบบโรงเรียนมีการขยายตัวมากขึ้น มีระดับการศึกษาสูงขึ้น และเนื้อหาวิชาที่สอนในโรงเรียนมีเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระศาสนามากขึ้น วัดกับโรงเรียนก็แยกออกจากกันจนเกือบ

สิ้นเชิง พระสงฆ์ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาที่มากับความเจริญสมัยใหม่ทำให้ขาดสื่อกลางในการรับรู้ร่วมกัน ความเชื่อถือของประชาชนต่อพระสงฆ์ที่เคยนับถือว่าเป็นผู้นำทางปัญญา คำแนะนำสั่งสอนของพระสงฆ์ที่เคยมีค่ายิ่งกลับแปรเปลี่ยนไป บทบาทของวัดและพระสงฆ์ห่างเหินกับสภาพสังคมและความเจริญที่นับวันจะมีมากขึ้นทุกวัน การที่จะชักนำคนเหล่านั้นให้เข้าหาหลักธรรมทางศาสนาที่เขายังไม่รู้นั้น เกิดเป็นความไม่เข้าใจกันมากขึ้น

สมคิด จิระทัศนกุล (2552) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัด หมายถึง วรร หรือ วรรษา หมายถึง ช่วงจำพรรษาในฤดูฝนซึ่งมาจากคำว่า วัตรเป็นสถานที่บำเพ็ญเพียรด้วยจากวัฏสังสารแต่ในขณะเดียวกัน แต่บางคนได้ให้ความหมายไว้ว่าวัด คือ สถานที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์

สรุปได้ว่า วัดคือสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งประกอบไปด้วย โบสถ์ วิหาร ศาลาวัดและยังมีพระภิกษุสงฆ์คอยดูแลและยังเป็นผู้สืบทอดและบำรุงพระพุทธศาสนาโดยที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

5.2 บทบาทของวัดต่อชุมชน

วัดเป็นสถานที่ ๆ มีบทบาทต่อชุมชนเป็นอย่างมาก ในวัดจะมีพระภิกษุสงฆ์เป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาที่ประชาชนในบริเวณใกล้เคียงวัดใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมยังยังเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ดังนั้นชีวิตของคนเรานั้นเกี่ยวข้องกับวัดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าวัดมีบทบาทอย่างมากและผู้ที่ให้ความหมายไว้ดังนี้

ทวีป อภิลิทธิ (2533) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทของวัดมีดังต่อไปนี้

บทบาทในด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน แต่บทบาทนี้เดิมวัดทำหน้าที่นี้เพียงแค่ออย่างเดียว แต่ในปัจจุบันเมื่อมีโรงเรียนเข้ามารับผิดชอบในส่วนนี้แทนวัด บทบาทของวัดในเรื่องการให้การศึกษาก็เหลือเพียงอย่างเดียว คืออบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน ดังนั้นความสำคัญของวัดและพระภิกษุสงฆ์จึงเริ่มลดลง

บทบาทในด้านการให้บริการแก่สังคมและชุมชนเป็นการเป็นการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องจาก โลกมีความเปลี่ยนแปลงไป แต่วัดหรือพระภิกษุส่วนใหญ่ยังก้าวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง คงยังยึดมั่นถือมั่นในแบบเดิม ๆ

บทบาทในด้านเป็นศูนย์รวมของชุมชนในด้านที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากในโลกยุคปัจจุบันการเดินทางสะดวกขึ้น ประชาชนเดินทางไปมาหาสู่กันได้เกือบทุกที่ทุกเวลา การเดินทางที่สะดวกขึ้นทำให้เหมือนให้ทั้งคุณและโทษในเวลาเดียวกันแทนที่ประชาชนจะมาวัดเพื่อประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ก็กลับเดินทางออกไปทำบุญไปในวัดที่ไกลออกไปจากชุมชน

บทบาทในด้านที่วัดเคยเป็นที่ให้ความสุข ความสงบทั้งทางกายและทางใจ แต่ในปัจจุบันนี้ วัดในเขตเมืองหลวงหลาย ๆ วัดก็ไม่ได้มีลักษณะดังกล่าวแล้ว วัดภายในวัดเต็มไปด้วยสิ่งปลูกสร้าง แต่วัดในสมัยก่อนที่เคยสงบ ร่มรื่น กลับกลายเป็นวัดที่ร้อนอบอ้าว เพราะวัดไม่สามารถให้ความคุ้มครองเมื่อเป็นเช่นนี้ บทบาทของวัดในข้อนี้ จึงเกิดขึ้นยากสำหรับวัดบางวัดในปัจจุบัน และถ้าพระสงฆ์ไม่สำรวมกิริยาให้เหมาะสมกับเพศที่ถือครองแล้ว ความคิดที่ว่า จะเข้าไปหาความสุข จากวัดก็ยิ่งเป็นไปได้น้อยจึงทำให้ความสัมพันธ์และความศรัทธาระหว่างวัด พระและคนในชุมชน ยิ่งห่างเหินกันมากกว่าเดิม

บทบาทในด้านศิลปวัฒนธรรมของคนในชุมชน ในปัจจุบันนี้บทบาทของวัดในด้านนี้ก็เปลี่ยนแปลงไปมาก คนในชุมชนในโลกยุคปัจจุบันมองว่าวัดไม่น่าจะเป็นสถานที่ปลอดภัย ถ้าประชาชนในบริเวณใกล้เคียงวัดจะมอบวัตถุโบราณหรือของที่มีค่าไว้ให้วัดเก็บรักษา เพราะของที่มีค่าในวัดยังสูญหายไปเลย ของที่มีค่าดังเช่นในสมัยก่อนเก็บจะไม่อีกแล้ว เพราะประชาชนมีแหล่งเก็บรักษาที่ปลอดภัยมากกว่า ปัจจุบันคนที่รักในศิลปวัฒนธรรมมีจำนวนน้อยลงหรือแทบไม่มีเหลือเลย โบราณวัตถุที่มีอยู่ก็เริ่มสูญหายและเลือนรางไปในที่สุด ในด้านกิจกรรมที่วัดจัดนั้นเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมต่าง ๆ แม้แต่พิธีการที่เป็นวันสำคัญทางศาสนาที่ควรจะต้องจัดกันในวัดยังคงหายไปในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นประชาชนไม่มีความจำเป็นต้องเข้าวัดเพื่อศึกษาเรื่องเหล่านี้ต่อไปอีกแล้ว

พระมหาทะนงชัย บรณพิสุทธิ (2545) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทของวัดที่มีต่อชุมชนดังนี้

1. บทบาทในด้านการให้การศึกษ
2. บทบาทในด้านการท่องเที่ยว
3. บทบาทในด้านเป็นแหล่งอนุรักษ์ศิลปะทางวัฒนธรรมไทย
4. บทบาทในด้านเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ออกกำลังกาย และกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ

5. บทบาทในด้านเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

6. บทบาทในด้านสังคมสงเคราะห์ชุมชน

7. บทบาทในด้านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ (2545) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทวัดเพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชนว่า วัดควรประกอบด้วยบทบาทดังต่อไปนี้

1. บทบาทและหน้าที่ของวัดและพระภิกษุสงฆ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรม

2. บทบาทในเกี่ยวกับด้านวิถีชีวิตและสังคมที่วัดนั้น ๆ ตั้งอยู่ ดังนั้นวัดต้องสร้างความรู้สึกรักทั้งทางด้านวัดเองและประชาชนว่าวัด บ้าน ชุมชน การทำบุญในวัดตามโอกาสต่าง ๆ ทั้งที่วัดจัดหรือตัวชุมชนเอง ทางวัดจะต้องอำนวยความสะดวกหรือช่วยแนะนำกิจกรรมเกี่ยวกับทางสังคมและประเพณีส่วนรวมของหมู่บ้านก็จะขึ้นมาตามวัดนั้น ๆ โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้นำฝ่ายสงฆ์โดยที่ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำฝ่ายประชาชนมาร่วมในงานต่าง ๆ จัดที่วัดดีกว่าจัดที่อื่น เพราะมีทางให้คนได้ทำความดี ละเว้นชั่ว อบรมมุข ได้มากกว่าจัดข้างนอก

3. บทบาทในด้านที่วัดเป็นสงเคราะห์ประชาชน ทั้งในด้านการศึกษาและสาธารณสุขสงเคราะห์ที่วัดจัดหรือประชาชนช่วยกันจัด

- ในเมื่อวัดมีที่ดิน ควรที่จัดตั้งโรงเรียนหรือสถานที่ศึกษาหาความรู้แก่ประชาชน
- การจัดตั้งสุขศาลา อนามัยหรือโรงพยาบาลประมูบ้าน
- การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ที่อ่านหนังสือ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์
- ใช้เป็นที่ประชุมของทางราชการ การใช้เป็นสถานที่พัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่นในที่ต่าง ๆ ควรใช้วัดเป็นสถานที่ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด
- การสร้างบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ ควรใช้สถานที่ทางวัดเป็นที่จัดตั้ง หากทางภาครัฐจัดให้ในเบื้องต้นและทางภาคประชาชนร่วมกันรักษา
- กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางที่ชุมชนเป็นคนจัด จึงควรใช้สถานที่ของวัดโดยมีเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรในวัดช่วยกันดูแลรักษาและอำนวยความสะดวก เช่น การจัดตั้งธนาคารข้าว กองทุนมูลนิธิ สหกรณ์ ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์ประสานประสานงานของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในวัด
- กิจกรรมที่เป็นการแก้สาธารณภัยเฉพาะแก่ประชาชนเจ้าของวัด เป็นสิ่งที่วัดจัดการและชวนช่วยให้ประชาชน

วรวงศ์ แสนเมือง (2546) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทที่มีต่อชุมชนและสังคมมากมายบทบาทที่สำคัญของวัดและพระภิกษุสงฆ์ เป็นสถานที่ให้การศึกษอบรมคุณธรรมและจริยธรรมในการเผยแผ่ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งนอกจากนี้วัดยังเป็นสถานที่ให้บริการด้านสาธารณสุข เช่น เป็นสถานที่ให้บริการทางด้านสาธารณสุขและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดด้านการศึกษา และเป็นศูนย์กลางด้านการพัฒนา

สรุปได้ว่า บทบาทของวัดมีประโยชน์ชุมชนมีมากมายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การให้บริการทางด้านสุขภาพ การเผยแผ่ศาสนาและจริยธรรมและคอยเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางกายและจิตใจและวัดยังเป็นแหล่งให้ความรู้ให้กับทุกคน ทุกเพศวัย

5.3 แหล่งการเรียนรู้ในวัดจังหวัดสมุทรปราการ

วัดในจังหวัดสมุทรปราการ มีวัดทั้งหมด 123 แห่ง โดยอยู่ในอำเภอเมือง 25 วัด อำเภอพระประแดง 38 วัด อำเภอบางพลี 13 วัด อำเภอบางบ่อ 22 วัด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ 16 วัด และกิ่งอำเภอบางเสาธง 9 วัด วัดที่มีความเก่าแก่และมีอายุเกิน 200 ปี ขึ้นไปมีถึง 24 วัด และเป็นวัดที่ควรค่าแก่การกล่าวถึงมีหลายวัดดังนี้ วิชัยมงคล วัดบางโหลงใน วัดพิชัยสงคราม วัดบางพลีใหญ่ใน วัดโปรดเกศเชษฐาราม วัดทรงธรรมวรวิหาร วัดเสาธงกลาง วัดโพธิ์ชนิต์พลเสพย์ วัดสาขาสำหรับวัดที่ได้รับการจัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้มีจำนวน 13 วัดดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสมุทรปราการ,2550)

1. วัดอโศการาม

ประวัติความเป็นมา

เดิมบริเวณนี้เรียกว่า นามแม่ขาว เจ้าของที่ดินคือนางกิมหงษ์ และนายสุเมธ ไกรกาญจน์ ได้ถวายที่ดินให้สร้างวัด วัดอโศการามเป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ฯ (ฉันมือเดียว) สร้างขึ้นตามปณิธานของ พระสุทธิธรรมรังสี คัมภีร์เมธาจารย์ หรือที่รู้จักกันในนาม ท่านพ่อลี เดิมท่านเป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี เลื่อมใสในบวรพุทธศาสนาจึงบวชเป็นพระภิกษุเมื่ออายุได้ 20 ปี เป็นฝ่ายวิปัสสนาธุระ รักษาอุตงควัตรเป็นนิตย เป็นศิษย์ของพระอาจารย์มั่นเป็นผู้มีความแตกฉานในสมถวิธิ มีความสามารถในการอบรมศิษยานุศิทธิ ให้บำเพ็ญสมาธิได้ผล ท่านได้จาริกบำเพ็ญอุตงควัตรไปยังจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ในที่สุดได้จาริกแสวงบุญมาถึงที่ชาวบ้านเรียกว่า นามแม่ขาว ซึ่งอยู่ในเขตตำบลท้ายบ้าน เป็นป่าชายเลนเงียบสงบเหมาะในการบำเพ็ญเพียร จึงปักกลดบำเพ็ญสมณธรรมสั่งสอนชาวบ้าน ปรากฏว่าชาวบ้านเลื่อมใสมาฟังคำสั่งสอนและฝึกสมาธิเป็นจำนวนมาก ในที่สุดชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างเสนาสนะถวาย และได้เริ่มสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในที่ดินที่นางกิมหงษ์ และนายสุเมธ ไกรกาญจน์ ได้ถวายให้สร้างวัด มีเนื้อที่ประมาณ 53 ไร่ ในปี 2497 จึงก่อตั้งเป็นสำนักสงฆ์ขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อมีสิ่งก่อสร้าง มีพระภิกษุสงฆ์ มีความมั่นคงที่จะเป็นวัดได้ กรมศาสนากระทรวงศึกษาธิการ จึงอนุญาตให้ตั้งเป็นวัดเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2499 ได้นามว่า วัดอโศการาม และขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา(สร้างโบสถ์เพื่อพระภิกษุสงฆ์จะไปประกอบพิธีสังฆกรรมได้) และผูกพัทธสีมาเมื่อ วันที่ 10 พฤษภาคม 2503 วัดอโศการามแห่งนี้ ท่านพ่อลีได้ตั้งปณิธานไว้ว่า จะสร้างถวายเป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งพระเจ้าอโศการามมหาราช (พระนามเต็มว่า พระศรีธรรมมาโศกราช) แห่งประเทศอินเดีย ท่านได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และยังเผยแผ่ศาสนาพุทธมายังประเทศลังกา กรีก อิตาลี พม่า ไทย เมื่อปีพุทธศักราช 2493 ท่านพ่อลีได้เดินทางไปจำนำพระราชายังตำบลสารนารถ (ป่าอสิปตนมฤคทายวัน

ที่ทรงแสดงธรรมจักร) ณ ประเทศอินเดีย ได้เห็นพระเจ้าอโศกมหาราชสร้างไว้
ทรวดทรม บางแห่งก็ถูกทำลาย จึงรู้สึกสังเวชใจ จึงตั้งปณิธานจะสร้างวัดอโศการามไว้เป็นอนุสรณ์

ปัจจุบันวัดอโศการามเป็นสถานที่ที่อุบาสก อุบาสิกา จากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ
เดินทางมาบำเพ็ญกุศลและสักการะท่านพ่อลี ธุดงค์เจดีย์ หลวงพ่อเศียร และวิหารวิสุทธิธรรมรังสี
นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับชนชาติ ป่าชายเลน ชมฝูงนก และสัตว์ต่าง ๆ ที่มาอาศัยอยู่ในบริเวณป่า
ชายเลนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากบริเวณเหล่านี้วัดได้กำหนดให้เป็นเขตอภัยทาน

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาและเรียนรู้

1. เป็นสถานที่นั่งวิปัสสนากรรมฐาน
2. เป็นแหล่งรวมศิลปวัฒนธรรม และศิลปวัตถุที่สำคัญ เช่น พระอุรังคเจดีย์หมู่รวม 13
องค์ เป็นที่ระลึกถึงอุดงควัต 13 ประการ วิหารวิสุทธิธรรมรังสี และรูปปั้นพระเจ้าอโศกมหาราช
เป็นต้น
3. เป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ ระบบนิเวศน์ป่าชายเลน และสัตว์น้ำ นกต่าง ๆ
4. มีห้องสมุดที่เปิดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน
5. เป็นวัดสายธรรมยุติกายที่มีชื่อเสียง

สถานที่ตั้ง

หมู่ 2 ซ.วัดอโศการาม ถ.สุขุมวิท ต.ท้ายบ้าน อ.เมือง จ.สมุทรปราการ

2. วัดป่าเกต

ประวัติความเป็นมา

วัดป่าเกต เดิมชื่อวัดถนนกุด เนื่องจากเล่ากันว่า ตาเกต เป็นคนชุกตอนนเข้าวัดเป็นคนแรก
ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวัดป่าเกตเนื่องจากบริเวณวัดมีต้นเกตขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นวัดที่สร้างขึ้น
ในสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อคราวฟื้นฟู
พุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร ประมาณปี พ.ศ. 2360 ครั้นต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่ง
เกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้มอบหมายให้สมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) เป็นประธานในการจัดสร้าง
พระอุโบสถ สันนิษฐานกันว่าเป็นการสร้างหลังจากที่ได้สร้างพระสมุทรเจดีย์ หรือพระเจดีย์กลางน้ำ
แล้ววัดป่าเกตนี้ แต่เดิมตั้งอยู่ในพื้นที่ตอนเหนือของเมืองนครเขื่อนขันธ์ ถือเป็นชุมชนในวัฒนธรรม
มอญตั้งแต่แรกสร้างเมืองจนถึงปัจจุบัน

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาและเรียนรู้

พระอุโบสถ ที่มีลักษณะเป็นโบราณสถานเก่าแก่ โดยหน้าบันเป็นรูปครุฑอันวิจิตรตระการตา รวมถึงพระประธานปางมารวิชัยองค์ใหญ่ ซึ่งเป็นศิลปะในสมัยรัชกาลที่ 3 และภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอาคารที่เล่าเรื่องการผจญมารของพระพุทธเจ้า ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมโพธิญาณ ซึ่งท่านจะได้เรียนรู้ศิลปะแบบประเพณีนิยมของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของชุมชน

สถานที่ตั้ง

เลขที่ 24 บ้านป่าเกด หมู่ 3 ตำบลทรงคะนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

3. วัดโปรดเกศเชษฐาราม

ประวัติความเป็นมา

วัดโปรดเกศเชษฐาราม เป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ในปี พ.ศ. 2363 โดยโปรดเกล้าให้กรมหมื่นภักดี พลเสพ เป็นแม่กองสร้างเมืองและป้อมต่าง ๆ ของเมืองนครเขื่อนขันธ์ ซึ่งในคราวนั้น เมื่อได้สร้างเมืองและป้อมต่าง ๆ เรียบร้อย กรมหมื่นภักดี พลเสพ ได้สร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งทางด้านตะวันตกของเมืองและขอพระราชทานนามว่า วัดไพเรนทร์พลเสพ ขณะที่พระยาเพชรพิชัย (เทศ) นายงานสร้างเมืองในครั้งนั้น ได้ขออนุญาตสร้างวัดอีกวัดหนึ่งคนละฝากฝั่งคลอง เมื่อสร้างเสร็จได้ พระราชทานนามว่า วัดโปรดเกศเชษฐาราม ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านมักเรียกว่า “วัดปากคลอง” เนื่องจากอยู่ทิศเหนือของคลอง

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาและเรียนรู้

สถาปัตยกรรมต่าง ๆ มีลักษณะเป็นโบราณสถานที่มีการผสมผสานสถาปัตยกรรมของชาวต่างชาติ (ทั้งตะวันออกและตะวันตก) โบราณสถานที่สำคัญได้แก่ เจดีย์ทรงลังกา ภาพเขียนสีน้ำมัน พระอุโบสถมุงหลังคาด้วยกระเบื้องมอญเก่า ไม่มีช่อฟ้าใบระกา หน้าบันมีศิลปะปูนปั้นลายเครือเถาประดับลายคราม ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์ พระพักตร์งามมาก พระมณฑปหลังคามุงด้วยกระเบื้องรางรายล้อมด้วยกำแพงหินประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่าง ๆ มีพระปรางค์ที่มุมทั้งสี่ด้าน ภายในพระมณฑปมีรอยพระพุทธบาทจำลองประดับมุก

สถานที่ตั้ง

เลขที่ 45 ตำบลทรงคะนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

4. วัดคันลัด

ประวัติความเป็นมา

วัดคันลัด เป็นวัดเก่าแก่ สร้างประมาณ พ.ศ. 2349 เดิมทีบริเวณนี้ ใช้สำหรับฝังข้างหลวง เรียกว่า “สุสานข้างหลวง” ซึ่งสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ได้รับการปลูกสร้างเพิ่มเติมกันมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตเจ้าอาวาสองค์แรก จนถึงปัจจุบัน

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาและเรียนรู้

1. สุสานข้างหลวง ลักษณะเป็นอาคารทรงไทย ชุ่มประตูและหน้าต่างแกะสลักด้วยไม้สัก ลงรักปิดทอง
2. พระพุทธรูปเก่าแก่ศิลปะพม่าจากเมืองบันทะเลย์ เรียกว่า “หลวงพ่อบันทะเลย์” นอกจากนี้ภายในวัดยังมีการปลูกต้นไม้และพืชสมุนไพรต่าง ๆ

5. วัดบางกระสอบ

ประวัติความเป็นมา

วัดบางกระสอบ เป็นวัดเก่าแก่ที่มีอายุกว่า 700 ปี ซึ่งหลวงพ่อเซย อินทโชโต เจ้าอาวาสองค์ที่ 2 ได้เล่าว่า มีสองสามีภรรยาคนหนึ่ง อยู่ด้วยกันมาแต่ไม่มีบุตรด้วยกัน คือ โยมดวง และโยมทรัพย์ วันหนึ่งได้ไปขุดคันที่สะพานท้ายวัด จอบได้พินกระทบบปากโอ่ง และขุดลงไปก็พบเงินพดด้วงจำนวนมาก ประมาณ 40-50 ปีบ โองดังกล่าวเป็นโองเคลือบสีน้ำตาล ลักษณะรูปทรง คล้ายลูกจันทร์ คือ ปากโอ่งเล็ก ป่องตรงกลาง ก้นเล็ก โองลักษณะนี้เรียกว่า โองสังคโลกหรือโองสุโขทัย มีอายุกว่า 700 ปี ซึ่งยังคงอยู่คู่กับวัดจนทุกวันนี้สำหรับเงินที่ขุดพบโดยโยมดวงและโยมทรัพย์ ได้มีจิตศรัทธานำมาสร้างวัด ซึ่งเมื่อสร้างเสร็จชาวบ้านได้เรียกวัดแห่งนี้ว่า วัดใหญ่ตาดวงยายทรัพย์ และที่เปลี่ยนมาเรียกว่าวัดบางกระสอบเมื่อภายหลัง

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาและเรียนรู้

1. โองสังคโลก สมัยสุโขทัยซึ่งมีอายุกว่า 700 ปี
2. ประวัติหลวงพ่อเซย ติสสงเภร ปริมาจารย์ชื่อดังด้านวิปัสสนาและเมตตามหานิยม ท่านได้สร้างวัดตุ้มกมล พระผงปิดตา และพระปรอทที่มีชื่อเสียง

สถานที่ตั้ง

หมู่ที่ 10 ต.บางกระสอบ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

6. วัดทรงธรรมวรวิหาร

ประวัติความเป็นมา

วัดทรงธรรมวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโท และเป็นวัดเก่าแก่ในพุทธศาสนานิกายรามัญสร้างขึ้นพร้อมกับเมืองนครเขื่อนขันธ์ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 โดยทรงโปรดเกล้าให้กรมพระราชวังบวรสถานมงคลหรือวังหน้าเป็นแม่กองในการก่อสร้าง ราวปี 2358 เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมืองตามโบราณราชประเพณี โดยอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณโรงเรียนอานวยวิทย์ในปัจจุบันซึ่งต่อมาเมื่อมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ค่ายประตูเมือง ซึ่งได้มีการสร้างป้อมเพชรหึง ซึ่งปัจจุบันคือบริเวณหน้าบ้านเช่าโรงเรียนอานวยวิทย์ และสถานสังเคราะห์ดินทุพพลภาพ เมื่อสร้างเสร็จจึงได้โปรดเกล้าให้หรือวัดทรงธรรมที่สร้างไว้เดิม ไปปลูกสร้างไว้ภายในป้อม และได้ทำการก่อสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ เพิ่มเติมสภาพปัจจุบันของวัดทรงธรรมวรวิหาร มีอาณาเขตค่อนข้างกว้างขวางเนื่องจากในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าให้ยุบวัดกลางนา ซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงรวมเข้ากับวัดทรงธรรม

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาและเรียนรู้

สิ่งที่น่าสนใจนอกจากวัดนี้ จะเป็นวัดที่ควรค่ากับการศึกษาและเรียนรู้ในฐานะวัดเป็นแหล่งการเรียนรู้และวัดคู่บ้านคู่เมืองนครเขื่อนขันธ์แล้ว ภายในวัดยังประกอบด้วยถาวรวัตถุที่เป็นศิลปะของชาวรามัญหรือชาวมอญ

สถานที่ตั้ง

เทศบาลเมืองพระประแดง ต.ตลาด อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

7. วัดบางหัวเสือ

ประวัติความเป็นมา

บางหัวเสือเป็นชื่อตำบลเก่าแก่ของอำเภอพระประแดง แต่เดิมเรียกว่า “บางศิระชะเสือ” ตำบลนี้มีวัดเก่าแก่คู่ตำบลคือ วัดบางหัวเสือ เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2300 ไม่ปรากฏนามผู้สร้างได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในปี พ.ศ. 2400

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาและเรียนรู้

เนื่องจากวัดบางหัวเสือ เป็นวัดเก่าแก่ที่มีอายุกว่า 240 ปี จึงได้สร้างศิลปกรรมมาอย่างต่อเนื่อง โบราณสถานที่สำคัญคือ

1. หอพระไตรปิฎก ซึ่งสร้างในสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4
2. จิตรกรรมฝาผนัง เป็นรูปภาพบันลัษณะนูน ซึ่งเป็นจิตรกรรมที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับกำเนิดของพระพุทธเจ้า

สถานที่ตั้ง

เลขที่ 1 หมู่ 8 ต.บางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

8. วัดจันทร์แก้วเพชร

ประวัติความเป็นมา

ใน พ.ศ. 2531 หลวงพ่อได้ปรารภกับลูกศิษย์ว่า ต้องการที่ดินเพื่อสร้างสถานที่ปฏิบัติธรรมชายกรุง เพื่อรองรับผู้สนใจการปฏิบัติในการต่อไป ครั้งแรกคุณณรงค์ และคุณชื่น จันทร์ชานา, สังวาล กระต่ายแก้ว, คุณทวี ใจวิจิตรและลูกหลานตระกูลปานเพชร เกิดความศรัทธาจึงพร้อมใจกันถวายที่ดินไว้ในพระพุทธศาสนา รวม 8 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ หลวงพ่อได้ไปชมสถานที่ที่ยินดีอนุโมทนาไว้ ดังนั้นวัดจันทร์แก้วเพชรถาวรนามราม จึงถือกำเนิดขึ้นมาอย่างรวดเร็วท่ามกลางแรงใจศรัทธาของทุกฝ่ายที่สามัคคีกันอย่างท่วมท้น โดยหลวงพ่อให้ใช้ชื่อคำสามตระกูลรวมกันคือคำว่า จันทร์, แก้ว, เพชร รวมกับชื่อของหลวงพ่อเป็น วัดจันทร์แก้วเพชรถาวรนามราม

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาและเรียนรู้

สิ่งที่น่าสนใจคือ เป็นสถานที่ร่มรื่นเหมาะกับการมานั่งสมาธิ และยังเป็นแหล่งการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ซึ่งทางวัดได้คงสภาพของพื้นที่เดิมไว้ โดยสามารถศึกษาประเภทของต้นไม้แต่ละประเภทที่ทางวัดได้ปลูกไว้ และยังเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางด้านการเกษตร นอกจากนี้ทางวัดยังได้อนุรักษ์สวนส้มบางมดไว้เพื่อเป็นแหล่งหาความรู้ให้ผู้สนใจเข้าศึกษาและเรียนรู้

สถานที่ตั้ง

หมู่ 1 ต.บ้านคลองสวน อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ

9. วัดบางพลีใหญ่กลาง

ประวัติความเป็นมา

วัดบางพลีใหญ่กลาง สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2367 ชาวบ้านเรียกว่า “วัดกลาง” เพราะตั้งอยู่ระหว่างบางพลีใหญ่ใน กับวัดคงคาราม (วัดยายหนู) ซึ่งเป็นวัดร้าง เดิมที่ตั้งวัดเป็นที่ดินของ นาย

ช้าง หมื่นราชบุรุษ โดยนายน้อย หมื่นราชบุรุษ พี่ชายเป็นผู้สร้างขึ้นและขนานนามว่า วัดน้อยปทุมคงคา เพราะได้ขุดสระปลูกบัวหลวงไว้ด้วย ต่อมาเปลี่ยนชื่อวัดใหม่ว่า วัดราชบุรุษศรัทธาธรรม และครั้งสุดท้ายเปลี่ยนเป็น วัดบางพลีใหญ่กลาง โดยไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเปลี่ยนในสมัยเจ้าอาวาสรูปใด วัดบางพลีใหญ่กลาง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2478 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร ในด้านการศึกษาทางวัดจัดให้มีการเรียนพระปริยัติธรรมตลอดมา นอกจากนี้ยังได้รับสนับสนุนการศึกษาของชาติ โดยให้ความร่วมมือกับทางราชการให้ที่วัด

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาและเรียนรู้

วัดบางพลีใหญ่กลาง ชาวบางพลีเรียกว่า วัดกลาง หรือ วัดพระนอน ตามลักษณะพระพุทธรูป ซึ่งเข้าไปภายในโบสถ์ จะเห็นพระนอนองค์ขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่ ซึ่งความยาวขององค์พระนอน ตั้งแต่ปลายเกศถึงพระบาท ยาว 52 เมตร 50 เซนติเมตร กว้าง 7 เมตร นับว่าเป็นพระพุทธรูปปางไสยาสน์องค์ที่ใหญ่ที่สุดของ ประเทศไทยในปัจจุบัน นอกจากภายในโบสถ์จะมีพระนอนที่ใหญ่แล้วยังมีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ให้ประชาชนเข้ามากราบไหว้ และมีสิ่งหนึ่งที่ประชาชนให้ความสนใจคือ ช้างเลี้ยงตาย มีความเชื่อกันว่า ถ้าใครมาอธิษฐาน และหากว่าคำอธิษฐานที่ตนอธิษฐานเป็นจริง ก็จะยกช้างขึ้น ตรงกันข้าม หากคำอธิษฐานไม่เป็นจริงก็จะยกช้างไม่ขึ้นภายในองค์พระนอนจะมีห้องต่าง ๆ โดยทางเดินปูพื้นด้วยหินขาว บันไดทางขึ้นปูด้วยหินอ่อน ขึ้นไปชั้นที่ 2 เป็นที่ฝึกกรรมฐานของพระ ชั้นที่ 3 มีภาพเขียนที่เขียนแสดงเรื่องราวพุทธประวัติ และเรื่องราวที่เขียนเกี่ยวกับการทำความดีว่าทำความดีแล้ว จะได้ขึ้นสวรรค์เป็นนางฟ้า เทวดา และเขียนเกี่ยวกับการทำความชั่วว่า ถ้าทำความชั่วมักจะตกนรกตายไปจะเป็นเปรต เป็นต้น ซึ่งภาพเหล่านี้เขียนโดยอาจารย์ วัจฉละ สาเงิน ครูศิลปะจากโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ ส่วนชั้นที่ 4 เป็นชั้นที่ทุกคนเมื่อได้มาแล้วต้องขึ้นไป เพราะในชั้นนี้เป็นชั้นที่บรรจุหัวใจพระนอน ปิดทองเหลืองอร่าม ซึ่งสาธุชนถือว่าการที่ได้กราบไหว้และปิดทองที่หัวใจพระนอนก่อให้เกิดบุญกุศล

สถานที่ตั้ง

ตั้งอยู่เลขที่ 1 บ้านคลองลำโรงฝั่งเหนือ ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ

10. วัดหนามแดง

ประวัติความเป็นมา

“เรือนปั้นหยามไม้สักทอง” ที่กล่าวถึงนี้ เป็นกุฏิที่เก่าแก่ที่สร้างด้วยไม้สักทอง มีอายุนับร้อยปี สิ่งที่ถูกสร้างตามสถาปัตยกรรมไทยที่งดงามหาดูได้ยากในสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้ภายในยัง

เป็นแหล่งสะสมของเก่าที่มีคุณค่าทางภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม เรือนปั้นหยาหลังนี้ ตั้งอยู่ในวัดหนามแดง โดยมี พระครูฎีกาเฉลิม เศษปัญญา ที่ทำการบูรณะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 แล้วริเริ่มที่จะนำของเก่าแก่ที่นำสะสม โดยนำมาจากที่ต่าง ๆ มาเก็บไว้ เพื่อให้ประชาชนที่สนใจได้เข้าชม โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้นและต่อมาเรือนไทยหลังนี้ได้ทำการบูรณะอีกครั้งจนเสร็จแล้วในปี พ.ศ.2541 นอกจากนี้ จำนวนของสะสมได้มีเพิ่มมากขึ้น จากการบริจาคของญาติโยมนำมาถวาย ปัจจุบันเรือนไทยหลังนี้จึงเสมือนพิพิธภัณฑ์สะสมของเก่าหาดูยาก ซึ่งของเก่าแต่ละอย่างก็มีการบอกเล่าถึงประวัติความเป็นมา และชื่อของผู้ที่มาบริจาคด้วย

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาและเรียนรู้

เรือนไทย ถือเป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์งานศิลปะอีกแขนงหนึ่งของชาติไทย ปัจจุบันมีเหลืออยู่น้อยและคงสภาพสมบูรณ์ก็มีไม่มาก เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมปัจจุบัน ที่มีสิ่งปลูกสร้างตามสมัยนิยมและสิ่งที่จะได้เรียนรู้จากวัดหนามแดงแห่งนี้คือ ภูมิปัญญาที่จะสะท้อนให้เห็นการสร้างที่อยู่อาศัย ที่เหมาะสมตามสภาพภูมิอากาศเมืองร้อนของประเทศไทย การใช้ศิลปะการตกแต่งอย่างงดงาม

สถานที่ตั้ง

ถ.เทพารักษ์ ต.บางแก้ว อ.บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540

11. วัดสร้างโคก

ประวัติความเป็นมา

วัดสร้างโคก หรือวัดมอญ ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ 6 เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงในปัจจุบันการคมนาคมสะดวกทั้งทางน้ำและทางบก คาดว่าสร้างประมาณปี พ.ศ. 2300 ไม่มีหลักฐานว่าผู้ใดเป็นผู้สร้าง ได้รับการปฏิสังขรณ์ให้สมบูรณ์ เมื่อปี พ.ศ. 2360 ตามหลักฐานกรมที่ดิน วัดนี้เดิมชื่อวัดปากอ่าว แต่ชาวบ้านเรียก “วัดมอญ” เพราะอยู่ใกล้คลองมอญ และบริเวณนั้นมีชาวมอญอาศัยอยู่มากด้วย จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน วัดนี้มีอีกชื่อหนึ่งว่า “วัดอัคราราม” เพราะพื้นที่ วัดเคยเป็นที่ตั้งกองทัพพม่าของ พระเจ้าตากสินมหาราช ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อวัดใหม่ โดยพระสมเด็จ พระสังฆราช กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ เป็น “วัดตลวงมย์” เมื่อปี พ.ศ. 2482 และได้เปลี่ยนชื่ออีกครั้งเป็น “วัดโพธิ์ทอง” ต่อมาทางราชการเปลี่ยนชื่อเป็น วัดสร้างโคก เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อพระองค์องค์หญิงโศกสว่าง พระราชธิดาในสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาชาวบ้านได้บริจาคที่ดินเพิ่มให้วัดและได้สร้างโรงเรียนประถมขึ้น

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาและเรียนรู้

1. เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติ (ระบบนิเวศน์) เรื่องป่าชายเลน และสัตว์น้ำทะเล รวมถึงภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการทำกะปิ น้ำปลา

2. เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปหลายรัชสมัย

3. เทศกาลสงกรานต์ จะมีกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมแบบมอญรีที่หายาก

สถานที่ตั้ง

เลขที่ 1 หมู่ 6 ต.คลองด่าน อ.บางบ่อ จ.สมุทรปราการ

12. วัดบางพลีน้อย

ประวัติความเป็นมา

คำว่าบางพลีมีที่มา

พระยาตากนำพลคนหัวร่อย

กองทัพพม่าตามมาทัน

ผู้พลางถอยพลางระหว่างหนี

เพื่อปลุกใจทหารที่ขวัญเสีย

เอาไสยศาสตร์เข้าช่วยบำรุงขวัญ

สถานที่ตรงนั้นครั้งต่อมา

นำพลหัวร่อยถอยต่อมา

ทหารไทยใจดีดีต่อต้าน

หยุดทัพพม่ารบยามพลบค่ำ

เอาลำคลองกันขวางทางพม่า

เอาไว้เป็นทางสู้และว่าทางหนี

เครื่องเช่นบัตร์พลีมีเล็กน้อย

จึงได้ทำบัตร์พลีมีเล็กน้อย

จึงเรียกบัตร์พลีน้อยตามเครื่องเช่น

เป็นบางพลีน้อยค่ายปีกกา

ทหารไทยสามนายค่ายปีกกา

สถานที่สำคัญตรงนั้นหรือ

หรือส่ามะซัยในสมัยนี้

ครั้งกรุงศรีอยุธยาเมืองแตกพ่าย

คืนฝนตกปรอย ๆ ดีแหมค้าย

จึงได้เกิดฆ่าฟันกันล้มตาย

จึงคิดทำบัตร์พลีพิธีใหญ่

สภาพจิตอ่อนเปลี้ยเสียกำลังใจ

รดน้ำมนต์ทาน้ำมันสักยันต์ให้

จึงได้มีชื่อว่าบัตร์พลีใหญ่

กองทัพพม่าตามขยี้ไล่

เพราะอยู่ยงคงกระพันมิได้หวั่นใคร

ตั้งค่ายขาน้ำริมคลองใหญ่

แล้วตั้งค่ายปีกกาตามตำราพิชัย

จึงคิดทำบัตร์พลีขึ้นมาใหม่

เปิดไถ่เป็นร้อยหาไม่ได้

เปิดไถ่หัวหมูแค่ขวาซ้าย

แต่คำว่าบัตร์เพี้ยนเป็นคำบางไป

คู่กับคำว่าบางพลีใหญ่

ไล่พม่าหนีแตกไป

ต่อมาได้ชื่อสามมีซัย

จบประวัติบางพลีทั้งน้อยใหญ่เอย

ชาวตำบลบางพลีน้อยได้ตั้งครอบครัวของตนเอง และสืบทอดคนรุ่นต่อ ๆ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบันคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะเป็นญาติพี่น้องกัน สาเหตุที่คนกลุ่มแรกอพยพมาตั้งถิ่นฐานในตำบลแห่งนี้ เพราะการคมนาคมทางน้ำสะดวก เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นชุมชนที่สงบร่มเย็นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

13. วัดนาคราช

ประวัติความเป็นมา

วัดนาคราช ในสมัยก่อนแต่แรกเริ่มเดิมทีเดียว ชื่อวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม สร้างเมื่อ พ.ศ. 2430 ตามตำนานที่เล่าขานกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ เนื่องจากวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม เป็นวัดที่เก่าแก่ ชำรุดทุดท้อมเป็นอย่างมาก ชาวบ้านในชุมชนจึงร่วมกันนำสังกะสีมาซ่อมแซมวัดเป็นจำนวนมาก จึงเรียกว่า วัดสังกะสี และต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อเป็น วัดนาคราช ซึ่งเป็นชื่อตามลำคลองที่ผ่านหน้าวัด คือ คลองพญานาคราช วัดนาคราช ได้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2430 หลวงพ่อนก อดีตเคยเป็นเจ้าของอ่าวสาธิตทำวัดถลุงคลเพื่อให้เกิดโชคลาภในการค้าขาย อันเป็นที่เลื่อมใสและศรัทธาของประชาชนในบ้านนาคราช (หมู่ 9, 10, 11 ตำบลบางพลีน้อย) และตำบลใกล้เคียง สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาและเรียนรู้

ชาวนาคราชได้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ร่วมกันจัดสร้างรูปปั้นปีเกิด 12 นักษัตร เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้ทำบุญตามปีเกิดของตน และแก้ปัญหาด้านจิตใจ อีกทั้งยังเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกด้วย โดยมีท่านพระครูสมุห์ สุชินอภิปัญโญ เจ้าอาวาสให้การสนับสนุน ทางวัดได้จัดส่งเสริมให้เยาวชนจากสถาบันต่าง ๆ มาเรียนรู้ร่วมกันตลอดเวลา เพื่อพัฒนาความเจริญให้แก่ท้องถิ่น และให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยภายในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้ผู้วิจัยได้นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

สมจิตร์ ชี้แจง (2537) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวห้องสมุดธรรมะหลวงพ่อบาน วัดบางนมโค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา : การวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งความรู้ในชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นมาของการก่อสร้างพิพิธภัณฑ์และห้องสมุดหลวงพ่อบานที่นำมาจัด

แสดงในรูปพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นแหล่งความรู้ของชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบมีส่วนร่วม โดยใช้หลักการประสานกิจกรรม 3 อย่าง เข้าด้วยกัน คือ การเรียนรู้ การพัฒนา และการวิจัย ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาพิพิธภัณฑ์และห้องสมุดธรรมะหลวงพ่อบาน วัดบางนมโค เป็นความพยายามสร้างแหล่งความรู้ในชุมชน จนมีความสำเร็จขึ้นมาได้ในระดับหนึ่ง แม้ยังไม่มีระดับที่เรียกว่า พิพิธภัณฑ์หรือห้องสมุดที่เป็นระบบอย่างแท้จริงก็ตาม ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายในชุมชน โดยเฉพาะอย่างศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด และหน่วยงานท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังเพื่อ พิพิธภัณฑ์และห้องสมุดธรรมะหลวงพ่อบาน นับเป็นวิธีการหนึ่งในการจัดบริการการศึกษาออกโรงเรียนในลักษณะของแหล่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ การจัดพิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นยังเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โบราณสถาน ศิลปวัตถุ และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่ายิ่งแก่การศึกษาค้นคว้า และนำมาซึ่งความภาคภูมิใจในท้องถิ่น

สิริยุพา ศกุนตะเสถียร (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัย พบว่า การบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขและการตรวจสอบ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริการโรงเรียนและหัวหน้าหมวดวิชา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีการบริหารการใช้แตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การบริหารใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลกับโรงเรียนที่ตั้งนอกเขตเทศบาลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับความต้องการการใช้แหล่งเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผู้บริการโรงเรียนทุกโรงเรียนต้องการใช้ตรงกันทั้ง 4 ประเภท คือ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติได้แก่ ต้นไม้ อากาศ แสงแดด และดิน แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล สมาคม ได้แก่ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำท้องถิ่น ศิษย์เก่า และคหบดีผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ สถาบันหน่วยงาน ได้แก่ วัด โบสถ์ สุเหร่าหรือสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา สถานประกอบการ มหาวิทยาลัย และแหล่งเกษตรกรรม ส่วนแหล่งเรียนรู้ที่เป็นเทคโนโลยี กิจกรรม วัฒนธรรมและประเพณี ได้แก่ กิจกรรม สัตว์ทัศนูปกรณ์ เทคโนโลยีพื้นบ้าน ตำราเอกสารทางวิชาการ ประเพณี และวัฒนธรรม ส่วนแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนผู้บริหารทุกโรงเรียนต้องการใช้ตรงกัน คือ ห้องสมุดโรงเรียน

และรองลงมาเป็นสวนสมุนไพร ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องแนะแนว และ พิพิธภัณฑสถานตามลำดับ

รายงานการวิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : พิพิธภัณฑสถาน (2548) ซึ่งได้เสนอแนวทางการจัดพิพิธภัณฑสถานให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งมีประเด็นหลัก 10 ประการ ดังนี้ จุดมุ่งหมายและนโยบายพิพิธภัณฑสถาน การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน บุคลากร กิจกรรมที่พิพิธภัณฑสถานจัดในฐานะแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต วิธีการจัดให้พิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต การมีส่วนร่วมของประชาชน การให้บริการ การประสานงานกับหน่วยงานและการสร้างเครือข่าย การประเมินผล และความต้องการสนับสนุนจากรัฐบาล การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการแหล่งการเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑสถานให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อนำเสนอรูปแบบ แนวทางในการจัดพิพิธภัณฑสถานให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต คณะผู้วิจัยดำเนินการศึกษากับพิพิธภัณฑสถานจำนวน 175 แห่ง ซึ่งเป็นตัวแทนของพิพิธภัณฑสถานทุกประเภท (ทั้ง 10 ประเภท) และกระจายอยู่ในทั่วทุกภูมิภาค กลุ่มตัวอย่างของผู้วิจัยประกอบไปด้วยผู้บริหารพิพิธภัณฑสถาน บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในพิพิธภัณฑสถาน ประชาชนผู้รับบริการและผู้เชี่ยวชาญ

การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : สวนสาธารณะ (2548) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประเภทสวนสาธารณะ เพื่อวิเคราะห์นโยบายและแผนส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสวนสาธารณะของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และเพื่อศึกษามาตรฐานการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื้อหาของการวิจัย ครอบคลุมนโยบายและแผนงานของหน่วยงานวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา วิธีการจัดการศึกษา บุคลากร สาระและกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนรู้ การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ สภาพปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ

การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : ห้องสมุดประชาชน (2548) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการศึกษาตลอดชีวิต ประเภท ห้องสมุดประชาชน เพื่อวิเคราะห์นโยบายและแผนส่งเสริมการเรียนรู้ของห้องสมุดประชาชน ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และเพื่อศึกษามาตรฐานการจัดการเรียนรู้ของห้องสมุดประชาชน เนื้อหาของการวิจัย ครอบคลุม นโยบายและแผนของหน่วยงานวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา วิธีการในการจัดการศึกษา บุคลากร สาระและกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนรู้ การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ สภาพปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้แหล่งการเรียนรู้เป็นสถานที่สำคัญอย่างมากแก่การให้ความรู้ของประชาชน เพราะแหล่งการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากทุกที่ในชุมชน เพื่อให้ประชาชนนั้นได้เข้าแสวงหาความรู้ตามความสนใจของแต่ละบุคคล จากนั้นประชาชนนำความรู้ที่ได้รับจากแหล่งการเรียนรู้มาพัฒนาตนเองเพื่อให้เป็นที่มีความรู้ความสามารถที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัดผู้วิจัยได้นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

กิริติ บุญเจือ (2541) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของสถาบันศาสนาในการจัดการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งผลการวิจัยได้ข้อสรุปชัดเจนว่า สถาบันศาสนามีความพร้อมที่จะจัดการศึกษาได้ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตั้งแต่ระดับที่เบื้องต้นที่สุด จนถึงขั้นสูงสุดของอุดมศึกษา ดังนั้นถ้ารัฐบาลมีการวางนโยบายร่วมให้วัดและองค์กรทางศาสนาทุกศาสนามีทัศนคติและเป้าหมายในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่รับรู้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 สถาบันศาสนาจะเข้ามามีบทบาทจัดการศึกษาให้เยาวชนมีความรู้คู่คุณธรรมได้อย่างแน่นอน ทั้งนี้ โดยรัฐบาลต้องวางนโยบายที่ชัดเจนให้บุคลากรทางศาสนาอาสาสมัครตลอดจนบุคลากรที่สถาบันศาสนาจ้างมาช่วยจัดการศึกษาในวัดได้รู้ถึงแก่นของปรัชญาคำสอนทางศาสนา วิธีสอนที่ทันสมัย เรียนรู้วิชาสามัญเพิ่มขึ้น จะทำให้บุคลากรทุกฝ่ายในวัด ทำหน้าที่สอนให้เกิดประสิทธิภาพ ประการสุดท้ายรัฐบาลต้องสนับสนุนทางการเงินและงบประมาณถ้ามีความจำเป็น

เนาวรักษ์ แสนสุพรรณ (2545) บทบาทของวัดต่อชุมชนในปัจจุบัน วัดอุปประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน และศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีวัดในสังคมไทยปัจจุบัน การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ แบบสอบถาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ผลการวิจัยพบว่า ประการแรก วัดในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงบทบาทและรูปแบบการให้บริการแก่ชุมชนแตกต่างจากอดีต แต่เป็นเฉพาะเรื่องปลีกย่อย โดยหลักใหญ่ๆแล้ว ยังพยายามยึดแนวปฏิบัติเช่นเดียวกับวัดในอดีตได้กระทำ และไม่ได้มีบทบาทต่อชุมชนอย่างเต็มที่เหมือนกับในอดีต เช่น บทบาทด้านสถานศึกษา และสังคมสงเคราะห์ ประการที่สอง วัดยังเป็นที่พึ่งพาทางจิตวิญญาณสำหรับประชาชนอยู่แต่ไม่มากเท่าในอดีต ส่วนการอบรมสั่งสอนจริยธรรมประชาชนคิดว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียนหรือสถานศึกษามากกว่า ประการสุดท้าย ประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านต่างๆของวัดปัจจุบันค่อนข้างเป็นไปทางลบ โดยเฉพาะบทบาทด้านการสังคมสงเคราะห์และ

ด้านการเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้วัดในปัจจุบันได้ยึดถือแบบอย่างวัดในอดีตเป็นแนวปฏิบัติแม้ว่าจะไม่มีความสมบูรณ์แบบเท่าวัดในอดีตก็ตาม งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะให้วัดและชุมชนสร้างความเข้าใจร่วมกันให้มากขึ้นเพื่อประโยชน์แก่วัดและชุมชน

ปิยฉัตร เชาวลิต (2550) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยและลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนของวัดพัฒนาดีเด่น 2) นำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนของวัดพัฒนาดีเด่น โดยมีพื้นที่การศึกษา 2 พื้นที่ คือ วัดบางช้างเหนือ อ.สามพราน จ.นครปฐม และวัดสุทธิวารี อ.เมือง จ.จันทบุรี ด้วยวิธีสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์โดยมีผู้ให้ข้อมูลวัดบางช้างเหนือ จำนวน 32 คน และวัดสุทธิวารี 26 คน และการสนทนากลุ่มจำนวน 2 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ในประเด็นเรื่องบุคคลในชุมชน ได้แก่ 1) ฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมไม่ขึ้นกับฐานะทางเศรษฐกิจ 2) ความเป็นผู้นำ พบว่า ผู้ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำแบบเป็นทางการ 3) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัดพัฒนาดีเด่น พบว่า คนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อเข้าใจในประโยชน์ ของวัดพัฒนาดีเด่น โดยเฉพาะทางด้านจิตใจ 4) ความคาดหวังของคนในชุมชนที่มีต่อวัดพัฒนาดีเด่น คนในชุมชนคาดหวังให้วัดมีการพัฒนาต่อไป โดยไม่หยุดเพียงได้รับรางวัลและคาดหวังให้วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ในประเด็นบริบทของชุมชน ได้แก่ 1) เศรษฐกิจของชุมชน พบว่า เศรษฐกิจของชุมชนไม่ได้ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) สังคมชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและปัญหาสังคมส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ เมื่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีจะสามารถชักชวนกันมาร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้ และในส่วนของปัญหาทางสังคมเมื่อไม่มีปัญหาทางสังคม ทำให้มีความสบายใจที่จะเข้าร่วมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นที่วัด 3) วัฒนธรรมของชุมชน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม คือ เมื่อมีกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม จะเป็นสิ่งที่ยึดโยงคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้น เกิดการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมต่อไป

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน ในส่วนของการมีส่วนร่วมทางการศึกษา 1) การศึกษาในระบบมีการก่อตั้งโรงเรียนสำหรับนักเรียนในชุมชน และโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น โดยประชาชนมีส่วนร่วมโดยการบริจาคปัจจัยเพื่อบำรุงโรงเรียน และการช่วยเหลือแรงกายในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งมีการเรียนการสอนธรรมศึกษาสำหรับนักเรียน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม คือ ชาวบ้านจะมาช่วยทำอาหาร แจกสิ่งของกับนักเรียนที่เข้าค่ายธรรมศึกษา เนื่องจากเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนอย่างแท้จริง 2) การศึกษานอกระบบ ทั้งสองวัดไม่ได้มีการจัดการศึกษาในส่วนนี้ เนื่องจากทั้งสองพื้นที่มีศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนซึ่งสามารถจัด

การศึกษาครอบครัวที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนได้ อีกทั้งวัดได้ทุ่มเทไปกับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงไม่ได้มีการจัดการศึกษาครอบครัวในระบบโรงเรียนเพิ่มเติมอีก

3) การศึกษาตามอัธยาศัย ชาวบ้านจะมาช่วยจัดกิจกรรมและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การบวชชีพราหมณ์ในช่วงหลังสงกรานต์ การมาร่วมงานประจำปี ในส่วนซึ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วม

1) คิด มีชาวบ้านเพียงบางส่วนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ 2) การตัดสินใจ ชาวบ้านที่เข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการคิดทำการลงประชามติว่าจะทำหรือไม่ทำกิจกรรมต่างๆ 3) การปฏิบัติการ ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยกำลังกายและกำลังทรัพย์ 4) การรับประโยชน์ ชาวบ้านไม่หวังผลประโยชน์ใดๆ จากการมีส่วนร่วมกิจกรรมของวัด ผลประโยชน์ทุกอย่างจะเป็นของวัด ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์คือได้ร่วมกิจกรรม ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น 5) การประเมินผล ไม่มีการประเมินผลที่เป็นแบบแผนชัดเจนจน เป็นการพุดคุยหลังเสร็จงานหรือประเมินในเนื้องาน

3. แนวทางการมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการส่งเสริมของวัด คือควรมีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเจ้าอาวาส และพระ นอกจากนั้น วัดควรมีการจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับขั้นตอนในการจัดกิจกรรมทุกขั้นตอน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการส่งเสริมของชุมชน การพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำชุมชน ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีของชุมชนโดยอาจจัดกิจกรรมตามประเพณี เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

สรุป วัดเป็นสถานที่หนึ่งที่ทำให้ความรู้ เปรียบได้กับวัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ให้ประโยชน์กับคนในชุมชน เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของคนในชุมชน ชาวบ้านได้ความไปรับความรู้โดยทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยที่ประชาชนไม่รู้ตัวและวัดมีความสัมพันธ์กับคนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

Indriyanto (1993) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาอิทธิพลของแหล่งเรียนรู้ในบ้าน กับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศอินโดนีเซีย” ผลการวิจัยพบว่า ในระหว่างตัวแปรบ้านและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผู้ปกครองและชุมชนมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เพราะผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น เมื่อเทียบกับแหล่งชุมชนใดก็ตาม ที่ได้รับความร่วมมือจากบ้าน และแหล่งชุมชนน้อย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็มีแนวโน้มต่ำลง

Far (2005) ได้ศึกษาถึงความต้องการของการศึกษาตามอัธยาศัย ของคนในประเทศเยอรมันโดยการศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้อง คือ ระดับการศึกษา การแบ่งเวลาต่อความต้องการ

การศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า บุคคลที่มีการศึกษาสูง จะมีความสามารถในการแบ่งเวลาได้มากกว่า ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สามารถมีเวลาในการทำกิจกรรมอื่นๆเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มความรู้ และเพื่อการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และความต้องการในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยมาจาก ความสนใจ มักจะขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของแต่ละบุคคล

Rachel (2006) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่หลังจากจบการศึกษา โดยการศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในประเทศอังกฤษ จำแนกตามความแตกต่างของการศึกษา พบว่า บุคคลที่จะเรียนในระดับอุดมศึกษา จะมีความสนใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากกว่ากลุ่มอื่น โดยเฉพาะเนื้อหา และหัวข้อที่ตนเองสนใจ การเรียนรู้จากกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการดำเนินชีวิต จะไม่ได้รับการสนใจ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของผู้เรียน เพื่อตอบสนองต่อความสนใจ ความพึงพอใจ เป็นตัวเลือกที่ดีในการตัดสินใจ ซึ่งวิธีการดำเนินชีวิตและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลมีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนรู้หลังจบการศึกษา

สรุปงานวิจัย จากงานวิจัยข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการศึกษาดูตลอดชีวิตมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาเพราะการเรียนรู้ของบุคคลเริ่มขึ้นตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวมีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลด้วยตามแนวความคิดการศึกษาตามอัธยาศัยรวมถึงแหล่งการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นแหล่งใดก็ตามที่เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้นหรือว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ทุกคนทุกเพศทุกวัย เพราะเป็นแหล่งการเรียนรู้สามารถให้ประโยชน์ให้ความรู้กับบุคคลที่เข้าไปใช้บริการ ไม่ว่าจะป็นทั้งทางตรงหรือว่าทางอ้อมเมื่อได้รับความรู้นั้นมาแล้วมานำปรับใช้ในชีวิตของตนเองเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้คือ แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยังไม่มีผู้ศึกษาทำการวิจัยมาก่อน ดังนั้นทำให้ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด องค์ประกอบของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

แนวทางการจัดพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบไปด้วย 10 ด้านในการจัดพิพิธภัณฑ์ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายและนโยบาย
2. การบริหาร

3. บุคลากร
4. กิจกรรมที่พิพิธภัณฑ์ควรจัดในฐานะเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. วิธีการจัดให้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
6. การมีส่วนร่วม
7. การเปิดให้บริการ
8. การประสานงานกับหน่วยงานเครือข่าย
9. เครือข่าย
10. ความต้องการสนับสนุนจากภาครัฐ

รายงานการวิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สวนสาธารณะ
 สวนสาธารณะกับการเชื่อมโยงการศึกษาได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ
 และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้สวนสาธารณะมี
 ด้านที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. นโยบาย
2. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
3. หน่วยงานที่รับผิดชอบ
4. มาตรฐานการเรียนรู้
5. การประเมินการเรียนรู้
6. การสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้
7. หลักสูตรและวิธีการเรียนรู้ในแต่ละระบบการศึกษาพร้อมตัวอย่างการจัดการเรียนรู้
 ของแหล่งการเรียนรู้
8. ลักษณะของกลุ่มผู้เรียน
9. ลักษณะกลุ่มผู้สอน

และผู้วิจัยได้พิจารณาความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ว่าแหล่ง
 การเรียนรู้และการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มาตรา 25 ที่ระบุว่า “รัฐต้องส่งเสริมการ
 ดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกรูปแบบดังนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์เป็นกรอบ
 แนวคิดในการวิจัยแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตดัง 7
 ด้านดังนี้

1. จุดมุ่งหมายและนโยบาย หมายถึง ศักยภาพและความต้องการ และทิศทางด้านจุดมุ่งหมายของแหล่งการเรียนรู้ในวัดว่าจุดมุ่งหมายหรือนโยบายควรเป็นเช่นไรเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด หมายถึง ศักยภาพและความต้องการทางด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด เพื่อพัฒนาให้วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนได้ เช่น กระบวนการวิธีการปรับเปลี่ยนเนื้อหา ข้อมูลข่าวสารในวัดในทันต่อเหตุการณ์ การจัดตั้งคณะกรรมการดูแลเฉพาะ การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด การทำงานร่วมกันกับกศน.ตำบล การบริหารพัฒนาบุคลากรในแหล่งการเรียนรู้ในวัด เป็นต้น

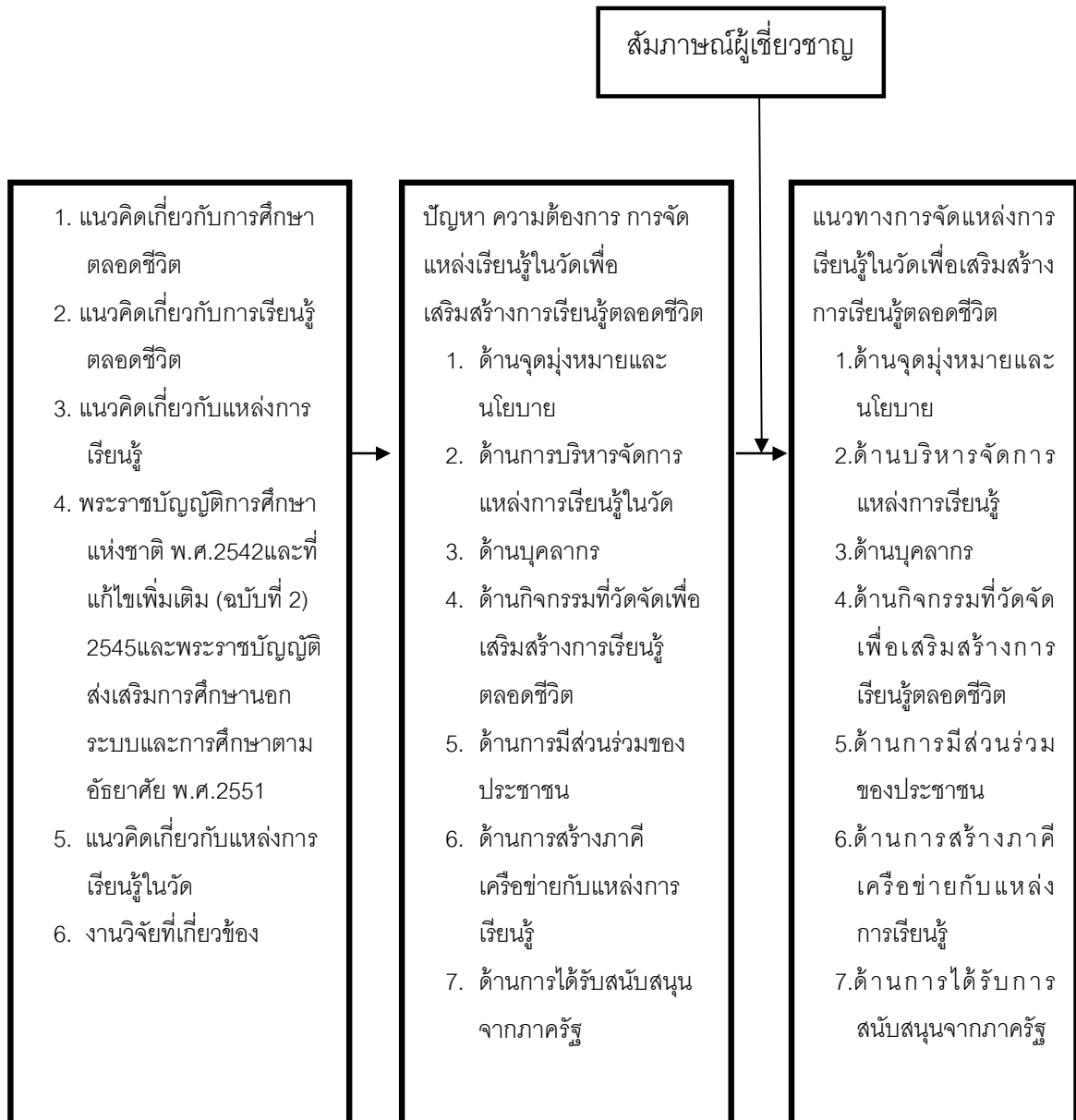
3. บุคลากร หมายถึง ศักยภาพและความต้องการทางด้านบุคลากรที่ทำงานหรือเกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้ในวัดเช่น คุณวุฒิทางการศึกษาที่เหมาะสม ครบมีหน้าที่อะไรในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด จำนวนบุคลากรที่เหมาะสมต่อ 1 แหล่งการเรียนรู้ เป็นต้น

4. กิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง ศักยภาพและความต้องการด้านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตชีวิตในวัด โดยศึกษาแบ่งตามประเภทของกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ กิจกรรมทางการศึกษาในระบบโรงเรียน กิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

5. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ศักยภาพและความต้องการด้านความร่วมมือของประชาชนที่มีต่อแหล่งการเรียนรู้ในวัด เช่น การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด ตลอดจนการเข้ารับบริการจากแหล่งการเรียนรู้ในวัด

6. การสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง ศักยภาพและความต้องการทางด้านความร่วมมือระหว่างแหล่งการเรียนรู้ในแต่ละแห่งเพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ร่วมกัน

7. การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง ศักยภาพและความต้องการทางการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น วัดคาดหวังความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนใดบ้างเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในวัดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปัญหาที่พบจากภาครัฐในการดำเนินการต่างๆ เป็นต้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาปัญหาและความต้องการในการแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ขั้นที่ 2 นำเสนอแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ขั้นที่ 1 ศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ ปัญหาและความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งหมด 7 ด้านได้แก่ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ด้านบุคลากร ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้และด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยได้รับข้อมูลจากการตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ จาก ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ครู กศน. ตำบลที่ประจำแหล่งการเรียนรู้ในวัด เจ้าอาวาสในแต่ละวัดที่แหล่งการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่ และผู้ใช้บริการ

1.1 กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประชากร ได้แก่ วัดในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 123 วัด ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (ธงชัย พลพวก, สัมภาษณ์, 24 กันยายน 2554)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาปัญหา และความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตในครั้งนี้ ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ในวัดจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 13 แห่ง ซึ่งผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multiple – Stage Sample) ตามลำดับดังนี้

1.1.1 คัดเลือกภาคภายในประเทศจากจำนวน 6 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2554) ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการดำเนินการเขียนชื่อภาคทั้ง 6 ภาคลงในกล่อง แล้วสุ่มหยิบขึ้นมา 1 ภาค ผลการสุ่มได้ ภาคกลาง

1.1.2 คัดเลือกจังหวัดในภาคกลางจากจำนวน 22 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร พิษณุโลก สุโขทัย เพชรบูรณ์ พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์ ลพบุรี ชัยนาท อุทัยธานี สิงห์บุรี อ่างทอง สระบุรี พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี นครนายก ปทุมธานี นนทบุรี นครปฐม สมุทรปราการ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2554) ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการดำเนินการเขียนชื่อจังหวัดทั้ง 22 จังหวัดลงในกล่อง แล้วสุ่มหยิบขึ้นมา 1 จังหวัด ผลการสุ่มได้ จังหวัดสมุทรปราการ

1.1.3 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาปัญหาและความต้องการในครั้งนี้คือ แหล่งการเรียนรู้ในวัด จำนวน 13 แห่ง จากจำนวนวัด 123 แห่ง ด้วยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากวัดทั้ง 13 แห่ง ได้แก่ วัดสร้างโชค วัดบางพลีน้อย วัดนาคราช วัดอโศการาม วัดจันทร์แก้วเพชร วัดบางพลีใหญ่กลาง วัดหนามแดง วัดบางหัวเสือ วัดบางกระสอบ วัดทรงธรรมวรวิหาร วัดโปรดเกศเชษฐาราม วัดคันลัด และวัดป่าเกต ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นแหล่งการเรียนรู้โดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสมุทรปราการ (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนสมุทรปราการ, 2547) จากนั้นผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม คือ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ครูกศน. ตำบล ประจำแหล่งการเรียนรู้ในวัด เจ้าอาวาสของวัดที่มีแหล่งการเรียนรู้ และผู้ใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ในวัด โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1) ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ของ 5 อำเภอ ในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 5 คน ได้แก่ อำเภอพระประแดง อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และกิ่งอำเภอบางเสาธง โดยอาศัยเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอต่างๆ ในจังหวัดสมุทรปราการ มากกว่า 1 ปีขึ้นไป

2) เจ้าอาวาสวัดในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 13 รูป ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์ในการเลือก คือ เป็นเจ้าอาวาสที่ดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัดอย่างน้อย 1 ปีขึ้นไป

3) ครูกศน. ตำบล จำนวน 39 คน เนื่องจากผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยของแต่ละอำเภอ กำหนดให้เจ้าหน้าที่ประจำ

แหล่งการเรียนรู้ จำนวนแห่งละ 3 คน ผู้วิจัยจึงได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์ในการเลือก คือ เป็นครูที่ดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัดและมีประสบการณ์ในด้านการจัดการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างน้อย 1 ปีขึ้นไป

4) ผู้ใช้บริการ จำนวน 3 คน ต่อหนึ่งแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งสิ้น จำนวน 39 คน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากแหล่งการเรียนรู้แต่ละแห่งมีผู้ใช้บริการเฉลี่ยเพียง 3 คนเท่านั้น โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม และการสอบถามจากเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งการเรียนรู้ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ใช้บริการ คือ ต้องสมัครใจในการตอบแบบสำรวจปัญหา และความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ภาคผนวก ข) โดยผู้วิจัยสร้างแบบสำรวจปัญหา และความต้องการเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Scale Type) มีข้อความจำนวน 95 ข้อ เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้ง 7 ด้าน ดังนี้ คือ 1. จุดมุ่งหมายและนโยบาย 2. การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด 3. บุคลากร 4. กิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5. การมีส่วนร่วมของประชาชน 6. การสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ 7. การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 6 ข้อ มีลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบปลายเปิด (open – ended) และแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, สถานภาพ, อายุ, ระดับการศึกษา และประเภทของแหล่งการเรียนรู้

ตอนที่ 2 แบบสำรวจปัญหาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 45 ข้อ มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Scale Type) โดยมีเกณฑ์การวัดระดับของปัญหาเกี่ยวกับปัญหาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

มากที่สุด	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความมากที่สุด	ได้	5	คะแนน
มาก	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความมาก	ได้	4	คะแนน
ปานกลาง	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความปานกลาง	ได้	3	คะแนน
น้อย	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความน้อย	ได้	2	คะแนน
น้อยที่สุด	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความน้อยที่สุด	ได้	1	คะแนน

และมีเกณฑ์การพิจารณาผลการสำรวจปัญหาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการประเมินผลตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยดังนี้ (ประคอง กรวรรณสูตร, 2552)

4.50 – 5.00	หมายถึง	มีระดับปัญหาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีระดับปัญหาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีระดับปัญหาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีระดับปัญหาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีระดับปัญหาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสำรวจความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 43 ข้อ มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Scale Type) โดยมีเกณฑ์การวัดระดับความต้องการเกี่ยวกับความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

มากที่สุด	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความมากที่สุด	ได้	5	คะแนน
มาก	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความมาก	ได้	4	คะแนน
ปานกลาง	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความปานกลาง	ได้	3	คะแนน
น้อย	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความน้อย	ได้	2	คะแนน
น้อยที่สุด	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความน้อยที่สุด	ได้	1	คะแนน

และมีเกณฑ์การพิจารณาผลการสำรวจความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการประเมินผลตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยดังนี้ (ประคอง กรวรรณสูตร, 2552)

4.50 – 5.00	หมายถึง	มีระดับความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดมากที่สุด
-------------	---------	--

- 3.50 – 4.49 หมายถึง มีระดับความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดมาก
- 2.50 – 3.49 หมายถึง มีระดับความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดปานกลาง
- 1.50 – 2.49 หมายถึง มีระดับความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดน้อยที่สุด
- 1.00 – 1.49 หมายถึง มีระดับปัญหาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบปลายเปิด (open – ended) โดยเป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบคำถามสามารถเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะนอกเหนือจากที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยตามลำดับขั้นตอนในการสร้างแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม 2545 แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวคิดเกี่ยวกับวัด

2) ผู้วิจัยนำแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจเพื่อพิจารณาความถูกต้อง และเหมาะสมในเบื้องต้น จากนั้นนำมาแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3) ผู้วิจัยนำแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสำรวจปัญหาและความต้องการไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน (ภาคผนวก ก) ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมในการใช้ภาษา และการตั้งคำถาม ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน 1 คน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิจัย 1 คน

- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาลดชีวิต 1 คน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้ 1 คน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัดและประเมินผล 1 คน

โดยใช้เกณฑ์การวัดค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruency Index : IOC) ของ วรณีย์ แกมเกตุ (2551) ที่กล่าวว่า IOC ควรมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังต่อไปนี้

- + 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามดังกล่าวไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

จากนั้นนำผลคะแนนที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาข้อคำถามแล้ว มาเข้าสู่สูตร ของ Rovinelli และ Hambleton

$$IOC = \frac{\sum R}{n} \quad (\text{Rovinelli and Hambleton, 1976})$$

IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

n คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

จากการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตพบว่ามีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) มากกว่า 0.5 ทุกรายข้อคำถาม รวมทั้งสองฉบับเท่ากับ 0.95 (ภาคผนวก ค) ซึ่งหมายความว่า ข้อคำถามของแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แนวคิดการศึกษาลดชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวคิดเกี่ยวกับวัด โดยผู้วิจัยได้ปรับแก้ด้านภาษาที่มีความกำกวม และไม่ชัดเจนในบางข้อคำถาม ให้กระชับ และชัดเจนตามที่คุณทรงคุณวุฒิแนะนำอีกครั้ง

4) ผู้วิจัยนำแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาไปหาความเที่ยง (Reliability) โดยนำแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มผู้ให้บริการ และครูคน. ตำบลบางเสาธง จำนวน 32 คน จากนั้นนำแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปหาค่าความเที่ยงทั้งฉบับ ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient : alpha) ของ ครอนบาค (Cronbach)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right) \quad (\text{Cronbach, 1990})$$

โดยที่ k คือ จำนวนข้อของเครื่องมือ

s_i^2 คือ ความแปรปรวนของข้อมูลแต่ละข้อ

s_t^2 คือ ความแปรปรวนของข้อมูลที่ได้

ทั้งนี้ค่าที่ได้จากการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพิจารณาข้อคำถาม รายข้อของสัมประสิทธิ์ แอลฟา (α coefficient : alpha) ของ ครอนบาค (Cronbach) ดังต่อไปนี้

มากกว่า 0.9 หมายถึง ข้อคำถามดีมาก

มากกว่า 0.8 หมายถึง ดี

มากกว่า 0.7 หมายถึง พอใช้

มากกว่า 0.6 หมายถึง ควรปรับปรุง

จากผลการคำนวณพบว่าแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.94 ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง (ภาคผนวก ง)

5) ผู้วิจัยปรับปรุง และแก้ไขข้อคำถามของแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้มีความสมบูรณ์ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ จากนั้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตก่อนนำไปใช้ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยด้วยตัวเอง

1.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยหารายชื่อของแหล่งการเรียนรู้ในวัดของจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำไปใช้ในการสุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยยื่นหนังสือคำร้องต่อฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตออกหนังสือถึงผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และเจ้าอาวาสของวัด ทั้ง 13 แห่ง จำนวน 13 รูป
3. ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และเจ้าอาวาสของวัด ทั้ง 13 แห่ง เพื่อนัดวัน และเวลาในการดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง
4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ในวัด โดยเก็บข้อมูลจากแบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตั้งแต่วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2555 ถึง 4 มีนาคม 2555 จำนวน 104 คน โดยผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบทั้ง 104 คน

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ไปตรวจสอบความถูกต้อง โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผลในรูปแบบของตารางและความเรียง (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2536)

ข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจปัญหาและความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปโดยคำนวณค่าสถิติพื้นฐาน (Descriptive Statistic) เช่น ความถี่ ร้อยละ และแปลผลเป็นในรูปแบบความเรียง

ผู้วิจัยได้นำมาสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ขั้นที่ 2 นำเสนอแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เมื่อผู้วิจัยได้ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้อำนวยความสะดวกสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ครูกศน.ตำบล เจ้าอาวาสของวัด ทั้ง 13 แห่ง และผู้ใช้บริการในชั้นตอนที่ 1 แล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาหาแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการสรุปปัญหาและความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาใช้ประกอบการสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยนำผลการสัมภาษณ์มาสรุปผลเพื่อหาแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

2.1 การวิเคราะห์เอกสารและข้อมูล

แหล่งข้อมูล คือ ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2 การสัมภาษณ์

แหล่งข้อมูลประเภทบุคคลซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยผู้วิจัยได้ความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 ท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

เกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญในด้านการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อตอบแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

1. เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ หรือเป็นที่รู้จักในด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และวัด
2. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต แหล่งการเรียนรู้ และวัด จำนวน 2 ปีขึ้นไป

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต เกี่ยวกับแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง และสมุดบันทึก

ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ แบบสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – Structure Interview) โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบปลายเปิด (open – ended) โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ ชื่อ – นามสกุล, หน่วยงานหรือองค์กร, ตำแหน่ง, ประสบการณ์ในการทำงาน, ระดับการศึกษา, หมายเลขโทรศัพท์, วัน และเวลาที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นในการนำเสนอแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบปลายเปิด (open – ended) ซึ่งประกอบด้วยคำถาม จำนวน 11 ข้อ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 ด้าน โดยมีรายละเอียดด้านเนื้อหา ดังนี้

1) ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย	จำนวน	1 ข้อ
2) ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด	จำนวน	1 ข้อ
3) ด้านบุคลากร	จำนวน	1 ข้อ
4) ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต	จำนวน	3 ข้อ
5) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	จำนวน	1 ข้อ
6) ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้	จำนวน	1 ข้อ
7) ด้านการได้รับการสนับสนุน	จำนวน	3 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบปลายเปิด (open – ended) โดยเป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์สามารถเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะนอกเหนือจากที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ลำดับขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม 2545 แนวคิดการศึกษา ตลอดชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวคิดเกี่ยวกับวัดแล้วนำมาวิเคราะห์และสรุปผลปัญหาความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อนำมาประกอบเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ด้วย

2) นำวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบแนวคิดมาจำแนกออกเป็นประเด็นคำถาม เพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการศึกษา โดยกำหนดข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็น 7 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย 2. ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด 3. ด้านบุคลากร 4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน 6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ 7. ด้านการได้รับการสนับสนุน

3) นำแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจเพื่อพิจารณาความถูกต้อง และเหมาะสมในเบื้องต้น จากนั้นนำมาแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

4) นำแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปตรวจความตรงตามเนื้อหา โดยนำแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมในการใช้ภาษา และการตั้งคำถาม (ภาคผนวก ก) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน 1 คน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิจัย 1 คน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาตลอดชีวิต 1 คน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้ 1 คน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัดและประเมินผล 1 คน

จากการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน พบว่าแบบสัมภาษณ์ใช้ภาษากำกวม ไม่ชัดเจน และไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์ คือคำว่า แนวทาง ที่กำหนดไว้ในบทที่ 1 นั้น ไปปรับปรุงให้มีความถูกต้อง ชัดเจนทั้งด้านภาษา และตรงตามนิยามศัพท์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง

5) นำแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นผู้วิจัยจึงนำแบบสัมภาษณ์ที่ถูกต้อง

สมัครแล้วไปทดลองใช้ (Try out) โดยการนำแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสัมภาษณ์ครู กศน. ประจำตำบลบางเสาธง ซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบอีกครั้งก่อนเก็บข้อมูลจริง

6) ผู้วิจัยยื่นหนังสือคำร้องต่อ ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอให้ออกหนังสือถึงผู้เชี่ยวชาญในการตอบแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ภาคผนวก ข)

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการสัมภาษณ์ คือ สมุดบันทึก กล้องถ่ายรูป และ เครื่องบันทึกเสียง เพื่อช่วยในการบันทึกประเด็นสำคัญต่างๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์ จากนั้นนำมาถอดความและสรุปผลการสัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้รายละเอียดตามประเด็นคำถามอย่างครบถ้วน และชัดเจน โดยผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยส่งหนังสือราชการขอความร่วมมือ และแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้เชี่ยวชาญล่วงหน้า และขออนุญาตบันทึกเสียง และถ่ายรูประหว่างการสัมภาษณ์ก่อนเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ดังนี้

1. นายสัมฤทธิ์ ศักดิ์ ตระกูลกล้า สัมภาษณ์ที่ กศนตำบลพระประแดง
วันที่ 22 มีนาคม 2555 เวลา 10.00 – 12.00
2. พระกิตติภักดิ์ วิทยาภรณ์ สัมภาษณ์ที่ วัดไตรมิตร วันที่ 29 มีนาคม 2555
เวลา 9.00 – 11.00
3. นายธำรง อมโร สัมภาษณ์ที่บ้าน วันที่ 2 เมษายน 2555 9.30 – 11.30
4. นายกล้า สมตระกูล สัมภาษณ์ที่บ้าน วันที่ 9 เมษายน 2555 9.00 – 11.00
5. ดร. อมรา ปฐภิญโญบุรณ สัมภาษณ์ที่ โรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์
วันที่ 11 เมษายน 2555 10.00 - 11.45
6. ดร. ปาน กิมปี สัมภาษณ์ที่ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วันที่ 11 เมษายน 2555 13.00 – 16.00

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะความคิดเห็น และพิจารณาผลของการศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตแล้ว ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุป เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในวัด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบความเรียงต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ส่วนดังต่อไปนี้คือ ส่วนที่ 1 คือการศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต และในส่วนที่ 2 คือศึกษาแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยได้นำเสนอต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 13 วัด ซึ่งแบ่งประเด็นการสำรวจปัญหาและความต้องการ ประกอบไปด้วย 7 ประเด็นดังนี้คือ

1. จุดมุ่งหมายและนโยบาย
2. การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด
3. บุคลากร
4. กิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
6. การสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้
7. การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและความเรียงประกอบการนำเสนอซึ่งประกอบไปด้วยทั้งหมด 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ

ตอนที่ 2 แบบสำรวจปัญหา การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต(วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การคำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 3 แบบสำรวจความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การคำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ (N = 104 คน)

ข้อมูลผู้ตอบแบบสำรวจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	63	60.60
หญิง	41	39.40
รวม	104	100.00

จากตารางที่ 1 เพศของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 60.60 และเพศหญิงร้อยละ 39.40 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 สถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ (N = 104 คน)

สถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้อำนวยการ กศน.	13	12.50
ครู กศน. ตำบล	39	37.50
พระภิกษุ (เจ้าอาวาส)	13	12.50
สามเณร	4	3.80
ผู้ใช้บริการ	34	32.70
อื่นๆ (ครูเกษียณ)	1	1.00
รวม	104	100.00

จากตารางที่ 2 ด้านสถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ พบว่า สถานภาพของผู้ตอบส่วนใหญ่ คือ ครู กศน. ตำบล คือ ร้อยละ 37.50 รองลงมาคือผู้ใช้บริการ คือร้อยละ 32.50 และน้อยที่สุด คือ อื่นๆ (ครูเกษียณอายุราชการ) ร้อยละ 1 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ระดับอายุของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ (N = 104 คน)

อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	9	8.70
21-30 ปี	15	14.40
31-40 ปี	32	30.80
41-50 ปี	23	22.10
51-60 ปี	19	18.30
61 ปีขึ้นไป	6	5.80
รวม	104	100.00

จากตารางที่ 3 อายุของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ พบว่าส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี คือ ร้อยละ 30.80 และช่วงอายุที่รองลงมา 41 – 50 ปี คือ ร้อยละ 22.10 ช่วงอายุที่น้อยสุด คือ 61 ปีขึ้นไป คือ ร้อยละ 5.80 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ (N = 104 คน)

ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษา	7	6.70
มัธยมศึกษาตอนต้น	12	11.50
มัธยมศึกษาตอนปลาย	9	8.70
ปวช.	0	0
ปวส.	3	2.90
อนุปริญญา	0	0
ปริญญาตรี	65	62.50
ปริญญาโท	8	7.70
ปริญญาเอก	0	0
รวม	104	100.00

จากตารางที่ 4 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี 65 คน คือร้อยละ 62.50 ระดับการศึกษาที่รองลงมาคือ มัธยมศึกษาตอนต้น 12 คน คือร้อยละ 11.50 และระดับการศึกษาที่น้อยที่สุดคือ ปวส. 3 คน คือร้อยละ 2.90 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ระดับวุฒิทางธรรมของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ

วุฒิทางธรรม	จำนวน	ร้อยละ
นักธรรมตรี	0	0
นักธรรมโท	1	9.09
นักธรรมเอก	10	80.91
รวม	11	100.00

จากตารางที่ 5 ระดับวุฒิทางธรรมของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่มีวุฒิทางธรรมคือระดับนักธรรมเอก 10 รูป ร้อยละ 9.60 และรองลงมาคือระดับนักธรรมโท 1 รูป ร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 แหล่งการเรียนรู้ในวัด

ประเภทของแหล่งการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
โบสถ์	90	12.50
ลานวัด	80	11.11
โบราณสถาน	76	10.56
พิพิธภัณฑ์	73	10.14
ห้องสมุด	69	9.58
ห้องน้ำ	63	8.75
ศูนย์ปฏิบัติธรรม	61	8.47
แม่น้ำ/ลำคลอง	50	6.94
ห้องสมุดเคลื่อนที่	22	3.06
สวนดอกไม้	21	2.92
สุสาน	21	2.92

ตารางที่ 6 แหล่งการเรียนรู้ในวัด (ต่อ)

ประเภทของแหล่งการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
สวนสุขภาพ	18	2.50
ศูนย์ฝึกอาชีพแม่บ้าน	17	2.36
ห้องดนตรีพื้นบ้าน	16	2.22
สวนธรรมะ	12	1.67
ตลาดน้ำ	11	1.53
ตลาดบก	8	1.11
ป่าชายเลน	7	0.97
สวนผลไม้	3	0.42
สวนสมุนไพร	1	0.14
อื่น ๆ (เรือนเพาะเห็ด)	1	0.14
รวม	720	100.00

จากตารางที่ 6 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ในวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่า 10 อันดับแรก มีดังนี้ อันดับ 1 โบสถ์ ร้อยละ 12.50 อันดับ 2 ลานวัด ร้อยละ 11.11 อันดับ 3 โบราณสถาน ร้อยละ 10.56 อันดับ 4 พิพิธภัณฑสถาน ร้อยละ 10.14 อันดับ 5 ห้องสมุด ร้อยละ 9.58 อันดับ 6 ห้องน้ำ ร้อยละ 8.78 อันดับ 7 ศูนย์ปฏิบัติธรรม ร้อยละ 8.47 อันดับ 8 แม่น้ำ/ลำคลอง ร้อยละ 6.94 อันดับ 9 ห้องสมุดเคลื่อนที่ ร้อยละ 3.06 อันดับ 10 สวนดอกไม้ ร้อยละ 2.92 และประเภทแหล่งเรียนรู้ที่น้อยที่สุด คือ เรือนเพาะเห็ด ร้อยละ 0.14 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 แบบสำรวจปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แบบสำรวจปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบไปด้วยทั้งหมด 7 ด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ด้านบุคลากร ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ และด้านการได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ซึ่งจะสรุปเป็นภาพรวมของแต่ละด้านของแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่าง ๆ จำนวน 13 ดังนี้ วัดสร้างโชค วัดบางพลีน้อย วัดนาคราช วัดอโศการาม วัดจันทร์แก้วเพชร วัดบาง

พลีใหญ่กลาง วัดหนามแดง วัดบางหัวเสือ วัดบางกระสอบ วัดทรงธรรมวรวิหาร วัดโปรดเกศ
เชษฐาราม วัดคันลัด วัดป่าเกด

ตารางที่ 7 ตารางภาพรวมของปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างเรียนรู้
ตลอดชีวิตทั้ง 13 วัด (N = 104)

ข้อ	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ปัญหา
ด้านที่ 1	ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย	3.96	0.61	มาก
ด้านที่ 2	ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด	3.91	0.55	มาก
ด้านที่ 3	ด้านบุคลากร	3.71	0.54	มาก
ด้านที่ 4	ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการ เรียนรู้ตลอดชีวิต	3.80	0.64	มาก
ด้านที่ 5	ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	3.82	0.63	มาก
ด้านที่ 6	ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการ เรียนรู้	3.82	0.78	มาก
ด้านที่ 7	ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ	3.64	0.66	มาก
	รวม	3.81	0.63	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่าภาพรวมปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างเรียนรู้
ตลอดชีวิต ปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดทั้ง 13 วัด เพื่อเสริมสร้างเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวม
อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.63) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของปัญหาในทุกหัวข้ออยู่ในระดับ
มาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย ($\bar{X} = 3.96$, S.D. =
0.61) ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.55) ด้านการสร้างภาคี
เครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.78) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ($\bar{X} =$
3.82, S.D. = 0.63) ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ($\bar{X} = 3.80$, S.D. =
0.64) ด้านบุคลากร ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.54) และด้านสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการ
ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.66)

ตารางที่ 8 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย (N = 104)

ข้อ	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ปัญหา
1	การบำรุงรักษาและการสืบทอดคุณค่าเอกลักษณ์และมรดกของชาติ	4.14	0.71	มาก
2	แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถแสดงวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	3.88	0.86	มาก
3	ประชาชนสามารถศึกษาค้นคว้าตามอัธยาศัยในแหล่งการเรียนรู้ในวัดได้	3.92	0.87	มาก
4	แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับชุมชน	3.95	0.79	มาก
5	แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน	4.00	0.83	มาก
6	แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถส่งเสริมการศึกษา นอกกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย	3.89	0.84	มาก
7	แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถตอบสนองความต้องการหรือริเริ่มของประชาชนในชุมชนบริเวณรอบ ๆ วัด	3.91	0.88	มาก
	รวม	3.96	0.60	มาก

จากตารางที่ 8 พบว่าปัญหาในด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.60) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อคำถามอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับดังนี้ การบำรุงรักษาและการสืบทอดคุณค่าเอกลักษณ์และมรดกของชาติ ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.71) แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ($\bar{X} = 4.00$,

S.D.= 0.83) แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับชุมชน ($\bar{X} = 3.95$, S.D.= 0.79) ประชาชนสามารถศึกษาค้นคว้าตามอัธยาศัยในแหล่งการเรียนรู้ในวัดได้ ประชาชนสามารถศึกษาค้นคว้าตามอัธยาศัยในแหล่งการเรียนรู้ในวัดได้ ($\bar{X} = 3.92$, S.D.= 0.87) การเรียนรู้ในวัดสามารถตอบสนองของความต้องการหรือริเริ่มของประชาชนในชุมชนบริเวณรอบ ๆ วัด ($\bar{X} = 3.91$, S.D.= 0.88) แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถส่งเสริมการศึกษา นอกกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ($\bar{X} = 3.89$, S.D.= 0.84) และข้อความสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถแสดงวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.88$, S.D.= 0.86)

ตารางที่ 9 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด (N = 104)

ข้อ	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ปัญหา
1	แหล่งการเรียนรู้ในวัดมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน	3.98	0.89	มาก
2	แผนงานบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.83	0.91	มาก
3	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด	3.87	0.86	มาก
4	แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย	3.89	0.88	มาก
5	การขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้เทียบเท่ากับสถานศึกษา	4.08	0.82	มาก
6	งบประมาณเพียงพอต่อความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด	3.82	1.01	มาก
7	การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้	3.84	0.85	มาก

ตารางที่ 9 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด (N = 104) (ต่อ)

ข้อ	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน	
			เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ปัญหา
8	การสนับสนุนของผู้บริหารแหล่งการเรียนรู้ในวัด ต่างๆส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยและการ เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเต็มที่	3.99	0.79	มาก
9	แหล่งการเรียนรู้ในวัดมีการวางแผนดำเนินงาน	3.91	0.84	มาก
รวม		3.91	0.54	มาก

จากตารางที่ 9 พบว่าปัญหาในด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.54) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อคำถามอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับดังนี้ การขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้เทียบเท่ากับสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.82) การสนับสนุนของผู้บริหารแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่างๆส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเต็มที่ ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.79) แหล่งการเรียนรู้ในวัดมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.89) แหล่งการเรียนรู้ในวัดมีการวางแผนดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.84) แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.88) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.86) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.85) แผนงานบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.91) และข้อคำถามสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ งบประมาณเพียงพอต่อความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 1.01)

ตารางที่ 10 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านบุคลากร (N = 104)

ข้อ	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน	
			เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ปัญหา
1	ความรู้ ความสามารถของบุคลากรตรงกับลักษณะงาน	3.40	0.87	มาก
2	ความรักในศิลปวัฒนธรรมของชาติของบุคลากร	3.75	0.79	มาก
3	ความถนัดทางภาษาต่างประเทศ	3.57	0.98	มาก
4	ความรักในงานบริการของบุคลากร	3.74	0.83	มาก
5	บุคลากรสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มี	3.75	0.77	มาก
6	บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย	3.87	0.82	มาก
7	บุคลากรในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	3.90	0.91	มาก
รวม		3.71	0.54	มาก

จากตารางที่ 10 พบว่าปัญหาในด้านบุคลากรของแหล่งการเรียนรู้ในวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.54) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อความอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับดังนี้ บุคลากรในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.91) บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.82) ความรักในศิลปวัฒนธรรมของชาติของบุคลากร ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.79) บุคลากรสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มี ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.77) ความรักในงานบริการของบุคลากร ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.83) ความถนัดทางภาษาต่างประเทศ ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.98) และข้อความสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ความรู้ ความสามารถของบุคลากรตรงกับลักษณะงาน ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.87)

ตารางที่ 11 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (N = 104)

ข้อ	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ปัญหา
1	ความหลากหลายของกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้	3.69	0.92	มาก
2	การจัดนิทรรศการของแหล่งการเรียนรู้	3.82	0.85	มาก
3	การจัดกิจกรรมภาคสนาม เช่น กิจกรรมวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญ	3.93	0.39	มาก
4	การพัฒนากิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัดปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม	3.81	0.85	มาก
5	กิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายในระบบ	3.90	0.86	มาก
6	กิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายนอกระบบโรงเรียน	3.84	0.92	มาก
7	กิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายตามอัธยาศัย	3.70	0.85	มาก
8	การจัดสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ในแหล่งการเรียนรู้ในวัด	3.71	0.96	มาก
รวม		3.80	0.63	มาก

จากตารางที่ 11 พบว่าปัญหาในด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.63) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อคำถามอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับดังนี้ การจัดกิจกรรมภาคสนาม เช่น กิจกรรมวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญ ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.39) กิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายในระบบ ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.86) กิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อ

กลุ่มเป้าหมายนอกระบบโรงเรียน ($\bar{X} = 3.84$, S.D.= 0.92) การจัดนิทรรศการของแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.82$, S.D.= 0.85) การพัฒนากิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัดปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.81$, S.D.= 0.85) การจัดสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ในแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 3.71$, S.D.= 0.96)

ตารางที่ 12 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (N = 104)

ข้อ	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ปัญหา
1	ประชาชนสามารถเข้ามาใช้บริการในแหล่งการเรียนรู้	3.82	0.84	มาก
2	ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด	3.74	0.76	มาก
3	ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์	3.68	0.92	มาก
4	ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด	3.89	0.84	มาก
5	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด	3.97	0.82	มาก
รวม		3.82	0.62	มาก

จากตารางที่ 12 พบว่าปัญหาในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$, S.D.= 0.62) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อคำถามอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 3.97$, S.D.= 0.82) ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 3.89$, S.D.= 0.84) ประชาชนสามารถเข้ามาใช้บริการในแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.82$, S.D.= 0.84) ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 3.74$, S.D.= 0.76) และข้อคำถามสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.68$, S.D.= 0.92)

ตารางที่ 13 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ (N = 104)

ข้อ	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน	
			เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ปัญหา
1	การประสานงานระหว่างแหล่งการเรียนรู้ในวัดแต่ละแห่ง	3.85	0.91	มาก
2	การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน	3.86	0.92	มาก
3	การสร้างเครือข่ายทุกระดับตั้งแต่ท้องถิ่น ระดับประเทศ/และระหว่างประเทศ	3.73	1.05	มาก
รวม		3.81	0.77	มาก

จากตารางที่ 13 พบว่าปัญหาในด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D.= 0.77) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อความอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับดังนี้ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ($\bar{X} = 3.86$, S.D.= 0.92) การประสานงานระหว่างแหล่งการเรียนรู้ในวัดแต่ละแห่ง ($\bar{X} = 3.85$, S.D.= 0.91) และข้อความสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การสร้างเครือข่ายทุกระดับตั้งแต่ท้องถิ่น ระดับประเทศ/และระหว่างประเทศ ($\bar{X} = 3.73$, S.D.= 1.05)

ตารางที่ 14 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (N = 104)

ข้อ	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ปัญหา
1	การได้รับงบประมาณจากรัฐบาล	3.41	0.99	มาก
2	ความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด จากรัฐบาล	3.52	0.86	มาก
3	การจัดตั้งหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบ	3.50	0.98	มาก
4	สถานที่ในการจัดตั้งตำแหน่งการเรียนรู้ในวัด เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.81	0.86	มาก
5	บุคลากรจากภาครัฐ	3.62	1.14	มาก
6	องค์กรและชุมชนท้องถิ่นควรมีบทบาทอย่าง จริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด	3.92	0.87	มาก
รวม		3.63	0.65	มาก

จากตารางที่ 14 พบว่าปัญหาของด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.65) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อความอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับดังนี้ องค์กรและชุมชนท้องถิ่นควรมีบทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.87) องค์กรและชุมชนท้องถิ่นควรมีบทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.86) บุคลากรจากภาครัฐ ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 1.14) ความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดจากรัฐบาล ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 0.86) การจัดตั้งหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.98) และข้อความสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การได้รับงบประมาณจากรัฐบาล ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.99)

ตอนที่ 3 แบบสำรวจความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แบบสำรวจความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบไปด้วยทั้งหมด 7 ด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ด้านบุคลากร ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ และด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งจะสรุปเป็นภาพรวมของแต่ละด้านของแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่าง ๆ จำนวน 13 ดังนี้ วัดสว่างโศก วัดบางพลีน้อย วัดนาคราช วัดอโศการาม วัดจันทร์แก้วเพชร วัดบางพลีใหญ่ กลาง วัดหนามแดง วัดบางหัวเสือ วัดบางกระสอบ วัดทรงธรรมวรวิหาร วัดโปรดเกศเชษฐาราม วัดคันลัด วัดป่าเกต ดังนี้

ตารางที่ 15 ตารางภาพรวมของความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 13 วัด (N = 104)

ข้อ	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ ต้องการ
ด้านที่ 1	ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย	4.24	0.57	มาก
ด้านที่ 2	ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด	4.23	0.46	มาก
ด้านที่ 3	ด้านบุคลากร	4.19	0.52	มาก
ด้านที่ 4	ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.21	0.50	มาก
ด้านที่ 5	ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	4.24	0.56	มาก
ด้านที่ 6	ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้	4.11	0.64	มาก
ด้านที่ 7	ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ	4.23	0.55	มาก
	รวม	4.21	0.54	มาก

จากตารางที่ 15 พบว่าภาพรวมความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดทั้ง 13 วัด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอด

ชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D.= 0.54) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของความต้องการในทุกหัวข้ออยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย ($\bar{X} = 4.24$, S.D.= 0.57) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ($\bar{X} = 4.24$, S.D.= 0.56) ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ($\bar{X} = 4.23$, S.D.= 0.55) ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 4.23$, S.D.= 0.46) ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ($\bar{X} = 4.21$, S.D.= 0.50) ด้านบุคลากร ($\bar{X} = 4.19$, S.D.= 0.52) ตารางที่ 15 (ต่อ) และด้านสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.11$, S.D.= 0.64)

ตารางที่ 16 ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย (N = 104)

ข้อ	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ ต้องการ
1	ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งดำรงและสืบทอดคุณค่าเอกลักษณ์และมรดกของชาติ	4.32	0.71	มาก
2	ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งแสดงวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น	4.26	0.74	มาก
3	ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าตามอัธยาศัย	4.22	0.77	มาก
4	ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับชุมชน	4.25	0.73	มาก
5	ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน	4.26	0.65	มาก
6	ท่านต้องการให้มีการส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย	4.21	0.74	มาก
รวม		4.23	0.56	มาก

จากตารางที่ 16 พบว่าความต้องการในด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D.= 0.56) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อคำถามอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับดังนี้ ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งดำรงและสืบทอดคุณค่าเอกลักษณ์และมรดกของชาติ ($\bar{X} = 4.32$, S.D.= 0.71) ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งแสดงวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.26$, S.D.= 0.74) ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ($\bar{X} = 4.26$, S.D.= 0.65) ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับชุมชน ($\bar{X} = 4.25$, S.D.= 0.73) และข้อคำถามสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าตามอัธยาศัย ($\bar{X} = 4.21$, S.D.= 0.74)

ตารางที่ 17 ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด (N = 104)

ข้อ	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ ต้องการ
1	ท่านต้องการให้การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดดำเนินไปเพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ ต่อชุมชน	4.31	0.73	มาก
2	แผนงานบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด จะต้องเสริมสร้างการศึกษาตลอดชีวิต	4.22	0.66	มาก
3	ท่านต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดแหล่งการเรียนรู้	4.19	0.76	มาก
4	แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย	4.22	0.66	มาก
5	ท่านต้องการให้มีการขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดเทียบเท่ากับสถานศึกษา	4.29	0.74	มาก
6	ควรมีการจัดสรรงบประมาณที่พอเพียงต่อความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด	4.19	0.66	มาก

ตารางที่ 17 ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด (N = 104) (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ ต้องการ
7	ท่านต้องการให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด	4.23	0.79	มาก
8	ท่านต้องการให้ผู้บริหารของแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่างๆส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเต็มที่	4.25	0.64	มาก
9	ท่านต้องการให้มีการวางแผนและดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบในการบริหารและดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้	4.17	0.78	มาก
รวม		4.23	0.45	มาก

จากตารางที่ 17 ความต้องการในด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.45) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อความอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับดังนี้ ท่านต้องการให้การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดดำเนินไปเพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ ต่อชุมชน ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.73) ท่านต้องการให้มีการขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดเทียบเท่ากับสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.74) ท่านต้องการให้ผู้บริหารของแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่างๆส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเต็มที่ ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.64) ท่านต้องการให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.79) แผนงานบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดจะต้องเสริมสร้างการศึกษาตลอดชีวิต ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.66) แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.66) ท่านต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.76) ควรมีการจัดสรรงบประมาณที่

พอเพียงต่อความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 4.19$, S.D.= 0.66) และข้อ
คำถามสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ($\bar{X} = 4.17$, S.D.= 0.78)

ตารางที่ 18 ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่ง
การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านบุคลากร (N = 104)

ข้อ	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ ต้องการ
1	ท่านต้องการให้บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่มี ความรู้ความสามารถตรงกับลักษณะงาน	4.21	0.72	มาก
2	ท่านต้องการให้บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ ที่ ปฏิบัติงานในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีความ รักในศิลปวัฒนธรรมของชาติ	4.20	0.72	มาก
3	ท่านต้องการให้บุคลากรมีความสามารถใน การใช้ภาษาอังกฤษ (ภาษาอังกฤษ) ได้ อย่างคล่องแคล่วโดยเฉพาะทักษะในการ ฟังและการพูด	4.17	0.78	มาก
4	ท่านต้องการให้บุคลากรมีความรักในงาน บริการ	4.16	0.69	มาก
5	ท่านต้องการให้บุคลากรมีความรักในงาน บริการ	4.21	0.69	มาก
6	ท่านต้องให้มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่มี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอก ระบบโรงเรียน เรียนตามอัธยาศัย	4.16	0.69	มาก
7	ท่านต้องการบุคลากรมีการพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่องในแหล่งการเรียนรู้	4.23	0.71	มาก
รวม		4.19	0.52	มาก

จากตารางที่ 18 พบว่า ความต้องการในด้านบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.52) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อคำถามอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับ ดังนี้ ท่านต้องการบุคลากรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.71) ท่านต้องการให้บุคลากรมีความรักในงานบริการ ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.72) ท่านต้องการให้บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่มีความรู้ความสามารถตรงกับลักษณะงาน ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.69) ท่านต้องการให้บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีความรักในศิลปวัฒนธรรมของชาติ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.72) ท่านต้องการให้บุคลากรมีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ (ภาษาอังกฤษ) ได้อย่างคล่องแคล่วโดยเฉพาะทักษะในการฟังและการพูด ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.78) ท่านต้องการให้บุคลากรมีความรักในงานบริการ จาก จากตารางที่ 18 (ต่อ) ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.69) และข้อคำถามสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ท่านต้องการให้มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรียนตามอัธยาศัย ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.69)

ตารางที่ 19 ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านกิจกรรมที่วัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (N = 104)

ข้อ	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ ต้องการ
1	ท่านต้องการให้มีกิจกรรมทางการศึกษาตลอดชีวิตที่หลากหลายของแหล่งการเรียนรู้ในวัด	4.21	0.67	มาก
2	ท่านต้องการให้จัดนิทรรศการของแหล่งการเรียนรู้ในวัด มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ	4.26	0.69	มาก
3	ท่านต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยตามโอกาสที่สำคัญ เช่น กิจกรรม ภาคสนาม กิจกรรมในวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น	4.26	0.70	มาก

ตารางที่ 19 ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านกิจกรรมที่วัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (N = 104) (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ ต้องการ
4	ท่านต้องการให้มีการพัฒนากิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัด	4,20	0.67	มาก
5	กิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย	4.08	0.77	มาก
6	สื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ในแหล่งการเรียนรู้ในวัดได้รับการดูแลและปรับเปลี่ยนหมุนเวียนอยู่เสมอเพื่อให้เป็นปัจจุบันและทันต่อเหตุการณ์	4.20	0.71	มาก
รวม		4.20	0.65	มาก

จากตารางที่ 19 ความต้องการในด้านบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.65) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อความอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับ ดังนี้ ท่านต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยตามโอกาสที่สำคัญเช่นกิจกรรม ภาคสนาม กิจกรรมในวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.70) ท่านต้องการให้จัดนิทรรศการของแหล่งการเรียนรู้ในวัด มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.69) ท่านต้องการให้มีกิจกรรมทางการศึกษาตลอดชีวิตที่หลากหลายของแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.67) สื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ในแหล่งการเรียนรู้ในวัดได้รับการดูแลและปรับเปลี่ยนหมุนเวียนอยู่เสมอเพื่อให้เป็นปัจจุบันและทันต่อเหตุการณ์ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.71) ท่านต้องการให้มีการพัฒนากิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.67) และข้อความสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ กิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.77)

ตารางที่ 20 ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (N = 104)

ข้อ	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ ต้องการ
1	ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาใช้บริการในแหล่งการเรียนรู้ในวัดอย่างสม่ำเสมอ	4.23	0.68	มาก
2	ท่านต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด	4.24	0.66	มาก
3	ท่านต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ของแหล่งการเรียนรู้ในวัด	4.24	0.70	มาก
4	ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด	4.22	0.76	มาก
5	ท่านต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด	4.25	0.77	มาก
รวม		4.23	0.56	มาก

จากตารางที่ 20 ความต้องการในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D.= 0.56) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อความอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับดังนี้ ท่านต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 4.25$, S.D.= 0.77) ท่านต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ของแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 4.24$, S.D.= 0.70) ท่านต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 4.24$, S.D.= 0.66) ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาใช้บริการในแหล่งการเรียนรู้ในวัดอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.23$, S.D.= 0.68) และข้อความสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 4.22$, S.D.= 0.76)

ตารางที่ 21 ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแห่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการสร้างภาคี เครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ (N = 104)

ข้อ	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ ต้องการ
1	ท่านต้องการให้มีประสานงานความร่วมมือ ของแหล่งการเรียนรู้ในแต่ละอำเภอ	4.10	0.81	มาก
2	ท่านต้องการให้มีการประสานงานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการแห่ง การเรียนรู้ในวัด ทั้งภาครัฐและเอกชน	4.19	0.73	มาก
3	ท่านต้องการให้มีการสร้างเครือข่ายทุก ระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น/ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ	4.01	0.82	มาก
รวม		4.10	0.63	มาก

จากตารางที่ 21 ความต้องการในด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D.= 0.63) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อความอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับดังนี้ ท่านต้องการให้มีการประสานงานกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการแห่งการเรียนรู้ในวัด ทั้งภาครัฐและเอกชน ($\bar{X} = 4.19$, S.D.= 0.73) ท่านต้องการ ให้มีประสานงานความร่วมมือของแหล่งการเรียนรู้ในแต่ละอำเภอ ($\bar{X} = 4.10$, S.D.= 0.81) และ ข้อความสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ($\bar{X} = 4.01$, S.D.= 0.82)

ตารางที่ 22 ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการการจัดแห่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการได้รับการ สนับสนุนจากภาครัฐ (N = 104)

ข้อ	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ ต้องการ
1	ท่านต้องการงบประมาณจากการสนับสนุน ของภาครัฐ	4.22	0.82	มาก
2	ท่านต้องการให้มีความร่วมมือในการ พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดจากรัฐบาล	4.32	0.68	มาก
3	ท่านต้องการให้มีการจัดตั้งหน่วยงานกลาง ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ	4.20	0.68	มาก
4	ท่านต้องการให้มีสถานที่ในการจัดตั้งแห่ง การเรียนรู้ในวัด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ ตลอดชีวิต	4.22	0.79	มาก
5	ท่านต้องการบุคลากรภาครัฐ	4.06	0.12	มาก
6	ท่านต้องการให้องค์กรและชุมชนท้องถิ่นมี บทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการ เรียนรู้ในวัด	4.35	0.17	มาก
รวม		4.23	0.54	มาก

จากตารางที่ 22 ความต้องการในด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.54) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของทุกข้อคำถามอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเรียงลำดับดังนี้ ท่านต้องการให้องค์กรและชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.54) ท่านต้องการให้มีความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดจากรัฐบาล ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.68) ท่านต้องการงบประมาณจากการสนับสนุนของภาครัฐ ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.82) ท่านต้องการให้มีสถานที่ในการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ในวัด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.79) ท่านต้องการ

ให้มีการจัดตั้งหน่วยงานกลางที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.68) และข้อความสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ท่านต้องการบุคลากรภาครัฐ ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.68)

จากการศึกษาปัญหาและต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถสรุปผลได้ดังนี้ ผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ซึ่งเพศชายมีจำนวน 63 คน เพศหญิงมีจำนวน 41คน สถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ เป็นครูเอกชนมีจำนวนมากที่สุด 39 คน และสถานะที่น้อยที่สุด คือ อื่น (ครูเกษียณอายุ) จำนวน 1 คน อายุเฉลี่ยอยู่ในช่วงอายุ 31 – 40 คน ระดับการศึกษาพบว่าอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมาอยู่ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ระดับวุฒิทางธรรม อยู่ในระดับนักธรรมเอกมากที่สุดนักธรรมโทรองลงมา และประเภทแหล่งการเรียนรู้ในวัดพบว่า 10 อันดับแรกมีดังนี้ อันดับ 1 โบสถ์อันดับ 2 ลานวัด อันดับ 3 โบราณสถาน อันดับ 4 พิพิธภัณฑสถาน อันดับ 5 ห้องสมุด อันดับ 6 ห้องน้ำ อันดับ 7 ศูนย์ปฏิบัติธรรม อันดับ 8 แม่น้ำ/ลำคลอง อันดับ 9 ห้องสมุดเคลื่อนที่ อันดับ 10 สวนดอกไม้ และประเภทแหล่งเรียนรู้ที่น้อยที่สุด คือ เรือนเพาะเห็ด

ผลการวิจัยจากแบบสำรวจปัญหา การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตสรุปรวมทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับมากเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย ด้านบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านบุคลากร ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย ซึ่งจัดได้ว่ามีปัญหาในระดับมาก โดยที่การบำรุงรักษาและสืบทอดคุณค่าเอกลักษณ์และมรดกของชาติ รองลงมา คือ แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน และข้อความที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับชุมชน

ปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดซึ่งจัดได้ว่าอยู่ในระดับมาก โดยที่ การขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้เทียบเท่ากับสถานศึกษารองลงมา คือ การสนับสนุนของผู้บริหารแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่างๆส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเต็มที่และข้อความที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ งบประมาณเพียงพอต่อความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ตามลำดับ

ปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งจัดได้ว่าอยู่ในระดับมาก โดยที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด รองลงมา คือ ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดและข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์

ปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ซึ่งจัดได้ว่าอยู่ในระดับมาก โดยที่ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน รองลงมา คือ การประสานงานระหว่างแหล่งการเรียนรู้ในวัดแต่ละแห่งและข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การสร้างเครือข่ายทุกระดับตั้งแต่ท้องถิ่น ระดับประเทศ/และระหว่างประเทศ

ปัญหาการจัดปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยที่ การจัดกิจกรรมภาคสนาม เช่น กิจกรรมวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญ รองลงมา คือ กิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายในระบบ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความหลากหลายของกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้

ปัญหาการจัดปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านบุคลากร โดยที่ บุคลากรในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รองลงมา คือ บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความรู้ ความสามารถของบุคลากรตรงกับลักษณะงาน

ปัญหาการจัดปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยที่ องค์กรและชุมชนท้องถิ่นควรมีบทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัดรองลงมา คือ สถานที่ในการจัดตั้งตำแหน่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การได้รับงบประมาณจากรัฐบาล

ผลการวิจัยจากแบบสำรวจความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตสรุปรวมทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านบุคลากร และด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้

ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย โดยที่ ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งดำรงและสืบทอดคุณค่าเอกลักษณ์และมรดกของชาติ รองลงมาคือ ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งแสดงวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ท่านต้องการให้มีการส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยที่ ท่านต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดรองลงมาคือ ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดและข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด

ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยที่ ท่านต้องการให้องค์กรและชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัดรองลงมาคือท่านต้องการให้มีความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดจากรัฐบาล และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ท่านต้องการบุคลากรภาครัฐ

ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้าน การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด โดยที่ ท่านต้องการให้การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดดำเนินไปเพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน รองลงมาคือ ท่านต้องการให้มีการขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดเทียบเท่ากับสถานศึกษา และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ท่านต้องการให้มีการวางแผนและดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบในการบริหารและดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้

ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้าน กิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยที่ ท่านต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยตามโอกาสที่สำคัญเช่นกิจกรรม ภาคสนาม กิจกรรมในวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น รองลงมาคือท่านต้องการให้จัดนิทรรศการของแหล่งการเรียนรู้ในวัด มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ กิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย

ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านบุคลากร โดยที่ ท่านต้องการบุคลากรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในแหล่งการเรียนรู้ รองลงมาคือ ท่านต้องการให้บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่มีความรู้ความสามารถตรงกับลักษณะงานและท่านต้องการให้บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีความรักในศิลปวัฒนธรรมของชาติ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านต้องการให้บุคลากรมีความรักในงานบริการและ ท่านต้องการให้มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรียนตามอัธยาศัย

ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ โดยที่ ท่านต้องการให้มีการประสานงานกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ทั้งภาครัฐและเอกชนรองลงมาคือท่านต้องการให้มีประสานงานความร่วมมือของแหล่งการเรียนรู้ในแต่ละอำเภอ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ท่านต้องการให้มีการสร้างเครือข่ายทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น/ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้วิจัยได้สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ ซึ่งประกอบไปด้วยทั้งหมด 7 ด้านดังนี้

4.1 ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย

“พบว่ายังไม่มีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายกลางที่คอยดูแลแน่นอน แหล่งการเรียนรู้ในวัดของแต่ละที่ที่ต้องคอยดูแลการเรียนรู้ของตัวเองและมักจะประสบปัญหาที่หลากหลาย อาทิ เช่น ด้านงบประมาณ บุคลากร อาชีพที่เป็นความต้องการของคนในชุมชนและบริบทใกล้เคียงกับแหล่งการเรียนรู้ในวัด” (ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสมุทรปราการ)

“อยากให้มีความชัดเจนในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพราะแหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นสถานที่ให้ความรู้สำหรับประชาชนทั่วไปได้เข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ตามอัธยาศัย แต่ในปัจจุบันเป็นเพียงแค่สถานที่ที่บุคคลทั่วไปไม่รู้เลยว่ามีการเรียนรู้ในวัด และต้องการให้เป็นสถานที่ที่ส่งเสริมองค์ความรู้ เช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน” (ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสมุทรปราการ)

สรุปจากปัญหาและความต้องการด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย คือ ปัญหาและความต้องการเป็นไปในทางเดียว คือ มีปัญหาด้านจุดมุ่งหมายและนโยบายขาดการดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดงบประมาณเพียงพอที่จะคอยมาบำรุงดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัดและมีความต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นสถานที่ให้บุคคลทั่วไปรู้จักและสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ตามอัธยาศัย

4.2 ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด

“แหล่งการเรียนรู้ในวัดขาดการบริหารจัดการที่ชัดเจนและคล่องตัว เนื่องจากงบประมาณที่จะเข้ามาบริหารจัดการมีจำนวนน้อยจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้ และแหล่งการเรียนรู้ในวัดขาดการวางแผนดำเนินงานที่ดี” (ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง)

“สิ่งสำคัญมากที่ที่แห่งการเรียนรู้ในวัดต้องการ คือ งบประมาณเพราะงบประมาณสามารถทำให้การบริหารจัดการแห่งการเรียนรู้ในวัดมีสภาพคล่องขึ้น หากอยากจะปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ภายในแห่งการเรียนรู้ในวัดให้มันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันก็ยอมทำได้ หากมีงบประมาณที่เพียงพอ” (ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง)

สรุปจากปัญหาและความต้องการในด้านการบริหารจัดการ การจัดแห่งการเรียนรู้ในวัด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยังไม่มีแผนงานที่แน่นอน งบประมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการในการบริหารจัดการแห่งการเรียนรู้ในวัดที่จะนำมาใช้ปรับปรุงแห่งการเรียนรู้ในวัดหรือการบำรุงรักษาสิ่งของหรือวัตถุต่างๆและในการของงบประมาณจากหน่วยงานที่รับผิดชอบก็ไม่เพียงพออยู่ดีต่อความต้องการอยู่ดี

4.3 ด้านบุคลากร

“ครูคน.ตำบลหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับแห่งการเรียนรู้ในวัด ยังไม่มีหน้าที่ที่ตรงกับงานที่ได้รับมอบหมาย จึงทำให้บางครั้ง เจ้าหน้าที่หรือครูคน.ตำบลไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้ใช้บริการหรือประชาชนทั่วไป” (ครูคน.ตำบลพระประแดง)

“ต้องการบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์หรือบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจและความสามารถที่ตรงกับลักษณะงานเพราะในบางครั้งการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้ใช้บริการเป็นสิ่งจำเป็นมาก และต้องการเจ้าหน้าที่ในการดูแลแห่งการเรียนรู้ในวัดที่มีใจบริการ”(ผู้ใช้บริการแห่งการเรียนรู้ในวัด อโศการาม)

สรุปปัญหาและความต้องการในบุคลากรคือยังไม่มีเจ้าหน้าที่ที่ตรงกับลักษณะงาน ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้ใช้บริการ จึงทำให้บางครั้งเกิดปัญหาเมื่อผู้ใช้บริการเข้ามาสอบถามเพื่อหาองค์ความรู้ดังนั้นแห่งการเรียนรู้ในวัดจึงต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงกับลักษณะงานหากไม่มีความรู้ความสามารถตรงกับลักษณะงานก็ควรจะมีประสบการณ์ตรงที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ในแห่งการเรียนรู้ในวัดได้

4.4 ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

“กิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตในวัดนั้น กิจกรรมต่างๆไม่มีความหลากหลายเท่าที่ควร นอกจากนั้นไม่ค่อยมีการจัดกิจกรรมมากเท่าไรมีเพียงแค่จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น เช่น วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา ฯลฯ นอกจากนั้นเป็นกิจกรรมเดิมๆที่จัด

ขึ้นในทุกๆปี สำหรับสื่อที่ทางแหล่งการเรียนรู้ในวัดจัดนั้นก็จะมีเพียงแค่มือปายนิเทศน์ธรรมะติดตาม ต้นไม้เท่านั้น สื่อควรมีความหลากหลายมากขึ้นให้ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบันและต้องตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้ใช้บริการ ทั้งกลุ่มในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและตาม อัจฉริยะ” (ผู้ใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ทรงธรรมวรวิหาร)

“ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าอยากให้มีการพัฒนา กิจกรรมเก่า ๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์ อยากให้สื่อหรือกิจกรรมมีความหลากหลายมากขึ้นให้ทันต่อ เหตุการณ์ในปัจจุบันและต้องตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้ใช้บริการ ทั้งกลุ่มในระบบ โรงเรียน นอกโรงเรียนและตามอัจฉริยะ” (ครูกศน.ตำบลบางป่อ)

สรุป จากปัญหาและความต้องการในด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอด ชีวิต คือต้องการให้มีกิจกรรมที่หลากหลายทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน และต้องการ ที่จะให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็น กลุ่มในระบบ โรงเรียน นอกโรงเรียนและตามอัจฉริยะ

4.5 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

“ประชาชนหรือบุคคลในท้องถิ่นมีส่วนร่วมน้อยมาก เนื่องจากประชาชนและชุมชนมีไม่มื ส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และรับข่าวสารหรือมีส่วนในการจัดกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ใน วัดจึงทำให้ผู้ใช้บริการและประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม” (เจ้าอาวาสวัดทรงธรรม)

“ต้องการให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงกับแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้นๆ เข้ามามีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นในด้านการบริหารจัดการ การวางแผนดำเนินการแหล่งการเรียนรู้ใน วัดเพราะเนื่องจากเป็นคนในชุมชนย่อมมีความรู้ในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นอย่างดี” (ครูกศน.ตำบลพระ สมุทรเจดีย์)

สรุป จากปัญหาและความต้องการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดแหล่งการ เรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต คืออยากให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการ การวางแผน ด้านจัดกิจกรรมที่วัด จัดเพราะเนื่องจากประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และรับข่าวสารหรือมีส่วน ในการจัดกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัด จึงทำให้ผู้ใช้บริการและประชาชนได้มีส่วนร่วมในการ จัดกิจกรรมอย่างเต็มที่

4.6 การสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้

“การติดต่อประสานงานในแหล่งการเรียนรู้ในวัดกับแหล่งการเรียนรู้ในลักษณะเดียวกันยังมีการติดต่อประสานงานกันน้อยมาก ส่วนใหญ่ต่างคนต่างดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัดกันเอง รวมไปถึงหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชน หรือแม้แต่องค์กรท้องถิ่นเองก็ไม่ได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งในการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นมาก เพื่อที่จะได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน” (ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอบางพลี)

“อยากให้มีการติดต่อประสานงานร่วมกันในทุกแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ และอยากให้มีการสร้างเครือข่ายในทุกระดับไม่ว่าจะเป็น ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ” (เจ้าอาวาสวัด คันลัด)

สรุปจากปัญหาและความต้องการในด้านการสร้างภาคีเครือข่าย การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือการประสานงานระหว่างแหล่งการเรียนรู้ในวัดในลักษณะงานเดียวกันให้มาก รวมไปถึงหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงาน เพื่อเป็นตัวกำหนดทิศทางให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4.7 การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

“ การได้รับงบประมาณจากรัฐบาลไม่เพียงพอต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด ความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดจากรัฐบาล การจัดตั้งหน่วยกลางที่มีหน้าที่รับผิดชอบสถานที่ในการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ บุคลากร องค์กรและชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนอยากให้ทุกภาคส่วนและรวมถึงประชาชนทั่วไปเห็นถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ ในวัด” (ผู้ใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ในวัด สร้างโชคและครูกศน.ตำบล พระประแดง)

“ต้องการให้มีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอต่อความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด และอยากให้ประชาชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (เจ้าอาวาสวัด นาคราช)

สรุปจากปัญหาและความต้องการในการสนับสนุนจากภาครัฐ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต คืออยากให้มีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อความ

ต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด และอยากให้ทุกภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด เพราะแหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งให้ความรู้กับบุคคล ทุกเพศ ทุกวัย

ส่วนที่ 2 ศึกษาแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 6 ท่าน (ภาคผนวก ข) ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและแนวคิดเกี่ยวกับวัดด้วยวิธีการสัมภาษณ์

1.ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย

จากปัญหาของด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือการบำรุงรักษาและสืบทอดคุณค่าเอกลักษณ์และมรดกของชาติ รองลงมา คือ แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับชุมชนและความต้องการของด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งดำรงและสืบทอดคุณค่า เอกลักษณ์ และมรดกของชาติ รองลงมาคือ ความต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งแสดงวิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ท่านต้องการให้มีการส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งปัญหาและความต้องการมีความสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญจึงให้แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดดังนี้

“ผมคิดว่าจุดมุ่งหมายและนโยบายหลักของแหล่งการเรียนรู้ในวัด คือ การให้บริการทางการศึกษาเกี่ยวกับธรรมะหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้เป้าหมายหลักของการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดควรเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับด้านปรัชญา ด้านวิทยาศาสตร์ สังคม ศิลปะและวัฒนธรรมและการดำรงสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย”

(สัมฤทธิ์ ศักดิ์ ตระกูลแก้ว สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2555)

“ปัจจุบันแหล่งการเรียนรู้ในวัดส่วนใหญ่มีเป้าหมายเพื่อเผยแพร่ธรรมะให้กับพุทธศาสนิกชนซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกต้องและเหมาะสมอยู่แล้ว โดยเนื้อหาที่นำมาสอนนั้นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตคุณธรรม จริยธรรม แนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาชีวิตของตนไปสู่เป้าหมายของพระพุทธศาสนา คือ ความสุขที่แท้จริงเกิดจากอดีต ปล่อยวางในสิ่งที่ตนยึดมั่นถือมั่นไว้เกิดเป็น

ความศุขภายในจิตใจ อย่างไรก็ตามด้านเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะนั้นมีความเหมาะสมดีอยู่แล้วแต่ในด้านวิธีการ หรือ เทคนิคในการนำเสนอเพื่อสื่อสารกับชุมชนอาจจะยังไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่มีอายุแตกต่างกันออกไป เช่น พุทธศาสนสุภาสิตหรือคติธรรมที่ติดไว้ตามต้นไม้และศาลาวัด ผู้ที่ให้ความสนใจส่วนใหญ่เป็นวัยผู้ใหญ่มากกว่าเยาวชน เพราะคนที่ไปวัดอยู่เป็นประจำก็เป็นกลุ่มผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ ดังนั้นการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดจึงควรพัฒนากิจกรรมและเทคนิคที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ที่มีความแตกต่างทางด้านอายุและให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการในการเรียนรู้ โดยเป้าหมายหลักของแหล่งการเรียนรู้ในวัด ต้องทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเน้นความสำคัญของการมีชีวิตที่ดีงาม ตระหนักถึงคุณค่าในตัวเองภาคภูมิใจในการปฏิบัติตามแนวทางของชาวพุทธ คือ การให้ทาน รักษาศีล การเจริญภาวนาเพื่อทำให้จิตใจให้บริสุทธิ์ปราศจากกิเลส ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา คือ นิพพาน

(พระกิตติภัต วิทยาภรณ์, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2555)

“เป้าหมายหลักของแหล่งการเรียนรู้ในวัด คือ การให้การศึกษาระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมให้คนเป็นคนดีอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ถ้าในวัดใดมีแหล่งการเรียนรู้ควรต้องมีเจ้าอาวาสที่มีวิสัยทัศน์ที่ดี เพราะจะได้สามารถประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามาใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ได้มากขึ้น”

(อึ้ง อมโร, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2555)

“แหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสถานที่ให้บุคคลทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้ตามอัธยาศัยไม่จำเป็นต้องเป็นความรู้ด้านธรรมะเพียงอย่างเดียวโดยเป้าหมายของแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้นเพื่อให้ผู้ใช้บริการทุกคนได้เข้ามาศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมเพื่อสืบทอดมรดกของชาติให้คงอยู่ เนื่องจากชุมชนแต่ละชุมชนมีบริบทและขนบธรรมเนียมที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นความรู้ต่าง ๆ จึงแตกต่างกันด้วย แต่ในปัจจุบันการนำเสนอความรู้เหล่านั้นยังขาดสีสันและการนำหลักธรรมมาบูรณาการร่วมด้วย ดังนั้นจึงควรจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้มีความน่าสนใจ เช่น การจัดเสียงตามสาย การฝึกอบรมอาชีพเพื่อให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดมีกิจกรรมที่หลากหลายและไม่ซ้ำซ้อนกับสิ่งที่มีอยู่เดิม”

(กล้า สมตระกูล, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2555)

“วัตถุประสงค์ของแหล่งการเรียนรู้ในวัด คือการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และการจัดการเรียนรู้ตามบริบทของแต่ละท้องถิ่นโดยเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทของชุมชนนั้น ๆ”

(ปาน กิมปี, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

“อาจารย์คิดว่าวัตถุประสงค์ในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด คือ การใช้สถานที่เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรม เช่น โบสถ์ วิหาร เมรุ และศาลาการเปรียญ ความรู้เกี่ยวกับสวนพฤกษศาสตร์และการจัดพื้นที่เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นโรงเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้และเป็นสถานพยาบาล”

(อมรา ปฐุภิญโญบุรณ, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

แนวทางด้านจุดมุ่งหมายและนโยบายของแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสถานที่ให้บุคคลทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้ตามอัธยาศัยไม่จำเป็นต้องเป็นความรู้ด้านธรรมะเพียงอย่างเดียวโดยเป้าหมายของแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้นเพื่อให้ผู้ใช้บริการทุกคนได้เข้ามาศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากชุมชนแต่ละชุมชนมีบริบทและขนบธรรมเนียมที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นความรู้ต่าง ๆ จึงแตกต่างกันด้วย แต่ในปัจจุบันการนำเสนอความรู้เหล่านั้นยังขาดสีสันและการนำหลักธรรมมาบูรณาการร่วมด้วย ดังนั้นจึงควรจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้มีความน่าสนใจ เช่น การจัดเสียงตามสาย การฝึกอบรมอาชีพเพื่อให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดมีกิจกรรมที่หลากหลายและไม่ซ้ำซ้อนกับสิ่งที่มีอยู่เดิม

1.1 ด้านการศึกษาเกี่ยวกับธรรมะ เช่นการเทศนาธรรมในวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดวิปัสสนากรรมฐาน การจัดค่ายจริยธรรม เป็นต้น

1.2 ด้านศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่นการ การจัดละเล่นตามประเพณีโบราณของท้องถิ่น การวาดภาพจิตรกรรมฝาผนัง การเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนจากงานศิลปะ เป็นต้น

1.3 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำการเกษตรและการใช้สมุนไพรรักษาตัวเอง

1.4 ด้านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การจัดงานทอดกฐิน การสงฆ์น้ำพระ การฟังเทศน์ในวันสำคัญทางศาสนา การอุปสมบท เป็นต้น

1.5 ด้านการพัฒนาอาชีพ เช่น การสานตะกร้าจากผักตบชวาสำหรับชุมชนที่อยู่ใกล้แม่น้ำ

1.6 ด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ค่ายเยาวชนเพื่อส่งเสริมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน เพราะเนื่องจากเยาวชนคืออนาคตของชาติ การเทศนาที่ให้ข้อคิดและสามารถนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้

1.7 ด้านสุขภาพอนามัย เช่น การจัดแพทย์ชุมชนให้เข้ามาดูและทุกเสาร์ อาทิตย์

1.8 เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เพราะวัดเปรียบเสมือนสถานที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนตาย โดยเฉพาะเรื่องพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นการทำให้วัดเป็นศูนย์ของชุมชนหรือศูนย์ในการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคนในชุมชน

1.9 เป็นแหล่งสะสมองค์ความรู้ เช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชนและสถาปัตยกรรม

1.10 การให้การศึกษา เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นแหล่งการเรียนรู้ในวัดจึงควรเป็นสถานที่ให้บริการ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอย่างครบถ้วน รวมทั้งแหล่งการเรียนรู้ในวัดยังมีกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ใช้บริการที่แตกต่าง ดังนั้นควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมายและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

2.ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด

ปัญหาของด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือการขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้เทียบเท่ากับสถานศึกษา รองลงมา คือ การสนับสนุนของผู้บริหารแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่างๆ ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเต็มที่ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ งบประมาณเพียงพอต่อความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดและความต้องการของด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความต้องการให้การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดดำเนินไป เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน รองลงมาคือ ความต้องการให้มีการขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดเทียบเท่ากับสถานศึกษา และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความต้องการให้มีการวางแผนและดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบในการบริหารและดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้ซึ่งปัญหาและความต้องการมีความสอดคล้องผู้เชี่ยวชาญจึงให้แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดดังนี้

“การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ควรีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีด้านบุคลากร เนื่องจากบุคลากรของแหล่งการเรียนรู้ในวัด ควรเป็นผู้ให้บริการที่มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานบรรณารักษ์ และมีทักษะในการบริการรวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้ ให้คนใน

ชุมชนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง หรือการเรียนรู้จากกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ เช่น วัดที่ความโดดเด่นด้านศิลปกรรมฝาผนัง งานหัตถกรรม ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นของภาพเขียนเรื่องราวของภาพเขียน โดยการศึกษาจากของจริงหรือลงมือปฏิบัติจริง จากการฝึกวาดฝึกปั้นงานศิลปะเหล่านั้นเพื่อส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในคุณค่าและสืบทอดงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นของแต่ใจจริงแล้วก็อยากให้มีการดูแลแหล่งการเรียนรู้อย่างจริงจัง และให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเหมือนกับสถานศึกษา”

(สัมฤทธิ์ ศักดิ์ ตรีภูมิกุลล์ สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2555)

“อาตมาคิดว่า การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ต้องคำนึงถึงทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ เช่น เงิน บุคลากร สถานที่ เป็นต้น ซึ่งทรัพยากรดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล แต่การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างแท้จริงนั้นจะต้องเกิดขึ้นจากการที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและทำอย่างต่อเนื่องจึงจะเกิดผลลัพธ์ที่แท้จริง ที่เรียกว่า “ปรียติ ปฏิวัติ ปฏิเสธ “เรียนรู้ ลงมือทำ ผลลัพธ์เกิด ” ดังนั้น แหล่งการเรียนรู้ในวัดควรมีการจัดการความรู้ ในแนวทางของการเจริญสติ เพื่อเรียนรู้หลักธรรมต่างๆ ที่ช่วยพัฒนาขัดเกลาจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ ผ่องใสเบิกบานและเมื่อเรียนรู้เข้าใจในหลักการปฏิบัติแล้ว ก็ต้องมีพื้นที่สำหรับผู้เรียนได้ลงมือทำ ซึ่งมีพื้นที่ที่มีความเหมาะสมบรรยากาศสามารถสนับสนุนให้ผู้เรียนน้อมใจเข้าสู่สภาวะของความสงบสุขภายในจิตใจได้เป้าหมายในการบริหารจัดการต้องปลูกฝังให้ผู้เรียน ได้ใช้พื้นที่ในแหล่งการเรียนรู้เพื่อฝึกฝนตนเองให้มีสติ ระลึกรู้ เท่าทันกับอารมณ์ ความคิด คำพูด และการกระทำต่างๆ อย่างรู้สึกตัว บนพื้นฐานของศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ไม่ใช่เพียงเพื่อความสุขของตนหรือสังคม ณ ปัจจุบันเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความสุขในชีวิตหลังความตาย”

(พระกิตติภักดิ์ วิทยาภรณ์, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2555)

“จากปัญหาและความต้องการที่ผมได้เห็นมา ผมคิดว่าการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างแท้จริงนั้นต้องมีการวางแผนและจัดการอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านความคิด ด้านการปฏิบัติซึ่งควรกำหนดให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. ต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบ 2. ต้องมีความสอดคล้องกับปัญหาและต้องการของผู้ใช้บริการ เพราะถ้าจำไม่ตรงกับความต้องการหรือกลุ่มเป้าหมายแล้วผู้ใช้บริการไม่ยอมกลับมาใช้บริการอีก เนื่องจากไม่ได้ใช้ประโยชน์จากมาใช้บริการ 3. ต้องใช้คนในชุมชนมามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดเนื่องจากเพื่อสร้างจิตสำนึกควบคู่ไปกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ต้องให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปรวมไปถึงให้มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนนั้น ๆ”

(อึ้ง อมโร, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2555)

“การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดต้องเริ่มมาจากการศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นอันดับแรกว่ามีปัญหาและความต้องการอะไร เช่น ต้องการให้ขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัด ผมคิดว่าเป็นสิ่งที่ดีเพราะแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้นเป็นสถานที่ให้ความรู้กับทุกคนได้ ต้องการพัฒนาอาชีพและเรื่องสุขอนามัย เป็นต้น โดยวิธีการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก คือ เจ้าอาวาส พระภิกษุสงฆ์และชาวบ้านทุกคนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ วัดรวมทั้งบุคลากรจากภายนอก อาทิเช่น กรรมการวัด บุคลากรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเนื่องจากบุคลากรเหล่านี้จะเข้ามาช่วยวางแผนการดำเนินงานในด้านเนื้อหาและวิธีการแหล่งการเรียนรู้ให้ตรงกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน”

(กล้า สมตระกูล, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2555)

“การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้อย่างแท้จริงนั้นต้องเน้นทุกอย่างที่เป็นทางด้านธรรมะ โดยที่ไม่ลืมที่จะสอดแทรกการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การจัดเทศนาธรรมะ สนทนาธรรม และสอนธรรมะ เป็นต้น และบุคคลที่ควรตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดมากที่สุด คือ เจ้าอาวาสเนื่องจากเจ้าอาวาสเปรียบเสมือนเจ้าของบ้านและยังเป็นผู้ที่สามารถชักจูงคนในชุมชนเข้ามาร่วมการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดด้วยได้”

(ปาน กิมปี, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

“การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตมี 2 ทางคือ ภายในและภายนอกโดยกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการจัดแหล่งการเรียนรู้ของแต่ละวัดเป็นหลัก การบริหารจัดการภายใน เช่น การเห็นความสำคัญและแรงบันดาลใจของพระสงฆ์ผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดซึ่งหลักการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดมี 2 ข้อดังนี้ 1. ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด 2. ให้ใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาโดยอาศัยการทำบุญทำทานหรือการบริจาคในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการที่ดี เช่น เมื่อชาวบ้านนำผลไม้หรือมาบริจาคเป็นจำนวนมากก็สามารถจัดเนื้อหาด้านอาชีพให้ชาวบ้านได้ คือ การทำแยมผลไม้หรือการแปรรูปผลไม้ให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างอาชีพได้”

(อมรา ปฐภิญโญบุญรัตน์, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

แนวทางด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ ควรมีดังนี้ การจัดการทำงานอย่างมีระบบ โดยกำหนดระเบียบแบบแผนการทำงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่และตำแหน่งของบุคลากรแต่ละคนเพื่อไม่ให้เกิดความซับซ้อนในการทำงาน นอกจากนี้การวางแผนการดำเนินงานแล้ว การจัดสรรพื้นที่และการเลือกใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ก็เป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากการจัดพื้นที่ให้มีความสะดวก สะอาดเหมาะสม จะช่วยส่งผลการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการ ส่วนการเลือกสรรทรัพยากรนั้นควรมีเจ้าหน้าที่ลงไปสำรวจพื้นที่เพื่อตรวจสอบว่าภายในชุมชนมีทรัพยากรอะไรบ้างที่สามารถนำมาจัดการเรียนรู้ได้ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ชุมชนนั้นต้องเริ่มจากการวางแผนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นควรศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนเมื่อได้ผลสรุปของปัญหาและความต้องการของประชาชนแล้ว ควรมีการเลือกและจัดเนื้อหาสาระกำหนดแผนการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ในวัด โดยเน้นกิจกรรมที่เป็นโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงเพราะจะสามารถเข้าใจและจดจำวิธีการทำได้ดีดังนั้น แนวทางการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดควรมีการบริหารจัดการ ดังนี้

2.1 ควรกำหนดนโยบาย

2.2 ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร

2.3 ควรวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.4 ควรจัดการประเมินผล

2.5 ควรขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้เทียบเท่ากับสถานศึกษาเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ใช้บริการแหล่งการเรียนรู้

3.ด้านบุคลากร

จากปัญหาของด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ บุคลากรในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รองลงมา คือ บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความรู้ ความสามารถของบุคลากรตรงกับลักษณะงานและความต้องการ ความต้องการด้านบุคลากรพบว่า ระดับความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความต้องการบุคลากรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในแหล่งการเรียนรู้ รองลงมา คือ ความต้องการให้บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่มีความรู้ความสามารถตรงกับลักษณะงาน และต้องการให้บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีความรักใน

ศิลปวัฒนธรรมของชาติ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความต้องการให้บุคลากรมีความรักในงานบริการ และให้มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรียนตามอัธยาศัย ซึ่งปัญหาและความต้องการมีความสอดคล้องกันผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนวทางดังนี้

“บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการให้บริการแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ควรมีความสมบัติในด้านต่าง ๆ ดังนี้ เช่น 1.มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับงานบรรณารักษ์ 2.มีจิตสาธารณะ 3. มีใจรักในงานบริการ 4.มีความสามารถหรือทักษะในการจัดการเรียนรู้ 5.เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ 6. มีประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 7. ควรจัดบุคลากรเป็นที่มืองานมากกว่าเป็นบุคคลเดี่ยว”

(สัมฤทธิ์ ศักดิ์ ตรีภูมิกุล สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2555)

“อาตมาคิดว่าคุณลักษณะของบุคลากร จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมในเรื่องอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะ คือ เป็นผู้ที่มีใจรัก และมีความพอใจ สนใจในสิ่งที่ทำทั้งรักในการเรียนรู้ โดนเฉพาะเรื่องธรรมะ และรักในงานบริการให้ความรู้ เผยแผ่ธรรมะต่าง ๆ วิริยะ คือ เป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร เพิ่มพูนความรู้ต่างๆ ให้แก่ตนและมุ่งมั่นตั้งใจ นำความรู้ที่ตนสั่งสอนผู้อื่น ซึ่งความรู้ทางธรรมนี้ ไม่จำเป็นต้องมีใบประกาศหรือวุฒิการศึกษา จิตตะ คือ ผู้ที่มีความคิด ความตั้งใจในการบริการ การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งการเรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ ให้งานที่ทำนั้นมีประสิทธิภาพสูงสุด วิมังสา คือ เป็นผู้รู้จักเหตุและผล ทบทวนใคร่ครวญในสิ่งที่ตนทำ มีประโยชน์หรือไม่อย่างไร นำเอาประสบการณ์ที่ผ่านมาปรับปรุง แก้ไขให้แหล่งเรียนรู้มีประโยชน์จริง.”

(พระกิตติภักดิ์ วิทยาภรณ์, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2555)

“แหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นควรสร้างบุคลากรขึ้นมาเอง เช่น ครูในระบบโรงเรียน เจ้าหน้าที่การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย นักพัฒนาชุมชน เกษตรจังหวัด หน่วยงานราชการต่าง ๆ มาช่วยกันบุคลากรเหล่านั้นต้องมีความรู้ความสามารถในด้านการบริการและการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ในทุก ๆ ด้านและก่อนที่เข้ามาทำงานควรผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับกระบวนการทำงานก่อนเพราะจะได้เข้าใจในหน้าที่ของตนเอง และตัวแปรที่สำคัญในการหาบุคลากรทางด้านนี้ คือ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นคนที่มืบทบาทที่สำคัญในการระดมบุคคลต่าง ๆ เข้ามาช่วยในแหล่งการเรียนรู้ในวัดได้มากที่สุดและต้องให้เจ้าอาวาสเห็นความสำคัญของการจัดสรรบุคลากร”

(อึ้ง อมโร, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2555)

“จากประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผมคิดว่าบุคลากรต้องมาจากหลายฝ่ายเนื่องจากแหล่งคำว่า”แหล่งการเรียนรู้”นั้นมีความหมายซึ่งต้องคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล ทั้งด้านเชื้อชาติ อาชีพและอายุ ที่มีผลต่อการกับกำหนดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ใช้บริการ ดังนั้นบุคลากรที่เข้ามาต้องมีบทบาทคือบุคลากรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามพระราชบัญญัติการนอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยและบุคคลที่จะเป็นผู้ดำเนินการ คือ พระภิกษุสงฆ์ ครูภูมิปัญญา กรรมการวัดรวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ เช่น กระทรวงเกษตร กระทรวงสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบล โดยวุฒิทางการศึกษาบางครั้งก็ไม่จำเป็นเพราะควรเน้นบุคลากรที่มีประสบการณ์มากกว่า เนื่องจากประสบการณ์มีค่ามากกว่าระดับการศึกษาเพราะบุคคลเหล่านี้สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นการสื่อสารที่สำคัญที่สุดของด้านบุคลากร”

(กล้า สมตระกูล, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2555)

“บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอันดับแรกต้องเข้าใจในเป้าหมายของภารกิจของตนอย่างชัดเจน มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน วุฒิทางการศึกษานั้นไม่ใช่องค์ประกอบหลักแต่มีประสบการณ์จะดีกว่า นอกจากนี้ยังจะต้องจัดระบบงานได้ โดยบุคลากรเหล่านี้ต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก”

(ปาน กิมปี, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

“บุคลากร ควรชักจูงคนในชุมชนเข้าเป็นผู้ดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด เพราะบุคลากรจากชุมชนดังกล่าวย่อมสามารถรับรู้ถึงปัญหาและความต้องการแต่ขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้ ดังนั้นจึงควรเอาบุคลากรเหล่านี้มาฝึกอบรมกับเจ้าหน้าที่ของทางภาครัฐก่อน จึงจะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้มากขึ้นรวมทั้งต้องการมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน”

(อมรา ปฐุภิญโญบุรณ, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

3.1 ควรมีความรู้ ความสามารถในงานบรรณารักษ์ เพื่อดำเนินงานเรื่องเอกสารการจัดทำหนังสือต่างๆ เข้ามาไว้สำหรับแหล่งการเรียนรู้ในวัด

3.2 ควรมีจิตบริการหรือจิตสาธารณะ เนื่องจากเป็นเจ้าหน้าที่ในแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้น ต้องเป็นผู้มีใจรักในงานบริการ

3.3 ควรมีความรู้ และทักษะในการจัดการเรียนรู้ เพราะบุคลากรจะได้นำความรู้ และทักษะที่มีมาสร้างแบบแผนการจัดกิจกรรม และจัดสื่อการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้ได้

3.4 ควรมีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำเสนอ หรือเสนอแนะแนวทางการทำงาน และการบริการที่ควรปรับปรุง ให้มีความน่าสนใจ เช่น การจัดนิทรรศการควบคู่ไปกับการเล่นเกมตอบคำถามชิงรางวัล เพราะจะทำให้ผู้ชมนิทรรศการกระตือรือร้นในการเดินชม อ่าน และจดจำเนื้อหาตามป้ายนิเทศมากขึ้น เนื่องจากมีรางวัลเป็นตัวเสริมแรงบวก

3.5 ควรมีประสิทธิภาพในการทำงาน เนื่องจากบุคลากรของแหล่งการเรียนรู้ในวัดไม่จำเป็นต้องมีวุฒิทางการศึกษา เนื่องจากประสบการณ์มีค่า และความสำคัญมากกว่าความรู้ทางวิชาการ เพราะทำให้สามารถเข้าใจระบบการทำงานได้รวดเร็วกว่าผู้ที่เพิ่งเคยทำงานเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้เป็นครั้งแรก และผู้ที่มีประสิทธิภาพจะสามารถนำประสบการณ์ของตนเองมาเผยแพร่ และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้อื่นได้

3.6 ควรเป็นทีมงาน เพราะการทำงานเป็นทีมดีกว่า การมอบหมายการทำงานเป็นรายบุคคล เนื่องจากบุคลากรที่เป็นทีมงานไม่ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้การทำงาน และนิสัยใจคอระหว่างบุคลากรกันเอง แต่เมื่อเริ่มโครงการใหม่ทีมงานเหล่านี้จะร่วมกันเรียนรู้เนื้อหาของงานมากกว่าภาระงานในตำแหน่งของตนเอง ซึ่งช่วยประหยัดเวลาในการเรียนรู้งานได้

3.7 ควรมีความหลากหลาย ทั้งด้านวัฒนธรรม เพศ และอายุ เนื่องจากบุคคลที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เพศ อายุ นั้นย่อมมีองค์ความรู้ที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้นนอกจากบุคลากรจะมีองค์ความรู้ของตนเองแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ได้อีกด้วย ซึ่งอาจจะเป็นคนในชุมชนด้วยก็ได้ เช่น ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรกรอำเภอก เป็นต้น

3.8 ควรได้รับฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริการ เพื่อให้เข้าใจการทำงาน และเห็นความสำคัญในการจัดแหล่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะเจ้าอาวาส ควรจะเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการจัดแหล่งการเรียนรู้ภายในวัดของตนเองมากที่สุด

3.9 ควรเป็นผู้มีคุณธรรม เพราะการมีคุณสมบัติที่ดีเป็นผู้ที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ต่อเพื่อนร่วมงาน เป็นคุณสมบัติที่ทุกหน่วยงานต้องการจากบุคลากรในสังกัดของตนเองทุกคน

3.10 ควรเป็นผู้มีใจรักในการเรียนรู้ เพราะการหยุดใฝ่หาความรู้จะทำให้องค์ความรู้ของตนไม่ได้รับการพัฒนา และประยุกต์ให้ทันกับสถานการณ์โลก ดังนั้นบุคลากรที่ไม่ได้มีองค์ความรู้ของตนเอง จึงควรเข้ารับการฝึกอบรม หรือศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานของตนให้มากขึ้น และบุคลากรที่มีองค์ความรู้ของตนเองอยู่เดิม ควรใฝ่หาและค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาความสามารถของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปัญหาของด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมภาคสนาม เช่น กิจกรรมวันสำคัญ หรือเหตุการณ์สำคัญ รองลงมา คือ กิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายในระบบ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความหลากหลายของกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้และความต้องการความต้องการของด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยตามโอกาสสำคัญ เช่น กิจกรรมภาคสนาม กิจกรรมในวันสำคัญ หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น รองลงมา คือ ท่านต้องการให้จัดนิทรรศการของแหล่งการเรียนรู้ในวัด มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอซึ่งปัญหาและความต้องการมีความสอดคล้องกันผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนวทางดังนี้

“ควรจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้มีขึ้นในแหล่งการเรียนรู้ในวัด ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมฝึกอาชีพเพื่อส่งเสริมศิลปะและหัตถกรรม กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน กิจกรรมการศึกษาธรรมะกับประชาชน ซึ่งควรต้องศึกษาหาความรู้พร้อมของแหล่งการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1. ด้านการจัดการเรียนรู้ 2. ด้านอาคารสถานที่ 3. ด้านบุคลากร 4. ด้านสื่อเทคโนโลยี 5. ด้านสาระเนื้อหาความรู้ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ในระดับที่สามารถนำไปใช้บริการศึกษาการเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย 6. ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และ 7. ด้านงบประมาณดำเนินการ”

(สัมฤทธิ์ ศักดิ์ ตระกล้าตระกูล สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2555)

“อาจมาคิดว่าการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีการอบรม คอร์สระยะสั้น โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายความชองอายุ หรือวัยของผู้เรียน และจัดรูปแบบกิจกรรม ให้เหมาะสมกับกลุ่มประชากรแล้วสอดแทรก เนื้อหาสาระ ที่เน้นการเจริญสติ ระลึกถึงความคิด คำพูด การกระทำที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในชีวิตประจำวันได้จริง เป็นการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดปัญญา มองเห็นคุณค่าของชีวิตที่ดำรงอยู่ ไม่ว่าจะเป็น นักเรียน นักศึกษา คนทำงาน หรือผู้สูงอายุ ให้มีความเข้าใจในวัฏจักร และสังสารวัฏ ของชีวิตก็จะตระหนักถึง การกระทำคุณงามความดี ไม่ทำความชั่วเบียดเบียนผู้อื่น รู้จักพอในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ ก็จะประสบกับความสุขที่แท้จริงในชีวิต นอกจากนี้ ภายในแหล่งเรียนรู้ควรมีการจัดการนิทรรศการถาวร แบบสมัยใหม่ที่มี Multi-media ต่างๆ เป็น

นิทรรศการที่มีชีวิต ไม่ใช่เพียงป้ายกระดาษติดผนังเพียงเดียว เป็นการจัดเพื่อให้ผู้เรียนรู้สึก มี reaction กับสิ่งที่ได้เรียนรู้ นั้น มีประโยชน์กับชีวิตตนเอง สามารถสร้างแรงบันดาลใจในการทำสิ่งที่ดีได้เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อยู่ร่วมกับผู้อื่นในครอบครัว ชุมชนสังคมได้อย่างสงบสุขและยังมีห้องสมุดธรรมะประจำวัด แบ่งหมวดหมู่ของหนังสือธรรมะประเภทต่างๆ เนื้อความสะดวกในการสืบค้น ความสนใจหรือตามอัธยาศัยของผู้อ่าน มีการจัดโต๊ะเก้าอี้มุมอ่านหนังสือ ที่มีบรรยากาศสงบสบายสดชื่นให้กับผู้อ่านนอกจากนี้ ควรมีมุมนั่งฟังธรรมะ อาจจะมี head-phone สำหรับฟังเพื่อให้รบกวนผู้อื่น และมีไฟล์ธรรมะต่างๆ ให้ผู้ฟังเลือกตามอัธยาศัยได้หรือถ้ามีเงินลงทุนมากก็อาจจะมีจอ LED เป็น clip vdo ก็ดี การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ควรจัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้แบบองค์รวม ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญหา หรือจิตวิญญาณ เช่น การจัดการลานกีฬาหรือลานออกกำลังกาย ที่มีเครื่องออกกำลังกายบริหารร่างกายต่างๆ ให้มีสุขภาพแข็งแรง ด้านจิตใจก็เข้าห้องสมุดธรรมะของวัด เรียนรู้ธรรมะตามอุปนิสัยหรือจิตใจของตนเอง ด้านสังคมก็จัดให้มีลานธรรมะ หรือโต๊ะหินนั่งได้ร่มไม้ให้คนในชุมชนเข้ามานั่งคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และในด้านปัญญา ควรมีสมาชิกภวณา กำหนดจิตให้เข้าถึงแก่นของหลักธรรม ละวางอัตตา ปล่อยวางความยึดติด ถือมั่นในกายและใจของตนได้”

(พระกิตติภักดิ์ วิทยาภรณ์, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2555)

“ผมคิดว่าการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ควรมีเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องจัดตามความสนใจของชาวบ้านในชุมชนบริบทใกล้เคียงวัด เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการมากที่สุดและแหล่งการเรียนรู้เนื่องจากชาวบ้านให้ความสนใจเข้ามาใช้บริการ กิจกรรมที่ส่งเสริมทรัพยากรในวัดและชุมชนจะสามารถคงอยู่ได้นานและยั่งยืน เช่น กิจกรรมการเรียนรู้สถาปัตยกรรมของวัดเพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญทางด้านศิลปวัฒนธรรมภายในของชุมชนของตนเองในทางอ้อมได้”

(ถาวร อมโร, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2555)

“การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีอยู่ในแหล่งการเรียนรู้ในวัดยังพบได้น้อยเพราะวัดคิดว่ามันไม่ใช่บทบาทหรือหน้าที่ของวัด จึงทำให้ขาดการสนใจหรือเอาใจใส่ที่จะจัด โดยทั่วไปการจัดการศึกษาเป็นเรื่องที่ยากมาก แต่ถ้าพระสงฆ์หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องใจในเรื่องการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

ก็เป็นเรื่องง่าย ส่วนกิจกรรมก็อาจจะมึนเสียงตามสาย นิทรรศการ หรืออาจจะให้พระเทศน์สั่งสอนในแหล่งการเรียนรู้ในวัด มีการฝึกอาชีพ, มีการสอนการนวด, การใช้สมุนไพร บทบาทหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับแหล่งการเรียนรู้ในวัดคือ การทำสมาธิ, กิจกรรมการนั่งวิปัสสนา การให้คนเข้าถึงธรรมะได้มากขึ้น”

(กล้า สมตระกูล, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2555)

“ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ใช้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรมีการเรียนธรรมศึกษาในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาและจัดให้มีการเทียบโอนทางการศึกษาสำหรับฆราวาสด้วย นอกจากนี้เนื้อหาเกี่ยวกับงานพุทธประวัติก็สามารถสร้างกิจกรรมได้มากมาย เช่น กิจกรรมฝาผนัง การจัดเทศน์มหาชาติ เป็นต้น”

(ปาน กิมปี, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

“ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ใช้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมต่อบริบทของแต่ละชุมชนและสอดคล้องต่อความต้องการของผู้ใช้บริการรวมทั้งต้องดูความเหมาะสมของสถานที่และทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนด้วย เช่น ถ้าในวัดมีสวนสมุนไพร กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ควรจัดในแหล่งการเรียนรู้ในวัดคือ การให้ความรู้ด้านพฤกษศาสตร์ แพทย์แผนไทยและการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร”

(อมรา ปฐภิญโญบุรณ, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

4.1 ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน

กิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนที่วัดควรจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

4.1.1 ควรกำหนดให้วิชาพระพุทธศาสนามีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกระดับ เนื่องจากการศึกษาภายในโรงเรียนมุ่งเน้นแต่การสอบวัดความรู้เฉพาะวิชาบังคับ เช่น วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาสังคม เป็นต้น ทำให้นักเรียนไม่เห็นความสำคัญในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และไม่ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม ทั้งจากโรงเรียน และแหล่งการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในวัด

4.1.2 ควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพุทธศาสนาที่หลากหลาย เช่น การทัศนศึกษาตามวัดต่างๆ การเข้าค่ายจริยธรรม

4.1.3 ควรนำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วของโรงเรียน หรือของชุมชนมาใช้ประกอบการจัดแหล่งการเรียนรู้ เช่นการจัดสถานที่ไว้รองรับนักเรียนที่ต้องการเรียนรู้ธรรมะ หรือให้นักเรียนมาทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำไปส่งอาจารย์ตามภาระงานที่ถูกต้องกำหนดไว้

4.2 การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

กิจกรรมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่วัดควรจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรจัดรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนทั้งด้านการฝึกอาชีพให้สามารถหาเลี้ยงตัวเองได้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ โดยรูปแบบการจัดกิจกรรมอาจเป็นการอบรมระยะสั้น หรือการจัดการเรียนการสอนแบบระยะยาว เช่น การเรียนธรรมะทุกวันอาทิตย์ นอกจากรูปแบบของกิจกรรมที่จัดแล้ว ต้องคำนึงถึงการจัดแหล่งการเรียนรู้แบบองค์รวมที่เน้นการพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา โดยการพัฒนาด้านร่างกาย กิจกรรมที่มีความเหมาะสม เช่น การสอนโยคะ เพื่อเป็นการฝึกสมาธิทางอ้อม การดูแลสุขภาพตามคำแนะนำของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน เป็นต้น การพัฒนาด้านจิตใจ กิจกรรมที่มีความเหมาะสมควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ เช่น การฝึกสมาธิ นั่งวิปัสสนาเพื่อพิจารณาอารมณ์ และกิเลสของตนเอง เป็นต้น การพัฒนาด้านสังคม กิจกรรมที่มีความเหมาะสมควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลอื่น เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การเสวนาธรรมตามไม้ต้นไม้ภายในวัด เป็นต้น และการพัฒนาทางด้านปัญญา กิจกรรมที่เหมาะสมควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักคิด วิเคราะห์ต่อทุกเหตุการณ์ที่ประสบมา เช่น การอ่านป้ายนิเทศที่ตามต้นไม้ การชมนิทรรศการ การนั่งฟังธรรม หรือเสียงตามสาย แล้วสามารถนำข้อคิดที่ได้ไปประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันได้ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นของแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านกิจกรรมที่วัดควรจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

4.2.1 ควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

4.2.2 ควรจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพ

4.2.3 ควรจัดกิจกรรมแบบองค์รวม คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา

5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัญหาของด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด รองลงมา คือ ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และ ความต้องการของด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด รองลงมาคือ ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนวทางดังนี้

“ประชาชนไม่ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ในวัดในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 1. เป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ 2. สนับสนุนด้านวัสดุปัจจัยในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด 3. เป็นผู้ร่วมศึกษาเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ในวัด 4. มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและร่วมมือพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด 5. ร่วมอนุรักษสิ่งต่าง ๆ โบราณวัตถุและโบราณสถานให้คงอยู่กับแหล่งการเรียนรู้ในวัด”

(สัมฤทธิ์ ศักดิ์ ตระกูลแก้ว สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2555)

“เมื่อมีแหล่งการเรียนรู้ในวัดแล้ว ชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ก็ควรจะมาเรียนรู้ธรรมชาติหรือเรื่องต่างๆที่แหล่งเรียนรู้นั้นจัดขึ้น โดยเฉพาะครอบครัว ควรที่จะมีวันหยุด เสาร์-อาทิตย์ พาบุตรหลาน เข้ามาเรียนรู้ ควรจะมีกิจกรรมพิเศษของวันหยุดเพื่อให้ชาวชุมชนครอบครัว ได้เข้ามาทำกิจกรรมและร่วมเรียนรู้ โดยมีพื้นที่สำหรับชุมชนและผู้เรียนๆได้มีส่วนร่วมแบ่งปันประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้แล้ว สามารถนำเอาองค์ความรู้ ที่ได้ขึ้นไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับชีวิตประจำวันอย่างไรหรือนำเอาไปใช้อบรมสั่งสอน บุตรหลานอย่างไร ในการแก้ไขปัญหาที่บุตรหลาน อย่างไร

นอกจากนี้ แหล่งเรียนรู้ในวัด อาจจะมีการวัดพื้นที่สำหรับการฝึกอบรมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้กับครัวเรือนหรือชุมชน หรือเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีประเพณี วัฒนธรรม ของชุมชน เพื่อให้เด็กรุ่นหลังเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงกับความเชื่อความศรัทธา ในพุทธศาสนา เป็นการอบรมเด็กในทางอ้อม หรือจัดเป็นศูนย์ กลางของชุมชนในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตน เช่น ตั้งกลุ่ม ธนาคารหรือกลุ่มสัจจะออมทรัพย์รายจ่ายต่อไป เป็นธนาคารชุมชนเอง เพื่อสร้างจิตสำนึกในการออมทรัพย์ เพื่อความมั่นคงของชีวิตในขั้นปลายต่อไป”

(พระกิตติภักดี วิทยาภรณ์, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2555)

“ประชาชนในท้องถิ่นนั้นควรเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดและส่วนสำคัญคือการเป็นผู้ให้บริการและการเป็นผู้สนับสนุนด้านการดำเนินการและงบประมาณ เพื่อให้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนตนเองสามารถปรับปรุงการบริหารและการพัฒนาทั้งด้านระบบและสถานที่ในการให้บริการมากขึ้น”

(ถาวร อมโร, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2555)

“ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอยู่ 2 บทบาท คือ บทบาทแรก คือ ในฐานะเป็นผู้จัดหมายถึง หากประชาชนในท้องถิ่นนั้นมีข้าวของหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์ก็ควรที่จะนำมาร่วมแสดงในแหล่งการเรียนรู้ในเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม/การสนับสนุนของงบประมาณประชาชนก็ต้องมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดด้วย บทบาทที่ 2 ในฐานะของผู้ให้บริการ ก็ ควรจะต้องบอกถึงความต้องการด้วยว่าตัวของเราต้องการอะไรจากแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้นๆ จะจัดอะไรในรูปแบบจะได้นำความรู้ไปใช้ได้เหมาะสม”

(กล้า สมตระกูล, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2555)

“ประชาชนในท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนดังนี้ 1. ร่วมคิดว่าทำอย่างไรให้วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2. ร่วมดำเนินการแต่ไม่จำเป็นต้องผู้คิดก็ได้ 3. ร่วมรับผิดชอบร่วมกัน 4. ร่วมติดตามประเมินผล 5. ร่วมพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้คงอยู่อย่างยั่งยืน”

(ปาน กิมปี, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

“ประชาชนควรมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้านทั้งทางด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด การประเมินผลและติดตามผล การวางแผนและการบำรุงรักษาแหล่งการเรียนรู้ให้คงอยู่ต่อไป”

(อมรา ปฐุภิญโญบุรณ, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งการเรียนรู้ ใน 2 บทบาท คือ

5.1 ควรเป็นผู้ให้บริการที่ดี ให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านสื่อการสอน ด้านปัจจัย และการบำรุงรักษาแหล่งการเรียนรู้ให้อยู่ในสภาพดี

5.2 ควรเป็นผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ โดยเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในแหล่งการเรียนรู้ หรือการชักชวนให้หน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยสนับสนุน และพัฒนา

รวมทั้งเป็นผู้ร่วมติดตามประเมินผลของการให้บริการ เช่น การตอบแบบประเมิน หรือการจัดประชุมกลุ่มเพื่อหาแนวทางการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาร่วมกันภายในชุมชน

6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้

ปัญหาของด้านการการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน รองลงมา คือ การประสานงานระหว่างแหล่งการเรียนรู้ในวัดแต่ละแห่ง และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การสร้างเครือข่ายทุกระดับตั้งแต่ท้องถิ่น ระดับประเทศ และระหว่างประเทศและความต้องการของด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความต้องการให้มีการประสานงานกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ทั้งภาครัฐและเอกชน รองลงมา คือ ความต้องการให้มีประสานงานความร่วมมือของแหล่งการเรียนรู้ในแต่ละอำเภอ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความต้องการให้มีการสร้างเครือข่ายทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนวทางดังนี้

“หน่วยงานที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรให้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทหน้าที่เพื่อที่จะได้กระจายหน้าที่ตามความเหมาะสมของลักษณะงาน เช่นภาครัฐเข้ามาช่วยเกี่ยวกับการวางแผน และกำหนดนโยบายต่าง ๆ และภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการจัดหาทรัพยากรและสื่อสารสนเทศ”

(สัมฤทธิ์ ศักดิ์ ตระกูลแก้ว สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2555)

“อาตมาคิดว่า คนทุกคนควรมีส่วนร่วมทั้งคนในท้องถิ่น การสนับสนุนตามหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น ถ้าท้องถิ่นยากจนไม่มีเงินงบประมาณในการจัดสร้างหรือบริหารแหล่งเรียนรู้ ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีกำลังความสามารถ ด้านเงินงบประมาณก็ควรให้การสนับสนุน ทุนทรัพย์อย่างพอเพียง และอาจจะสรรหาบุคลากรที่มีความสามารถเข้าไปถ่ายทอดทักษะ หรือวิธีการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ ให้มีการจัดการความรู้ที่เหมาะสม ให้เกิดเป็นพลวัตขององค์ความรู้ ที่ถ่ายทอดหรือการกระจายต่อไปเรื่อยๆ”

(พระกิตติภักดิ์ วิทยารักษ์, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2555)

“การสร้างภาคีเครือข่ายให้กับแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้น วัดต้องเข้าไปประสานงานกับทุกภาคส่วนในสังคมและให้ความสำคัญหรือเชิญให้เข้ามามีส่วนร่วมโดยเริ่มจากดูว่าท้องถิ่นของตนมีหน่วยงานใดบ้าง เช่น สาธารณะสุข องค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รวมทั้งคนในชุมชนด้วย”

(ถาวร อมโร, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2555)

“อาจารย์คิดว่า ประเด็นสำคัญของการสร้างภาคีเครือข่ายควรจะเริ่มต้นที่วัด ต้องศึกษาว่าแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้นมีองค์ความรู้หรือสภาพปัญหาและความต้องการอะไรบ้างที่ชาวบ้านในชุมชนยังขาดหรือว่าหากว่าแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีชาวต่างประเทสมาเที่ยวเป็นจำนวนมาก ก็ต้องศึกษาและสังเกตองค์ความรู้ของบุคคลเหล่านั้นให้ความสนใจและนำมาวิเคราะห์ว่ามีความสอดคล้องกับทรัพยากรและกิจกรรมที่มีอยู่หรือไม่ เมื่อทราบถึงความต้องการแล้วก็ต้องเสาะแสวงหาความรู้ขึ้นมาเพิ่มเติมในแหล่งการเรียนรู้เพื่อช่วยดึงดูดความสนใจของผู้ที่เราต้องการให้เป็นเครือข่ายและมีส่วนร่วมในการจัดการด้านองค์ความรู้ ด้านงบประมาณซึ่งมาช่วยพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงต่อความต้องการของคนในชุมชน”

(กล้า สมตระกูล, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2555)

“หน่วยงานที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นควรเป็นทุกภาคส่วนในสังคม เพราะทั้งภาครัฐและเอกชนล้วนมีส่วนต่อการพัฒนาการศึกษาโดยเฉพาะทางด้านกายภาพ เช่น สถานที่ งบประมาณ และสื่อสารสนเทศ เป็นต้น”

(ปาน กิมปี, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

“ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งการเรียนรู้ในวัด เช่น เจ้าอาวาสต้องเป็นบุคคลที่เห็นความสำคัญในการจัดสรรและคัดเลือกบุคลากรเข้ามาทำงานและต้องเป็นบุคคลที่เห็นความสำคัญของการจัดแหล่งการเรียนรู้มากที่สุด ผู้ให้บริการต้องเป็นผู้สนับสนุนและให้บริการของแหล่งการเรียนรู้ในฐานะที่แหล่งการเรียนรู้นี้เป็นสมบัติของชุมชนและบุคลากรจากภาครัฐ เป็นผู้ให้คำแนะนำหรือผู้วางแผนและบริหารจัดการระบบต่าง ๆ ของการจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด”

(อมรา ปฐุภิญโญบุรณ, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

หน่วยงาน หรือบุคคลที่ควรเข้ามาร่วมสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้ทราบว่าควรมาจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน เนื่องจากการจัดการศึกษาต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่าย เพื่อจะได้ขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทุกคนในสังคม โดยเฉพาะภาครัฐ และเอกชนควรเป็นผู้ส่งเสริมด้านงบประมาณ หาแหล่งเงินทุน และจัดสรรบุคคลเข้ามาทำงาน การบริหารจัดการในการขยายภาคีให้มีขนาดใหญ่ และให้มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น ดังนั้นแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

6.1 ควรให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการจัดแหล่งการเรียนรู้ เนื่องจากการจัดการศึกษาต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่าย เพื่อจะได้ขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 ควรให้ภาครัฐ และเอกชน สนับสนุนด้านงบประมาณ และการจัดสรรบุคลากร และการบริหารจัดการ

6.3 ควรให้ทุกคนในสังคมเข้ามามีบทบาทในการจัดแหล่งการเรียนรู้ เพื่อหาแหล่งเงินทุน และการขยายภาคีข่าย

7. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

ปัญหาของด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์กรและชุมชนท้องถิ่นควรมีบทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด รองลงมา คือ สถานที่ในการจัดตั้งตำแหน่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การได้รับงบประมาณจากรัฐบาล และความต้องการของการได้รับการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความต้องการให้องค์กร และชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด รองลงมา คือ ความต้องการให้มีความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดจากรัฐบาล และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความต้องการบุคลากรจากภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนวทาง ดังนี้

ภาครัฐ

“ภาครัฐสามารถช่วยสนับสนุนวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านงบประมาณ บุคลากร การจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง สืบทอดองค์ความรู้และอนุรักษ์ทรัพยากรภายในชุมชน”

(สัมฤทธิ์ ศักดิ์ ตระกูลแก้ว สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2555)

“ภาครัฐเป็นภาคส่วนที่สำคัญที่จำทำให้วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ได้โดยการสนับสนุน เรื่องเงินงบประมาณ เพราะในการสร้างแหล่งการเรียนรู้ ที่มีความทันสมัยดึงดูดความสนใจของทุกคนช่วงวัยนั้นได้ เรื่องเงินงบประมาณจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐควรให้มีการสนับสนุนเพราะลำพังให้วัดเป็นคนหาเงินจัดสร้างฝ่ายเดียวคงไม่ได้เกิดแน่”

(พระกิตติภักดิ์ วิทยาภรณ์, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2555)

ภาครัฐ ต้องล้มเลิกความคิดที่ว่าแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีงบประมาณที่จะจัดเพียงพอแล้ว เพราะแหล่งการเรียนรู้ในวัดวัดบางแห่งมีกำลังจะจัดไม่เพียงพอ รัฐต้องมาเป็นผู้สนับสนุนหลักและให้ความสำคัญทางการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ในวัดอย่างเสมอภาคกับแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ

(อึ้ง อมโร, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2555)

“ภาครัฐ อยากให้ภาครัฐออกนโยบายส่งเสริมเพื่อที่จะให้วัดได้รับงบประมาณที่เพียงพอ มีแผนงานและบุคลากรช่วยดำเนินงาน โดยเฉพาะการจัดแหล่งเรียนรู้นั้นมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยโดยตรง รวมทั้งกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สถานีวิทยุ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารควรเข้ามามีส่วนร่วมกับด้านองค์ความรู้ ที่ตรงกับความต้องการของชาวบ้าน นอกจากนี้บุคคลหรือหน่วยงานที่อยู่ใกล้เคียงกับวัดก็ควรที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน”

(กล้า สมตระกูล, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2555)

“ภาครัฐ สามารถช่วยสนับสนุนวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านงบประมาณ เพื่อให้แหล่งการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้อย่างไม่ติดขัด และสามารถขับเคลื่อนได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ภาครัฐยังสามารถช่วยสนับสนุนในด้านของ

การวางนโยบายทั้งของภาครัฐที่ส่งเสริมจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดและการวางนโยบายการจัดการให้กับแหล่งการเรียนรู้แต่ละแห่ง”

(ปาน กิมปี, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

“ภาครัฐ สามารถช่วยสนับสนุนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในด้านงบประมาณ โดยการสนับสนุนอย่างเพียงพอต่อความต้องการในการจัดกิจกรรมและสถานที่ในการจัดแหล่งการเรียนรู้”

(อมรา ปฐุภิญโญบุรณ, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

ภาคเอกชนและภาคประชาชน

“ภาคเอกชนและภาคประชาชน ควรเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านการประชาสัมพันธ์และสืบทอดองค์ความรู้ ตลอดจนโบราณวัตถุ โบราณสถานให้คงอยู่ในแหล่งการเรียนรู้ต่อไป”

(สัมฤทธิ์ ศักดิ์ ตระกูลกลั้ว สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2555)

“ภาคเอกชนและภาคประชาชน การสร้างแหล่งการเรียนรู้ ที่มีความทันสมัยนั้น ทางภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุน เรื่องเทคโนโลยี เช่น การบริจาค อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ การจัดการบริการด้านสัญญาณอินเทอร์เน็ต และเงินทุนบริหารจัดการ เป็นต้นและเมื่อมีแหล่งการเรียนรู้ในวัด ภาคประชาชน ก็ควรร่วมมือในการดูแล บำรุงรักษา แหล่งการเรียนรู้ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานได้ อย่างยาวนาน และร่วมแสดงความคิดเห็นในการปรับปรุงพัฒนา แหล่งการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ความรู้ต่างๆให้กับชุมชน ท้องถิ่น สังคม ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่าง ผาสุก เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันตลอดชีวิต จากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้ภูมิปัญญาความรู้ของท้องถิ่น อยู่ต่อไป”

(พระกิตติภัด วิทยาภรณ์, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2555)

“ภาคเอกชนและภาคประชาชน ควรเข้ามามีส่วนสนับสนุนด้านงบประมาณและการจัดสรรบุคคลกรเข้ามาช่วยบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้อย่างจริง ส่วนภาคประชาชนควรมีบทบาท ทั้งผู้ใช้บริการโดยการส่วนร่วมในการจัดการและดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัดและเป็นผู้ให้บริการที่ดีรู้คุณค่าของแหล่งการเรียนรู้ที่รวบรวมองค์ความรู้และทรัพยากรอันมีค่าในชุมชนของตน”

(ถำรง อมโร, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2555)

“ภาคเอกชนและภาคประชาชน โรงงานและภาครัฐต่าง ๆ ควรนำสินค้าของตนมาเพื่อจัดแสดงและบริจาคให้กับวัดแต่ส่วนสำคัญ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลและคนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างมากในการสนับสนุนการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด เพราะการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้นเกิดจากต้องการของคนในชุมชน ไม่ร่วมมือหรือให้การส่งเสริมแล้วแหล่งการเรียนรู้ในวัดนั้นก็สูญหายไปทีละเล็กละน้อย”

(กล้า สมตระกูล, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2555)

“ภาคเอกชนและภาคประชาชน ควรมีการสนับสนุนและมีบทบาทในด้านของการให้เงินทุนเพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด จัดสรรบุคลากรมาช่วยดำเนินการและร่วมประชาสัมพันธ์ให้ผู้คนสนใจและมาใช้บริการที่แหล่งการเรียนรู้ สำหรับภาคประชาชนนั้นควรมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยจัดการและดูแลรวมทั้งมาเป็นบุคลากรให้กับแหล่งการเรียนรู้”

(ปาน กิมปี, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

“ภาคเอกชนและภาคประชาชน ควรมีการสนับสนุนและเป็นแหล่งเงินทุนสำรองที่ช่วยภาครัฐส่วนภาคประชาชนนั้นควรมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยจัดและดูแลแก้ไขตามปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน”

(อมรา ปฐมิกุล, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

7.1 ภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบการจัดการ โดยการจัดสรรเงินทุน และบุคลากรให้กับแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่างๆ ซึ่งภาครัฐควรมีการวางนโยบาย เพื่อการสนับสนุน และส่งเสริมการกำหนดเนื้อหา และการจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลาย เช่น การกำหนดแผนการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดแห่งต่างๆ นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดแหล่งการเรียนรู้ของตนให้ตรงกับมาตรฐานระดับชาติได้

7.2 ภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ และบุคลากร ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญมากในการขับเคลื่อนส่วนต่างๆ นอกจากด้านงบประมาณแล้ว การบริจาคสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรืออุปกรณ์สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ก็สามารถช่วยทำให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นและดึงดูดให้คนในชุมชน เข้ามาใช้บริการได้มากกว่า การใช้สื่อที่ทำจากกระดาษ หรือหนังสือเพียงอย่างเดียว คนในชุมชนเข้าใช้บริการ และสืบทอดองค์ความรู้ต่อไป

7.3 ภาคประชาชน ควรให้การสนับสนุนในฐานะที่เป็นทั้งเจ้าของแห่งการเรียนรู้ และ ผู้ใช้บริการ ดังนั้นประชาชนโดยเฉพาะในท้องถิ่น ต้องช่วยดูแลรักษาให้แห่งการเรียนรู้มีความ สะอาด เป็นระเบียบ และคงความเป็นเอกลักษณ์เอาไว้ให้ยืนนาน เช่น วัดที่มีโบราณสถาน หรือ โบราณวัตถุที่ดั่งงาม และควรแสดงความคิดเห็นในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาแห่งการเรียนรู้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

“การจัดแห่งการเรียนรู้ในวัด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแนวคิดที่ดีมาก เพราะ เป็นเสมือนศูนย์รวมของชุมชนในท้องถิ่นที่จะเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งการเข้าวัดต่อไป ไม่ต้อง รอเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา หรือเข้าวัดเพื่อฟังธรรม แต่สามารถที่จะเข้าวัดได้ทั้งครอบครัว เพื่อ เรียนรู้ หรือวันกิจกรรมต่างๆเช่น พ่อนั่งอ่านหนังสือ แม่นั่งสนทนากับเพื่อนได้เริ่มต้นไม้ และลูก อาจเล่นกีฬากับเพื่อนๆ เป็นต้นเมื่อกลับบ้านกินข้าวร่วมกัน ก็อาจจะคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน ในการเข้าไปในแห่งการเรียนรู้ในวัด เป็นครอบครัวที่อบอุ่น ก็ลดปัญหาต่างๆใน สังคมได้ การจัดแห่งการเรียนรู้ในวัด ควรจัดให้เกิดการเรียนรู้แบบองค์รวมที่มีความเชื่อมโยง สัมพันธ์แก่กันทั้งด้านร่างกาย : เรียนรู้วิธีออกกำลังกายดูแลสุขภาพให้แข็งแรง จิตใจเรียนรู้ที่จะ ดูแลรักษาจิตใจให้มีความสุข เบิกบาน ไม่เคร่งเครียด ด้านสังคม เรียนรู้ที่จะแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ความคิดความเห็นและยอมรับความคิดที่แตกต่างกันได้ และด้านปัญญา เรียนรู้ที่จะ ปลดปล่อยทิฐิมานะของตนเองและสิ่งที่ตนเองยึดมั่นจนนำไปสู่ความทุกข์ รู้จักวางใจให้เป็นกลาง มองเห็นความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งอย่างเข้าใจตามเหตุและปัจจัยที่เกิดขึ้น”

(พระกิตติภักดิ์ วิทยาภรณ์, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2555)

“แห่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้บางแห่ง บุคลากรที่เป็นพระสงฆ์เป็นต้อง ได้รับการพัฒนาในการจัดแห่งการเรียนรู้ภายในวัดเหมือนกับบุคลากรอื่น ๆ”

(ปาน กิมปี, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2555)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 2 ข้อ คือ เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมุ่งศึกษาทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ด้านบุคลากร ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้และด้านการได้รับการสนับสนุน โดยในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาแหล่งการเรียนรู้ในวัดจำนวน 13 แห่งในจังหวัดสมุทรปราการดังนี้ วัดสร้างโคก วัดบางพลีน้อย วัดนาคราช วัดอโศการาม วัดจันทร์แก้วเพชร วัดบางพลีใหญ่กลาง วัดหนามแดง วัดบางหัวเสือ วัดบางกระสอบ วัดทรงธรรมวรวิหาร วัดโปรดเกศเชษฐาราม วัดคันลัด และวัดป่าเกิด ด้วยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพัฒนาเครื่องมือแบบสำรวจเพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย 5 ท่าน ประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัดและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาตลอดชีวิต ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัด จากนั้นนำผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาปัญหา ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากนั้นนำผลการวิจัยที่ได้ศึกษาปัญหา ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ไปสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 ท่าน มานำเสนอเป็นแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้วัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาปัญหา ความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปผลการศึกษาปัญหา และความต้องการ จากการสำรวจปัญหา และความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต 7 ด้าน คือ 1. ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย 2. ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด 3. ด้านบุคลากร 4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน 6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ 7. ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยการสำรวจจากวัดทั้ง 13 แห่ง ดังนี้ วัดสร้างโคก วัดบางพลีน้อย วัดนาคราช วัดอโศการาม วัดจันทร์แก้วเพชร วัดบางพลีใหญ่กลาง วัดหนามแดง วัดบางหัวเสือ วัดบางกระสอบ วัดทรงธรรมวรวิหาร วัดโปรดเกศเชษฐาราม วัดคันลัด และวัดป่าเกต พบว่าทุกด้านมีระดับปัญหาและความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีระดับของปัญหามากที่สุด คือ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด สำหรับผลการสำรวจความต้องการ พบว่าด้านที่มีระดับความต้องการมากที่สุด มี 2 ด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด และด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปปัญหา และความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตใน แต่ละด้านได้ดังนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมาย และนโยบาย

ปัญหาของด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย อยู่ในระดับมาก โดยข้อความถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือการบำรุงรักษาและสืบทอดคุณค่าเอกลักษณ์และมรดกของชาติ รองลงมา คือ แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน และข้อความถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับชุมชน

ความต้องการของด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย อยู่ในระดับมาก โดยข้อความถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งดำรงและสืบทอดคุณค่าเอกลักษณ์ และมรดกของชาติ รองลงมาคือ ความต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งแสดงวิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และข้อความถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ท่านต้องการให้มีการส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด

ปัญหาของด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก โดยข้อความถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือการขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้เทียบเท่ากับสถานศึกษา รองลงมา คือ การสนับสนุนของผู้บริหารแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่างๆ ส่งเสริมการศึกษิตตามอัธยาศัยและการ

เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเต็มที่ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ งบประมาณเพียงพอต่อความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด

ความต้องการของด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความต้องการให้การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดดำเนินไป เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน รองลงมาคือ ความต้องการให้มีการขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดเทียบเท่ากับสถานศึกษา และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความต้องการให้มีการวางแผนและดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบในการบริหารและดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้

3. ด้านบุคลากร

ปัญหาของด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ บุคลากรในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รองลงมา คือ บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความรู้ ความสามารถของบุคลากรตรงกับลักษณะงาน

ความต้องการด้านบุคลากรพบว่า ระดับความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความต้องการบุคลากรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในแหล่งการเรียนรู้ รองลงมาคือ ความต้องการให้บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่มีความรู้ความสามารถตรงกับลักษณะงาน และต้องการให้บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีความรักในศิลปวัฒนธรรมของชาติ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความต้องการให้บุคลากรมีความรักในงานบริการ และให้มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรียนตามอัธยาศัย

4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปัญหาของด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมภาคสนาม เช่น กิจกรรมวันสำคัญ หรือเหตุการณ์สำคัญ รองลงมา คือ กิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายในระบบ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความหลากหลายของกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้

ความต้องการของด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยตามโอกาสสำคัญ เช่น กิจกรรมภาคสนาม กิจกรรมในวันสำคัญ หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น รองลงมา คือ ท่านต้องการให้จัดนิทรรศการของแหล่ง

การเรียนรู้ในวัด มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ กิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย

5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัญหาของด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด รองลงมา คือ ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์

ความต้องการของด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด รองลงมาคือ ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด

6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้

ปัญหาของด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน รองลงมา คือ การประสานงานระหว่างแหล่งการเรียนรู้ในวัดแต่ละแห่ง และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การสร้างเครือข่ายทุกระดับตั้งแต่ท้องถิ่น ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ

ความต้องการของด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความต้องการให้มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ทั้งภาครัฐและเอกชน รองลงมา คือ ความต้องการให้มีการประสานงานความร่วมมือของแหล่งการเรียนรู้ในแต่ละอำเภอ และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความต้องการให้มีการสร้างเครือข่ายทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ

7. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

ปัญหาของด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ อยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์กรและชุมชนท้องถิ่นควรมีบทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด รองลงมา คือ สถานที่ในการจัดตั้งตำแหน่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การได้รับงบประมาณจากรัฐบาล

ความต้องการของด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความต้องการให้องค์กร และชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทอย่างจริงจังในการ

ดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัดรองลงมา คือ ความต้องการให้มีความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดจากรัฐบาล และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความต้องการบุคลากรจากภาครัฐ

ส่วนที่ 2 แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากผลการวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้ง 7 ด้าน คือ 1. ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย 2. ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด 3. ด้านบุคลากร 4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน 6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ 7. ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ผู้วิจัยสามารถนำเสนอแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสามารถนำเสนอแนวทางแต่ละด้าน ได้ดังนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย

จากผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าแนวทางด้านจุดมุ่งหมาย และนโยบาย ควรมีดังนี้ 1. ด้านการศึกษาเกี่ยวกับธรรมะ 2. ด้านศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น 3. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น 4. ด้านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี 5. ด้านการพัฒนาอาชีพ 6. ด้านคุณธรรมจริยธรรม 7. ด้านสุขภาพอนามัย เช่น 8. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน 9. เป็นแหล่งสะสมองค์ความรู้ 10. เป็นสถานที่ให้บริการ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย

2. ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด

จากผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าแนวทางด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ ควรมีดังนี้ 1. ควรกำหนดนโยบาย 2. ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร 3. ควรวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4. ควรจัดการประเมินผล

3. ด้านบุคลากร

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าแนวทางด้านบุคลากรควรมีดังนี้ 1. ควรมีความรู้ ความสามารถในงานบรรณารักษ์ 2. ควรมีจิตบริการหรือจิตสาธารณะ 3. ควรมีความรู้ และทักษะในการจัดการเรียนรู้ 4. ควรมีความคิดสร้างสรรค์ 5. ควรมีประสบการณ์ในการทำงาน 6. ควรเป็นที่मान 7. ควรมีความ

หลากหลาย ทั้งด้านวัฒนธรรม เพศ และอายุ 8. ควรได้รับฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริการ 9. ควรเป็นผู้มีคุณธรรม 10. ควรเป็นผู้มีใจรักในการเรียนรู้

4. ด้านกิจกรรมที่วัดควรจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าแนวทางด้านกิจกรรมที่วัดควรจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

4.1 ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน

1. ควรกำหนดให้วิชาพระพุทธศาสนามีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกระดับ
2. ควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพุทธศาสนา
3. ควรนำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วของโรงเรียน หรือของชุมชนมาใช้ประกอบการจัด

แหล่งการเรียนรู้

4.2 การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

1. ควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
2. ควรจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพ
3. ควรจัดกิจกรรมแบบองค์รวม คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้าน

ปัญญา

5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าแนวทางด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งการเรียนรู้ ใน 2 บทบาท คือ

1. ควรเป็นผู้ให้บริการที่ดี ให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านสื่อการสอน ด้านปัจจัย และการบำรุงรักษาแหล่งการเรียนรู้ให้อยู่ในสภาพดี
2. ควรเป็นผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ และเป็นผู้ร่วมติดตามประเมินผลของการให้บริการ

6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งเรียนรู้

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าแนวทางด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งเรียนรู้ มีดังนี้ 1. ควรเป็นทุกภาคส่วน 2. ควรให้ภาครัฐ และเอกชนส่งเสริมด้านงบประมาณ จัดสรรบุคลากร และการบริหารจัดการ 3. ควรเป็นทุกคนในสังคมที่ร่วมกันหาแหล่งเงินทุน และขยายภาคี

7. ด้านการได้รับการสนับสนุน

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้าน ด้านการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต เกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุน สามารถแบ่งหน่วยงานที่ควรเข้ามา มีบทบาท เป็น 3 ภาคส่วน คือ 1. ภาครัฐ 2. ภาคเอกชน และ 3. ภาคประชาชน ดังนี้

1. ภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบการจัดการ โดยการจัดสรรเงินทุน และบุคลากรให้กับแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่างๆ ซึ่งภาครัฐควรมีการวางนโยบาย เพื่อการสนับสนุน และส่งเสริมการกำหนดเนื้อหา และการจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลาย

2. ภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ บุคลากร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ก็มาสามารถช่วยทำให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดมีความน่าสนใจ และดึงดูดให้คนในชุมชน เข้ามาใช้บริการได้มากยิ่งขึ้น

3. ภาคประชาชน ควรให้การสนับสนุนในฐานะที่เป็นทั้งเจ้าของแหล่งการเรียนรู้ และ ผู้ใช้บริการ ดังนั้นประชาชนโดยเฉพาะในท้องถิ่น ต้องช่วยดูแลรักษาให้แหล่งการเรียนรู้มีความสะอาด เป็นระเบียบ และคงความเป็นเอกลักษณ์เอาไว้ให้ยืนนาน

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแนวทางทั้ง 7 ด้าน คือ 1. ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย 2. ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด 3. ด้านบุคลากร 4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน 6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ 7. ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ดังนี้ 1. ควรพัฒนาความสามารถของบุคลากร โดยเฉพาะพระสงฆ์เป็นหลัก 2. ควรจัดแหล่งการเรียนรู้แบบองค์รวม 3. ควรผสมผสานระหว่างทรัพยากรท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ 4. ควรประยุกต์เนื้อหา และการจัดกิจกรรมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก 5. ควรให้โรงเรียนในชุมชนเข้ามา มีบทบาท และคอยให้ความช่วยเหลือ โดยไม่ควรปล่อยให้เป็นที่ของพระในการดูแลแหล่งการเรียนรู้เพียงฝ่ายเดียว

อภิปรายผล

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการ เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการอภิปราย เป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 อภิปรายผลการศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการนำเสนอแนวทางในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 1 อภิปรายผลการศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากผลการสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้ง 7 ด้าน คือ 1. ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย 2. ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด 3. ด้านบุคลากร 4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน 6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ 7. ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยในแต่ละด้านได้ดังนี้

1. **ด้านจุดมุ่งหมาย และนโยบาย** พบว่ามีระดับปัญหาและความต้องการอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายปัญหา และความต้องการด้านจุดมุ่งหมาย และนโยบาย ได้ดังนี้

ปัญหาด้านจุดมุ่งหมาย และนโยบาย พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ปัญหาส่วนใหญ่ที่วัดแต่ละแห่งพบมากที่สุด คือ บำรุงรักษา และสืบทอดคุณค่า เอกลักษณ์ และมรดกของชาติ เนื่องจากผู้ให้บริการ และผู้ใช้บริการสนใจเพียงการใช้แหล่งการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และทรัพยากรภายในท้องถิ่นของตนมากกว่าความใส่ใจในการร่วมกันบำรุงรักษามรดกของชาติ เพราะคิดว่าเป็นเรื่องที่เกิดความสามารถของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ที่กล่าวถึงความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต ที่ควรศึกษานั้นมี 3 ประเด็น คือ 1. ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงาน 2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และ 3. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมได้สะท้อนให้เห็นถึง โดยมีเนื้อความดังนี้ ปัญหาสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น มีการแข่งขัน เอาจัดเอาเปรียบ มีความแตกต่างในเรื่องของกลุ่มคน คนจน คนรวย ประเพณีดั้งเดิมของประเทศต่าง ๆ หรืออารยธรรมต่างๆ ถูกครอบงำ อย่างรวดเร็วโดยวัฒนธรรมใหม่ ๆ จึงจำเป็นต้องให้การศึกษาแก่ประชาชน และสอดคล้องกับ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2537) ที่ให้ความเห็นในส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ถูกกลืนและเกิดผลดังที่เป็นอยู่ เพราะไม่ได้เน้นในการเรียนรู้ ดังนั้นการศึกษาดูตลอดชีวิตจึงมีความจำเป็นด้วยเหตุหลายประการที่สำคัญ สังคมสมัยใหม่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น บุคคลจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมให้รู้จักการเลือกสรรสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง สังคมปัจจุบันมีการมองแบบแยกส่วนอันเป็นผลจากการเน้น

ความชำนาญเฉพาะด้านมากเกินไป ทำให้ไม่มองชีวิตอย่างมีบูรณาการ บุคคลจึงจำเป็นต้องได้รับการศึกษาตลอดชีวิตให้รู้จักโลกที่กว้างออกไป เมื่อบุคคลโตขึ้นในวัยต่าง ๆ บทบาทในชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไป การศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง จึงมีความหมายจำเป็นเพื่อให้สามารถรับบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปได้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตก็เป็นเป้าหมายที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของมนุษยภารกิจนี้จะเป็นไปได้ เมื่อบุคคลมีการศึกษาต่อเนื่องให้สามารถปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ได้ดียิ่งขึ้นตลอดเวลาในด้านวัฒนธรรมนั้น บุคคลต้องเรียนรู้วิถีเลือกสรรและผสมผสานสิ่งดีที่มีอยู่กับสิ่งใหม่ที่กำลังมีขึ้น ให้กลมกลืนไปด้วยดี ดังนั้นบุคคลจึงควรมีการศึกษาตลอดชีวิตให้เข้าใจพื้นฐานที่ตนมี และการปรับเปลี่ยนที่จะเป็นผลดีแก่ตนเอง

ความต้องการด้านจุดมุ่งหมาย และนโยบาย พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ความต้องการที่วัดแต่ละแห่งต้องการมากที่สุด คือ ความต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งที่ดำรง สืบทอดคุณค่า เอกลักษณ์ และมรดกของชาติ เนื่องจากปัจจุบันคนใดสังคมละเลยหน้าที่ของการเป็นคนไทยที่ดีในการช่วยกันทำนุบำรุงสมบัติของชาติ ทั้งทางวัตถุ สถาปัตยกรรม และศิลปวัฒนธรรม ดังนั้นหากแหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งที่ส่งเสริมการสืบทอดคุณค่า เอกลักษณ์ และมรดกของชาติจะช่วยส่งผลให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการหวงแหน และร่วมกันอนุรักษ์สมบัติของชุมชนด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ไทยโพสต์ (2555: ออนไลน์) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีผลทำให้มรดกทางวัฒนธรรมในแขนงต่าง ๆ นับตั้งแต่โบราณวัตถุ โบราณสถาน วรรณกรรม ศิลปกรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตค่านิยมและระบบประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่นได้รับผลกระทบและถูกละเลยทอดทิ้งและแม้ว่าในภาครัฐบาล จะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยตรง แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ทันเหตุการณ์ได้ จึงจำเป็นต้องหามาตรการในการที่จะประชาสัมพันธ์ และขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษามรดกวัฒนธรรมของ ชาติให้มากขึ้น และสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2546) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 การจัดการศึกษามาตราที่ 7 ได้กำหนดไว้ว่า ในกระบวนการเรียนรู้ ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้ อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

2. **ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด** พบว่ามีระดับปัญหาและความต้องการอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายปัญหา และความต้องการด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ได้ดังนี้

ปัญหาด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ปัญหาส่วนใหญ่ที่วัดแต่ละแห่งพบมากที่สุด คือ การขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้เทียบเท่ากับสถานศึกษา เนื่องจากปัจจุบันมีผู้ใช้บริการ และรู้จักแหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นจำนวนน้อย จึงไม่ได้รับการดูแลทั้งด้านสถานที่ และงบประมาณอุดหนุนเท่าที่ควร ดังนั้นหากมีการขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดจะทำให้บุคคลภายนอกรู้จักมากขึ้น รวมทั้งทำให้หน่วยงานต่างๆ เข้ามาสนับสนุน และดูแลเรื่องการจัดการมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) การจัดการศึกษาของประเทศไทยอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 โดยมีหลักการจัดการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จากหลักการจัดการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เป็นสิ่งที่บอกได้ว่าการใช้ทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาจะต้องมีการระดมทรัพยากร จากมาตรา 58 วรรค 1 ระบุให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครั้ว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันอื่นและต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษา โดยการจัดเก็บภาษี และวรรค 2 ให้มีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น สำหรับสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษามีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งการดูแลแหล่งการเรียนรู้โดยเฉพาะวัด ถือเป็นหน้าที่โดยตรงของภาครัฐ ทั้งการดูแลเรื่องนโยบาย งบประมาณ และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับ นุชนาถ สุนทรพันธุ์ (2555: ออนไลน์) การศึกษาตลอดชีวิตเป็นงานที่ทุกฝ่ายต้องร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการ แต่ก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีหน่วยงานกลางรับผิดชอบดูแลโดยตรง เพื่อทำหน้าที่ประสาน และส่งเสริมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติ จนถึงระดับท้องถิ่น อันจะเป็นหลักประกันได้ประการหนึ่งว่าประชาชนไทยทุกคนจะ ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน และมีคุณภาพชีวิตตามที่สังคมไทยพึงปรารถนา

ความต้องการด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ความต้องการที่วัดแต่ละแห่งต้องการมากที่สุด คือ ความต้องการให้การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดดำเนินไปเพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน เนื่องจากการบริหารการจัดการในแหล่งการเรียนรู้ในวัดส่วนใหญ่ไม่ได้หาปัญหา และความต้องการของชุมชนก่อนกำหนด และวางแผนการ

จัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงทำให้ชุมชนไม่ได้รับประโยชน์ หรือตรงกับความต้องการเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับ ครรชิต พุทธิโกษา (2554) ที่ได้กล่าวถึงความเป็นของการสำรวจปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ไว้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทเป็นผู้มีความคิด มีความรู้ มีประสบการณ์ มีจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนและสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้วในระดับหนึ่ง การพัฒนาชุมชนตามแนวทางของรัฐในอดีตจึงมีอาจตอบสนองต่อความต้องการและความจำเป็นที่แท้จริงของชุมชนได้ หลายครั้งหลายคราที่พบว่าการพัฒนาชุมชนที่ภาครัฐเป็นผู้คิดแทนและกำหนดทิศทางไว้แล้วนั้นเป็นไปอย่างสูญเปล่า เนื่องจากหลงลืมไปว่าในการพัฒนาชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ผู้ที่สามารถตอบได้ดีที่สุดว่าชุมชนมีปัญหาหรือมีความต้องการอะไรก็คือคนในชุมชนนั่นเอง

3. ด้านบุคลากร พบว่ามีระดับปัญหาและความต้องการอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายปัญหา และความต้องการด้านบุคลากร ได้ดังนี้

ปัญหาด้านบุคลากร พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ปัญหาส่วนใหญ่ที่วัดแต่ละแห่งพบมากที่สุด คือ บุคลากรในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากบุคลากรในแต่ละแหล่งการเรียนรู้ไม่พัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์ และสถานการณ์โลก รวมทั้งไม่เป็นผู้เฝ้าหาความรู้เพื่อความรู้ความสามารถในการทำงานของตน ซึ่งสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2543) ที่กล่าวถึงความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต เกี่ยวกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของบุคคล ดังนี้ ความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยี ความรู้ วิทยาการและเทคโนโลยีพัฒนาการที่ก้าวหน้าและรวดเร็วมาก นักวิชาการ นักการศึกษา นักวิทยาศาสตร์ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้ในสาขาวิชาต่างๆอย่างต่อเนื่อง ทั้งความรู้ในทางอุตสาหกรรม สถาปัตยกรรม วิทยาศาสตร์ เกษตรสาธารณสุข การสื่อสาร การคมนาคม ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีดังกล่าวนี้มีพัฒนาการอย่างไม่หยุดยั้งตลอดเวลาและมีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม หลังจากบุคคลจบจากโรงเรียนมาแล้วมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย เพราะฉะนั้นบุคคลจึงต้องเรียนรู้อยู่เสมอทุกช่วงชีวิตของชีวิต เพื่อให้สามารถติดตามได้ทันความก้าวหน้าเหล่านี้และสามารถนำมาใช้ประโยชน์กับการประกอบอาชีพ การประกอบกิจกรรมต่างๆ ในสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม

ความต้องการด้านบุคลากร พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ความต้องการที่วัดแต่ละแห่งต้องการมากที่สุด คือ ความต้องการบุคลากรที่มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในแหล่งการเรียนรู้ เพราะบุคลากรที่มีขยันหมั่นเพียร เฝ้าหาความรู้ และพัฒนาตนเองโดยการเข้าฝึกอบรม หรือการฟังบรรยายเกี่ยวกับการทำงานของตนอยู่เสมอจะช่วยให้แหล่งการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ กมลเลิศ สันติเวชกุล และ พัชรี ฆมภูคำ (2549) ที่กล่าวถึงปัญหาด้าน

บุคคลากร ไว้ว่า ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาการเทคโนโลยีสารสนเทศได้เป็นปัจจัยผลักดันให้โลกเกิดการเชื่อมโยงด้านข้อมูลข่าวสาร การเคลื่อนย้ายเงินทุน แรงงาน และสินค้าให้เป็นไปอย่างเสรีมากขึ้น องค์การต่างๆ จึงต้องปรับตัวก้าวให้ทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกและด้วยความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาระบบการบริหารงานทั้งภาครัฐ และเอกชนอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาพื้นฐาน และจุดอ่อนขององค์การ และการพัฒนาขีดสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์การ รัฐบาลได้มีนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้มีประสิทธิภาพทั้งในด้านการบริหารงานการผลิต หรือการบริการ ด้วยการให้ทุนสนับสนุนแก่วิสาหกิจภายใต้โครงการให้คำปรึกษาด้านต่างๆ จากภาครัฐ แต่ผลปรากฏว่าการดำเนินโครงการต่างๆ ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากปัญหาด้านบุคลากรขององค์การที่พัฒนาตัวเองไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์การและกระแสโลก ดังนั้นปัจจุบันนี้ องค์การต่างๆ จึงหันมาให้ความสนใจต่อการบริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น และสอดคล้องกับ ชาญชัย อาจินสมาจาร (2540) ที่กล่าวว่า ทั้งผู้บริหารและบุคลากรควรพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอเนื่องจากต้องทำงานร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ทุกฝ่ายควรมีคุณสมบัติทางกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมอยู่ในระดับดีเสมอ เพราะในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ อาจจะต้องประสบกับสถานการณ์ต่างๆบ้าง ดังนั้นเพื่อความสัมพันธอันดี ทุกฝ่ายจะต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน การพัฒนาบุคลากรทุกคนเป็นสิ่งจำเป็น และจะต้องทำอยู่เสมอ เพื่อว่าทุกคนจะอยู่ในสภาพที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่ามีระดับปัญหาและความต้องการอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายปัญหา และความต้องการด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ดังนี้

ปัญหาด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ปัญหาส่วนใหญ่ที่วัดแต่ละแห่งพบมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมภาคสนาม เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เนื่องจากประชาชนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงไม่ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งพระสงฆ์เองก็ไม่สามารถจัดกิจกรรมดังกล่าวได้ เพราะขาดงบประมาณในการจัดงาน ซึ่งสอดคล้องกับ อุดม เขยกีวงศ์ (2534) ที่กล่าวว่าการศึกษาลดชีวิตมีส่วนในการธำรงศาสนาให้คงอยู่ ดังนี้ การส่งเสริมการศึกษาลดชีวิต ช่วยส่งเสริมความหมายและคุณค่าของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย เพราะสาระสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา คือ การชี้แนะแนวทางให้มนุษย์พัฒนาตัวเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อจะได้สามารถพึ่งตนเองในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยลำดับถึงขั้นที่หมดปัญหาและมีชีวิตที่เป็นอิสระ สะอาด สว่าง สงบอย่างแท้จริง คำสอนในเรื่องมรรคมีองค์แปด หรือไตรสิกขา แท้ที่จริง

แล้วก็คือแนวทางในการพัฒนาตนซึ่งจะยังผลให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้นตามลำดับนั่นเอง

ความต้องการด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ความต้องการที่วัดแต่ละแห่งต้องการมากที่สุด คือ ความต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยตามโอกาสสำคัญ เช่น กิจกรรมภาคสนาม กิจกรรมในวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวนอกจากจะเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามาใช้บริการ หรือบริจาคเงินสนับสนุนแล้ว ยังช่วยทำนุบำรุงขนบธรรมเนียมประเพณี หรือพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของวัดทุกแห่ง ซึ่งสอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2522) ที่กล่าวว่า วัดเคยเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางการศึกษา วัฒนธรรมและสังคม การพัฒนาสมัยใหม่ได้ทอดทิ้งวัดให้หมดบทบาท วัดที่มีประมาณ ๓๐,๐๐๐ วัดทั่วประเทศก็ยังมีทรัพยากรมหาศาลของสังคม ถ้าพึ่งพระสงฆ์จะพัฒนาวัดได้ยาก ชุมชนควรเข้ามามีบทบาทร่วมกับพระสงฆ์พัฒนาวัดให้เป็นที่ร่มรื่นมีต้นไม้มาก สะอาดเหมาะแก่การที่ผู้คนจะเข้ามาแสวงหาความสงบ อาจเข้าไปไหว้พระสวดมนต์ในโบสถ์ ยิ่งถ้ามีอาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐานที่วัดได้ช่วยยิ่งเป็นการดี ในอนาคตผู้คนจะหันมาฝึกเจริญสติกันมากขึ้นๆ ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตและทำให้สังคมเจริญไปในทางถูกต้อง พระและชุมชนร่วมกัน อาจจัดให้วัดมีกิจกรรมเชื่อมโยงกับสังคมในเรื่องต่างๆ เช่น การจัดงานตามประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา และจัดให้เป็นแหล่งให้ความรู้ด้านต่างๆ กับประชาชน ทั้งที่เป็นความรู้ภายในท้องถิ่น และตามกระแสสังคม

5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่ามีระดับปัญหาและความต้องการอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายปัญหา และความต้องการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ดังนี้

ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ปัญหาส่วนใหญ่ที่วัดแต่ละแห่งพบมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด เนื่องจากคนในชุมชนไม่ได้ส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ในวัดเท่าที่ควร ทั้งด้านการเป็นผู้ให้บริการ และผู้ให้บริการ รวมทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณ และการประชาสัมพันธ์ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ อุดม เขียววงศ์ (2534) ที่กล่าวว่า ปัจจุบันนี้ ทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลไม่เพียงพอที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จึงจำเป็นที่จะต้องระดมทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่อย่างมหาศาลในภาคเอกชนและประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั่วประเทศมาใช้ประโยชน์ในการจัดการพัฒนาคุณภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยมีผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรอันทรงคุณค่าดังกล่าว เป็นผู้เข้ามามี

บทบาทในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ เป็นการส่งเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่าง ภาครัฐ ภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในชุมชนเอง

ความต้องการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ความต้องการที่วัดแต่ละแห่งต้องการมากที่สุด คือ ความต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และคนในชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งการเรียนรู้ในวัดเองด้วย จึงทำให้ทราบว่าปัญหาและความต้องการของชุมชนคืออะไร ซึ่งสอดคล้องกับ ธนชาติ ประทุมสวัสดิ์ (2555) ที่กล่าวถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่า การให้ประชาชนในชุมชนหรือในเขตมีบทบาทมีส่วนร่วมในกระบวนการด้านนโยบาย ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่แท้จริงต้องเรียนรู้วิธีการใหม่ๆ ที่ใ้มน้ำวประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง การปกครอง และการเปลี่ยนแปลงในชุมชนกระบวนการดังกล่าวเรียกร้องให้ประชาชนที่มีทักษะแสดงออกถึงความต้องการและความคาดหวัง มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือทุกระดับ เพื่อนามาปรับปรุงแก้ไข เนื่องจากประชาชนนั้นจะเป็นผู้ที่สามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ของการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้มากที่สุด และตรงกับความต้องการของตนเอง

6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ พบว่ามีระดับปัญหาและความต้องการอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายปัญหา และความต้องการด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ ได้ดังนี้

ปัญหาด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ปัญหาส่วนใหญ่ที่วัดแต่ละแห่งพบมากที่สุด คือ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง ภาครัฐ และเอกชน เนื่องจากไม่ทราบว่าต้องติดต่อกับใคร และติดต่ออย่างไร นอกจากนี้ทั้งภาครัฐ และเอกชนยังไม่ให้ความสนใจหรือให้เงินทุนสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ในวัดแม้จะได้รับการติดต่อประสานงานแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ที่กล่าวว่า เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (ทุกประเทศถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญมากสำหรับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต) โดยใช้ชุมชนเป็นฐานให้ทุกฝ่ายในชุมชนทั้งสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานรัฐ เอกชน องค์กรท้องถิ่น สถานประกอบการ สถานธุรกิจ และประชาชน ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินการจัดการศึกษาตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังควรณรงค์เพื่อสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ให้ทุกฝ่ายมีความรู้สึกร่วมกันรับผิดชอบของตน โดยอาจเริ่มจากภายในแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่น ให้ร่วมกันวางแผน ร่วมจัดหาทรัพยากร ร่วมจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้สนองความต้องการของคนในชุมชน อาจอาศัยบุคลากรของท้องถิ่น เป็นผู้ประสานงาน เช่น กรรมการหมู่บ้าน ครูอาสาสมัครการศึกษาในโรงเรียน เจ้าหน้าที่องค์กร

บริหารส่วนตำบล และสอดคล้องกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) ที่ได้นำเสนอแนวทางการส่งเสริมเครือข่ายไว้ดังนี้ 1) การแสวงหา หมายถึง การรวบรวมงาน กิจกรรมของกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการการศึกษาตลอดชีวิต 2) การสร้างแนวร่วม หมายถึง การสร้างข้อตกลงที่จะร่วมมือกันในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่บุคลากรในหน่วยงานเครือข่ายนั้น โดยการจัดทำแผนกำหนดหลักการเป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 3) การส่งเสริม หมายถึง การสนับสนุน และเสริมสร้างความพร้อมในการจัดบริการศึกษาตลอดชีวิตแก่หน่วยงาน เครือข่ายที่จัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต เช่น การพัฒนาบุคลากร การสนับสนุนด้านสื่อ การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนด้านการจัดการ และ 4) การพัฒนาและรักษาเครือข่าย หมายถึง การพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของหน่วยงานเครือข่ายต่างๆ โดยการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ และการเสริมแรงเพื่อเพิ่มขวัญกำลังใจ

ความต้องการด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ความต้องการที่วัดแต่ละแห่งต้องการมากที่สุด คือ ความต้องการให้มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ทั้งภาครัฐและเอกชน เพราะแหล่งการเรียนรู้ในวัดต้องการเงินทุนสนับสนุนหรือสิ่งของต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ เนื่องจากภาครัฐมีการจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) กล่าวว่า ในปัจจุบันนี้ ลำพังทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล ไม่เพียงพอที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชน ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จึงจำเป็นที่จะต้องระดมทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่อย่างมหาศาลในภาคเอกชนและประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั่วประเทศ มาใช้ประโยชน์ในการจัดการพัฒนาคุณภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยมีผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรอันทรงคุณค่าดังกล่าว เป็นผู้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานอย่างเต็มที่เป็นการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน และสอดคล้องกับโครงการพัฒนาและฝึกอบรมบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประจำปี 2554 ของ กุลธร เลิศสุริยะกุล (2554) ที่นำเสนอไว้ว่า สำนักงาน กศน.จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนของสังคม ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งการเรียนรู้ชุมชน ดังนี้ 1. ภาคีเครือข่ายในชุมชน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัครส่งเสริมการอ่านอาสาสมัคร กศน. คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการ กศน.ตำบล นักศึกษา กศน.ประชาชน 2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อสื่อหนังสือ สื่อคอมพิวเตอร์ สื่อมัลติมีเดีย ทั้งจาก อบจ.จังหวัดฉะเชิงเทรา และ อบต.ในพื้นที่

3. หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน โดยการขอใช้สถานที่จัดเป็นมุมหนังสือเพื่อส่งเสริมการอ่าน ขอสนับสนุนงบประมาณและวิทยากรในการอบรมอาชีพระยะสั้น ขอสนับสนุนสื่อหนังสือจากสำนักพิมพ์ 4. สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เคเบิลทีวีท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์จังหวัด ฉะเชิงเทราเครือข่ายวิทยุชุมชน ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ชุมชน เช่น การเปิด กศน. ตำบล การอบรมให้ความรู้เรื่องต่าง ๆ กิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน การสอนผู้ไม่รู้หนังสือ จัดหลักสูตรอาชีพระยะสั้น กิจกรรมด้านต่าง ๆ ในแหล่งเรียนรู้ภาค กศน. ตำบล และ 5. จังหวัดฉะเชิงเทรา ในฐานะผู้ดูแลพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทราได้เข้ามามีส่วนร่วมกับ สำนักงาน กศน. จังหวัดฉะเชิงเทรา

7. **ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ** พบว่ามีระดับปัญหาและความต้องการอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายปัญหา และความต้องการด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้ดังนี้

ปัญหาด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ปัญหาส่วนใหญ่ที่วัดแต่ละแห่งพบมากที่สุด คือ องค์กรและชุมชนภายในท้องถิ่นควรมีบทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจทั้งการมาใช้บริการ และร่วมกันพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด ซึ่งสอดคล้องกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544) ที่กล่าวว่า ทุกหน่วยงานในสังคม จะเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา อาทิ ห้างสมุด พิพิธภัณฑ์ วัด สถานประกอบการ ที่ทำงาน ชุมชน ตลอดจนสถาบันทางการศึกษา องค์กรต่าง ๆ อาสาสมัคร ฯลฯ ทั้งนี้ การจัดการศึกษารวมของแต่ละสถาบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา ศักยภาพของมนุษย์ ตลอดจนสนองความต้องการเรียนรู้ของบุคคลวัยต่าง ๆ และสอดคล้องกับ รักกิจ ศรีสรินทร์ (2547) ที่กล่าวว่า เนื่องจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมาก นอกจากกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้เรียนและครอบครัวของเขา สถาบันการศึกษา และภาคสังคมต่างๆ การประสานงานในการพัฒนานโยบายและน่านโยบายไปปฏิบัติเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสำเร็จ จากการศึกษาหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดูแลให้การศึกษากับเด็กเล็ก ซึ่งให้เห็นความสำคัญต่อการประสานนโยบายการศึกษา สาธารณสุข สังคมและครอบครัว เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงบริการด้านการศึกษา และสุขภาพที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของนโยบายการศึกษา การอบรม ตลาดแรงงาน และสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ รวมถึงประสบการณ์ที่ประเทศต่างๆ พยายามรับมือกับความท้าทายในด้านการประสานงาน: ระหว่างกระทรวงต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องทำงานร่วมกัน ระหว่างลูกจ้างแรงงาน สหภาพแรงงานและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนา

นโยบายระดับชาติ รวมถึงองค์กรท้องถิ่นที่เป็นผู้ให้บริการ ระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนานโยบายท้องถิ่นและโครงการปฏิบัติต่างๆ

ความต้องการด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก แต่ความต้องการที่วัดแต่ละแห่งต้องการมากที่สุด คือ ความต้องการให้องค์กรและชุมชนภายในท้องถิ่นมีบทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด เพราะหากองค์กร และคนในชุมชนเข้ามามีบทบาทอย่างจริงจังในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด จะทำให้แหล่งการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และคงอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ ฉลาด จันทรสมบัติ (2554) ที่กล่าวว่า การพัฒนาจะประสบความสำเร็จได้ ต้องพัฒนาการมีส่วนร่วมของคน การพัฒนา แบบมีส่วนร่วมมีขั้นตอนที่สำคัญที่สุดคือการเตรียมด้านสังคมที่เริ่มด้วยแนวคิดในการเตรียมความพร้อมของผู้เกี่ยวข้องในหลายๆ ภาคเพื่อให้ ทุกฝ่ายเข้าใจและเต็มใจร่วมมือร่วมใจทำงาน ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา ซึ่งการเตรียมการด้านสังคม เพื่อการพัฒนา อย่างมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องทั้งระหว่างภาค รัฐ ภาคเอกชนและประชาชนซึ่งแต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ ดังนี้ ภาครัฐ หรือ ข้าราชการพึงรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมและกลวิธีกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เชื่อมโยงแนวคิดการ พัฒนาคุณภาพชีวิตเข้ากับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ข้าราชการทุกกระทรวงต้องร่วมมือ ประสานงานกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ฯลฯ ภาคเอกชน มีหน้าที่ ช่วยจัดหา ทรัพยากรให้กับชุมชน ให้การศึกษาอบรมด้านความรู้วิชาการและประสานงานกับภาครัฐ ภาคประชาชนต้องรู้และเข้าใจการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมและกลวิธีกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตจนสามารถปฏิบัติในชุมชนของตนเองได้ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชน ไปสู่ชุมชนอื่นระดมทรัพยากรในท้องถิ่นของตน มาใช้ในการพัฒนาชุมชน เช่นเดียวกับ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2553) ที่ได้นำเสนอปัจจัยในการประสานงาน หรือความต้องการในการสนับสนุน ดังนี้ 1. คน หมายถึง ผู้ซึ่งจะทำให้งานเป็นผลขึ้นมา การประสานงานที่แท้จริง คือ การประสานคนให้ร่วมมือร่วมใจร่วมกำลังงานด้วยการนำเอาความสามารถของคนมาทำให้เกิดผลงานในจุดมุ่งหมายเดียวกัน ความสามารถของคนพิจารณาได้สองด้านคือทางด้านความรู้และด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ผู้ประสานงานต้องมีความรู้ความสามารถและการมองการณ์ไกล มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีทัศนคติที่ดีต่อกัน ผู้ร่วมงานทุกฝ่ายเข้ากันได้ดี มีการพบปะหารือกันอยู่เสมอ 2. เงิน หมายถึง ตัวเงินและสิ่งอื่นซึ่งสามารถใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนได้ ในการประสานงานจะต้องมีกำลังเงินสนับสนุนการปฏิบัติงาน 3. วัสดุ หมายถึง สิ่งของเครื่องมือและเครื่องใช้ต่างๆ ในการประสานจะต้องมีวัสดุอุปกรณ์ช่วยในการประสานงานอย่างพอเพียง 4. วิธีการทำงาน หมายถึง การบริหารงานให้สามารถบรรลุผลสำเร็จ

ตามจุดประสงค์ที่กำหนดเป็นเป้าหมายไว้ มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบให้ชัดเจน มีการมอบหมายงาน และการควบคุมงาน การติดต่อสื่อสารที่ดี

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการนำเสนอแนวทางในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้ง 7 ด้าน คือ 1. ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย 2. ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด 3. ด้านบุคลากร 4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน 6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ 7. ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยผู้วิจัยสามารถอภิปรายการนำเสนอแนวทางในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแต่ละด้านได้ดังนี้

1. **ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย** พบว่าปัจจุบันการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดของจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับผู้ให้บริการ และผู้ใช้บริการสนใจเพียงการใช้แหล่งการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และทรัพยากรภายในท้องถิ่นของตนมากกว่าความใส่ใจในการร่วมกันบำรุงรักษามรดกของชาติ รวมทั้งคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตว่าการศึกษานี้มีประโยชน์อะไรบ้างต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และไม่ทราบว่าชุมชนของตนมีแหล่งการเรียนรู้ตั้งอยู่ภายในวัด ดังนั้นแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการสำรวจปัญหาและความต้องการ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านจุดมุ่งหมาย และนโยบายจึงควรมีดังนี้ 1. ควรให้การศึกษาเกี่ยวกับธรรมะ 2. ควรให้การศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น 3. ควรให้การศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 4. ควรเป็นแหล่งอนุรักษ์ และสืบสานพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี 5. ควรให้ความรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพ 6. ควรเป็นแหล่งที่ให้ความรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม 7. ควรเป็นแหล่งให้ความรู้และบริการด้านสุขภาพอนามัย 8. ควรส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน 9. ควรเป็นแหล่งสะสมองค์ความรู้ของชุมชน 10. ควรเป็นแหล่งให้การศึกษทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสอดคล้องกับ ชลทิตย์ เขียมสำอางค์ และวิศนี ศิลตระกูล (2533) ที่ได้นำเสนอประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้ชุมชนไว้ดังนี้ 1. เป็นแหล่งที่ชาวบ้านสามารถเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ตรงของตนเอง 2. ช่วยให้เกิดการประหยัด ผู้คนในท้องถิ่นสามารถศึกษาหาความรู้โดยไม่ต้องเดินทางไปไกล จึงเสียค่าใช้จ่ายถูกกว่า และประหยัดงบประมาณ เพราะผู้ทรงคุณวุฒิที่อุทิศตนมาให้บริการ

เช่นนี้ได้ช่วยแบ่งเบาภาระโดยไม่คิดค่าบริการหรือคิดว่าบริการในราคาถูก 3. เป็นการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ช่วยให้ประชาชนมีความกระตือรือร้น สนใจใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ สามารถแก้ปัญหาได้สอดคล้อง และทันต่อเหตุการณ์ มองการณ์ไกล พร้อมทั้งจะปรับเปลี่ยนไปสู่สิ่งที่ดีกว่า

4. ส่งเสริมคุณธรรมการอยู่ร่วมกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน ใจกว้าง ความคิดอิสระ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 5. ช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าต่อผู้คนในท้องถิ่น

6. ช่วยให้ประชาชนสามารถใช้เวลว่างให้เกิดประโยชน์โดยการศึกษาหาความรู้เพิ่มพูนทักษะโดยการฝึกอบรมที่ตนสนใจ ซึ่งอาจนำไปสู่การเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเอง และครอบครัว 7. ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ของดีที่มีคุณค่าในชุมชนหรือฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นมา เป็นการสร้างความผูกพันต่อท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมนั้นๆ ต่อไป 8. เป็นการสร้างโอกาสให้ท้องถิ่นเกิดการพึ่งตนเองได้ รู้จักประสานประโยชน์เพื่อดำเนินการแหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น และสอดคล้องกับ เสรี วังษ์มณฑา (2529) ที่ได้นำเสนอความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ไว้ดังนี้ 1. เป็นแหล่งข่าวสาร เปิดโลกทัศน์ของผู้ศึกษาให้กว้างไกลกว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตน ช่วยให้เกิดความสนใจในเรื่องที่สำคัญ ช่วยยกระดับความทะเยอทะยาน โดยการเสนอภาพในอุดมคติหรือเสนอผลสำเร็จและความก้าวหน้าของงาน และบุคคลต่างๆ ซึ่งจะช่วยสร้างบรรยากาศของการพัฒนาด้วย 2. ช่วยเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม ให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ๆ แนวคิดใหม่ๆ เกิดมุมมองใหม่ๆ ขึ้น 3. เป็นสื่อการสอนสมัยใหม่ที่ให้ความรู้ก่อให้เกิดทักษะ ช่วยให้การเรียนรู้เร็วขึ้น 4. เป็นแหล่งศึกษาตลอดชีวิตที่ประชาชนจะมีปฏิสัมพันธ์เพื่อหาความรู้ต่างๆ ได้ด้วยตนเองตลอดเวลาโดยไม่จำกัดเพศวัย 5. เป็นแหล่งที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนการสอนการศึกษาในระบบโรงเรียน 6. เป็นแหล่งที่ประชาชนจะเข้าไปปฏิสัมพันธ์เพื่อหาความรู้จากแหล่งกำเนิดได้ เช่น การเข้าไปศึกษาโบราณสถานโบราณวัตถุ หรือศาสนสถาน การศึกษาพันธุ์ไม้ หรือการศึกษาพันธุ์สัตว์สภาพชีวิตความเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสัตว์ชนิดต่างๆ ถึงแหล่งที่อยู่อาศัยในป่า 7. เป็นแหล่งที่ประชาชนเข้าไปปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง หรือลงมือปฏิบัติจริงได้ เช่น การแก้เครื่องยนต์ การประดิษฐ์เครื่องใช้ต่างๆ อาทิ โต๊ะ เก้าอี้ การทำอาหาร ขนม หรือดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น 8. เป็นแหล่งที่ประชาชนเข้าไปปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ๆ ที่มีคิดค้นขึ้นและยังไม่มีของจริงให้เห็น เช่น การศึกษาถึงประดิษฐ์กรรมชิ้นใหม่โดยดูจากวีดิทัศน์ ภาพยนตร์ นิทรรศการ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ โดยเฉพาะแหล่งการเรียนรู้หรือแหล่งวิทยาการประเภทนี้เป็นสื่อต่างๆ หลายๆ ด้าน 9. เป็นแหล่งที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในท้องถิ่นกับโรงเรียนในการทำกิจกรรมการศึกษาร่วมกันจะช่วยกันสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในท้องถิ่น 10. การใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดของนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ เป็นการประหยัดเงินงบประมาณของโรงเรียนได้

2. ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด พบว่าปัจจุบันการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดของจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่มีผู้ใช้บริการ และรู้จักแหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นจำนวนน้อย จึงไม่ได้รับการดูแลทั้งด้านสถานที่ และด้านงบประมาณ รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ และผู้บริหารของแหล่งเรียนรู้นั้นเองไม่ได้สนับสนุน หรือส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเต็มที่ นอกจากนี้วัดแต่ละแห่งยังมีความต้องการให้การบริการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดดำเนินไปเพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และยังมีความต้องการให้มีการขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้เทียบเท่ากับสถานศึกษา ดังนั้นแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการสำรวจปัญหาและความต้องการ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด จึงควรมีดังนี้ 1. ควรกำหนดนโยบาย 2. ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร 3. ควรวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4. ควรจัดการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ มินตรา งามทรัพย์ (2553: ออนไลน์) ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนา และใช้แหล่งเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งมีหลายช่องทาง เพียงแต่การดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ยังเป็นไปโดยไม่เป็นระบบ และกระบวนการที่ชัดเจน แหล่งเรียนรู้บางแห่งจึงไม่ได้ถูกใช้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติก็ถูกละเลย ไม่ได้เข้าไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องเป็นผู้นำการดำเนินการ สู่ความสำเร็จโดยกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน ซึ่งอาจบริหารจัดการได้ดังนี้ 1. ขั้นวางแผน (Plan) 2. ขั้นการดำเนินงาน สร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ (DO) 3. ขั้นตรวจสอบ ทบทวน กำกับติดตาม (CHECK) และ 4. ขั้นสรุปและรายงานผลการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ (ACTION) และ สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2553) ที่ได้นำเสนอองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ที่จะทำให้แหล่งเรียนรู้มีศักยภาพ และมีโอกาสประสบผลสำเร็จ คือ 1. มีผู้นำที่ดี จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ การประสานงานและการกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา 2. มีกรรมการชุมชนที่มีจริยธรรม และมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี ต้องมีกรรมการชุมชนที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่น มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารงานโปร่งใส 3. มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน มีสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพ และมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เข้ามาร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการ 4. มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง จะต้องมีการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งต้องมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอ 5. มีศักยภาพความพร้อมในเรื่องพื้นฐานอาชีพจะต้องมีความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองและมีความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ จึงต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะและทักษะความพร้อมในการประกอบอาชีพ โดยใช้ความรู้ในการปรับปรุง

เปลี่ยนแปลงให้เกิดกรรมวิธี/สิ่งใหม่ หรือพัฒนาให้ดีกว่าเดิม 6. มีการสร้างระบบการจับเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี ต้องมีระบบการเก็บความรู้ทั้งความรู้ที่มีอยู่ภายในชุมชนและความรู้ภายนอกชุมชน รวมทั้งต้องรู้จักสร้างและนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ โดยเข้าใจได้ง่าย 7. มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน ต้องมีความร่วมมือในด้านทุน กิจกรรม วิชาการองค์ความรู้ การตลาด ฯลฯ มีการจัดการกลุ่มและเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพให้เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยง ประสานเกี่ยวเนื่อง ครอบคลุมการพัฒนาในทุกบริบท

3. ด้านบุคลากร พบว่าปัจจุบันการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดของจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่เน้น ประสบปัญหาบุคลากรในแต่ละแหล่งการเรียนรู้ไม่พัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์ และสถานการณ์โลก รวมทั้งไม่เป็นผู้นำให้ความรู้เพื่อความรู้ความสามารถในการทำงานของตน นอกจากนี้บุคลากรที่ทำงานในแหล่งการเรียนรู้ไม่เข้าใจว่าการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และศึกษาตามอัธยาศัยเป็นอย่างไร และควรมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรบ้าง โดยแหล่งการเรียนรู้ในวัดแต่ละแห่งมีความต้องการให้บุคลากรของตนมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในแหล่งการเรียนรู้ และต้องการให้บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่มีความรู้ความสามารถตรงกับลักษณะงาน ดังนั้นแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการสำรวจปัญหาและความต้องการ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านบุคลากร จึงควรมีดังนี้ 1. ควรมีความรู้ ความสามารถในงานบรรณารักษ์ 2. ควรมีใจรักในงานบริการ หรือมีจิตสาธารณะ 3. ควรมีความรู้ และทักษะในการจัดการเรียนรู้ 4. ควรมีความคิดสร้างสรรค์ 5. ควรมีประสบการณ์ในการทำงาน 6. ควรเป็นที่มั่งงาน 7. ควรมีความหลากหลาย ทั้งด้านวัฒนธรรม เพศ และอายุ 8. ควรได้รับฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริการ 9. ควรเป็นผู้มีคุณธรรม 10. ควรเป็นผู้มีใจรักในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ที่กล่าวว่า คน คือ กลไกสำคัญในการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ ไม่ใช่เพียงผู้บริหารเท่านั้นที่จะต้องเก่ง บุคลากรทุกคนในองค์กรจะต้องร่วมแรงร่วมใจกันอย่างเต็มความสามารถด้วย ดังนั้นในแต่ละองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้ที่จะมาทำหน้าที่บริหารจัดการเรื่องต่าง ๆ ทางด้านทรัพยากรบุคคล เพื่อคอยดูแลให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีความสุข และเกิดผลผลิตที่เป็นไปตามเป้าประสงค์ของบริษัท ซึ่งต่อไปนี้ คือคุณสมบัติที่ด้านทรัพยากรบุคคลที่ดีพึงมี คือ 1. นำเคารพนับถือ 2. ทนสมัยใฝ่เรียนรู้ 3. กล้าคิดกล้าทำ 4. ช่างสังเกตคอยสอดส่อง 5. รวดเร็วฉับไว 6. ผู้สร้างสรรค์ ผู้สร้างสุข

4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าปัจจุบันการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดของจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่นั้น ประชาชนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงไม่ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งยังขาดงบประมาณในการจัดงาน นอกจากนี้วัดยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการ และดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายในระบบได้ ดังนั้นวัดจึงมีความต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยตามโอกาสสำคัญ และต้องการให้การจัดนิทรรศการของแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยอยู่เสมอ ดังนั้นแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการสำรวจปัญหาและความต้องการ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถแบ่งตามประเภทของการศึกษาได้ดังนี้ การศึกษาในระบบโรงเรียน ควรมีแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ

1. ควรกำหนดให้วิชาพระพุทธศาสนามีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกระดับ
2. ควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพุทธศาสนา
3. ควรนำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วของโรงเรียน หรือของชุมชนมาใช้

ประกอบการจัดแหล่งการเรียนรู้ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ

1. ควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
2. ควรจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพ
3. ควรจัดกิจกรรมแบบองค์รวม คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา

สุมน อมรวิวัฒน์ (2545) ได้กล่าวว่าการบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และธรรมชาตินั้น เป็นแนวทางหนึ่งที่สถานศึกษาและโรงเรียนสามารถจัดและดำเนินการปฏิบัติควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้ทันที ซึ่งกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และธรรมชาตินั้น เป็นการเก็บเกี่ยวความรู้จากสิ่งรอบๆ ตัวที่ถือเป็นชุมชนทรัพยากรมหาศาลที่เราสามารถค้นพบความรู้ได้อย่างไม่มีหมดสิ้น

5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าปัจจุบันการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดของจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่นั้น คนในชุมชนไม่ได้ส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ในวัดเท่าที่ควร ทั้งด้านการเป็นผู้ใช้บริการ และผู้ให้บริการ รวมทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณ และการประชาสัมพันธ์ด้วย นอกจากนี้คนในชุมชนยังไม่บอกความต้องการ และความสนใจของตนเองกับแหล่งการเรียนรู้ ทำให้การจัดกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัด ดังนั้นแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการสำรวจปัญหาและความต้องการ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงควรมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งการเรียนรู้ ใน 2 บทบาท คือ

1. ควรเป็นผู้ใช้บริการที่ดี ให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านสื่อการสอน ด้านปัจจัย และการบำรุงรักษาแหล่งการเรียนรู้ให้อยู่ในสภาพดี
2. ควรเป็นผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ และเป็นผู้ร่วมติดตามประเมินผลของการให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับ

สำนักงานนโยบาย และแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2546) ข้อดีของการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม คือ 1. ทำให้การวางแผนนโยบาย การเลือกแนวทางปฏิบัติ มีความเหมาะสม เพราะการวางแผนนั้นได้ผ่านการประชุมปรึกษาหารือมีการพิจารณาถ้อยแถลงจากมุมมองที่หลากหลาย และมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของหลายฝ่าย 2. ช่วยบรรเทาปัญหา "ต่างคนต่างทำ" และการทำงานที่ขาดการประสาน ซึ่งทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและความขัดแย้ง 3. ทำให้แผนการจัดการและการปฏิบัติมีความเปิดเผย โปร่งใส ตรวจสอบได้ ได้รับการยอมรับและความไว้วางใจ 4. ทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ เพราะอำนาจในการวางแผนและลงมือปฏิบัติอยู่ในมือของประชาชนในท้องถิ่น ทุกคนจึงควรช่วยกันสอดส่องดูแลรักษา และเสียสละเพื่อท้องถิ่นของตนเอง 5. ทำให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองได้ เป็นการเพิ่มขีดความสามารถและพลังของท้องถิ่น เนื่องจากมีการใช้ความรู้และประสบการณ์จากท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการวางแผน 6. ช่วยสร้างเสริมผู้คนในท้องถิ่นให้มีความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการในเรื่องที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น 7. ช่วยสร้างวัฒนธรรมการรับฟังความคิดเห็น การเปิดกว้าง และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพราะการมีส่วนร่วมนั้นต้องอาศัยการสื่อสารสองทาง

6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ พบว่าปัจจุบันการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดของจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่นั้นยังขาดการประสานงานกับการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งแหล่งการเรียนรู้ของวัดแต่ละแห่งด้วย ทำให้ไม่สามารถประสานงาน หรือประชุมเพื่อวางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกันได้ ดังนั้นแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการสำรวจปัญหาและความต้องการ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ จึงควรมีดังนี้ 1. ควรเป็นทุกภาคส่วน 2. ควรให้ภาครัฐ และเอกชนส่งเสริมด้านงบประมาณ จัดสรรบุคลากร และการบริหารจัดการ 3. ควรเป็นทุกคนในสังคมที่ร่วมกันหาแหล่งเงินทุน และขยายภาคี ซึ่งสอดคล้องกับ ครุฑจิต พุทธโกษา (2554) ที่กล่าวว่าการสร้างเครือข่ายจะทำให้มีการติดต่อ และการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และความร่วมมือด้วยความสมัครใจ และทำให้เชื่อมโยงคนที่มีรูปแบบแตกต่างกัน มีวิธีการทำงานและ ภูมิหลังต่างกันเข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้นนำไปสู่การทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ทุกฝ่าย โดยในการดำเนินงานสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ไม่เฉพาะจะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงชุมชนด้วยกันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทางพาณิชย์ กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น ยังรวมถึงการเชื่อมโยงหน่วยงานวิชาการเข้ากับชุมชน และเชื่อมโยงเครือข่ายทางวิชาการที่อยู่ในสาขาวิชาการต่างกันเข้ากันด้วยให้เกิดการบูรณา

การความร่วมมือที่ก่อให้เกิดประโยชน์และความสมบูรณ์ของการพัฒนาชุมชนด้วย และสอดคล้องกับเสถียร จิวรวงศ์ (2554) ที่ได้นำเสนอรูปแบบของเครือข่ายไว้ 3 รูปแบบ ดังนี้ 1. เครือข่ายเชิงพื้นที่ คือ การรวมตัวของกลุ่ม องค์กร เครือข่ายที่อาศัยพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นเป้าหมายนำทางและเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่างๆ ออกจากกัน โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงพื้นที่สามารถจัดได้หลายระดับตามพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น 2. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม คือ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ลักษณะโครงสร้างของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมสามารถแบ่งได้อย่างมากมายตามประเด็นกิจกรรมและความสนใจที่เกิดขึ้นของฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน โดยไม่ยึดติดกับพื้นที่ดำเนินการ แต่ใช้หลักของกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นตัวกำหนดความเป็นเครือข่าย 3. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ หมายถึง เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ หรือกิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่างๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดหลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้นๆ ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายประเภทนี้ สำหรับสังคมไทยอาจแบ่งกลุ่มผลประโยชน์ได้ 4 ภาคส่วนใหญ่ๆ ได้แก่ เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชน เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายภาคประชาชน

7. ด้านการได้รับการสนับสนุน พบว่าปัจจุบันการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดของจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจทั้งการมาใช้บริการ และร่วมกันพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งยังจัดสถานที่ที่ให้ความรู้ไว้ในที่ที่ตั้งที่ไม่เหมาะสมต่อการเข้าไปใช้บริการของคนในชุมชน โดยแหล่งการเรียนรู้ในวัดแต่ละแห่งมีความต้องการให้องค์กรและชุมชนภายในท้องถิ่นมีบทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด และต้องการให้มีความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดจากภาครัฐ เพราะวัดเป็นองค์กรของรัฐ ดังนั้นแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการสำรวจปัญหาและความต้องการ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านการได้รับการสนับสนุน จึงควรมีดังนี้ 1. ภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบการจัดการโดยการจัดสรรเงินทุน และบุคลากรให้กับแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่างๆ ซึ่งภาครัฐควรมีการวางนโยบาย เพื่อ

การสนับสนุน และส่งเสริมการกำหนดเนื้อหา และการจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลาย 2. ภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ บุคลากร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์ สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ก็สามารถช่วยทำให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดมีความน่าสนใจ และดึงดูดให้คนในชุมชน เข้ามาใช้บริการได้มากยิ่งขึ้น 3.ภาคประชาชน ควรให้การสนับสนุนในฐานะที่เป็นทั้งเจ้าของแหล่งการเรียนรู้ และผู้ใช้บริการ ดังนั้นประชาชนโดยเฉพาะในท้องถิ่น ต้องช่วยดูแลรักษาให้แหล่งการเรียนรู้มีความสะอาด เป็นระเบียบ และคงความเป็นเอกลักษณ์เอาไว้ให้นาน ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2546) การปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชนตามพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 มีปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลสามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ปัจจัยเกื้อหนุนที่มีส่วนสำคัญทั้งทางตรงและทางอ้อมก็คือแหล่งการเรียนรู้ โดยมาตรา 25 กล่าวว่า "รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ" เช่นเดียวกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2546) ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาไว้ว่า ในการจัดการศึกษานั้นมุ่งให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอก ระบบ และตาม อธิปไตยนั้นต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และการบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา การเรียนรู้ต้องจัดให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ และให้โอกาสแก่ผู้เรียนทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนปกติ พิการ หรือถูกกีดกันจากสังคมได้มีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้ การเรียนรู้จากการศึกษาในระบบเพียงประการเดียวไม่สามารถทำให้ประชาชนทุกกลุ่มมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาได้ ดังนั้นจึงควรเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะสวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬา และนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพเพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่ เป็นผู้รู้เท่า ก้าวทัน สามารถแข่งขันกับนานาประเทศในโลกได้อย่างเต็มภาคภูมิ และสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ที่ได้นำเสนอรายงานการวิจัยเกี่ยวกับ พิพิธภัณฑ์ชุมชนพลังแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาประเทศอังกฤษ ซึ่งการสนับสนุนของรัฐบาลอังกฤษในเรื่องแหล่งการเรียนรู้ประสบความสำเร็จมากเพราะรัฐบาลได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรวมทั้งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาคเอกชน สถานประกอบการต่างๆ

เป็นจำนวนมาก การจัดสาระความรู้ในแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ จากการชมผลงาน กระตุ้นให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ ใฝ่เรียน ใฝ่รู้อย่างแท้จริง นโยบายเรื่อง "การเรียนรู้" อันเป็นวาระแห่งชาตินั้นประสบผลสำเร็จตามที่รัฐบาลตั้งเป้าหมายไว้ทุกประการ

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่าควรศึกษา และติดต่อขอข้อมูลจาก กศน. ตำบลต่างๆ เกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในวัด ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ เนื่องจากจะทำให้ผลการวิจัยมีความเที่ยงตรงมากขึ้น

2. จากผลการวิจัย พบว่าการติดต่อสื่อสารกับพระภิกษุ ผู้วิจัยควรเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง หรือหากเป็นเพศหญิงควรมีผู้ติดตามเป็นผู้ชายไปด้วย เนื่องจากความเหมาะสมในการติดต่อดำเนินงานในการตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. จากผลการวิจัย พบว่าควรศึกษาคุณสมบัติของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สภาพปัญหา และความ ต้องการ รวมทั้งประสิทธิภาพในการให้บริการแหล่งการเรียนรู้ในวัด เนื่องจากผู้บริการมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้ผู้ใช้บริการมีความสนใจและอยากกลับมาใช้บริการอีกครั้ง

4. จากผลการวิจัย พบว่าควรคำนึงถึงบริบทของชุมชน และสถานที่ของแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากในการกำหนดจุดมุ่งหมาย และการจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ของแหล่งการเรียนรู้ในวัดที่ต้องการพัฒนาบุคคลในชุมชนโดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้วิจัยนำเสนอในการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้จริงในแหล่งการเรียนรู้ในวัดของจังหวัดอื่นๆ

2. ควรมีการหาแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในสถานที่ต่างๆ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการศึกษาสภาพปัญหา และความ ต้องการของแหล่งเรียนรู้เหล่านั้นๆ ก่อนการทำวิจัย

3. ควรนำแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปพัฒนาและปรับใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น โรงเรียน กรมทหาร พิพิธภัณฑน์ เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. (2538). การศึกษาตลอดชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว.
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. (2538). แนวคิดการพัฒนาห้องสมุดประชาชน : มิติใหม่ ศูนย์การ
เรียน. กรุงเทพมหานคร : กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- กมลเศร์น สันติเวชกุล และพัชรีศรี ชมภูคำ. (2549). การพัฒนามาตรฐานการพัฒนาศูนย์พัฒนา
มนุษย์ในสถานประกอบการ : มาตรฐานการพัฒนาคณ CU. กรุงเทพมหานคร :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ก่องกานดา ชยามภฤต. (2548). รายงานการวิจัยเรื่องการจัดแหล่งเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้
ตลอดชีวิต: สวณพฤษภาคม. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีการพิมพ์.
- กัญญา ดินทรศิริกุล. (2546). แบบวัดทักษะปฏิบัติในคณะกรรมการบริหารและผลิตชุดวิชาการ
พัฒนาเครื่องมือสำหรับการประเมินทางการศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กীরติ ศรีวิเชียร. (2536). อดีต ปัจจุบัน และอนาคตแห่งบทบาททางสังคมของวัด. กรุงเทพมหานคร:
กองแผนงาน กรมศาสนา.
- กุลธร เลิศสุริยะกุล. (2554). เอกสารประกอบการเสวนาเรื่องห้องสมุดประชาชน กศน.ตำบล
แหล่งเรียนรู้ชุมชน. ฉะเชิงเทรา : สำนักงาน กศน. จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2533). การศึกษานอกระบบโรงเรียน : ทำไมต้องมีการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
- โกวิท วรพิพัฒน์. (2516). การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : สังคมศาสตร์ปริทัศน์.
- โกวิท วรพิพัฒน์. (2523). “การศึกษาตลอดชีวิต” รวมบทความการศึกษานอกโรงเรียน.
กรุงเทพมหานคร : พระพัฒนาการพิมพ์.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2543). นโยบายส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนของ
ประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2543). ยุทธศาสตร์การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อ
สังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ.

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2543). รายงานสรุปการสัมมนา นโยบายส่งเสริม การศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเทคโนโลยีเพื่อ การศึกษาแห่งชาติ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยใน ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิก.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). พินิจทัศน์ชุมชนพลังแห่งการเรียนรู้ กรณีสึกษาประเทศอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ.
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- คณิศร นิตย จันทบุตร. (2530). สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2517). พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- จินตนา สุขจันท์. (2549). การศึกษาและพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีเมียมดีน ติ้ง เฮ้าส์.
- จวี การญจนการุณ. (2547). แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนกับการศึกษา เพื่อการพัฒนาแบบ ยั่งยืน. วารสารครุศาสตร์ 33.
- จวีพร กาญจนการุณ. (2547). แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนกับการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารครุศาสตร์ 33 : 41-42.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. (2537). วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาชนบท.
- ฉลาด จันทรสัมบัติ. (2554). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. วารสารการบริหารและพัฒนา 4 (กรกฎาคม – สิงหาคม) : 11.
- ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ และวิศนี ศิลตระกูล. (2533). การใช้และประโยชน์ของแหล่งวิทยาการ ท้องถิ่นในการจัดการศึกษานอกระบบ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้ แหล่งวิทยาการชุมชน. เล่มที่ 1 หน่วยที่ 6 นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมนิราช.
- ชัยยศ อิมสุวรรณ์. แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (เอกสารอัดสำเนา).
- ชัยยศ อิมสุวรรณ์. (2544). แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารการศึกษานอกโรงเรียน : 19-23.

- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. (2547). การศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้ที่ยังอยู่นอกระบบโรงเรียน. วารสารครุศาสตร์ 33 : 31-39.
- ชัยฤทธิ โปธิสุวรรณ. (2544). การศึกษาผู้ใหญ่ : ปรัชญาตะวันตกและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชาญชัย อาจันสมอาจารย์. (2540). การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม กรุงเทพมหานคร.
- คำริ บุญชู. (2548). การใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา. วารสารวิชาการ 1.
- ทวน วิริยาภรณ์. (2506). พุทธศาสนากับชาวไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม.
- ทรัพย์ากร และสิ่งแวดล้อม, กระทรวง. (2546). คู่มือเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานนโยบาย และแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ธนาต ประทุมสวัสดิ์. (2555). แนวทางพัฒนา ชุมชน.. เขต.. นคร.. แห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2536). เอกสารประกอบการสอนวิชา 42618 เทคนิคการรวบรวมข้อมูลและการสร้างข้อมูลวิจัย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาวิจัยการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม. (2548). การพัฒนารูปแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดชลบุรี. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์. (2533). แหล่งวิทยาการในชุมชน เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิรมล กิตติวิบูลย์. (2550). ปฏิรูปการศึกษาเพื่อก้าวสู่สังคมฐานความรู้ของประเทศในภูมิภาคเอเชีย. วารสารการศึกษาไทย 4 : 35.
- นุชนาด สุนทรพันธุ์. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://dnfe5.nfe.go.th.th /ilp/liciti/longlife.html> [8 พฤษภาคม 2555]
- นิวัติ อรรถบलयุกค. (2536). การวิเคราะห์แหล่งเรียนรู้หมู่บ้านดีเด่นในจังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- บริษัทJobsDB. คุณสมบัติของ HR : คุณสมบัติของฝ่ายบุคคล คุณสมบัติของฝ่ายทรัพยากรบุคคล [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://th.jobsdb.com/TH/EN/Resources/JobSeekerArticle/hr49.htm?ID=341> [4 พฤษภาคม 2555]

- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (ม.ม.ป.). การวัดและประเมินผลการศึกษา ทฤษฎี และการประยุกต์
กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2537). เทคนิคการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย.
กรุงเทพมหานคร : B&B.
- บริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงาน. แหล่งการเรียนรู้. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา : www.nfe.go.th [4 พฤษภาคม 2555]
- ประคอง กรรณสูตร. (2552). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยุทธ์ ปยุตโต. (2512). บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์บพิธ.
- ประยุทธ์ ปยุตโต. (2513). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศิwap.
- ประเวศ วะสี. (2544). ธรรมชาติหลากหลาย การศึกษาหลากหลาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี และ ส. ศิวรักษ์. (2522). ศาสนาเพื่อสังคม รวมปาฐกถามูลนิธิโกมลคีมทองปี
2515,2522. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ประเวศ วะสี. (2522). กระบวนการคนรุ่นใหม่ในการพัฒนาประเทศไทย ท้องถิ่นเข้มแข็ง.
กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- ปลัดกระทรวงมหาดไทย, สำนักงาน. (2553). เทคนิคการประสานงาน. กรุงเทพมหานคร : สถาบัน
ดำรงราชานุภาพ.
- พรเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2531). หลักการศึกษานในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร :
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาสมทรง. (2525). บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต. กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่ง
การพิมพ์.
- พวงรัตน์ วิทย์ตมาภรณ์. (2541). การศึกษากาใช้แหล่งการเรียนรู้จากชุมชนในการเรียนการสอน
กลุ่มสร้างเสริมประการณชีวิต (สังคมศึกษา) ในโรงเรียนประกาศศึกษาสังกัดสำนักงานการ
ประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร :
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- พิสดุ พงศ์ศรี. (2532). ผลของการอบรมเลี้ยงดูและเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- พิสดุ พงศ์ศรี. (2547). รายงานการประเมินโครงการขยายผลโครงการ “รวมพลังเพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาไทย ครั้งที่ 4. สุราษฎร์ธานี : สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- พิสดุ พงศ์ศรี. (2551). การประเมินทางการศึกษา:แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธากการพิมพ์.
- พิสดุ พงศ์ศรี. (2551). เทคนิควิธีประเมินโครงการ. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธากการพิมพ์.
- เพ็ญณี แนนรท. (2545). การศึกษาตลอดชีวิต การเรียน (รู้) ตลอดชีวิต. วารสารศูนย์บริการวิชาการ 10 : 2-3.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ และคณะ. (2549). การเปลี่ยนผ่านการศึกษาสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. (2541). กิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : ศรีอนันต์การพิมพ์.
- ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. (2545). กระบวนทัศน์ใหม่แห่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : การศึกษา.
- มนัสวาศน์ โกวิทยา. (2545). การเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการศึกษาทางไกล ใน การศึกษานอกโรงเรียนกับการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มินตรา งามทรัพย์. “การบริหารจัดการเพื่อพัฒนา และใช้แหล่งการเรียนรู้”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.sahavicha.com/?name=article&file=readarticle&id=1515>
[5 พฤษภาคม 2555]
- รัตนา พุ่มไพศาล. (2528). การศึกษานอกระบบโรงเรียนเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา พุ่มไพศาล. (2539). หลักการจัดและบริหารการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชวรมณี ประยุทธ์ ปยุตโต. ความรู้เรื่องวัด (เอกสารอัสสาเนา)
- ราชวรมณี ประยุทธ์ ปยุตโต. (2552). พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์.

- รุ่ง แก้วแดง. (2543). ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2546). แหล่งเรียนรู้. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.thaiwisdom.org [5 พฤษภาคม 2555]
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2547). แนวทางพัฒนานครแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนากการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2547). นครแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนากการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2549). การศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนากการศึกษาไทยกับนานาชาติ : นวัตกรรมด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อยกระดับการศึกษาของแรงงานไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วรรณิ์ แกมเกต. (2549). วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อปปี.
- วิชัย ต้นศิริ. (2539). จะจัดระบบการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างไร. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์ 11(มกราคม-เมษายน): 9-13.
- วิชัย ต้นศิริ. (2547). โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต: แนวคิดของการปฏิรูปการศึกษาใน พ.ร.บ. การศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชาการ,กรม. (2531). วัดกับชีวิตไทย กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- วิชาการ,กรม. (2531). วัดของเรา กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- วิลาวรรณ รัตนเศรษฐกุล. (2526). การศึกษานอกระบบโรงเรียนเบื้องต้น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. "วันอนุรักษ์มรดกไทย". [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%> [5 พฤษภาคม 2555]
- ศรีวิสุทธิโมลี. (2516). บทบาทของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิทยานุกูล.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และ ดารณี คำวังนัง. (2545). แหล่งการเรียนรู้เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้และหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : เสริมสิน พีเพรส ชิสเท็ม.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). ปฏิรูปการศึกษา: ก้าวอย่างมั่นใจ.
กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา.

ลีปนนท์ เกตุทัต. (2545). จากอดีตและปัจจุบันสู่อนาคตของการปฏิรูปการศึกษาไทย: สู่สังคม
แห่งปัญญาการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สิริยุพา ศกุนตเสถียร. (2545). การบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดนครปฐม.
นครปฐม : สถาบันราชภัฏนครปฐม.

สามัญศึกษา, กรม. (2544). พัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่น
เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : เอส แอนด์ จี กราฟฟิค.

สุธีรา พลรักษ์. (2540). การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเหนื่อยหน่ายในการทำ
วิจัยของนิสิตบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนทร สุนันท์ชัย. (2532). หลักปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิต หน่วยที่ 1. นนทบุรี : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สุนทร สุนันท์ชัย. (2532). หลักและปรัชญาของตลอดชีวิต เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาค้นคว้า
ชีวิตและการศึกษานอกระบบ. หน่วยที่ 1, หน้า 1-46. นนทบุรี : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สุนน อมรวีวัฒน์. (2545). กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุมาลี สังข์ศรี. (2544). การจัดการศึกษาค้นคว้าชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุมาลี สังข์ศรี. (2545). การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช.

สุมาลี สังข์ศรี. (2546). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนว
พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตาม
อัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ.

สุมาลี สังข์ศรี. (2548). การพัฒนาชุมชน เมืองแห่งการเรียนรู้ สำหรับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร:
สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

สุมาลี สังข์ศรี และคณะ. (2548). รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ตลอด
ชีวิต : พิพิธภัณฑ์. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.

- สุรจิตร์ ที่บัว. (2538). การศึกษาสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรศักดิ์ หลาบมาลา และศรีน้อย โปวาททอง. (2545). การเรียนรู้เพื่อชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2529). การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : อมรรการพิมพ์.
- เสถียร จิรวงศ์มันต์. ความรู้เกี่ยวกับองค์กรเครือข่าย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.nesac.go.th/document/show11.php?did=06110001>. [19 ธันวาคม 2554]
- เสรี วงษ์มณฑา. (2529). หลักและทฤษฎีการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์.
- แหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาค้นคว้าตลอดชีวิต. (2546). วารสารเพื่อพลัง 11: 6 – 11.
- อรพินทร์ ชูชม. (2545). เอกสารคำสอนวิชา วป 502 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อังศินันท์ อินทรกำแหง. สมรรถนะจำเป็นของผู้บริหารทางการศึกษา: การเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารเศรษฐศาสตร์ 33 (กรกฎาคม-ตุลาคม) : 104 - 114.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2540). กระบวนการฝึกอบรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : ประชาชน.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2540). กระบวนการฝึกอบรมสำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบลและคณะ. (2548). รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: สวรสธารณะ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อาชัญญา รัตนอุบลและคณะ. (2548). รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: หอสมุดประชาชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อุดม เขยกีวงศ์. (2523). ความรู้เกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ.
- อุดม เขยกีวงศ์. (2534) การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล.
- อุดม เขยกีวงศ์. (2544). แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามแนว พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ.

- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทย์านนท์. (2540). ระบบการศึกษากับชุมชน : กรอบแนวคิดและข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : แปลนปรีนติ้ง.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2548). อดีต/อนาคตการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มติดตามและประเมินผล สำนักบริหารงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน.
- อุ้นตา นพคุณ. (2527). การศึกษาผู้ใหญ่เชิงปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

- Apps, J. W. (1992). Adult education: The way to lifelong learning. Indiana: Kappa Educational Foundation.
- Best, J. W. K., J.V. (2006). Research in education. 10th ed. New York: Pearson Education.
- Colton, D. C. R. W. (2007). Designing and constructing instruments for social research and evaluation. California: Jossey – Bass.
- Cropley, A. J. (1997). Lifelong education : Psychological analysis. New York: Pergamon.
- Cropley, A. J. a. D., R.H. (1978). Lifelong education and the training of teachers : Developing a curriculum for teacher education on the basis of the principles of lifelong education. Oxford: Pergamon.
- Dave, R. H. (1976). Foundations of lifelong education. Oxford: Pergamon.
- Dewey, J. (1959). John Dewey: Dictionary of education. New York: Philosophical Library.
- Drucker, P. (1993). Post-capitalist society. New York: HarperBusiness.
- Galbraith, M. W. (1992). Future prospects for rural lifelong education. Florida: Krieger.
- Good, C. V. (1945). Dictionary of education. NewYork: Mc Graw-Hill Book.
- Holden, M. a. C., S. (2004). The Learning city: Urban sustainability education building toward WUF Legacy. Canada: Simon Fraser University.
- Hooper – Greenhill, E. (1994). The education rote of museum. Great Britian: TJ Press.
- Husen, T. (1974). The learning society. London: Methuen.
- Husen, T. (1990). Education and the global concern. Oxford, UK: Pergamon.
- Huychins, R. M. (1970). The Learning society. Harmondsworth: Penguin.

- Jarvis, P. (1987). Adult learning in the social context. London: Croom Helen.
- Kisiel, J. (2006). Urban teens exploring museums : Science experience beyond the classroom. The American Biology Teacher 7: 396 – 401.
- Kline, D. a. T. B. K. (1970). Non – School Population. Chicago.
- Mashayekh, F. (2007). Lifelong learning in knowledge society. [Online]. Available from: <http://cnx.org/content/m14754/latest/> [2012, May 1]
- McCall, S. W. (1971). Non – formal education : A definition USAID. Washington, D.C.
- Payne , D. A. (2007). Applied educational assessment. California: Wadsworth / Thomson Learning.
- Ranson, S. (1994). Towards the learning society. London: Cassell.
- Riddell, S., Baron, S., and Wilson. (2001). The Learning society and people with learning difficulties. Great Britain: The Policy Press.
- Schon, D. (2551). The Theory and Rhetoric of the Learning Society. [Online]. Available from: <http://www.infed.org/lifelonglearning/b-lrnsoc.htm> [2012, May 1]
- Viswanathan , M. (2005). Measurement error and research design. London: SAGE.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

**รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ
ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย**

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ	รองหัวหน้าภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ด้านการวิจัย
2. อาจารย์ ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาจากระบบ
โรงเรียน คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษา
ตามอัธยาศัย และการศึกษาตลอดชีวิต
3. อาจารย์ ดร.ภัทรพล มหาพันธ์	อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาเพื่อพัฒนา
มนุษย์และสังคม คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษา
ตามอัธยาศัย และการศึกษาตลอดชีวิต
4. อาจารย์ ดร.ยิ่ง กิระติบุรณะ	ด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษา
ตามอัธยาศัย และการศึกษาตลอดชีวิต
5. ท่านสุรศักดิ์ รองเจ้าอาวาสวัดไร่ขี	ด้านพระพุทธรูปศาสนา

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความอนุเคราะห์
ในการตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในครั้งนี้

- 1.ดร.กล้า สมตระกูล
รองอธิบดี กศน.
- 2.ดร.ปาน กิมปี
อดีตหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงาน กศน.
- 3.ดร.อมรา ปฐุภิญญบุญ
ผู้อำนวยการโรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์
- 4.คุณธำรง อมโร
อดีตรองอธิบดีกรมการศาสนา
- 5.พระกิตติภักดิ์ วิทยาภรณ์
- 6.นายสัมฤทธิ์ ศักดิ์ ตระกูลกล้า
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพระประแดง

ภาคผนวก ค

ค่า IOC

ค่า IOC ของแบบสำรวจปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 45 ข้อ

ข้อ	ค่า IOC	รวม	ข้อ	ค่า IOC	รวม
1	1+1+1+0+0	0.6	27	1+1+1+1+1	1
2	1+1+1+1+1	1	28	1+1+1+1+1	1
3	1+1+1+1+1	1	29	1+1+1+1+1	1
4	1+1+1+1+1	1	30	1+1+1+1+0	0.8
5	1+1+1+1+1	1	31	1+1+1+1+1	1
6	1+1+1+1+1	1	32	1+1+1+1+1	1
7	1+1+1+0+(-1)	2	33	1+1+1+1+0	0.8
8	1+1+1+1+0	1	34	1+1+1+1+1	1
9	1+1+1+1+1	1	35	1+1+1+1+1	1
10	1+1+1+1+1	0.8	36	1+1+1+1+1	1
11	1+1+1+1+0	1	37	1+1+1+1+1	1
12	1+1+1+1+1	0.8	38	1+1+1+1+1	1
13	1+1+1+1+0	1	39	1+1+1+1+1	1
14	1+1+1+1+1	1	40	1+1+1+1+1	1
15	1+1+1+1+1	1	41	1+1+1+1+0	0.8
16	1+1+1+1+1	1	42	1+1+1+1+1	1
17	1+1+1+1+1	1	43	1+1+1+0+0	0.6
18	1+1+1+1+1	1	44	1+1+1+1+1	1
19	1+1+1+1+1	1	45	1+1+1+1+1	1
20	1+1+1+1+1	0.8		รวม	0.94
21	1+1+1+1+0	1			
22	1+1+1+1+1	0.8			
23	1+1+1+1+0	1			
24	1+1+1+1+1	1			
25	1+1+1+1+1	1			
26	1+1+1+1+1				

ค่า IOC ของแบบสำรวจความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้าง
การเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 43 ข้อ

ข้อ	ค่า IOC	รวม	ข้อ	ค่า IOC	รวม
1	1+1+1+1+1	1	27	1+1+1+0+0	0.6
2	1+1+1+1+1	1	28	1+1+1+1+0	0.8
3	1+1+1+1+1	1	29	1+1+1+1+1	1
4	1+1+1+1+1	1	30	1+1+1+1+1	1
5	1+1+1+1+1	1	31	1+1+1+1+1	1
6	1+1+1+1+1	1	32	1+1+1+1+1	1
7	1+1+1+1+0	0.8	33	1+1+1+1+1	1
8	1+1+1+1+0	0.8	34	1+1+1+1+1	1
9	1+1+1+1+1	1	35	1+1+1+1+0	0.8
10	1+1+1+1+1	1	36	1+1+1+1+1	1
11	1+1+1+1+1	1	37	1+1+1+1+1	1
12	1+1+1+1+1	1	38	1+1+1+1+1	1
13	1+1+1+1+1	1	39	1+1+1+1+1	1
14	1+1+1+1+1	1	40	1+1+1+1+1	1
15	1+1+1+1+0	0.8	41	1+1+1+1+1	1
16	1+1+1+1+0	0.8	42	1+1+1+1+1	1
17	1+1+1+1+1	1	43	1+1+1+1+1	1
18	1+1+1+1+1	1		รวม	0.96
19	1+1+1+1+1	1			
20	1+1+1+1+1	1			
21	1+1+1+1+1	1			
22	1+1+1+1+1	1			
23	1+1+1+1+1	1			
24	1+1+1+1+0	0.8			
25	1+1+1+1+1	1			
26	1+1+1+1+1	1			

ภาคผนวก ง

ค่าความเชื่อมั่นจากผลการทดลองนำไปใช้

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA) Item-total Statistics

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	32	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	32	100.0

a. Listwise deletion based on all variables
in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's

Alpha	N of Items
.963	88

	Item-Total Statistics			
	Scale Mean if Item	Scale Variance if Item	Corrected Item-Total	Cronbach's Alpha if Item
	Deleted	Deleted	Correlation	Deleted
jood1	352.5938	727.281	.683	.962
jood2	352.8750	726.694	.476	.962
jood3	352.5938	726.443	.505	.962
jood4	352.6250	729.726	.547	.962
jood5	352.5625	726.899	.613	.962
jood6	352.7500	717.742	.636	.962
jood7	352.9375	731.222	.419	.962
manage1	352.9375	722.254	.625	.962
manage2	352.8750	727.145	.575	.962
manage3	352.8750	721.661	.638	.962
manage4	352.9688	722.934	.632	.962
manage5	353.0000	731.161	.580	.962
manage6	353.0625	737.415	.314	.963
manage7	353.1250	725.726	.449	.962
manage8	353.2500	719.290	.632	.962
manage9	353.3125	716.802	.770	.961
personal1	353.2500	727.742	.569	.962
personal2	353.0000	731.419	.570	.962
personal3	353.4063	756.378	-.190	.965
personal4	353.1875	738.544	.246	.963
personal5	353.1563	740.588	.169	.963
personal6	353.1250	734.371	.307	.963
personal7	353.2188	748.693	-.073	.963
activity1	353.2188	740.886	.133	.963
activity2	353.2500	744.968	.035	.963
activity3	352.8125	736.996	.281	.963
activity4	353.1875	740.480	.169	.963
activity5	353.1563	749.362	-.110	.963
activity6	353.0313	748.225	-.065	.963
activity7	353.0625	732.190	.565	.962
activity8	353.0625	735.867	.420	.962
partner1	353.4063	718.314	.648	.962
partner2	353.0625	741.028	.169	.963
partner3	353.0313	736.934	.279	.963
partner4	353.0000	738.645	.297	.963
partner5	353.0313	732.676	.373	.962
network1	353.2813	736.144	.284	.963
network2	352.9688	732.354	.350	.963
network3	352.8438	729.104	.495	.962
support1	352.8125	740.286	.202	.963

support2	353.2188	737.144	.261	.963
support3	353.2188	729.209	.531	.962
support4	353.1250	739.597	.223	.963
support5	353.0625	727.286	.601	.962
support6	352.9375	732.770	.349	.963
nj1	352.5938	732.959	.480	.962
nj2	352.7188	728.015	.596	.962
nj3	352.6875	726.931	.520	.962
nj4	352.5625	726.125	.584	.962
nj5	352.6563	728.684	.541	.962
nj6	352.8438	718.910	.651	.962
nj7	352.8438	718.910	.651	.962
nm1	352.7813	716.370	.681	.962
nm2	352.6250	719.984	.732	.962
nm3	352.7188	723.047	.640	.962
nm4	352.8438	722.781	.631	.962
nm5	352.7813	728.628	.626	.962
nm6	352.6875	723.125	.672	.962
nm7	352.6875	732.286	.670	.962
nm8	352.6875	732.286	.670	.962
nm9	352.7188	736.402	.514	.962
np1	352.5000	730.065	.621	.962
np2	352.4063	721.023	.837	.962
np3	352.7500	734.387	.311	.963
np4	352.2188	733.725	.492	.962
np5	352.4688	716.257	.741	.962
np6	352.4688	716.257	.741	.962
np7	352.3438	728.749	.651	.962
na1	352.4375	730.254	.599	.962
na2	352.6563	724.943	.527	.962
na3	352.5000	721.226	.710	.962
na4	352.4688	724.709	.605	.962
na5	352.6563	717.588	.674	.962
na6	352.4375	726.964	.471	.962
npart1	352.5938	727.797	.596	.962
npart2	352.5625	730.899	.540	.962
npart3	352.7813	728.693	.475	.962
npart4	352.6250	746.371	.004	.963
npart5	352.5625	736.319	.316	.963
nn1	352.7500	727.548	.462	.962
nn2	352.5938	731.668	.471	.962
nn3	352.5625	733.544	.403	.962
ns1	352.3438	731.007	.505	.962

ns2	352.4688	721.999	.740	.962
ns3	352.5625	732.770	.391	.962
ns4	352.4375	723.673	.752	.962
ns5	352.7188	732.918	.489	.962
ns6	352.3438	727.394	.701	.962

ภาคผนวก จ

หนังสือราชการในการขอความร่วมมือในการทำวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน งานหลักสูตรและการจัดการเรียนฯ ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82681-2 ต่อ 612
 ที่ ศธ 0512.6(2771)/55- 0076 วันที่ 20 มกราคม 2555
 เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียนภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ
 โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน งานหลักสูตรและการจัดการเรียนฯ ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6(2771)/55- ๐๐๗๕

วันที่ 20 มกราคม 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร. สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ที่ ศธ 0512.6(2771)/ 55 - ๐๐๗๗

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

2๐ มกราคม 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร. ชิ่ง กิริติบุรณะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6(2771)/ 55 - 0079

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

20 มกราคม 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ท่านสุรศักดิ์ รองเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาแบบบูรณาการโรงเรียน
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อ
เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ใคร
ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และ
ขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6(2771)/ 55- 1754

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

๒ มีนาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระกิตติศักดิ์วิทยากรณ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วยนางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ใคร่ขอเชิญพระคุณท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6(2771)/55- 1757

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

๑๕ มีนาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน ดร.กล้า สมตระกูล

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วยนางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศร 0512.6(2771)/ 55- 1756

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

๙ มีนาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน ดร.ปาน กิมปี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วยนางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อ
เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้
ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และ
ขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6(2771)/ 55-1-55

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

๒ มีนาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน ดร.อมรา ปฐภิญโญบุรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วยนางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ ไคร์ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ
โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6(2771)/ 55- 1758

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

๑๙ มีนาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน คุณธำรง อมโร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วยนางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปฐมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- 0730

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสมุทรปราการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาดลอคชีวิต อยู่ในระหว่างการ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและครูศน. ตำบล 3 ท่าน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร.0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55-0733

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมืองสมุทรปราการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาลัยจิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต อยู่ในระหว่างการ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและครูกศน. ตำบล 3 ท่าน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- **0732**

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอบความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต อยู่ในระหว่างการ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและครูแกน. ตำบล 3 ท่าน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- **0731**

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระสมุทรเจดีย์
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภาวาศ อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาวชิเขต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ
โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาดลอดชีวิต อยู่ในระหว่าง การ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง
การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปฐมเจริญวัฒนา
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ
กับ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและครุศน. ตำบล 3 ท่าน ทั้งนี้
นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- **0729**

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอบางพลี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาดลอคชีวิต อยู่ในระหว่าง การดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและครูกสน. ตำบล 3 ท่าน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- **0728**

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอบความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอบางปะ
สิ่งส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหามัณฑิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ
โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต อยู่ในระหว่างการทำดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง
การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ
กับ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและครูกศน. ตำบล 3 ท่าน ทั้งนี้
นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- **0724**

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดคันลัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาลัยจิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต อยู่ในระหว่างการทำดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการกับ เจ้าอาวาส วัดคันลัด ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- 0723

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดบางกระสอบ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภาวาศ อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหามัธยมศึกษา สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาลดสติปัญญา อยู่ในระหว่างการ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ เจ้าอาวาส วัดบางกระสอบ ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- 0722

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดทรงธรรมวรวิหาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาศ อำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาลัยจิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาลดอคชีวิต อยู่ในระหว่างการ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ เจ้าอาวาส วัดทรงธรรมวรวิหาร ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55-0716

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดบางพลีน้อย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาดลอดชีวิต อยู่ในระหว่าง การ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ เจ้าอาวาส วัดบางพลีน้อย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- **0719**

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดบางพลีใหญ่กลาง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาลัยจิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาลดชีวิต อยู่ในระหว่าง การ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ เจ้าอาวาส วัดบางพลีใหญ่กลาง ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- **0721**

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดบางหัวเสือ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหามัณฑิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต อยู่ในระหว่างการ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปรุหมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ เจ้าอาวาส วัดบางหัวเสือ ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- **0725**

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดโปรดเกศเชษฐาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาลัยเขต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาลดลอคชีวิต อยู่ในระหว่าง การ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ลดลอคชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการกับ เจ้าอาวาส วัด โปรดเกศเชษฐาราม ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- **0720**

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดจันทร์แก้วเพชร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาศลอดชีวิต อยู่ในระหว่าง การ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ เจ้าอาวาส วัดจันทร์แก้วเพชร ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นิสิต ได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55-0715

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดนาคราช

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาลัยจิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต อยู่ในระหว่างการทำดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปรุฑมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการกับ เจ้าอาวาส วัดนาคราช ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- **0726**

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดป่าเกด

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาศ อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหามบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาลดอคชีวิต อยู่ในระหว่าง การ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ เจ้าอาวาส วัดป่าเกด ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะ ได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิต ได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- **0717**

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

๓๐ มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดสร้างโสภ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อ่ำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาลดชีวิต อยู่ในระหว่าง การ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ เจ้าอาวาส วัดสร้างโสภ ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะ ได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55-0718

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดหนามแดง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาดลอดชีวิต อยู่ในระหว่าง การ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ เจ้าอาวาส วัดหนามแดง ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้ นิสิต ได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- 0727

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

30 มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดอโศการาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสุภามาส อำดวง นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ มหามัธยมศึกษา สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา การศึกษาลोकचित อยู่ในระหว่าง การ ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย แบบสำรวจปัญหาและความต้องการ กับ เจ้าอาวาส วัดอโศการาม ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ภาคผนวก จ

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

แบบสัมภาษณ์แนวทางกาจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้
ตลอดชีวิต

**แบบสำรวจปัญหาและความต้องการในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้าง
การเรียนรู้ตลอดชีวิต**

คำชี้แจง

1. แบบสำรวจปัญหาและความต้องการฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยของนางสาวสุภาภาศา อ่ำดวงนิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยภายใต้ การควบคุมวิทยานิพนธ์โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา

2. แบบสำรวจปัญหาและความต้องการฉบับนี้เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการ ในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งมีด้วยกันทั้งหมด 7 ประเด็น โดยมีความหมายโดยสรุปทั้ง 7 ประเด็นดังต่อไปนี้

1) **จุดมุ่งหมายและนโยบาย** หมายถึง ศึกษาปัญหาและความต้องการทางด้านจุดมุ่งหมายและนโยบายของแหล่งการเรียนรู้ในวัดว่าจุดมุ่งหมายหรือนโยบายของแหล่งการเรียนรู้ในวัดควรเป็นเช่นไรเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรเป็นไปในทิศทางใด

2) **การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด** หมายถึง ศึกษาปัญหาและความต้องการทางด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด เพื่อพัฒนาให้วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนได้ เช่น กระบวนการวิธีการปรับเปลี่ยนเนื้อหา ข้อมูลข่าวสารในวัดในทันต่อเหตุการณ์ การจัดตั้งคณะกรรมการดูแลเฉพาะ การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด การทำงานร่วมกันกับ กศน. ตำบล การบริหารพัฒนาบุคลากรในแหล่งการเรียนรู้ในวัด มีวิธีการใดบ้าง เป็นต้น

3) **บุคลากร** หมายถึง ศึกษาปัญหาและความต้องการทางด้านบุคลากรที่ทำงานหรือเกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้ในวัดว่าควรมีคุณลักษณะเช่นไร คุณวุฒิทางการศึกษาที่เหมาะสมควรมีหน้าที่อะไรในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ในวัด จำนวนบุคลากรที่เหมาะสมต่อ 1 แหล่งการเรียนรู้ เป็นต้น

กิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง ศึกษาปัญหาและความต้องการด้านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตในวัดว่ามีอะไรบ้าง โดยศึกษาแบ่งตาม

4) ประเภทของกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตคือ กิจกรรมทางการศึกษาในระบบโรงเรียน (เช่น...) กิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน (เช่น...) และกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย การ (เช่น...) เป็นต้น

5) **การมีส่วนร่วมของประชาชน** หมายถึง ศึกษาปัญหาและความต้องการด้านความร่วมมือของประชาชนที่มีต่อแหล่งการเรียนรู้ในวัด อาทิ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด, การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด ตลอดจนการเข้ารับบริการจากแหล่งการเรียนรู้ในวัด

6) **การสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้** หมายถึง ศึกษาปัญหาและความต้องการทางด้านความร่วมมือระหว่างแหล่งการเรียนรู้ในแต่ละแห่งเพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ร่วมกัน

7) **การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ** หมายถึง ศึกษาปัญหาและความต้องการทางการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ อาทิเช่น วัดคาดหวังความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนใดบ้างเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในวัดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปัญหาที่พบจากภาครัฐในการดำเนินการต่างๆ เป็นต้น

คำชี้แจง: ท่านกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างให้ตรงกับระดับความรู้สึกของท่านที่มีต่อประเด็นปัญหาและความต้องการนั้นๆ โดยผู้วิจัยขอแบ่งระดับของการตอบเป็น 5 ระดับดังต่อไปนี้

ระดับ 5 ถ้าข้อความดังกล่าวผู้ตอบคิดว่าเป็นปัญหาระดับมากที่สุด

ระดับ 4 ถ้าข้อความดังกล่าวผู้ตอบคิดว่าเป็นปัญหาระดับมาก

ระดับ 3 ถ้าข้อความดังกล่าวผู้ตอบคิดว่าเป็นปัญหาระดับปานกลาง

ระดับ 2 ถ้าข้อความดังกล่าวผู้ตอบคิดว่าเป็นปัญหาระดับน้อย

ระดับ 1 ถ้าข้อความดังกล่าวผู้ตอบคิดว่าเป็นปัญหาระดับน้อยที่สุด

แบบสำรวจความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้ ผู้ตอบเลือกคำตอบโดยอาศัยเกณฑ์ ตามความต้องการของตนเองดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระดับ 5 ถ้าข้อความดังกล่าวตรงกับความต้องการของผู้ตอบมากที่สุด

ระดับ 4 ถ้าข้อความดังกล่าวตรงกับความต้องการของผู้ตอบมาก

ระดับ 3 ถ้าข้อความดังกล่าวตรงกับความต้องการของผู้ตอบปานกลาง

ระดับ 2 ถ้าข้อความดังกล่าวตรงกับความต้องการของผู้ตอบน้อย

ระดับ 1 ถ้าข้อความดังกล่าวตรงกับความต้องการของผู้ตอบน้อยที่สุด

3. แบบสำรวจปัญหาและความต้องการฉบับนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหาและความต้องการ การจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสำรวจปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำนวน 45 ข้อ

แบ่งออกเป็น 7 ด้านดังนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบายจำนวน	7	ข้อ
2. ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด	9	ข้อ
3. ด้านบุคลากร	7	ข้อ
4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต	8	ข้อ
5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	5	ข้อ
6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้	3	ข้อ
7. ด้านกับสนับสนุนจากภาครัฐ	6	ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสำรวจความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำนวน 43 ข้อแบ่งออกเป็น 7 ด้านดังนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบายจำนวน	7	ข้อ
2. ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด	9	ข้อ
3. ด้านบุคลากร	7	ข้อ
4. ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต	6	ข้อ
5. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	5	ข้อ
6. ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้	3	ข้อ
7. ด้านกับสนับสนุนจากภาครัฐ	6	ข้อ

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจปัญหา

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ให้ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ

- 1) ชาย 2) หญิง

2. สถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจ status

- 1) ผู้อำนวยการ กศน. 2) ครู กศน. ตำบล 3) พระภิกษุ
 4) สามเณร 5) ผู้ใช้บริการ 6) อื่น ๆ โปรด

ระบุ.....

3. ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี

4. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน

- 1) ระดับประถมศึกษา 2) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3) ระดับมัธยมศึกษาตอน
ปลาย

- 4) ระดับ ปวช. 5) ระดับ ปวส. 6) ระดับ อนุปริญญา
 7) ระดับปริญญาตรี 8) ระดับปริญญาโท 9) ระดับปริญญาเอก
 10) อื่น ๆ โปรดระบุ

5. ในกรณีที่ท่านเป็นสามเณรหรือพระภิกษุท่านมีวุฒิทางธรรมระดับ

- 1) นักธรรมตรี 2) นักธรรมโท 3) นักธรรมเอก
 4) เปรียญ.....ประโยค.....

6. วัด.....มีแหล่งการเรียนรู้อะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) ห้องสมุด 2) พิพิธภัณฑ์ 3) โบราณสถาน
 4) ป่าชายเลน 5) สวนสมุนไพร 6) ตลาดน้ำ
 7) ตลาดบก 8) ลานวัด 9) ห้องน้ำ
 10) สวนดอกไม้ 11) แม่น้ำ/ลำคลอง 12) ห้องดนตรีพื้นบ้าน
 13) สวนสุขภาพ 14) สวนธรรม 15) สุสาน
 16) สวนผลไม้ 17) ศูนย์ปฏิบัติธรรม 18) ศูนย์ฝึกอาชีพแม่บ้าน
 19) โบสถ์ 20) ห้องสมุดเคลื่อนที่ 21) อื่นๆโปรดระบุ

ตอนที่ 2 แบบสำรวจปัญหาการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1) ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย

ข้อ	ข้อความคำถาม	ระดับปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
	ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย					
1	บำรุงรักษาและการสืบทอดคุณค่าเอกลักษณ์ และมรดกของชาติ					
2	แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถแสดงวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น					
3	ประชาชนสามารถศึกษาค้นคว้าตามอัธยาศัย ในแหล่งการเรียนรู้ในวัดได้					
4	แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับชุมชน					
5	แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน					
6	แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย					
7	แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถตอบสนองความต้องการหรือการริเริ่มของประชาชนในชุมชนบริเวณรอบ ๆ วัด					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

2) ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด

ข้อ	ข้อความ	ระดับปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1	ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน					
2	แผนงานบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถเสริมสร้างการศึกษาตลอดชีวิต					
3	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
4	แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย					
5	การขึ้นทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในวัดให้เทียบเท่ากับสถานศึกษา					
6	งบประมาณเพียงพอต่อความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
7	การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
8	การสนับสนุนของผู้บริหารแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่างๆ ที่ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเต็มที่					
9	แหล่งการเรียนรู้ในวัดมีการวางแผนดำเนินงาน					

ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

3) ด้านบุคลากร

ข้อ	ข้อความ	ระดับปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
	ด้านบุคลากร					
1	ความรู้ความสามารถของบุคลากรที่ตรงกับลักษณะงาน					
2	ความรักในศิลปวัฒนธรรมของชาติของบุคลากร					
3	ความถนัดทางภาษาต่างประเทศของบุคลากร					
4	ความรักในงานบริการของบุคลากร					
5	บุคลากรสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มี					
6	บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย					
7	บุคลากรในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง					

ข้อเสนอแนะด้านบุคลากร

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

4) ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อ	ข้อความ	ระดับปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1	ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความหลากหลายของกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
2	การจัดนิทรรศการของแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
3	การจัดกิจกรรมภาคสนาม เช่น กิจกรรมวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญ					
4	การพัฒนากิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัดปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม					
5	กิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายในระบบ					
6	กิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อ กลุ่มเป้าหมายนอกระบบโรงเรียน					
7	กิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ในวัดตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายตามอัธยาศัย					
8	มีการจัดสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ในแหล่งการเรียนรู้ในวัด					

ข้อเสนอแนะด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

5) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อ	ข้อความ	ระดับปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
	ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน					
1	ประชาชนสามารถเข้ามาใช้บริการใน แหล่ง การเรียนรู้					
2	ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดแหล่ง การเรียนรู้ในวัด					
3	ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์					
4	ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการ จัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
5	ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่ง การเรียนรู้ในวัด					

ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

6) ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้

ข้อ	ข้อความ	ระดับปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1	ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ การประสานงานระหว่างแหล่งการเรียนรู้ ในวัดแต่ละแห่ง					
2	การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน					
3	การสร้างเครือข่ายทุกระดับตั้งแต่ท้องถิ่น ระดับประเทศและระหว่างประเทศ					

ข้อเสนอแนะด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

7) ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

ข้อ	ข้อความ	ระดับปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1	ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ การได้รับงบประมาณจากรัฐบาล					
2	ความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ในวัดจากรัฐบาล					
3	การจัดตั้งหน่วยกลางที่มีหน้าที่รับผิดชอบ					
4	สถานที่ในการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ในวัด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
5	บุคลากรจากรัฐบาล					
6	องค์กรและชุมชนท้องถิ่นควรมีบทบาท อย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการเรียนรู้ ในวัด					

ข้อเสนอแนะด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 แบบสำรวจความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1) ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย

ข้อ	ข้อความคำถาม	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
	ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย					
1	ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งดำรงและสืบทอดคุณค่าเอกลักษณ์และมรดก ของชาติ					
2	ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งแสดงวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น					
3	ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าตามอัธยาศัย					
4	ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นแหล่งสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับชุมชน					
5	ท่านต้องการให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน					
6	ท่านต้องการให้มีส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย					
7	นโยบายควรเกิดจากความต้องการหรือการริเริ่มของประชาชนในชุมชนบริเวณรอบวัด					

ข้อเสนอแนะด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย

ความต้องการ

.....

.....

.....

2) ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด

ข้อ	ข้อความคำถาม	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1	ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด ท่านต้องการให้การบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ ในวัดดำเนินไปเพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน					
2	แผนงานบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัดจะต้อง เสริมสร้างการศึกษาตลอดชีวิต					
3	ท่านต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัด แหล่งการเรียนรู้ในวัด					
4	แหล่งการเรียนรู้ในวัดสามารถตอบสนองความ ต้องการของกลุ่มเป้าหมาย					
5	ท่านต้องการให้มีการขึ้นทะเบียนแหล่งการ เรียนรู้ในวัดเทียบกับสถานศึกษา					
6	ควรมีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอต่อความ ต้องการในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
7	ท่านต้องการให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
8	ท่านต้องการให้ผู้บริหารของแหล่งการเรียนรู้ ในวัดต่างๆ ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่าง เต็มที่					
9	ท่านต้องการให้มีการวางแผนและดำเนินงาน ตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบในการบริหารและ ดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้ในวัด					

ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด

ความต้องการ

.....

.....

.....

3) **ด้านบุคลากร**

ข้อ	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
	ด้านบุคลากร					
1	ท่านต้องการให้บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่มีความรู้ ความสามารถตรงกับลักษณะงาน					
2	ท่านต้องการให้บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในแหล่งการเรียนรู้ในวัดมีความรัก ในศิลปวัฒนธรรมของชาติ					
3	ท่านต้องการให้บุคลากรมีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ (ภาษาต่างประเทศ) ได้อย่างคล่องแคล่ว โดยเฉพาะทักษะในการฟังและการพูด					
4	ท่านต้องการให้บุคลากรมีความรักในงานบริการ					
5	ท่านต้องการบุคลากรที่มีความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้มาใช้บริการ					
6	ท่านต้องการให้มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย					
7	ท่านต้องการบุคลากรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในแหล่งการเรียนรู้ในวัด					

ข้อเสนอแนะด้านบุคลากร

ความต้องการ

.....

.....

.....

4) ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อ	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1	ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ท่านต้องการให้มีกิจกรรมทางการศึกษาตลอดชีวิตที่หลากหลายของแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
2	ท่านต้องการให้การจัดนิทรรศการของแหล่งการเรียนรู้ในวัด มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ					
3	ท่านต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยตามโอกาสสำคัญ เช่น กิจกรรมภาคสนาม กิจกรรมในวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น					
4	ท่านต้องการให้มีการพัฒนากิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
5	กิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ในวัด ตอบสนอง ต่อกลุ่มเป้าหมาย					
6	สื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ในแหล่งการเรียนรู้ในวัด ได้รับการดูแลและปรับเปลี่ยนหมุนเวียนอยู่เสมอเพื่อให้เป็นปัจจุบันและทันต่อเหตุการณ์					

ข้อเสนอแนะด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความต้องการ

.....

.....

.....

5) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อ	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
	ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน					
1	ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาใช้บริการในแหล่งการเรียนรู้ในวัดอย่างสม่ำเสมอ					
2	ท่านต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
3	ท่านต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ของแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
4	ประชาชนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด					
5	ท่านต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัด					

ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความต้องการ

.....

.....

.....

6) ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้

ข้อ	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1	ด้านต้องการให้มีการประสานงานความร่วมมือของแหล่งการเรียนรู้ในแต่ละอำเภอ					
2	ด้านต้องการให้มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัด ทั้งภาครัฐและเอกชน					
3	ด้านต้องการให้มีการสร้างเครือข่ายทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น / ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ					

ข้อเสนอแนะด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้

ความต้องการ

.....

.....

.....

7) ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

ข้อ	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1	ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ท่านต้องการงบประมาณจากการสนับสนุน ของภาครัฐ					
2	ท่านต้องการให้มีความร่วมมือในการ พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในวัดจากรัฐบาล					
3	ท่านต้องการให้มีการจัดตั้งหน่วยงานกลาง ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ					
4	ท่านต้องการให้มีสถานที่ในการจัดตั้งแหล่ง การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ ตลอดชีวิต					
5	ท่านต้องการบุคลากรจากภาครัฐ					
6	ท่านต้องการให้มีองค์กรและชุมชนท้องถิ่น มีบทบาทอย่างจริงจังในการดูแลแหล่งการ เรียนรู้ในวัด					

ข้อเสนอแนะด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

ความต้องการ

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือน
นางสาวสุภาภมาศ อ่ำดวง
(ผู้วิจัย)

แบบสัมภาษณ์แนวทางในการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

หน่วยงาน /องค์กร.....

ตำแหน่ง.....

ประสบการณ์ในการทำงาน.....

ระดับการศึกษา.....

หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ.....

วันและเวลาที่สัมภาษณ์.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุภามาศ อ่ำดวง เกิดวันที่ 25 ตุลาคม 2528 ที่จังหวัดสมุทรปราการ สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2552 และได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2552